

8379

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

İş bu çalışma, jürimiz tarafından, Sosyoloji Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını
onaylarım.

...../...../1988

Enstitü Müdürü

Y. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ

GİRİŞ	1
I- TEMEL KAVRAMLAR	3-37
1- Köy	3
2- Kent.....	7
3- Kasaba.....	10-23
A- Tanımı ve Özellikleri.....	10
B- Kasabaların Ortaya Çıkışı ve Tarihçesi.....	14
4- Toplumsal Yapı.....	23
5- Toplumsal Değişme.....	26
6- Endüstrileşme.....	31
7- Göç.....	35
II- ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	33-45
1- Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	38
2- Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	40
3- Araştırmanın Yöntemi.....	41
4- Araştırmada Kullanılan Teknikler.....	42
A- Örneklem Evreni.....	43
B- Örneklem Seçilmesi ve Uygulanması.....	43
C- Yazılı Kaynaklar.....	44
D- Gözlem.....	44
E- Açık Görüşmeler.....	44
F- Soru Kağıdı.....	44
III-KAPAKLI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	46-58
1- Kapaklı'nın Tarihçesi.....	46
2- Kapaklı'nın Yeri, Coğrafi Durumu ve İklimi.....	47
3- Kapaklı'da Yerleşme.....	48
4- Kapaklı'da Arsa ve Konut.....	49
A- Konutların Kat Durumları.....	50
B- Konutların Mülkiyet Durumları.....	51
C- Konutların Oda Sayısı.....	52
D- Konutların Hizmet ve Danışım Durumu.....	53
E- Konut Edinme Türü.....	53
F- Konut Değişirme Durumu.....	54
G- Konut Değişirme Nedenleri.....	55

5- Kapaklı'da Ulaşım ve Çevre İle İlgili Beklentiler.....	55
IV-ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BULGULAR.....	59-168
1- Nüfus ve Nüfus Hareketleri.....	59- 71
A- Nüfus Özellikleri.....	63
B- Süresiz Nüfus Hareketleri (Göçler).....	64
C- Süreli Nüfus Hareketleri (Seyhatler).....	69
D- Yerlilik ve Yabancılaşma Anlayışı.....	70
2- Kapaklı'da Toplumsal ve Ekonomik Yaşam.....	72-108
A- Mesleki Faaliyetleri ve İşyerleri.....	72
B- Tarım ve Hayvancılık.....	75-81
a- Sahip Olunan Toprak Miktarı.....	76
b- Toprağın Edinilme Biçimi.....	77
c- Traktör Alınırken Paranın Temin Edilme Biçimi.....	78
d- Üretilen Ürün Miktarları.....	80
e- Üretilen Üründen Elde Edilen Gelir ve İşletme Hacmi.....	81
C- Kapaklı'da Tabakalaşma ve Meslekler.....	84
a- Meslek Hareketliliği.....	84
b- Aile Reislerinin Babaların Meslekleri.....	85
c- Meslekler ve Gelir Düzeyi.....	87
d- Meslek Hareketliliği.....	89
e- Oğullar İçin İstenen Meslekler.....	93
D- Zenginlik Ölçütü.....	95
E- Söz En Fazla Geçen Kişi.....	96
F- En Yakın Bulunan Kişi.....	97
G- Borç İstenen Kişi.....	98
H- İlk Başvurulan Kişi.....	99
I- Kadınların Çalışması ve Bununla İlgili Tutumlar.....	100
a- Eşlerin ve Kızların Çalışmasıyla İlgili Koşullar.....	101
J- Gelir Farklılıkları ve Tüketim Normları.....	102-105
a- Aile Reislerinin Yaklaşık Gelir ve Giderleri.....	103
b- Sahip Olunan Eşyalar.....	104
c- Evde Yapılan Besin Maddeleri.....	105
K- Kapaklı'da Sosyal Güvenlik ve Sendika Üyeliği.....	107

3- Kapaklı'da Aile Yapısı ve Ailede İnsan İlişkileri.....	109-132
A- Kapaklı'da Aile Yapısı.....	112
B- Evlenme Biçimleri.....	116
C- Aile Reislerrinin ve Eşlerinin Evlenme Yaşı.....	117
D- Aile Büyüklüğü.....	118
E- Ailelerin Çocuk Sayısı.....	119
F- Aile Reislerrinin İstedikleri Ençok Çocuk Sayısı.....	120
G- Aile Dışında Çalışanlar.....	121
H- Ana,Baba,Oğul İlişkileri.....	122-128
a-Oğullarla Anlaşmazlık Konuları.....	123
b-Bir Kimse Yaşlanınca Kim Bakmalı ?.....	124
I- c-Aile Büyüklerine Bakmayı İsteme ve İstememe.....	126
I- Ana,Baba ve Kız Çocuk İlişkileri.....	128
J- Çocukların Eş Seçme Serbestliği.....	130
K- Aile İle İlgili Kararların Alınmasıyla İlgili Tutumlar.....	131
4-Törenler ve Törenlerdeki İnsan İlişkileri.....	133
5-Kapaklı'da Eğitim.....	137
A- Aile Reislerrinin ve Eşlerinin Öğrenim Durumu.....	138
B- Okul ve Öğrenci Durumu.....	139
C- Eğitimle İlgili Tutum ve Davranışlar.....	142
a- Çocukların Bitimesi İstlenen Okullar.....	142
b- Mesleklere Göre Erkek Çocukları İçin İstedikleri Eğitim.....	145
c- Mesleklere Göre Kız Çocukları İçin İstedikleri Eğitim.....	146
6- Kitle İletişimi ve Bazı Kavramlar.....	149
A- Televizyon.....	150
B- Gazete.....	152
C- Sinema.....	155
D- Türkiye ve Dünya Kavramı.....	155
a- Türkiye'nin Kapaklı'ya En Uzak Yeri.....	156
b- Dünya'nın Kapaklı'ya En Uzak Yeri.....	157
E- Boş Zamanları Değerlendirme.....	158
7-Kapaklı'da Belediye ve Hizmetler.....	159

A- Belediye.....	159
B- Sağlık Hizmetleri ve Sağlığa İlişkin Tutumlar.....	159
a- Doktor Gerekliğinde Gidilen Yerler.....	159
8- Kapaklı'da Siyasal Yaşam.....	160
a- Oy Kullanma Sıklığı.....	161
b- Aile Reislerinin Sayabildikleri Partiler.....	161
9- Kapaklı'da Dinsel Yaşam ve İnançlar.....	161
10-Çerkezköy'de Sanayileşme Faaliyetleri ve Kapaklı.....	164
a- Çerkezköy'de Sanayileşme.....	164
b- Sanayileşme Faaliyetlerinin Kapaklı Halkının Düşünce ve tutumlarına Etkileri.....	166
V- Sonuç ve Değerlendirme.....	169
Özet.....	178
Summary.....	179
Soru Kağıdı.....	180
Kaynakça.....	180
Kullanılan Kaynaklar.....	193

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO	1	Konutların Kat Durumları	50
TABLO	2	Konutların Mülkiyet Durumu.....	51
TABLO	3	Konutların Oda Sayısı	52
TABLO	4	Konutların Hizmet ve Donatım Durumu.....	53
TABLO	5	Konut EdİRme Türü.....	53
TABLO	6	Konut Değiştirme Durumu.....	54
TABLO	7	Konut Değiştirme Nedenleri.....	55
TABLO	8	Aile Reislerinin Yaş Dağılımları.....	63
TABLO	9	Kapaklı'ya Dışardan Gelenlerin Geliş Yılları....	65
TABLO	10	Dışardan Geliş Nedenleri.....	66
TABLO	11	Kapaklı'dan Göç Etmeyi Düşünüp Düşünmedikleri...	67
TABLO	12	Kapaklı'da göç Eden Akrabaların Göç Etme Nedenleri	67
TABLO	13	Göç Edenlerin Geliş Gidişlerinin Sıklığı.....	69
TABLO	14	Yerlilik Yabancılık.....	70
TABLO	15	Çiftçilikle Uğraşan Aile Reislerinin Satmış Oldukla- rı Toprak Miktarı.....	76
TABLO	16	Toprağın Edinilme Biçimi.....	77
TABLO	17	Traktör Alınırken Paranın Nasıl Temin Edildiği..	78
TABLO	18	Üretilen Ürün Miktarı (Buğday).....	80
TABLO	19	Üretilen Ürün Miktarı (Aycıgeği).....	80
TABLO	20	Tarım Ürünlerinden Elde Edilen Yıllık Gelir.....	81
TABLO	21	Aile Reislerinin ve Babalarının Meslekleri.....	85
TABLO	22	Meslekler ve Gelir Düzeyi.....	87
TABLO	23	Meslekler ve Göç Dağılımı.....	89
TABLO	24	Aile Reislerinin ve Babalarının Meslek Dağılımı.	90
TABLO	25	Oğullar İçin İstenen Meslekler.....	93
TABLO	26	Bir İnsanın Zengin Sayılabilmesi İçin Nelere Sa- hip Olması Gerekir.....	95
TABLO	27	Kapaklı'da Sözü En Fazla Geçen Kişi.....	96
TABLO	28	Kapaklı'da Kendinize En Yakın Bulduğunuz Kişi Neyiniz Oluyor ?	97
TABLO	29	Borç Para Gerektiğinde Kimden İstersiniz ?	98
TABLO	30	Önemli Bir Sorununuz Çıktığında Kime Başvurursunuz	99
TABLO	31	Eşlerin ve Kızların Çalışmasına İlişkin Kanılar	101

TABLO 32	Aile Reislerinin Yaklaşık Gelir ve Giderleri.....	103
TABLO 33	Sahip Olunan Eşyaların Dağılımı.....	104
TABLO 34	Evde Yapılan Besin Maddeleri.....	105
TABLO 35	Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Üye Olma Durumu....	108
TABLO 36	Aile Biçimlerinin Oransal Dağılımı.....	112
TABLO 37	Evlenme Biçimleri.....	116
TABLO 38	Aile Reislerinin ve Eşlerinin Evlenme Yaşı.....	117
TABLO 39	Aile Büyüklüğü.....	118
TABLO 40	Ailelerin Çocuk Sayısı	119
TABLO 41	Aile Reislerinin İstedikleri En Çok Çocuk Sayısı.	120
TABLO 42	Aile Reisi Dışında Ücretli Bir İşte Çalışanlar ve Yakınları.....	121
TABLO 43	Çocukları İle Anlaşmazlık Konuları.....	123
TABLO 44	Bir Kimse Yaşlanınca Ona Kim Bakmalıdır	124
TABLO 45	Anne,baba,Kayınvalide,Kayınpederin Yanlarında Kal-	
TABLO 46	malarını İsteyip-İstememe Tutumları ve Nedenleri..	126
TABLO 47	Çocukların Evlenirken Eş Seçme Serbestliği.....	130
TABLO 48	Aile İle İlgili Kararların Alınmasına İlişkin Tu- tumlar.....	131
TABLO 49	Aile Reislerinin ve Eşlerinin Öğrenim Durumu.....	138
TABLO 50	Son sekiz Yılın Öğrenci Sayısı.....	139
TABLO 51	Son İlk Yılın Mezun Sayısı.....	140
TABLO 52	Aile Reislerinin Çocuklarının Bitirmesini İstedik- leri Okullar.....	142
TABLO 53	Aile Reislerinin Mesleklerine Göre Erkek Çocukları İçin İstedikleri Eğitim	145
TABLO 54	Aile Reislerinin Mesleklerine Göre Kız Çocukları İçin İstedikleri Eğitim.....	146
TABLO 55	En Çok İzlenen Televizyon Programları.....	151
TABLO 56	Gazete Okuma Sıklığı.....	152
TABLO 57	Gazete Okudukları Yer.....	152
TABLO 58	En Çok Okunan Gazete.....	153
TABLO 59	Gazetede En Çok Okunan Yazılar.....	154
TABLO 60	Türkiye'nin Kapaklı'ya En Uzak Yeri.....	156

TABLO 61	Kapaklı'ya Dünyanın En Uzak Yeri.....	157
TABLO 62	Boş Zamanlarda Neler Yaparlar.....	158
TABLO 63	Doktor Gerektiğinde Gidilen Yerler.....	160
TABLO 64	Seçimlerde Oy Kullanma Sıklığı.....	161
TABLO 65	Aile Reislerinin Sayabildikleri Siyasi Parti Sayısı	161
TABLO 66	Namaz Kılma Sıklığı.....	162
TABLO 67	Aile Reislerinin Sanayileşmenin Kapaklı'da Yarattığı Etkilere İlişkin Görüşleri.....	167

GİRİŞ

Sosyolojik çalışmalarda kuram ve uygulama, birbirine yeğlene-
mez öneme sahip iki ögedir. Sosyolojik çalışmalar nihai olarak temel
ilgi konusu olan toplum konusunda tanımlayıcı açıklayıcı yasalara
ulaşmayı amaçlarlar. Bu amaca ulaşmak ise kuram uygulama bütünlüğü
ile her ikisinin etkileşimini gözardı etmeden gerçekleşebilir.

Kuramsal bir tabanı ya da çerçevesi olmayan uygulamanın ürete-
ceği sonuçlar nasıl bilimsel tutarlılığa sahip olmazsa, uygulama ol-
maksızın geliştirilebilecek kavramın da bilimsel dayanaklardan yoksun
olacağı; bilimsellikten uzaklaşacağı açıktır.

Dahası, kuram olmaksızın toplumsal olay ve olgular hakkında
derlenen bilgiler, bilimsel yöntemin uygulanmamasına yol açar. Bu ise
herşeyden önce bilimsel bilginin, bilimsel yöntemle elde edilebilece-
ği koşuluna uyulmamasına neden olur ki, yapılanın sıradan bir gözlem-
den öteye gidemeyeceği açıktır.

Aynı şekilde, toplumsal olay ve olguların uygulamalı araştır-
ması yapılmaksızın da toplum konusunda ileri sürülecek olan görüşle-
rin, dayanıksızlığı yanında toplumsal olay ve olguları yansıtmayan
bilim dışı düşüncelerden sözlerden ileri gidemeyeceği açıktır.

Tüm bilimler gibi sosyolojinin de toplumu sadece tanımaktan
betimlemekten öteye toplumun gelişmesine katkıda bulunması, bilim
olmasının varlık nedenidir. Topluma katkı ise onu tanımakla olanak-
lıdır. Toplumu tanımının en sağlıklı yolu bilimsel bütünlük ve tu-
tarlılığa sahip araştırmalarla gerçekleşebilir.

Yerleşim birimleri ya da biçimleri toplumu meydana getiren
bireylerin bir arada buldukları ve toplumsal ilişkilere girdikleri
mekansal ve toplumsal birimlerdir. Toplumsal yapıdan etkilendikleri
kadar, toplumsal yapıyı da etkilerler. Dolayısıyla yerleşim birimleri
ve biçimlerinin araştırılması toplumsal yapının ne kadar bütünleş-
bildiğini yapısal özelliklerin parçalara ne kadar yansıdığını öğretir.
Olabilen bütünleşememenin nedenlerini ve sonuçlarını sergileme olanağını

sağlarken sorunların giderilmesine hareket noktası olur.

Toplumun geçirdiği değişmelerin yansıma noktaları olmaları nedeni ile yerleşim birimleri ve biçimleri sosyolojik araştırmaların ilgilenmesi yönelmesi gereken birimlerdir.

İşte tüm bu düşüncelerle, yüksek lisans tezi boyutunda da olsa tüm bilimsel özenin gösterilmesine çalışılarak, sanayileşmenin yarattığı bir yerleşim biçimi sosyolojik açıdan incelemek istenmiştir.

Hem toplumsal yapı hem de toplumsal değişme olgularının saptanmasının istenmesi araştırmayı her ki olguyu açıklama amacıyla tam olarak başarıya ulaştıramamış olabilir.

Bu ise amaçla sonuç arasında olası bir tutarsızlığa neden olabilir. Ancak, çalışmanın bir yüksek lisans tezi olduğu ve öğretici yanı gözönüne alınırsa eksikliklerin görülmesi de dahil olmak üzere büyük oranda amacına ulaştığı söylenebilir.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında, tez danışmanım Doç.Dr. Faruk KOCACIK'ın hoşgörülü, sabırlı yardım ve katkılarının etkisi büyük olmuştur. Kendisine çok şeyler borçluyum. Teşekkürlerimi sunmak isterim.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü, Doç.Dr.Vahap SAĞ'ın hoşgörülü ve yardımsever tutumunu da unutmam mümkün değildir. Kendisine olan şükran borcumu ve teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Tezimin her aşamasında yardım ve desteğini gördüğüm Yrd.Doç.Dr. Ali ERKUL'a da teşekkürlerimi sunmak isterim. Ayrıca yardım ve desteklerinden ötürü Yrd.Doç.Dr.Hamza UYGUN'a da teşekkür borçluyum. Bu arada, bizlere gösterdiği ilgi ve moral desteğinden ötürü Prof.Dr.Halil ÇİVİ'yi anmadan geçemeyeceğim. Yine her türlü destek ve yardımlarını gördüğüm arkadaşım ve meslekdaşım Ali ÇAĞLAR'a olan teşekkürlerimi de belirtmek isterim.

Araştırma sırasında yardımlarını gördüğüm Kapaklı Kasabası Belediye Başkanı Recep GÜVEN'e de teşekkürü borç bilirim.

TEMEL KAVRAMLAR

Araştırma, yeni kasaba olan bir yerleşim biriminin toplumsal yapısının ve toplumsal değişmesinin incelenmesi, aynı zamanda bu kasabanın bağlı olduğu ilçedeki yoğun sanayileşmenin olası etkisinin de saptanmasına yöneliktir. Bu nedenle araştırma konusunun daha iyi anlaşılması için konu ile ilgili kavramların da açıklanması gerekir. Açıklanacak olan temel kavramlar köy, kent, kasaba, toplumsal yapı, toplumsal değişme, sanayileşme ve göç kavramlarıdır.

1-KÖY:

Köy insanoğlunun doğaya en yakın olduğu, doğayla en çok iç içe olduğu bir yerleşim biçimidir. Bir başka deyişle köy insanoğlunun doğa ile en çok doğrudan ilişkiye girdiği kırsal bir yerleşme biçimidir. İnsanın yaşamını sürdürmek için başvurduğu ilk kaynağın doğa olduğu düşünüldüğünde, insanoğlunun ilk bir araya gelmelerinin toplamlarının köy yerleşim biçimi olacağı anlaşılacaktır.

Köyün doğa ile iç içeliği, toprağa bağımlılığı tanımlar da da temel alınmaktadır. Örneğin köyün sözlük tanımı şöyledir "Halkı belli bir toprak bütünü işleyen, kır yerleşmesi düzeninde konutlar topluluğu" (Türkçe sözlük, 1974). Ancak köy tanımlarında doğaya, toprağa bağımlılığın yanında farklı ölçütlere göreli ağırlık verilebilmektedir.

Bu tanımlardan biri yasal açıdan yapılan tanımdır. 1924 tarihli Köy Kararı'nın 1. ve 2. maddeleri köyü şöyle tanımlıyor. "Nüfusu 2 binden aşağı yurtlara köy denir... Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler" (17 Mart 1924 Sayılı Köy Kararı). Yasal tanım herhangi bir ögenin ağırlığından çok betimleme düzeyinde yapılmakla birlikte nüfus sayısında bir belirlemeye gidilmiştir. Devletin köy ve köylülükle ilgisi yasaların dışında plan ve planlama çalışmalarında da görülen planlama 17 Mart 1924 442 Sayılı Köy Kararı çalışmalarında hareket noktası olarak alınan tanım ise betimlemeyi aşan bir tanımdır. Örneğin İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu türden kapsamlı bir köy tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre "köy,

kanını, demografik ve nitelikle ilgili kriterlerin ışığında; ekonomik yapısı büyük bir ağırlıkla tarıma dayalı, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşme sınırına sahip en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu ikibine kadar olan topluluktur" (2.BY.KP, 1967:236). Görüldüğü gibi kalkınma planlarında köy tanımı salt nüfus ve ekolojik yerleşimle sınırlı olarak yapılmamakta bir bakıma sosyo ekonomik niteliğine de yer verilmektedir. Başka bir deyişle kalkınma planlarında köy tanımlanırken tüm ölçütler gözönüne alınmaktadır.

Yasalar ve planların dışında toplumbilimcilerin tanımlarında da bazı farklılıklar görülebilmektedir.

Örneğin 'köyü sosyal bir yapı' olarak ele almak gerektiğini belirten Tutengil'e göre "köy bu açıdan bakılınca 'cemaat' hayatının nisbi bir kapalılığı, geleneksel bir dayanışma ve yaşama biçimlerinin köy hayatına damgasını vuran temeli üzerine yükseldiği görülür. "(Tutengil, 1969:46) Bu tanımında Tutengil köydeki insan ilişkilerinden hareket etmektedir. İnsan insan ilişkilerini de içermekle birlikte daha değişik öğelere de yer veren bir köy tanımını ise Geray yapmaktadır. Geray'a göre köy" ... iş bölümünün gelişmediği, ekonomisi tarıma dayalı, geniş aile türünün, yüzyüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu, bu açıdan kentsel topluluklardan ayrılan toplulukların yaşadığı yerleşmeler(dir.) (1974:54) Geray köyü insan insan ilişkileri yanında üretim ilişkileri ve ekonomi ile de ele almakta ve kentle olan farkına da değinmektedir.

Her yerleşim biçimi gibi köy ve köyde oturan insanların da insan insan ilişkilerinin niteliği yanında ekonomik nitelikleri ile de özgünlük taşıdığı açıktır. Bu nedenle salt insan insan ilişkilerine yer veren ya da insan insan ilişkilerinden hareket eden tanımlama çalışmaları köyü açıklamada yetersiz kalacaktır. Örneğin bir toplumsal yapı olarak ele alındığında bu yapının kapsadığı öğeler insanlar ve insanların ilişkileri ile sınırlı olamayacağı gibi bu ilişkilerin kaynağının da köyün ekonomik yapısı olduğu belirtilmelidir. Köy tanımları bu yapıldığında daha açıklayıcı olacaktır.

Ekonomik ve sosyal ilişkileri de içeren bir köy tanımına göre ise "köy adı verilen topluluk tipi, az çok kapalı, işbölümü

've katmanlaşma yönünden yeterince farklılaşmamış, aynı cinsten (homojen), birincil bir ilişki ve yaygın denetim sistemine sahip, yardımlaşmalı ve dayanışmalı bir yapıya sahiptir. "(Kocacık,1983: 31)

Yasa ise ekolojik çevre ve tarih faktörlerini de içeren bir ele alışıla köyü şöyle tanımlar "köy topluluğu, uzaklık ve yer bakımından öteki topluluklardan ayrı bir coğrafi ve ekolojik korumda yerleşmiş olan ve bu topluluklarla az çok ilişki halinde, kendisine özgü bir işgücü olan ve çoğunlukla tarımda toplanan, toplumsal örgütü ve özel bir adı ile tarihi bulunan, az nüfuslu bir insan birliğidir. "(Yasa,1973:84)

Ozankaya ise denilebilir ki en kapsamlı ve açıklayıcı köy tanımını geliştirmektedir. Ozankaya'ya göre, köy toplulukları genellikle tarımla uğraşana içinde buldukları toplum bütünlüğü ile ortak çıkarları az olan ve sınırlı ölçüde eşgüdülmüş bulunan; birbirleri karşısında güçlü ve özerklik eğitimi gösteren, yani toplumsal çevreden çok doğal çevreye yakın olan, bir kaç düzine ile birkaçyüz arasında değişen sayıda değişen sayıda hanelerden kurulu, belli ve özenle korunan sınırları olan topluluklardır"(1971:1)

Köy tanımlarını çoğaltmak mümkündür. Tanımlar da gözönünde bulundurulurken köyün özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1-Köy, her şeyden önce üretim yapısı açısından diğer yerleşmelerden farklıdır: Köyde tarıma dayalı bir üretim yapısı vardır. Bu yapının özelliğine uygun olarak işbölümü fazla gelişmemiştir. İnsanlar kendileri için gerekli üretimin her kademesinde ve birden fazla işte çalışmaktadırlar. Üretimi ilişkileri insan-toprak etkileşiminin yoğunluğundan ötürü sınırlı sayıda işi köy yaşamı için yeterli kılmakta; işbölümü ve uzmanlaşmayı geliştirmemektedir. Üretimin cinsi ve miktarı için gerekli olan zamanın görece genişliği de aynı doğrultuda bir etki yapmaktadır. Üretim doğa koşullarından fazlaca etkilenmektedir.

2-Köy, insan-insan ilişkileri açısından da diğer yerleşmelerden farklıdır. Köydeki insan ilişkileri, yüzyüze, birincil ilişkilerdir. İnsanlar arasında da yanışma vardır. Geleneksel

değer ve tutumlar insan ilişkilerinin en belirgin özelliğidir.

3-Köy, ekolojik yerleşim açısından, diğer yerleşmelerden farklıdır. Köyün doğaya ve toprağa dayalı olan kökeni onu doğadan ve topraktan en bol ve en kolay yararlanabileceği bir ekolojik çevrede kurulmaya itmiştir. Uygun toprak ve sulama, yaşamını sürdürme açısından korunmaya elverişli yerler, bu ekolojik, coğrafi yer seçiminde etkili olan etmenlerdir.

4-Köy nüfusunun gerek niceliği gerekse niteliği açısından da diğer yerleşmelerden farklıdır. Bu farklılık ise zaman karşısında ortaya çıkmış bir farklılık olmakla birlikte, köyün kuruluşunda da etkili olan ya da görülen bir özellik ya da farklılık olarak kabul edilebilir. Eski dönemlere uzanan kuruluşu ile köy elverişli ve yeterli toprak ve su bulunduğu oranda kurulabilmektedir. Bu ise, üretim yapısının biçimi de eklendiğinde fazla bir nüfusu gerektirmektedir. Üretim sınırlı ama yeterlidir. Nüfus ta bu yeterlilikle dengeli bir niceliğe erişmekte ve durmaktadır. Bu denge eski dönemlerde yeni yerleşim yerleri kurmakla sağlanırken günümüzde kentlere göçle sağlanmaktadır. Köyün toplumla bütünleşmede görevi bütünleşmemişliği nüfusun niteliğini de etkilemektedir. Dışa açık olma yanı; hareketliliği az, eğitim düzeyi düşük bir nüfusa sahiptir. Günümüzde kentlere göç nedeni ile köy nüfusunun yaşlandığı da söylenebilir.

Köyün özellikleri böylece belirtiltikten sonra tanımlarda görülen ortak bir noktaya da değinmek gerekir. Köy tanımlarında en belirgin özellik köyün neye göre tanımlandığıdır. Bu açıdan bakıldığında tanımların çoğunun hareket noktası kenttir. Daha açık bir deyişle, köyün tanımlanmasında, sanayileşmenin, kapitalist toplumsal ekonomik yapının, kentin özellikleri ve nitelikleri ölçüt olarak alınmakta ve köy kentle farklılaştığı noktalar öne sürülerek tanımlanmaktadır. Bunu değişik bir kavramlaştırma ile kentmerkesci bir tutum olarak nitelendirmek mümkündür.

Köy tanımlarına ve özelliklerine değindikten sonra köyü, üretim yapısı ve ilişkileri, coğrafi, ekolojik konumu ve insan ilişkileri açısından toplumsal yapı ile oransal olarak bütünleşmemiş, geleneksel değerlerin daha fazla görüldüğü bir yerleşim

biçimi olarak nitelendirmek olanaklıdır.

Köyün toplumsal yapı ile bütünleşmesini sağlayabilmesi için ise köye nasıl bakıldığı önemlidir. Çünkü köy üretim yapısı nedeni ile bütünleşememiştir. Bütünleşme ise Ozankaya'nın da belirttiği üzere üretim yapısının; nesnel koşullarının "toplumsal bütünleşmeye elverişli olmaya koyulduğu ölçüde..." (1984:220) gerçekleşecektir. Üretim yapısının dışındaki etmenlerin bütünleşmede etkileri görülmekle birlikte köyün kendi iç dinamiğinden kaynaklanan bütünleşme süreci daha tutarlı ve sağlam olacaktır.

2-KENT:

Köyün tanımlanmasında hareket noktası olarak kabul edilen kentin köye göre birtakım farklılıklar taşıyacağı hatta tam tersi birtakım özellikler göstereceği tahmin edilebilir. Ancak kentin tanımlanmasında da öncelik verilen özellikler ve kullanılan ölçütlere bağlı olarak başka farklılıklar da görülür.

Başka bir deyişle "... her bilim dalı veya her yaklaşım ayrı bir ölçüt kullanarak kenti tanımlamaya çalışmıştır" (Özer,1983:74) Kenti tanımlanmada kullanılan ölçütler ise, demografik ölçüt, işlevsel ya da ekonomik ölçüt, toplumbilimsel ölçüt ve yönetsel ölçüttür.

"Fiziksel, coğrafya ve kentbilim dalları, kenti belirli bir nüfus büyüklüğüne erişmiş yerleşmeler olarak nitelendirirler." (1983: 74) Kent tanımlarında temel alınan nüfus büyüklükleri konusunda da farklılıklar vardır." Türkiye'de türlü kentleşme araştırmalarında, nüfusu 3000'i,5000'i,10.000'i aşmış bulunan yerlere, ya da il ve ilçö özeği olan yerleşme birimlerine kent adı verildiği görülmektedir." (Keleş,1983:6-7) Ayrıca "resmi tanımlarda da nüfus büyüklüğü 10 bin olarak belirlenmiş ve kente ilişkin sayısal veriler bu ölçüte göre düzenlenmiştir." (Özer,1983:74)

İşlevsel ya da ekonomik ölçütle yapılan tanımlamalarda ise nicel büyüklük yeterli görülmemektedir. Bu görüşe göre "kentleşmeyi yalnız bir nüfus hareketi olarak görmek yeterli değildir." (Keleş,1983:6) Nüfus ölçütünü yeterli görmeyen Tamertekin için "kentnin ayırıcı özelliği yerleşmenin işlevidir" (Tamertekin,1965:10/

Özer,1983:75) Kenti işlevsel ya da ekonomik ölçüte göre tanımlayan' bir diğer sosyolog ise Kıray'dır. Kıray'a göre kent " tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir"(Kıray,1982: 57). Kenti sadece nüfus büyüklüğünü temel alan bir ölçütle tanımlamanın ve açıklamanın yetersizliği açıktır. Her şeyden önce nüfusu oraya çeken etmenler göz ardı edilemez. Kentleşme toplumdaki değişme sonucu oluşan sosyal hareketlilik tarafından belirli bölgelere bir nüfus toplanması ile ortaya çıkan bir olgu ise bu olgulardan bağımsız bir kentleşme tanımı açıklayıcı olamaz. Kıray'ın tanımı kenti nüfusun dışında nüfus teknoloji, nüfus üretim, nüfus yönetim ilişkileri içinde de ele alan bir tanım olması bakımından açıklayıcı bir tanımdır.

Çok daha sınırlı ve nüfusla birlikte yönetsel birimlerin varlığından hareketle yapılan bir kent tanımı da yönetsel ölçütle yapılan kent tanımıdır. Bu ölçütün tanımına göre ise "... kent, nüfusları ne olursa olsun il ve ilçe merkezi konumundaki yerleşmelerdir" (Özer,1983:75). Çok değişik tercihlerin etkisi ile il ya da ilçe merkezi konumuna getirilen yerleşim birimlerini diğer özellikler ve nitelikleri aramaksızın kent olarak nitelendirmenin de yetersiz olacağı açıktır. Nitekim "... bu statüyü taşımaya karşın... bir çok yerleşme kent sayılmamaktadır "(Özer, 1983:75).

Kent, üretimi ile tüketimi ile, nüfusu, ekonomik gücü, insan ilişkileri ve değerleri ile bir toplumsal olgudur. Yani her toplumsal olgu gibi kent de birden fazla ögenin ya da niteliğin bir araya getirdiği bir ilişkiler, etkileşimler bütünüdür. Böyle olunca kentin en kapsamlı tanımı da kenti toplumsal bir olgu olarak ele alan tanımlar olmaktadır. Bu tanımlar toplumbilimsel ölçütle yapılan tanımlar olduğu söylenebilir. Toplum bilimsel ölçüte göre yapılan tanımlardan biri Sencer'in tanımıdır. Sencer'e göre kent "... çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10 binin üstünde bir nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütlü bir fiziksel toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşmelerdir"(Sencer,1979:17).

Ancak kentin tanımlanmasında ortak bir tanıma olası olduğu da

şöylenemez. Erkul'un deyimi ile de "... toplumbilimsel açıdan daha az tartışılır bir kent tanımına ulaşmak oldukça güç görülmektedir" (Erkul,1983:26). Daha az tartışılır bir kent tanımının ulaşmanın güçlüğü de gözönünde bulunduran Erkul tüm ölçütleri gözönünde bulundurduğu tanımında kenti "... terim dışı etkinliklerin, örgütlenmenin, uzmanlaşmanın ve ihtisaslaşmanın fazlaca olduğu, genişleyen bir alan içinde büyük bir nüfus kitlesini barındıran ve üretimin de netlendiği, ikincil ilişkilerin yaşantıda egemen olduğu, karmaşık farklılaşmış ve örgütlü bir toplumsal bütünlüğe sahip yerleşim birimi..." (1983:26) olarak tanımlar. Kent tanımlarını çoğaltmak mümkündür. Ancak her kent tanımı tanımı yapan kişinin öncelik verdiği öğeler üzerine gerçekleştirilecektir.

Tanımların kullandıkları ölçütlerden kaynaklanan farklılıklarına rağmen hemen hemen tümünde görülen kentin bir süreç sonucu ortaya çıkan yerleşme birimidir. Nüfus çoğalması, alan genişlemesi, üretimin farklılaşması, ilişkilerin farklılaşması bu süreç sonunda oluşmaktadır. Böyle bir süreç sonunda ortaya çıkan özellikle günümüz kentlerinin oluşumundaki etkenle birlikte bir betimlemesini Kıray şöyle yapmaktadır. "Modern sınıai toplumlarda şehirler sanayi, topluma dağıtma ve mali-idari merkez fonksiyonuna sahiptir. Buhar, elektrik, içten patlarlı motör gibi gayri uzui enerjinin sınıai ve zirai üretime, ulaşma ve haberleşmeye tatbiki, olağan üstü nüfus birikimini, büyük bir fazla üretimi, geniş çapta ve etkili bir şekilde farklılaşma ve örgütlenme imkanını yaratmıştır." (Kıray, 1985: 266). Buradan günümüz kentlerinin oluşumunu teknolojiye gelişmelerin başlattığı anlaşılmaktadır. Teknolojinin değişmesi yeni kullanılan enerjinin organik enerjiden makine enerjisine dönüşmesi, üretimin yapısını ve niteliğini değiştirmiş ve toplumda yarattığı değişmeye paralel olarak yerleşim birimlerinden birinin çok daha geliştiği, değerlerini topluma egemen kıldığı bir büyüme ve etkinliğe sahip olmasını sağlamıştır. Bu oluşum kentleşmedir.

"Kentleşme, dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır." (Keleş,1983:6). Toplumsal değişme ile birlikte artan kent sayısı ve kentlerde oturan insan sayısı gerek nicelik gerekse de nitelik açısından toplumda baskın öge durumuna gelmiş ve giderek hem üretim ilişkileri hem insan ilişkileri ve bu

yeni oluşuma özgü düşünce ve değerlerle donatılmıştır. Kent sayısının ve kentlerde oturan insan sayısının, ilişkileri ile birlikte değişmesini de içeren süreç olarak ise kentleşme tanımı hem daha kapsamlı hem de açıklayıcı olması açısından işlevsel olacaktır.

Geniş anlamda kentleşme "sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak, kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sorucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak ..."(Keleş,1980:70) tanımlanabilir.

Kentleşme salt bir yerleşim birimi oluşumu olarak algılanamaz, kabul edilmesi gerekir ki bu yerleşim biriminde bulunan insanların da içinde buldukları yerleşim biriminin özelliklerine uygun nicel ve nitel değişimler geçirip diğer yerleşim birimlerindeki insanlardan farklılaşacaklardır. İşte bu süreç kent kavramının bir başka boyutu olan kentlileşme sürecidir. Kentlileşme ise "... kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir "(Keleş,1980:71).

Kent olgusunun ortaya çıkışı, sayısının artışı, içerdiği nüfusun artışı ve bu nüfusun niteliğinin değişmesi olarak üç aşamalı bir süreç sonunda günümüz toplumsal yapısında ortaya çıkan insanı kentli olarak nitelendiriyoruz. İşte bu insan günümüzde denilebilir ki yerleşim birimlerinin insanları değerlendirilirken bir "bağımsız değişken" durumundadır. Diğer yerleşim birimlerinin insanları, bireyleri bu insandan hareketle değerlendirilmekte, nitelendirmelere maruz kalmaktadır.

3- KASABA TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Tarımsal nitelikli köy yerleşim biçimi ile endüstriyel nitelikli kent yerleşim biçiminin arasında bulunan yerleşim biçimi de kasabadır. Kasaba hem üretim yapısının biçimi ve niteliği ile hem nüfusu ile hemde bulunduğu mekansal koruma ile köy ile kent arasındaki bir yerleşim biçimidir. Üretim yapısı, nüfusu mekansal koruma itibariyle köy ile kent arasında yer alan kasabada oturan insan-

'ların değer yargıları da bu üç özelliğinin insan davranışlarında somutlaşması olarak ortaya çıkan, geçiş özelliği göstermekle birlikte özgün bir nitelik gösterirler.

Her olgu gibi kasaba olgusunun incelenmesine de tanımlanarak başlamak gerekir. Tanım ise tanımlanacak olgusunun genelleşmiş ve o olguya özgü niteliklerinin ve özelliklerinin sıralanması verilmesidir. Yani o olguya ilişkin bir takım bilgilerden hareketle saptanabilen baskın özelliklerin ortaya korması demektir. Bilgiye ulaşmanın yolu ise gözlem ve araştırmalardan geçer işte kasabalar ya da kasaba olgusu yukarıdaki sürecin işlememiş olması nedeni ile tanınması, tanımlanması zorluklar içeren yerleşim biçimidir.

Toplumbilim araştırmalarının özellikle ülkemizde "...köy ve kent yerleşim birimlerinde yoğunlaşması..."(Erkul,1983:10) nedeniyle "kasabanın kendi yapısının ve özelliklerinin tanınmasını engellemiş ve dolayısıyla kasaba tanımı..."(Erkul,1983:10) yapılması güçleşmiştir.

Yapılan tanımlarda ise kasabaların köy ile kent arasında bir geçiş yerleşim birimi özellikleri genellikle vurgulanan yanlarıdır. Örneğin Tütengil'e göre kasaba "köy ile kent arasındaki bir geçiş yerleşmesini, değerler düzenine sıkıca sarılarak sürdürmeye çalışan, fakat ikiyanlı etkiler karşısında bir bireşime kavuşamayarak, çoğunluğu ne köy, nede kent olmayan..."(Tütengil,1975:74) bir yerleşim biçimidir. Tütengil kasabanın geçiş yerleşim biçimi olması özelliği ile birlikte arayış ve direnç gösterme özelliklerini de vurgulamaktadır. Arayış bir tür kimlik edinme çabasını, direnç ise varolma mücadelesini ifade etmektedir. Bu özellikler de kasabanın tutucu bir niteliğe bürünmesine neden olmaktadır. Tütengil'in tanımından kasabanın varoluş mücadelesi ve direncini kendisinden daha büyük ve güçlü olan kentin köyle olan ilişkilerinin geçişini sağlarken ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

Kent, kasabaya göre daha uzak olmasına karşın köyün üzerinde kasabayı aşan bir güç uygularken kasabayı bir araç olarak kullanmakta ve bir anlamda kasabanın köyle olan ilişkilerini kendince düzenlemesini engellemektedir. Benzer bir düşünce Karpat tarafından da ile sürülmekte ve Karpat kasabanın direncinin nedeni olarak köyü sömürmesini göstermektedir. O'na göre "kasaba, köyün

üzerine kurulmuş ve onu sömürmekle gelişmiş bir sosyal düzendir. Alabildiğine ferdîyetçi, hatta asidir. Köy üzerinde sağladığı ekonomik ve sosyal üstünlüğünü korumak için müfrit muhafazakardır" (Erkul,1983:19). Görüldüğü gibi Tütengil ve Karpat'ın tanımları birbirini tamamlamaktadır. Bir nevi, Tütengil kasabayı betimlemekte Karpat ise nitelendirmektedir. Başka bir ifade ile Tütengil'in ortaya koyduğu özellikleri Karpat kasabanın sömürücü niteliğinin yansıması olarak göstermektedir.

Türkiye'deki il ilçe çekişmeleri ve rekabeti ile özellikle Karpat'ın saptamaları birlikte değerlendirildiğinde kesin bir nedensellik ilişkisinden söz edilemese bile hiç bir ilişkisi olmadığını ileri sürmek de bir o kadar eksiklik içerecektir.

Türkiye'de kasaba olgusunun "bilimsel ölçülerle pek az incelenmiş olduğunu... (ve)... bu nedenle bugün bu toplulukların ortak genel özelliklerinin derli-toplu bir biçimde ortaya konulabilmiş olmadığını..."(Ozankaya,1984:263) belirten bir diğer toplumbilimci de Ozankaya'dır. Kasabaların "... büyük çoğunlukla nüfusları 2-7 bin arasında değişen yerleşim yerleri..."(Ozankaya,1984:263) olduğunu belirten Ozankaya kasabayı şöyle tanımlar: "Türkiye'de köyler ile kentler arasında bir yer tutan; doğal gelişme yönü kente doğru olmakla birlikte henüz çağdaş anlamda kent özelliklerinde de önemli ölçüde uzak bulunan bir yerleşme biçimi(dir)"(1984:262). Kasabanın köy ile kent yerleşim biçimleri arasında yerleştiğine Ozankaya'da değinmekle birlikte daha çok kasaba-kent karşılaştırması yapmakta ve henüz eksik olmakla birlikte kasabanın kent olmaya doğru doğal bir gelişme içinde olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Ozankaya'da da görülen betimleyici bir tanımlamadır.

Kasabaların tutucu niteliğini belirten Benedict ise kasabaları tarihsel olarak ele alırken tutuculuğun nedenlerini de açıklar. Benedict'e göre kasaba, geçmişte de "bugün... olduğu gibi, kolaylıkla 'kentsel' veya 'kırsal' olarak nitelendirilemeyecek bir kültürün merkeziydi. Kasabalarda dini bakımdan tutucu çok sayıda esnafın bulunması toplum yaşantısında yaygın bir 'ahlaki' hava getiriyordu, ki bu aslında kasabanın ticaret ve iş yaşantısındaki ekonomik ilişkilerin, ekonomik ve etnik olarak denetimini sağlamaktaydı. Kasabalı ağalar, tüccarlar ve esnaf, kasabanın sosyal doku-

'sunda etkili bir sosyal üstünlüğü halen sürdürmektedir." (Benedict, 1975:151).

Benzer saptamalara "... ortalama ilin altında..." 'Aksit, 1985:186) olan; kasaba niteliğine daha yakın bir kentte yaptığı "Ortakentte Toplumsal Farklılaşma ve Siyasal. Kültürel Çatışma" adlı çalışmasında ulaşan Aksit dinci "... aile reislerinin daha çok ticaretle meşgul olduğu, kendi hesabına ve esnaf -zanaatkar olarak çalıştığı..." (1985-197)'nı belirtmektedir. Dolayısıyla kasabaların tutuculuğu ve bunun da kasabalardaki esnaf-zanaatkar, ağalar ve tüccarlardan kaynaklandığı noktasında birleşilmektedir.

"Bir çok kasabada köy yaşamında dahi görülmeyen bir düzeyde tutucu davranışların toplumsal görünümüne rastlanmakta..." (Erkul, 1983:29) olduğunu belirten Erkul'a göre ise kasabaların tutuculuğunun "... en güzel örneği; geleneksel dinsel değerlere dayanan ve din birliğini savunan siyasal partilerin, kasabalardan daha çok oy alması olayında kendini göstermektedir." (1983:20) .

Kasaba tanımlarında da farklı ölçütlerin bulunduğuna değinen Erkul "... nüfus ölçütü... ve ekonomik ölçüt(ün)... yaygın olarak kullanılır.(diğini) " (1983:21) belirttikten sonra daha açıklayıcı olan toplumbilimsel ölçüte göre kasabayı şöyle tanımlar "... Kasaba, nüfusu köy nüfusundan fazla alan, genellikle tarımsal ve ticari etkinliklerin yapıldığı, var olan değerlere fazlasıyla bağlı ve dolayısıyla yenilik ve değişimden korkan, ilişki içinde bulunduğu köylüyü kendine bağımlı hale getiren, yaşamındaki ilişkiler ve davranışları ile köylü ve kentliden farklı olan insanların oluşturduğu bir yerleşme düzenidir." (1983:21). Erkul kasabayı betimleyici ve niteleyici bir tutumla ve birden fazla ölçütü de içeren bir kapsamda tanımlamaktadır.

Tüm tanımlar incelendiğinde kasabaların aşağıda sıralanan özellikleri açısından tanımlandığı görülmektedir.

1. Üretim yapısı açısından: Kasaba da genellikle tarımsal ve ticari etkinlikler geçerlidir.

2. Kentle ilişkileri açısından: Kasabalar kente karşı bir direnç göstermekte ve varlığını sürdürme mücadelesi vermektedir.

3. Köyle ilişkisi açısından: Kasabaların köyle ilişkisi köyü kendine bağımlı kılmaya yönelik bir ilişkidir. Bu ilişki sosyo-

ekonomiktir.

4. Kentle, köy arasındaki konumu açısından: Kasabalar köyle, kent arasında bir geçiş yerleşim biçimidir.

5. Gelişme yönü ve durumu açısından: Kasabalar kentsel özelliklere doğru bir gelişme göstermekte ama henüz kentleşme düzeyinden uzaktadırlar.

6- Değişmeye karşı tutumları ve bu tutumlarının nedenleri açısından: Kasabalar değişmeye karşı tutucudurlar, bu tutuculuklarının nedeni de ekonomik yapısı, kent karşısındaki güçsüzlüğü ve köyün kendine olan bağımlılığını devam ettirme isteğidir.

7. Bu tutuculuğun yansıması açısından: Kasabalar genellikle dinci bir tutuma sahiptirler. Siyasal politik tercihlerinde bu tür partileri tercih oranları yüksektir.

KASABALARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHÇESİ

Kasabaların tanımlanmasında değinilen yanlarını ve özelliklerini verdikten sonra ortaya çıkışlarına değinmek gerekir.

Toplum doğa ile ilişkisini sürdürürken niceliğine ve niteliğine uygun yaşamını sürdürebileceği bir mekanda, yerleşmek zorundadır. Toplumun yaşamını sürdürmek için bulunduğu, insan doğa ve insan-insan ilişkilerini gerçekleştirdiği mekan toplumun yerleşme yeridir. Çünkü ilkel de olsa, her dengeli toplum, üyelerine toplanma yeri sağlama gereği düşer. (Pierre, 1982:46) Yerleşme yeri toplumunda meydana gelen değişmelere paralel olarak nicelik ve niteliksel özelliklerinden ötürü yerleşim birimi ve yerleşim biçimi olarak adlandırılmıştır. Yerleşim biçiminin toplumun yapısından etkilendiği muhakkaktır. Ya da yerleşim biçimleri de parçası oldukları toplumsal yapının özelliklerine göre bir biçim ve nitelik kazanırlar. Her toplumsal yapı yapısal niteliğine ve özelliklerine uygun yerleşim biçimlerini yaratmıştır. Bu durum bir yerleşme biçimi olan kasabalar için de geçerlidir.

Kasabaların bir geçiş yerleşim biçimi olarak tarımsal etkinlikleri de içinde bulundurmakla birlikte yapısal niteliğini asıl belirleyen ticaret olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla kasaba alım satımın yapıldığı bir yerdir ve işlevsel olabilmesi için de ticareti yapabilecek bir malın olması gerekmektedir. Eski dönemlerde ise ticareti yapılabilecek olan sadece topraktan elde edilebilen ürün-

dir. Dolayısıyla kasabaların oluşabilmesi köylerin varlığına bağlıdır ve köylerden sonra ortaya çıkmışlardır. Kasabaların ortaya çıkışının ve gelişmesinin nedenleri çeşitli olmakla birlikte Zimmerman'a göre "evvela kendi ihtiyaçlarından fazla olan ve şehir sakinlerine satabilecekleri veya köyde yapılmayan diğer şeyler için şehirde ticaretini yapacakları, vergi olarak ödeyecekleri yahut da mukaddes eşyaların bulunduğu mihraplarda dini kurbanlar olarak vermeye iman etmiş buldukları fazla miktarda gıda maddesi istihlal etmiş köylü halkının olması lazımdır." (Zimmerman, 1964:320). Görüldüğü gibi kasabalar, köylülerin kendilerinden fazla ürün üretmeleri ve kendilerinde olmayanları alabilecekleri, tapınabilecekleri bir yer olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Zimmerman'a göre kasabalar sadece ticaretin yapıldığı bir yer olarak ortaya çıkmamışlardır. Anlaşılacağı üzere kasabalarda dinsel tapınmalar ve kurban sunma olayları da verdi. O halde Zimmerman'a göre kasabalar sadece ihtiyaç fazlası üretimin alınıp satılması ile değil dinsel merkez olma işlevleri nedeni ile de ortaya çıkmışlardır.

Fransız tarihçisi Turgot ise kasabaların ortaya çıkışını ihtiyaç fazlası üretimden yola çıkarak açıklamaktadır. İhtiyaç fazlası üretime örnek olarak hayvanların evcilleştirilmesini veren "Turgot ya göre evcilleştirebilecek hayvan türlerinin doğal olarak bulunduğu yörelerde yaşayan avcılar, su peşinde koştuktansa, onları evcilleştirip hayvancılık yapmaya başladılar." (Güvenç,1976:64) Daha önce ilk insanların tümünün toplayıcı olduğundan hareket eden Turgot "ormanda yaşayan (toplayıcı)ları besin yetersizliği nedeniyle avcılığa başladılar."(Güvenç,1976:64) diyerek bir farklılaşmadan söz etmektedir. Daha sonra, yukarıda değinildiği, gibi hayvanların evcilleştirilmesi ile ihtiyaç fazlası üretim meydana gelmektedir. Öte yandan toprak da "... kendisini sürüp biçenlerin sayısından fazlasını besleyebilecek güçteydi."(Güvenç,1976:64). Böylece hem hayvan üretiminde bir fazlalık, hem topraktan elde edilen üründe bir fazlalık meydana geldi ve "tarımcı toplumlar rençberlik dışı işler için gerekli zamanı buldular: (böylece) kasabalar doğdu ve ticaret sistemine ilişkin fikirler gelişti"(Güvenç,1926:64). Anlaşılacağı gibi Turgot'ya göre züccü ve toplayıcılığa ayrılan tarımcı toplumların ihtiyaç fazlası üretim de bulunarak boş zaman elde etme-

leri nedeni ile bu kez de tarım dışı etkinliklerde de bulunmaya başladılar. Bu durumda tarımcı toplumların tarım dışı etkinliklerle uğraşan bireylerinin ürettikleri aletler, avcılarının üretim fazlası olan hayvanlar ve toplayıcıların topraktan elde ettikleri fazla ürünün değiştirilmesi bir pazarı oluşturdu pazarın oluşumu ile ticaret meydana geldi ve bunun gerçekleşmesi için de kasaba yerleşim birimleri doğdu. Kasabaların doğuşuna ilişkin farklı bir görüş ise Ülken tarafından ileri sürülmektedir. Ülken'e göre kasabalar, "korunma ihtiyacından doğmuş birer toprak toplumdur. Çiftçilekle uğraşan kabileler tabiatın en kolay müdafaa edilir yerlerinde birbirilerine yaklaşırlar ve bu suretle kasabalar doğar"(Erkul,1983: 11). Kasabaları korunma ihtiyacından doğmuş yerleşim birimleri olarak gören Ülken aynı zamanda kasabaları bir toprak toplumu olarak nitelendirir ki bu diğer görüşlere göre büyük bir farklılık göstermektedir. En başta Ülken, kasabalardaki ticaret işlevine değinmez. Ülken'e göre kasabalar nüfus boyutunun ön plana geçtiği bir oluşum göstermişlerdir. Korunma ihtiyacı kalabalık insanların bir araya gelmelerine neden olmuş ve kasabalar meydana gelmişlerdir. Ülkenin korunma ihtiyacına Pirenne'de değinmekle birlikte kasabaların tarihsel gelişmesinde ticaret, dinse etkinlikler vb... özelliklerine de değinir.

Örneğin Pirenne'ye göre "kasabada hemen hemen her zaman çevredeki köylülerin ürünlerini getirdikleri haftalık pazarlar kuruluyordu. Hatta kimi zaman yıllık panayırılar yer alıyordu. Kapılarda, içeri giren ya da dışarı çıkan her şeyden bir pazar vergisi alınıyordu. Surların içinde bir darphane işliyordu. Bundan başka, piskoposun usalları, temsilcisi ya da kale komutanının oturduğu kaleler vardı."(Pirenne, 1982:53). Pirenne'nin betimlediği bu kasaba dokuzuncu yüzyıl'a ait bir kasabadır. Oysa Pirenne'ye göre "dokuzuncu yüzyılda ticaretin kalkması..." olgusu yaşanmaktaydı. Dolayısıyla daha önceki dönemleri ticaretin belirlediği bir dönem olarak görür ki kasaba ölçüsünde ticaretin önemi- ne hatta belirleyiciliğine ulaşan bir görüş sözkonusudur.

Ülkenin kasabalardaki korunma ihtiyacından kaynaklarına görüşü diğer bilim adamlarınca da belirtilmekle birlikte kasabayı bir toprak toplumu görmesi onu farklı kılar. Aktarılan diğer görüş-

lerden anlaşılacağı üzere kasabaların oluşumunda ihtiyaç fazlası üretimin pazarlandığı; ticaret işlevi belirleyici olmuştur.

Kasabaların oluşumunu özetleyecek olursak; kasabalar ihtiyaç fazlası üretimin pazarlanması ile birlikte korunma amacının da güdüldüğü yerleşim birimleri olarak ortaya çıkmıştır.

Oluşumuna yukarıda değinilen kasabalar daha öncede belirtildiği gibi toplumsal yapıdan etkilenmişler ve toplumsal değişmeye paralel olarak da nicelik ve nitelik açısından değişime uğramışlardır.

Kasabaların değişmesi genellikle sanayi öncesi ve sanayileşme dönemi sınıflandırması ile ifade edilir. Bu sınıflandırmada ölçüt bulunulan "teknolojik gelişme düzeyi..."(Keleş,1972:26)dir. Bu ölçüte göre yapılan sınıflamaya göre ise kentleri" Sjöberg.... sanayi öncesi kentler, geçiş halindeki kentler ve sanayi kentleri olarak üçe ayırmakta(dır)"(Keleş,1972:26).

Ancak bu sınıflandırmayı da içerecek olan gelişim ve değişme sürecinin aşamalarının özelliklerine değinilerek kasabaların değişmesini ifade etmek mümkündür.

Kasabalar tarım kesimindeki üretimin ihtiyaçtan fazla olan kısmının pazarlandığı yerler olduklarından bu ürün fazlasının miktarı da ticari faaliyetleri artırmaktadır. Tam tersi durumlarda, yani ürünün pazara sunumunun azaldığı dönemlerde ise ticari faaliyetler azalmaktadır. İşte kasabaların yapıları da bundan etkilenmekte ve gerek nicelik gerekse de nitelik değişimi gösterebilmektedir. Örneğin "dokuzuncu yüzyılda... değişim ekonomisinin yerini tüketim ekonomisi almıştı. Her malikane dış dünya ile alış verişini sürdürecektir yerde, artık kendi başına bir küçük dünya oluşturuyordu. Ataerkil bir yönetim biçiminin geleneksel durgunluğu içinde, kendi başına ve kendi durgunluğu için yaşıyordu. kapalı ev ekonomisi dediğimiz, daha doğru bir deyişle, pazarsız ekonomi..."(nin egemen olması ile birlikte)" kentlerde hemen hemen yalnızca, az y a da çok dolaysız olarak, Kilise'ye bağımlı kişiler bulunuyordu. "(Pirenne,1982:52).Ya da daha açık bir anlatımla kentlerin "nüfusu, özünü oluşturan şövalye ve rahiplerin dışında, yalnızca bunların hizmetinde çalışan çok az sayıda insandan oluşuyordu."(Pirenne, 1982:59). Görüldüğü gibi tarım kesiminde egemen olan pazarsız eko-

nomi nedeni ile yetersiz tarımsal üretim bu üretimin pazarlandığı, ticaret merkezleri olan kasabaların hem nüfusunun azalmasına hem de dinsel, askeri bir merkez olmasına yol açmıştır. Yani hem niceliksel, hem de niteliksel bir değişme söz konusudur.

Ancak pazar ekonomisi için üretim yapılmış olsa bile "endüstri öncesi toplumlarda üretim gücü olarak insan ve hayvan emeğinin kullanılması, artı-ürün miktarını sınırlandıran en önemli etkidir. Tarımsal kesimdeki artı ürünün azlığı ise, tarımdaki artı ürüne bağlı olarak gelişen, kasaba ve kent türü tarım dışı etkinliklerin yoğunluk kazandığı yerleşmelerin nüfusunu da belirlemekte." (Uygun, 1984:69) ve nüfus endüstri üretiminin egemen olduğu döneme göre yine de sınırlı olarak kalmaktaydı. Dolayısıyla kasabaların değişimindeki birinci aşama üretimde insan ve hayvan emeğinin kullanıldığı endüstri öncesi aşamadır.

İkinci aşama ise endüstriyel üretim aşamasıdır. Üretimde insan ve hayvan emeğinin kullanıldığı ilkel teknolojinin yerine endüstrileşme ile birlikte makine enerjisi ve modern teknolojinin kullanılması ile birlikte bu durum hem kırdaki üretilen ürün miktarını arttırdı hem de tarım ekiminin kendisinde bulunmayan mal ve hizmet üretimini gerçekleştirdi, çoğalttı. Dolayısıyla bu durum kasabaların çeşitlenen ve artan ticari etkinliklerin gerçekleştirildiği fazla nüfuslu, göreceli olarak heterojen nitelikli yerleşim biçimleri olmasına yol açtı. "Örneklendirmek gerekirse, günümüz endüstrileşmiş toplumlarında kentsel nüfusa oranla (endüstrileşmemiş) geleneksel toplumlardaki nüfus oldukça düşük" olduğu görülmüştür. (Uygun, 1984:69).

Toparlayacak olursak kasabalar tarihsel süreç içinde insan ve hayvan emeğine dayalı geleneksel üretimin yapıldığı endüstri öncesi kasabalar ve makine enerjisine dayalı modern üretim'in yapıldığı endüstri toplumu kasabaları olarak iki ana değişim aşaması geçirmişlerdir.

Ancak yukarıdaki gelişim daha çok batı'da görülen değişim sürecine uymaktadır. Oysa "Batı'daki kasabaların dünü ve bugünü Türkiyedeki kasabalardan farklı bir yapıya sahiptir" (Erkul, 1983: 12)

TÜRKİYEDEKİ KASABALARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye'deki kasabaların tarihsel gelişimi farklılık göstermekle birlikte Osmanlı İmparatorluğunun ya da Osmanlı toplumunun endüstriöncesi bir toplum olduğu da bilinmektedir.

"Sanayi Devrimi öncesi dönemde Osmanlı Türkiye'sinde kasabalar imparatorluğun ekonomik yaşamında özel bir yer tutmaktaydı. Bu kasabalar o dönemin tarım dışı ekonomik etkinliklerinin-zenaatlar, ticaret, ulaştırma-toplandığı ekonomik merkezler, bir bölümü de aynı zamanda başlıca uzak ticaret yolları üzerinde son derece önemli ticaret merkezleri durumunda idiler. Bunun doğal sonucu olarak aynı zamanda ekin, yönetim ve güvenlik hizmetlerinin toplandığı yönetim merkezleri idiler. Belli ürünler üzerinde uzmanlaşmışlardı: bakırcılık, ipekçilik, dericilik... gibi. Loncalar içinde örgütlenmişlerdi bunlar." (Ozankaya, 1984:263).

Osmanlı toplumunda kasabaların önemli ve çeşitli özellikler taşıyan birer yerleşim birimi olduğu görülmektedir. Osmanlı Toplumunu gibi dönemine göre oldukça büyük bir toplum taşıdığı farklı ve özgün nitelikler bu toplumun parçası olan yerleşim biçimlerinin işlevlerinin farklılaşmasına ve sayılarının çoğalmasına neden olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunun en belirgin iki özelliği vardır.

1. Çok geniş bir alana yayılmış olan topraklar. 2. Bu geniş alanda bulunan kalabalık bir nüfus.

Çok geniş bir alana yayılmış olmasının doğuracağı etkilerin başında ise her şeyden önce üretimin miktarının ve çeşidinin artması gelir. Sonra üretilenlerin geniş bir pazar ağı içinde tüketime sunulması gelir. Yine bu geniş pazar ağı ulaşımı, korumayı gerektirir. Bu geniş alan sayısal açıdan fazla yerleşim birimlerini doğurur.

Fazla nüfusun etkisi olarak ise en başta fazla tüketimi ve talebi ortaya çıkarır. Üretimin gerçekleştirilmesi ve geniş pazar ağı içinde tüketime sunulabilmesi için bir nüfus hareketliliğini, seyahati doğurur. Yine bu fazla nüfus üretimin çeşitliliği ile birlikte bir mesleki ve sosyal hareketliliği doğurur. Nüfusun fazlalığı yaygın bir yönetim ağını ve geniş bir güvenlik örgütünü yaratır.

Dolayısıyla bu çok geniş alandaki fazla sayıda nüfusun etkileşimi fazla ve karmaşık bir üretim-tüketim sürecini doğurur. Bu sürecin sağlıklı işlemisi için ise fazla sosyo ekonomik birimler gerekir. Yine bu birimlerin işlevlerinin artan çeşitliliği ortaya çıkar.

Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğunun bu karmaşık üretim tüketim sürecinin görece olarak fazla tarım dışı yerleşim birimini yaratacağında açıktır. Kasabalar da bu tür, tarım dışı yerleşim biçimleri olarak hem sayısal çokluğa ulaşmışlar hem de farklı farklı işlevler üstlenmişlerdir.

İşte, "İmparatorluğun ekonomik yaşamında önemli bir yere sahip olan kasabaların büyük bir kısmı, 'başlıca uzak ticaret yolları üzerinde hayati önemi olan ticaret merkezleri veya ekonomik düğüm noktaları olarak belirlemekteydiler."(Erkul,1983:12) Daha önce belirtilen karmaşık üretim tüketim sürecinin önemli bir boyutu olan" uzun mesafeli ticaret, malların yüklenip indirilmesi, belirli bir bölgede soygunculara karşı güvenliğin sağlanması ve güç şartlarda yapılan yorucu yolculuklarda konaklama olanağı vermesi bakımından yol boyunca belirli aralıklarla kurulmuş yerleşme kümelerine dayanıyordu"(Erkul,1983:12).

Geniş bir alana yayılan toprakların, farklı farklı üretime olanak sağlaması sonucu "bir çok kasaba işlev bakımından (ticaret) merkezleri arasında işyapan tüccarlara'ipek dokumacılığı, tabaklama, bakır işçiliği veya yemenicilik gibi farklı ekonomik hizmetler sunabilecek şekilde ihtisaslaşmıştı."(Erkul,1983:12).

Yine geniş bir alanın sonucu olarak "bölgenin birbirinden ayrılığı kasabaları, bölge çapındaki ekonomik sosyal,siyasal,kültürel faaliyetlerin merkezi durumuna getiriyordu. Bu merkezler kırsal alandaki köy toplumu ile kente dayanan Osmanlı toplumu arasında bir aracı rolü oynamaktaydılar." (Erkul,1983:13). Yani karmaşık olan üretim-tüketim süreci içinde yer alan kalabalık nüfusun oluşturduğu farklı kesitlerinin ilişkisinin'de aracılık işlevleri vardı. Başka bir deyişle bu sürecin diğer boyutları olan sosyal, siyasal,kültürel etkinliklerin Osmanlı toplumuna sunulması için de kasabalar işlev görmektedirler.

Görülüyor ki kasabalar, endüstri öncesi toplumu olan Osmanlı İmparatorluğunda o günün yapısına göre ön planda gelen ve tarımsal üretimin sonrasındaki aşamaları içeren bir etkinlikler zincirinin önemli halkalarındırlar. Endüstri toplumu ile karşılaştırıldığında ise her türlü etkinliğinin temeli olan tarımsal, kırsal yapının özelliklerini taşımakta ve geleneksel değerlere yatkın yerleşim biçimleri olarak Osmanlı toplumunun önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar. Kıray'ın betimleyici ifadesi ile "... pazar ve mübadele merkezleridir. El sanatlarının, zanaatkarların toplandığı ve çeşitli eşyanın organik enerji (buhar ya da elektrik enerjisi ile değil insan ve hayvan enerjisi) ile imal edildiği yerd. Ayrıca, siyasal, dinsel fonksiyonların ve eğitim faaliyetlerinin de merkezi (dirler) "(Kıray,1964:13). Ve bu sosyo ekonomik yapı yansımasını feodal kent insanının geleneksel değerlere bağlı tutum ve davranışlarında gösterir.

Osmanlı dönemindeki gelişimine ve özelliklerine ve işlevlerine değinilen kasabaların temel niteliği olan geleneksel yapısının kırılması ise bilindiği gibi günümüz toplumlarının belirleyici olgusu olan sanayileşme ile yoğun bir etkileşime girmesi gerekmektedir.

Eksik ve yetersiz de olsa varolagelen sanayileşme; yasanın toplumsal değişme, kasabaları da önemli oranda etkilemiş ve bunun sonucunda, "bazı kasabaların hızla gelişerek kent olmasına, bazılarının ise eski işlevlerinden farklı işlevlerle donatılmasına neden olmuştur. Buna karşın bazı eski kasabaların gelişen ve değişen koşullara ayak uyduramamasına ve delaysıyla silinip gitmesine neden olmuştur. "(Erkul,1983:13). Osmanlı İmparatorluğundan niceliksel açıdan ve niteliksel açıdan farklılaşan Türkiye toplumunda üretim'in nicelik ve niteliğinde meydana gelen gelişmeler bir yandan yeni işlevler ortaya çıkarırken daha önceki toplum yapısında varolan bazı işlevler ortadan kalkmıştır. Daha önceki toplumsal yapıda farklı bir güvenliğin gerekli gördüğü bir kasabanın görevi güvenlik anlayışının ve sisteminin değişmesi ile bitebilmiş yine örneğin endüstriyel üretim bölgelerinden nüfus yığılması yeni nicelik ve nitelikli yerleşim biçimlerine ihtiyaç göstermiştir.

Endüstriyel üretimin büyük kentlerde birikip üretimi geniş miktarlara çıkarması ile çevre dışı kalan el sanatları, kasabaların

yapısındaki görece önemden ötürü yok olma durumu ile karşı karşıya, kalırken kasabaların da bundan etkilenmesi kaçınılmazdır. Yapısının önemli öğelerinin toplumsal yapıda işlevini yitirmesi kasabanın toplumsal yapıda işlevini yitirmesi kasabanın toplumsal yapıdaki ağırlığını azaltmış ve kasaba daha önceki yapısını borçlu olduğu kişilerin dışarıya gitmesi ile bir yandan nüfus kaybına uğrarken bir yandan da üretiminde bir azalma ile karşı karşıya kalmıştır.

Ancak günümüzde de kasabalar tarımsal üretimin yapıldığı ve tarımsal üretimin pazarlandığı yerler olmaya devam etmektedirler. Eski toplumsal yapının bir ögesi olan kasabalar toplumsal yapının eski özellik ve niteliğini taşıdığı kadarı ile işlev görme olanağına sahiptirler. Ozankaya'nın değişimiyle "Sanayileşmenin ve buna dayalı kentlerin yetersiz gelişmesi karşısında, kasabalar, bugün de hizmetlerin-yönetim, eğitim, sağlık, ticaret ve pazar işlerinin yerine getirildiği yerler olmakta süregidiyorlar." (Ozankaya, 1984:263).

Soruç olarak, Türkiye toplumunun değişen yapısı eski özelliklerini taşıdığı kadarı ile eski yapının öğeleri olan kasabaları barındırırken yenileşen özellikleri ile de ya kasabaları işlev değiştirmeye zorlamakta ya da yeni kasabaların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu duruma rağmen kasabaların geleneksel yapıdan uzaklaşmasını söylemek olanaklıdır. Toplumsal yapının gerektirdiği özellikleri taşınamamasına rağmen, toplumsal yapının sosyal, kültürel, siyasal ilişkileri karşısında gösterebildiği kadarı ile direnç göstermesine karşın değişme süreci onları da etkilemekte ve değişmelerini sağlamaktadır. Bu değişme baskısı ile kasabalar üretim yapısını değiştirmekte, ticaretinin niteliğini değiştirerek toplumsal ekonomik yapı ile bütünleşme gayreti içine girmektedir.

Günümüzde kasabaların durumu ile ilgili olarak söylediklerimizi şu şekilde toparlayabiliriz:

Kasabalar her şeyden önce özgün bir yapıya sahiptirler. Yapıları ne kente ne de köye benzememekte ve kasaba toplumsal yapısı olarak farklı bir yapısal süreci ortaya koymaktadırlar.

Günümüzde kasabaların toplumsal ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarımsal üretimin büyük kentlere ve toplumun geneline ulaşmasında bir ara taşıyıcı, bir nevi alt pazar niteliği gösterirken,

yine büyük kentlerin ürettiği endüstri ürünlerinin tarım kesimine ulaştığı bayilik işlevi görmektedir.

Kasabaların sosyal yapısını, köy ve kentlerle ilişkisini de bu aracılıktan, geçiş aşaması olmaktan elde edebildiği pay belirlemektedir. Elde ettiği pay oranında ülke toplumsal yapısı ile bütünleşebilmekte ve değişime adapte olabilmekte iken payının azalması ile varlığının sürdürülmesi mücadelesi içinde kente karşı direnç, köylüyü bağımlı kılma çabası içine girerek, değişime karşı direnebilme toplumsal yapı ile bütünleşmede daha çekingен kalmaktadır.

İşte, sonuç olarak kasabalar, toplumsal değişmeye adaptasyon sürecinin etkisi altındaki yapısal özellikleri ile belirginleşen ve toplumumuzda görece azlığına rağmen işlev gören yerleşim biçimleri olarak nitelendirilebilir.

Nitekim kapaklı kasabası da köy yerleşim biçiminin cevap veremeyeceği kadar büyüyen bir nüfus ve köy yapısından farklı bir toplumsal yapılaşma ile toplumsal yapıda işlev görmek üzere yeni ortaya çıkan bir kasabadır.

4-TOPLUMSAL YAPI

Araştırmamızla ilgili temel kavramlardan biri de toplumsal yapı kavramıdır. Toplumsal yapı kavramından da anlaşılacağı üzere bir meydana gelmeyi yapılaşmayı içermektedir.

Yapı kavramı ise "gerek biyolojide, gerek dilbiliminde ve gerekse diğer bilim dallarında kullanılır. "(Erkul,1983:34).İşte, yapı ve toplumsal yapı kavramının büyük bir oranda bilim dallarının etkileşiminden de kaynaklanan farklı bakış açılara nedeni ile değişik tanımlandığı görülmektedir. Erkul'a göre "genelde yapı denilince, bütünü oluşturan parçaların kendi aralarındaki düzenleniş biçimi anlaşılır. "(1983:34).

Ozankaya'ya göre ise "yapı kavramı, bir düzenin ya da bütünü'nün parçaları ve öğeleri arasındaki yasalılık gösteren, durağan bağlar ve karşılıklı ilişkiler diye tanımlanır "(Ozankaya,1984:132). Her iki sosyolog yapı kavramının parçaların oluşturduğu bir bütünlük oluşturduğuna değinirken Ozankaya bir bütünlüğü oluşturan parçaların dizdâsindeki ilkeleride belirtir. Bu ilkeler, duraganlık,yasalılık ve karşılıklı ilişkidir. Karşılıklı ilişki ve düzenlilik Erkul'un tanımında da içerilmekle birlikte ilişkinin ve düzenliliğin niteli-

ğine değinilmez.

Yukardaki yapı tanımından hareket eden Ozankaya'ya göre toplumsal yapı kavramı ise "... toplumu oluşturan başlıca öğeleri, bunların toplum bütünü içindeki yerlerini ve aralarındaki ilişkileri ve böylece işleyişlerindeki düzenlilikleri anlatmalıdır"(1984: 133).

Toplumsal yapı kavramının tanımlanmasındaki farklılık bütünü oluşturan parçaların düzenlenişinin kendi aralarındaki ve bütünlükle olan ilişkilerinin niteliğinde ortaya çıkmaktadır. Yani toplumsal yapının parçaların meydana getirdiği konusunda anlaşılan toplumbilimciler bu bütünlüğün nasıl oluştuğunda ve parçaların ilişkilerinin nasıl bir nitelik gösterdiğinde farklılaşmaktadırlar.

"Toplumu oluşturan öğeleri en temelde insan ve doğa olarak belirlediğimizde, toplumsal yapıyı oluşturan ilişkileri de insan-insan ve insan doğa ilişkileri olarak belirlemek olanaklıdır.

"(Kongar,1981:45)

Örneğin Kongar'ın genel olarak ikiye ayırdığı bu öğeleri Karayı "bir sosyal yapıya şeklini veren değişkenler ve özellikler..." (Kıray,1964:17) olarak görür ve "dört büyük grupta toplanabileceğini" belirtir.."(1964:17). Kıray'a göre "her toplum a)ekolojik bir komünite,mekanda belirli yeri ve biçimi olan bir yerleşme şekli, b)kendine has özellikleri olan bir nüfus kompozisyonu, c) belirli bir sosyal örgüt ve d) bunlara bağlı bir sosyal değerler sistemi(dir) "(1964:17) Toplumsal yapıyı yukarıdaki dört ögenin meydana getirdiğini belirten Karayı'a göre bu öğelerin ilişkisi "birbirine bağlılık.. ilişkisidir."(Kıray,1985:21). Bu birbirine bağlılık içindeki öğeler nedeniyle daha doğrusu "bu değişkenler birbirine bağlı oldukları için toplum... daima değişme halinde olmakla beraber, birbirine bağlı ve bağımlı kurumların, ilişkilerin ve değerlerin her zaman denge halinde kaldığı bir sistemdir. "(Kıray,1964:16-17).Soruç olarak Kıray toplumsal yapıyı belirli bir ekolojik alan üzerine yerleşmiş özgün yapıları olan bir nüfusun toplumsal örgütlenmeler içinde gerçekleştirdiği ilişkilerden ve bu ilişkilerin yansımaları ya da ürünü olan toplumsal değerler sisteminin oluşturduğu denge değişimlerle birlikte denge halinde olan bir bütünlüktür. Kıray toplumsal yapıyı meydana getiren öğelerin karşılıklı bağımlılığı derken öğelere eşit bir güç,

atfetmektedir. Başka bir deyişle toplumsal yapı birbirilerine karşı belirleyicilik içermeyen ögelerin karşılıklı etkileşimi ile oluşan bir bütünlük olmaktadır. Burada sözkonusu olan "dengeli, uyumlu ögelerden ve işlevsel ilişkilerden oluşan bir bütün(dür) "(Güvenç, 1976:121).

Kıray'a yakın bir toplumsal yapı tanımı da Kurtkan'da görülür. Toplumu ".. beşeri varlıklar tarafından meydana getirilip, değiştirilen ve değiştirilmesine rağmen devam ettirilen insanlar arası münasebetler organizasyonu..."(Kurtkan,1982:109) olarak gören Kurtkan'a göre "sosyal bünye, cemiyetin (hem büyük bir grup olarak, hem de tali grupları bakımından) karakteristik vasıflarını, grupların birbirleriyle ve fertlerin grup içinde ve dışında birbirleriyle ve gruplarla olan münasebetlerini ve bu münasebetleri nizamlayan organizasyon tiplerini ve bununla ilgili olarak ortaya çıkan grup hayatının çevre şartları ile de karşılıklı tesir ilişkilerini gösteren şekillenmelerini ifade eder."(1982:109). Görüldüğü gibi Kurtkan'da da toplumsal yapı ekolojik çevre üzerindeki nüfusun bireysel, grupsal, toplumsal ilişkilerinden ve toplumun üzerinde yerleştiği ekolojik çevre ile karşılıklı etkiye dayalı ilişkilerinden meydana gelmiş ve karakteristik vasıflar taşıyan bir yapılaşmadır. Kurkanda da ögelerin karşılıklı tesir ilişkisi söz konusu edilmektedir.

Gerek Kıray'da gerekse Kurtkan da görülen bir diğer ortak özellik te insan insan ilişkilerinin ön planda olmasıdır.(İnsan doğa ilişkisi bir bakıma salt bir yerleşim yeri olarak alınmaktadır. Öte yandan ilişkilerin sosyal, kültürel boyuta vurgulanmaktadır.

Öte yandan bir başka yaklaşıma göre ise "Sosyal yargı ve devlet, durmadan, belirli kişilerin yaşama sürecinden çıkıp gelişir; ama bu kişiler kendilerinin ya da başkalarının hayallerinde belirledikleri gibi değil, gerçekte oldukları gibi, yani maddi alanda faaliyet gösteren, üretim yapan ve onun içinde kendi iradeleri dışında belli maddi sınırlar; varsayımlar ve koşullar altında çalışan kimseler olarak ele alınmalıdır."(Marx, Engels, 1978:27). Görüldüğü gibi bu ele alış biçiminde ise toplumsal yapı üretim ilişkileri temeli üzerine kurulu olarak ele alınmaktadır. Daha açık bir deyişle "yaşamak için sürdürdükleri sosyal üretimde insanlar, kendi iradeleri dışında, zorunlu bir takım ilişkiler kurarlar. Bu üretim ilişkileri

onların maddi üretim güçlerinin belirli bir gelişme aşamasına teka-
bül eder. Üretim ilişkilerinin bütünü, toplumun ekonomik yapısını,
gerçek temeli teşkil eder. Bu temel üzerinde bir hukuki ve siyasi
üstyapı yükselir. bu üstyapıya da belirli sosyal bilinç biçimleri
tekabül eder. Maddi hayatın üretim tarzı genellikle sosyal, siyasi
ve fikri hayat süreçlerini belirler" (Marks Engels, 1978:378-379).

Daha önce aktarılan toplumsal yapı görüşleri toplumsal yapı-
yı ögelerin karşılıklı, eşit belirleyicilik ilişkisi meydana getir-
dikleri bir bütünlük olarak görürken, son ele alış biçimi ise top-
lumsal yapıyı iki temel ögeye ayırmakla ve bu temel ögelerden olan
ekonomik yapının, sosyal, siyasi, hukuki üst yapıyı belirlediğini
ileri sürmektedir. Dolayısıyla iki ele alış biçimindeki fark ögele-
rin bütünü oluşturmasının niteliği olmaktadır. Bir görüşü göre be-
lirleyici üstünlük yok iken diğer görüşe göre ögelerden biri diğer
ögeyi ve toplumsal yapıyı belirlemektedir.

Toplumsal yapı tanımını çoğaltmak mümkündür. Ama tanım-
lardaki farklılık belirtildiği gibi toplumsal yapıyı meydana geti-
ren ögelerden hangisinin belirleyici olduğu konusundadır.

Toplumsal yapı, insanların doğa ile ve insanlarla girdikleri
ilişkilerin oluşturduğu bir bütünlüktür. Toplumsal yapıyı oluşturan
ilişkilerden insan insan ilişkileri ise temelinde insan doğa ilişki-
lerinin giderek üretim ilişkilerinin ve üretim yapısının etkisi al-
tındadırlar. Köy kent ve kasabalara ilişkin verilen bilgilerden de
görülebileceği üzere üretim yapısının kırsal niteliği köy yerleşim biçi-
mini ve köysel ilişkileri, tarımsal ve tarım dışı üretim yapısının
arasındaki bir üretim yapısının kasaba yerleşim biçimini ve kasaba
ilişkilerini, endüstriyel üretim yapısı ise kentleri ve kentsel
ilişkileri yaratmıştır. Bunun gibi toplumun yapısında da üretim ya-
pısı ve ilişkileri toplumsal yapıyı oluşturan diğer öge ya da iliş-
kiler yanında görece bir belirleyiciliğe sahiptir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME

Toplumsal değişme en genel anlamda toplumun zamana göre nice-
lik ve nitelik açısından farklılaşmasıdır. Toplumsal değişme kavramı-
nın farklı kullanımları görülmektedir. Daha doğrusu toplumsal de-
ğişme, benzer kavramlarla ifade edilmektedir. Örneğin ilerleme, gelişme,

'kalkınma, modernleşme, kavramları bu tür kavramlardır. Bu kavramların özelliği yön belirtmeleri ve değer ifade etmeleridir. Oysa, "değişme aslında hiç bir istikameti ifade etmeyen bir tabirdir" "(Kurtkan, 1982:294). Yine "toplumsal değişme bilimsel ve nesnel bir kavramdır. Bu nedenle iyilik, kötülük gibi herhangi bir değer yargısını taşımaz "(Kongar, 1981:56). Toplumsal değişme olgusunu değer yüklü, yön gösteren ele alışlar da dahil her sosyolog ve bilim adamı bir farklılaşma olarak göstermektedir. Farklılaşma ise toplumların dıvragan olmadıklarının; sürekli bir hareketlilik içinde olduklarının kabul edilmesidir. Yani varılan "ortak nokta... değişmenin statik değil dinamik bir elay olduğudur "(Erkul,1983:40).

Toplumsal değişme olgusu ele alan sosyolog ve bilim adamlarının farklılaştıkları temel noktalar değişmenin belirleyiciliği değişmenin niteliği daha doğrusu nasıl olduğu ve toplumsal değişmenin boyutlarıdır.

Örneğin Ergun'a göre "toplumsal değişme bir toplumsal yapıdan başka bir toplumsal yapıya, bir yapılar sisteminden başka bir yapılar sistemine geçmektir. "(Ergun, 1984:100). Görüldüğü gibi Ergun'da toplumsal değişme kapsamlı ve tüm toplumsal yapının değişmesidir. Yine Ergun toplumsal değişmenin dinamiğini şöyle açıklar: "Ekonomi, teknik gibi alt yapı olanak ve verilerindeki değişmeler diyaletiğin kaçınılmaz süreci içinde ahlak, hukuk, dil vb... gibi üst yapı olgularını etkileyecek ve bu olgular da yine diyalektik olarak ekonomik, teknik değişmelerin düzenlenmesinde etkilerini gösterecektir"(1984:101). Yani Ergun'da toplumsal değişmenin belirleyicisi ekonomik yapı olan altyapıdır. Altyapının başlattığı toplumsal değişme, altyapıdan etkilenen üstyapının da bir süre sonra altyapı ile etkileşimi ile gerçekleşmektedir. Ergun toplumsal değişmeyi diyalektik bir ele alış ya da yaklaşımla açıklamaktadır.

Kurtkana göre değişme"... hiç bir istikamet sözkonusu olmaksızın, bir sistemin başlangıçtaki şeklinden farklı olan herhangi bir şekle (ve daha sonra yine başka şekle) geçmek üzere devamlı olarak şekil değiştirmesi "(Kurtkan,1982:296) iken toplumsal değişme'den neyi kastettiğini şöyle ifade eder: "Sosyal değişme vetiresi muayyen şartların hakim olduğu bir durumun başlangıcından itibaren mevcut sosyal kuvvetlerin hepsinin muayyen bir istikamette tesir yaratması ile

beliren bir değişmedir "(1982:306) Kurtkan toplumsal değişmeyi tüm öğelerin birlikte etki ederek gerçekleştirdiğini belirtir. Dolayısıyla öğelerden birinin belirleyiciliği söz konusu değildir.

Kongar'a göre ise toplumsal değişme "kültürel ve siyasal alanlarıda kapsamak koşulu ile toplum yapısının ve örgütünün yeni bir biçim almasıdır."(Kongar,1981:52). Kapsamlı bir toplumsal değişme tanımı yapan Kongar' a göre "toplumsal değişmeyi, insan-doğa çelişkisinin belirlediği teknoloji ile, insan -insan çelişkisinin belirlediği ideoloji arasındaki etkileşim biçimlendirir. "(Kongar,1981:56). Bu etkileşimin yarattığı toplumsal değişmenin "temelinde ise teknolojik değişme (Kongar,1981:21) yatmaktadır. Kongar toplumsal değişme anlayışında iki temel çelişkiden söz ederken belirleyiciliği de teknolojiye vermektedir.

Toplumsal değişmeyi üretim ilişkileri ve toplumsal ilişkiler etkileşimi içinde açıklayan Özer ise toplumsal değişme sürecini şöyle ifade eder: "Üretim ilişkileri dışındaki toplumsal ilişkiler genellikle değişime dirençli bir nitelik taşırlar. Bu ilişkilerin tutuculuğuna karşı üretici güçler sürekli değişim içindedirler. Üretim güçlerinin sürekli değişikliğe uğraması toplumsal değişimin hızını artıran bir oluşumdur. Bu oluşum içerisinde üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin etkileşimi arasındaki uyum kalıcı değildir. Uyumun bozulmasıyla üretim ilişkileri güçlerinin yeni gereklerini karşılayamaz olur. Bu bağlamda üretim ilişkilerinin yeni üretim güçlerinin gereklerine uyması ve biçimi değiştirmesi kaçınılmaz olur. Bunun kaçınılmaz sonucu ise üstyapının değişmesi ve böylece ekonomik temel ile gerekli uyumun sağlanarak toplumun yeni oluşumlara sürüklenmesidir "(Özer,1973:73).Görüldüğü gibi Özer topluma ekonomik altyapı ve üstyapı öğelerinin oluşturduğu bir birim olarak ele alırken değişimin de geniş kapsamlı bir değişiklik olduğunu belirtir. Öte yandan Özer değişimin belirleyici gücü olarak da ekonomik altyapıyı yani üretim ilişkilerini görür. Özer'in toplumsal değişme görüşlerinde ekonomik ilişkilerle toplumsal ilişkilerinin uyumlu olmadığı ve söz konusu uyumsuzluğun bir başka deyişle çelişki ve çatışmanın değişme yaratıcı etmeç olduğu da anlaşılmaktadır.

Toplumsal değişme görüşleri verilecek olan diğer sosyolog ise Kiray'dır. Toplumsal değişme görüşü değişmeye rağmen dengenin sür-

güğü bir oluşum olarak ya da dengeyi de içeren bir değişme anlayışı olarak da nitelendirebileceğimiz Kıray'ın değişme anlayışının bir diğer özelliği de toplumun tüm kurum ya da ögelerin aynı hızla değişmediğidir.

Kıray'a göre "sosyal değişme derece derece değişerek gerçekleşir. Belirli bir dereceden sonra da bunun bütünü ile bir yapı haline geldiği görülür." (Kıray,1964:15). O halde Kıray'da toplumsal değişme önce toplumun bazı ögelerinde başlar, değişme giderek toplumun geneline yayılır ve tüm toplum yapısı değişir. Bu süreç içinde denilebilir ki bir toplumda eski yada gelecek toplumun özellikleri bir arada görülebilir. Kıray'ın deyişiyle "belirli bir anda, toplumda, bazı özellikler derece, bazıları da yapı farklılığı halinde göze çarpar." (1964:15). Kıray'ın toplumsal değişme görüşlerinde bir diğer kavram da işlev kavramıdır. Değişmekte olan toplumun niteliğini kullandığı işlev kavramı yapısal-işlevsel yaklaşıma, bakış açısına yaklaştırır. "Hem yerleşmiş özellikleri hem de derece derece değişmekte olanları ile geçiş halindeki toplum gene de fonksiyonel bir bütünlük gösterir. (1964:15) Kıray toplumun hemen hemen her zaman belirli işlevleri yerine getiren yapısal ögelere sahip olduğu görüşündedir. Bu türden her an ortaya çıkan işlevleri yerine getirecek yapılaşmaların bulunması Kıray'ın sürekli değişmekte olan toplumun nasıl aynı zamanda dengede olduğu görüşüne de açıklayıcılık getirir. Bir bakıma göre toplum her an değişir ama her an dengelidir çünkü değişmelerin yaratacağı olası işlevsizliği toplum giderir ve fonksiyonel bütünlüğünü sağlar.

Kıray'da bu oluşumun açılımı olabilecek görüşler şunlardır. "Değişme, sosyal yapının her tarafında zincirleme reaksiyonlar şeklinde kendini gösterir. Onun için her toplum, daima değişme halinde olmakla beraber, birbirine bağlı ve bağımlı kurumların, ilişkilerin ve değerlerin her zaman denge halinde kaldığı bir sistemdir. Değişme oluşumunda kurumların ya da değerlerin bir bütün içerisinde gerekli yerleri, fonksiyonları ve bu fonksiyonların bütünüün konfigürasyonuna belirleme rolü ve önemi değişir. Bu bakımdan iç değişme oluşumları her zaman denge koruma mekanizmaları halinde belirir." (1964:16). Burada önemli bir olgu da değişmenin reaksiyoner niteliği olsa gerektir. Kıray'a göre bir bakıma, toplumun herhangi bir ögesinde

parçasında meydana gelen değişmeye diğer parçalardan öğelerden reaksiyoner bir karşılık verilir ki bu denge koruma mekanizmaları halinde beliren iç değişme oluşumu demektir.

Toplumsal değişme anlayışını sürekli bir değişme ve denge hali olarak ifade eden Kıray toplumun hem sürekli değişir hem de dengesini nasıl koruduğunu toplumun yapısal bir niteliği ya da yapısal özelliği ile açıklamanın yanında değişmenin görece hızlı ve kapsamlı olduğu hallerde ise dengeyi sağlama işlevi gören "tampon mekanizmalardan" söz eder.

"Görece olarak daha hızlı ve daha kapsamlı değişme hallerinde, her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi sağlayan kurumlar ve ilişkiler ortaya çıkar ya da eski kurumlar yeni fonksiyonlar kazanır. Bu hal, sosyal yapının her kurumu, ilişkisi ya da bunlarla ilgili değerlerin hepsinin aynı anda ve hızda değişip, aynı süre içerisinde yeni bir yapı haline gelmemesinden doğar. Değişmenin bunalımsız olmasını sağlayan, çözümlenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonları biz 'tampon mekanizmalar' terimi ile ifade ediyoruz" (1964:16-17). Ve 'tampon mekanizmalar' sayesinde toplumun "orta hızda bir değişme oluşumunda da görece bir denge halinde kalması olanağı bulunur" (1964:17). Dolayısıyla tampon mekanizmalar normal değişim zamanlarında toplumun sağladığı dengeyi orta hızdaki değişmelerde sağlayan toplumun fonksiyonel bütünlüğüne ya da dengesine hizmet eden geçiş kurumlarıdır. Tampon Kurumları da Kıray'ın bir arada bulunması kolay anlaşılmayan sürekli değişmeye karşın denge olgularını bağdaştırdığını söylediği, açıklayıcı olgular olarak kabul etmek mümkündür.

Toplumsal değişme olgusu kimin tarafından, hangi bakış açısı ile ele alınırsa alınsın kabul edilen sosyal bir olgu ya da olaydır. Esasen günümüz toplumları için de en işlevsel kavramlardan biridir. Toplumsal değişmeyi harekete geçiren belirleyici güç olan teknolojinin nasıl ki değişme hızı artıyorsa kaçınılmaz olarak toplumun dinamizmi ve devingenliği de o oranda artmaktadır. Sosyolojinin ortaya çıkışından bu yana kabul edilen sosyal dinamizm artan bir ivme ile birlikte karmaşıklığı içeren anlaşılması da o oranda zorlaşan bir süreç özelliğini kazanmaktadır. Bu da sosyolojiyi toplumsal

değişme olgusu üzerinde daha yoğun bir ilgi göstermek durumunda bırakacaktır, bırakmaktadır.

ENDÜSTRİLEŞME

Araştırma ile ilgili olması açısından değinilmesi gereken kavramlardan bir diğeri de sanayileşmedir. Sanayileşmeden en genel anlamda anlaşılan, tarımsal ve ticari toplumsal yapıdan endüstri toplum yapısına geçiştir. Ya da bir başka şekilde söylenecek olursa sanayileşme "büyüyen insan yığınlarının durmadan, çeşitlenerek artan bireysel ve toplumsal gereksinmelerini karşılamak için yığın halinde, sürekli üretim düzenidir"(Akut,1984:2)? Bu düzenin başlangıcı ise bitindiği gibi "endüstri devrimi" ne dayanmaktadır. "İngiltere'de 1760-1830 yılları arasında, 19'uncu asrın sonundan önce, bir seri teknik ve ekonomik keşiflerin yapılması... 'endüstri devrimi' olarak adlandırılmaktadır. "(Özkalp,1987:203)" 1768'de James Watt'ın buhar makinesini bulmasıyla" (Ekin,1984:8) gerçekleştiği de söylenebilecek olan Endüstri Devrimi dört aşamadan geçmiştir.

Bu aşamalardan "birinci aşamada gelişme en fazla tekstil, demir ve kömür işletmeciliğinde olmuştur. Belkide en büyük keşif buhar makinesinin bulunmasıdır. İkinci aşamada demiryollarının hızlı gelişimi, çelik üretiminde seri üretime geçilmesi, buharlı gemilerin kullanılmaya başlandığı aşamadır. Üçüncü aşamada otomobil, petrol,elektrik,telefon gelişmiştir. Dördüncü aşamada ise alüminyum, elektronik,plastik,nükleer güç, elektronik bilgi işlem ve otomasyon dallarındaki gelişmelerin olduğu "(Özkalp,1987:304) dönemdir. Anlaşılabacağı üzere endüstri devrimi ile birlikte üretim organikenerji yerine buhar ya da elektrik enerji başka bir deyişle makine enerjisi ile gerçekleştirilmeye başlanmış. Üretimdeki bu değişmeler giderek diğer alanları da etkilemiştir. Endüstri Devrimi'nin yarattığı teknolojik değişmelerin toplumsal etkilerini vermeden önce, endüstrileşmenin başladığı yıllarda değişmeye başlayan toplumsal ekonomik yapıyı başlıklar halinde şöyle sıralamak mümkündür. Başka bir deyişle endüstrileşme öncesindeki toplumların özellikleri:

-Tüketim için üretim yapan geri teknolojiye sahip aile teriminin yaygın olması.

- El zanaatları ile uğraşan, teknik ve ekonomik iş bölümü-

nün sınırlı olduğu küçük işletmeler.

- Ulaştırma, iletişim, yol ve araç yoksunluğu
- Eğitim yetersizliği
- Boş inançlara bağlı cahil bir halk topluluğu
- Kitlelere dinsel eğitim ve dünya görüşünün egemen olması
- Baskıcı ve otoriter yönetim
- Ataerkil aile düzeni
- Yapısal işsizlik
- Tutucu bir toplum içinde ve yeniliklere kapalı kalma
- Parasal gelire alışılmamış olması "(Akat,1984:14)

Toparlanacak olursa ilkel teknoloji ile tarımsal üretimin yapıldığı bir ekonomik altyapı ile dinsel geleneksel değerlerin egemen olduğu sosyal kurumların gelişip yaygınlaşmadığı bir sosyal, kültürel, siyasal üstyapının oluşturduğu feodal bir toplum yapısının varlığı sözkonusudur.

Endüstrileşme ile birlikte ilk önce üretimin yapıldığı teknolojinin değişmesi ile birlikte gelen endüstrileşme ya da sanayileşmenin ise yeni bir toplumsal yapı yaratacağı açıktır. Sanayileşmenin toplumda yarattığı yeni yapıya hatta toplumuna da sanayileşmenin belirleyiciliğinden hareketle "sanayi toplumu denmektedir. Aynı anlamda kullanılan bir diğer kavram ise endüstri toplumu kavramı olmaktadır.

Aron sanayi toplumunun özelliklerini şöyle sıralar:

1-"Her şeyden önce işletme köklü olarak aileden ayrılmıştır. İşyeri ve aile çevresi ayrılığı tamamen bir veridir... (2) Sanayi toplumu orijinal işbölümü modelini getirmektedir. Sanayi toplumu sadece köylüler, tüccarlar, meslek sahipleri, ekonomi kesimleri arasında zarureti değil; modern sanayi toplumlarının en belli başlı özelliklerinden biri olan, işletme içindeki teknolojik işbölümünü de zaruri kılmıştır... (3) Sanayi toplumu sermaye birikimini gerektirir. Sanayi medeniyeti, sermayenin çoğalması için her işçiyi mühim bir sermaye üzerinde çalışmaya zorlar (4) Sanayi toplumunda akli hesaplama meselesi (akılcılık, rasyonel davranma.m.a.) doğmuştur. (5) Sanayi toplumunda işyerlerine işçi toplanması sözkonusudur "(Aron,1978:77-78-79). Yani kitle halinde üretim yapma söz konusudur. Görüldüğü gibi sanayi toplumu işletmenin aileden ayrılması ile

geleneksel ilişkilerin bir yanına, ailenin bir arada bulunmasına dayalı geniş aileye etki etmiştir. Aile içinde birlikte yapılan üretimi ortadan kaldırmış, ailenin çalışma çağına gelen üyelerini aile işi dışında çalışmak zorunda bırakmıştır. Yine sanayi toplumu teknolojik işbölümünü getirmiştir. Endüstri öncesi tarım toplumunun sınırlı işbölümünden özellikle de tarımsağ yapı da hemen hemen hiç olmayan işbölümünden karmaşık bir işbölümüne geçilmiştir. İşbölümü üreticinin ürettiği ürünle ilişkisini de değiştirmiştir. Sanayi toplumunun bir özelliği de sermaye birikimine ihtiyaç göstermesidir. Bununla birlikte ele alınabilecek olan akılcılık sanayi toplumunun kar için, kazanç ve pazar için üretiminin sonucudur, geçimlik üretimin egemen olduğu toplumun akılcılık ya da sermaye birikimine gereksinme duymayacağı açıktır. Yine sanayi toplumunun bir önemli özelliği de kitlesel üretimin ortaya çıkmış olmasıdır. İşçi birikmesinin yaratacağı sosyal bilincin kırsal üretim insanının bilinç ve tutumundan çok farklı olduğu açıktır.

Sanayi toplumunun bireysel düzeyde yarattığı değişikliklerin ayrıntılı bir açıklamasını ise Lerner yapar "Lerner'e göre " Geleneksel endüstrileşmemiş toplum tipinden, çağımızın endüstrileşmiş toplum tipine doğru değişme, modernleşme olmaktadır. Yazar, bu modernleşmenin üç aşama ile oluştuğunu ileri sürmektedir. Bunlar

a- Fiziksel mobilite, b- Sosyal mobilite, c- Psisik mobilite- dir. Modernleşme içindeki birey geleneksel olarak bağlı bulunduğu toprağından ayrılmaktadır. (fiziksel mobilite) Toprağından kurtulunca, içinde doğmuş olduğu statüden kopmakta, coğrafi durumunu değiştirmesi yanında, toplumsal rolünü de değiştirmektedir. (Sosyal mobilite) Önce fiziksel, ardından da sosyal mobilite ortaya çıkarken: başka bir deyişle, üzerinde doğduğu ve geliştiği toprağını ve sosyal statüsünü değiştirirken, kişiliğini de değiştirmek zorunluluğunu hissedecektir. (Psisik mobilite) Bu durumda, atalarının oturduğu bölgeyi ve atalarından geçen statüyü değiştirerek, yerini ve rolünü değiştirmek zorunda kalmaktadır. Kentsel bölgelerde yaşayışlarının miktarı, belirli bir kritik düzeyi geçtikten sonra bir toplum, köy ekolojik yapısından kent ekolojik yapısına geçmiş demektir. Böylece tarım işi yerine, endüstriyel işgörenlerin sayısı belirli bir düzeye vardığında da; o toplum, tarım meslek yapısından endüstriyel meslek

yapısına ulaşma olur."(Akat,1984:16).

Endüstri Devriminin sosyo ekonomik yapıya etkilerini daha açık olarak şöyle sıralamak olanaklıdır.

"1- Devrimin etkisiyle önce mevcut sınıflarda değişim oluşmuş ve o güne kadar bilinmeyen yeni toplumsal sınıflar meydana gelmiştir.

2- Kentsel nüfus hızla artmış, küçük tarımsal işletmeler çökmüş, kırsal nüfus kentlere akın etmiştir. Makine ve teknolojik yenilikleri uygulayan büyük tarım işletmeleri ile rekabet edemeyen küçük işletme sahipleri iflas ettiklerinden istihdam ettikleri işgücünün işsiz kalmasına neden olmuşlardır. Ayrıca topraksız köylüler sözü geçen bu işsiz kimselerle beraber şehir nüfusunu besleyen bir kaynağı oluşturmuşlardır. Böylece yeni endüstri merkezlerinde oturmaya başlayan bir işçi sınıfı belirmiştir. Endüstri merkezlerinde ve özellikle gecekondu diyebileceğimiz kenar muhitlerde yaşayan işçilerin en zorunlu gereksinimleri bile karşılanamıyordu.

3- Tüketim için üretim yapan yeni teknolojinin yerini pazar için üretim yapan makinalı tarım almıştır. Öte yandan fabrika sanayinin gelişmesi üretim-tüketim pazarlama ilişkilerini değiştirmiştir.

4- Fabrika sanayii ile ortaya çıkan koşulları, küçük işletmelerin yerlerini mekanik güçle çalışan büyük işletmelere bırakmasına, el sanatları ile onca düzenin yok olmasına neden olmuştur.

5- Ulaştırma, iletişim yol ve araçları geliştikçe kapalı ekonomi sistemi yerini para ve piyasa ekonomilerine bırakarak geniş bir iç pazar oluşturmuştur.

6- Dinsel eğitim, yerini laik eğitime bırakmıştır. Böylece boş inançları elmayan, iletişim araçlarının sağladığı olanaklarla da çevresinden haberdar olabilen, günlük gelişmeleri rahatça izleyebilen açık bir toplum gelişmiştir.

7- Halk egemenlik kavramını daha ussal bir şekilde anlamaya başlamış ve otoriteryen siyasal yapı yerini demokratik yapıya bırakmıştır.

8- Ataerkil aileden giderek kadınla erkeğin eşit haklara sahip olduğu çekirdek aile yapısına geçilmiştir.

9- Ülke işgücünün sektörel ve statü dağılımında değişiklik

olmuş, daha çok kadın ve çocuk iş hayatında yer almaya başlamıştır.

10- İşgücü nitelik yönünden de değişim göstermiştir. Eğitilmiş becerili işçiler, niteliksiz işçilerin yerini almıştır "(Akat, 1984:19).

Bir toplumun endüstrileşmesinden itibaren geçecek olan süre arttıkça yukarıdaki değişimler görülmektedir. Bu, o toplumda endüstri yol üretim yapısının ve ardından endüstriyel ilişkilerin ve değerlerin başka bir deyişle kentsel değerlerin oluşması süreci demektir:

GÖÇ:

Bilindiği üzere göç olayının en temel özelliği nüfusun yer değiştirmesidir. Bir başka deyişle göç olayı nüfusun mekansal devrimidir. Nitekim kısaca tanımlanacak olduğunda göç "bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleridir" (Ozankaya, 1984:56) Bu bağlamda göç, nüfusun ayrıldığı yer ile yerleştiği yer arasında gerçekleşmektedir. Göç nüfusun yer değiştirmesi olarak tanımlanmakla birlikte salt demografik bir olgu olarak nitelendirilemez. Sonuçları ile birlikte incelendiğinde göç "kaçınılmaz olarak işgücünün yer değiştirmesine neden olmaktadır. Bu durum göçü, sadece demografik olay olmaktan çıkarmakta ve ekonomik yönün de ağır bastığı bir olay haline getirmekte ve bir üretim faktörü olan işgücünün mekansal mobilitesini sağlamaktadır. "(Ataç,1983:97) Ancak, ister ekonomik ister demografik yanı ağır bassın göç herşeyden önce bir sosyal hareketliliktir. Bu açıdan bakıldığında göç yatay sosyal hareketlilik olarak görülür. Bu sosyal hareketlilikte genellikle gelişmemiş bir yörden gelişmiş bir yöreye doğru gerçekleşir. Başka bir deyişle tarım alanlarından endüstri merkezlerine doğru bir yön izler. Bu anlamda göç kırsal kesimin geçimini temin edemediği bireylerinin geçinebilmek için kırsal alanları terketmesidir. Günümüzde kabul edilen anlamı ile göçün en belirgin yanı kırsal alanlardan kentsel alanlara olmasıdır. Bu anlamda göç olgusunu ortaya çıkaran en belirleyici olgu endüstrileşmedir. Endüstri devrimiyle birlikte "kentlerin gelişen ekonomik yapısına bağlı olarak artan işgücü talebi, bir yandan çeşitli biçimlerde kırsal kesimindeki nüfusu hareketlendirirken bir yandan da kentlerin tarımdan ayrılan nüfusun yöneldiği birer çekim

merkezi haline gelmesini sağlamıştır."(Özer,1983:79).

Endüstri devrimi ile meydana gelen yeni sosyo ekonomik oluşum kentlerin gelişmesi ile sınırlı kalmamıştır. "Kentlerde tarım dışı etkinliklerin bir çekici güç olmasını sağlayan gelişmeler, aynı zamanda kırsal kesimdeki geleneksel ilişkilerin çözülmesini de gerektirmiştir. "(Özer,1983:79). Kırsal kesimin kurulu ilişkilerinin değişmesi, endüstrileşmenin etkisi altında oluşan yeni bir tarım işletmeciliğinin yerleşmesinin zoru ile gerçekleşmiştir. Bu durumda "yeni tarımsal işletmeciliğin baskısı altında mülksüzleşen ya da durumu güçleşen küçük köylülerle bu değişmeye ayak uyduramayan işletmeciler, endüstrinin çağrısına uyarak iygücü gereksinmesini karşılamak üzere kentlere yönelmişlerdir. "(Sencer,1979:19).

Endüstri devriminin ortaya çıkışında gerçekleşen bu süreç günümüz için de geçerlidir. Kuşkusuz başka bir takım etmenler de devreye girmiştir. Fakat kırsal ve kentsel yapıda meydana gelen değişme belirgin olarak iki olguyu ortaya çıkarmıştır ve bu olguların göç olayındaki belirleyiciliği bugün de geçerlidir. Bu iki olgu "kentlerin çekiciliği" ve "kırsal iticiliği" olgulardır.

Bu durum ülkemiz için de geçerlidir. "Türkiye'de göç denilince; kırsal alanlardan, kentsel alanlara doğru olan nüfus hareketleri anlaşılır. Bu bir bakıma da, ülkemizdeki göç olayının kendisidir. "(Erkul;1983:33). Kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gerçekleşen bu göçte de belirleyici etmenler yukarıda sözü edilen olgularla açıklanmaktadır.

Örneğin Sencer kırsal iticiliğine denk düşecek biçimde "itici güçler..."(Sencer 1979:36), kentin çekiciliğine denk düşecek biçimde". çekici nedenler"..(1979:61) kavramlarını kullanır. Yine bunların yanında Sencer "aracı güçle..."(1979:66) kavramını da geliştirmiştir. Ancak Sencer'e göre"... aracı güçler, itici ve çekici güçlerden bağımsız olarak değil onların etkinliğini engelleyen veya zorlaştıran ya da kolaylaştıran veya hızlandıran bir etmen olarak anlaşılmalıdır"(1979:66). Dolayısıyla asıl belirleyici olan iki etmen çekici güçler ve itici güçlerdir.

Bunlarda itici güçler kırsal yapının nüfusu tutacak sosyo ekonomik yapıdan yoksun olmalarından kaynaklanırken çekici güçler göç alan, yerleşim birimlerinin, kentlerin ya da endüstri merkez-

lerinin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, tarımdaki yapısal değişimler, ulaşım ve iletişim olanaklarının artması, kentin çekiciliği ile birleşince kırsal alandan kentsel alanlara ya da endüstri merkezlerine doğru bir nüfus hareketliliği başlamış oluyor. Göç olayında oranları değişmekle birlikte üç etmenin de belirleyiciliğinden söz edilebilir.

Özetlenecek olursa göç, kırsal yerleşim yerlerinin iticiliği ve kentsel, endüstri merkezlerinin çekiciliği ile kırsal nüfusun yer değiştirmesi olarak nitelendirilebilir. Göç olayında etmen olduğu belirtilen diğer nedenlerden bazıları da 'hukuksal' ve 'siyasal' düzenlemeler' olarak verilebilir.

Ülkemizde kırsal kesimin iticiliğinin başın olması nedeni ile kentlerimizde eksik te olsa varolan sanayileşme ve hizmet sektörü kentlerin çekici olarak algılanmasına neden olmakta ve kırsal yerleşim birimlerinden bir göç hareketi gerçekleşmektedir. Kentlerin yetersiz olan sanayileşmesine karşın durmayan bu göçün sanayileşmenin bulunduğu herhangi bir yere yönelmesi doğal olacaktır. Türkiye'de yetersiz sanayileşmeye rağmen göç olgusunun devam etmesi, hizmet sektörünün gizli işsizlik olgusuna ve kentleşme sorunlarına yol açtığı bilinmektedir.

Bizim ele aldığımız Kapaklı Kasabası'nda Türkiye ölçeğinde önemli sayılabilecek büyüklükte ve istihdam kapasitesine sahip olan sanayi kuruluşlarının yoğun olarak bulunduğu çerkez köy ilçesine 6 kilometre yakınlıkta kurulmuş bulunan bir yerleşim birimidir. Yaklaşık 15 bin kişilik istihdam kapasitesine sahip olan halihazırda işletmeye açık sanayi kuruluşları yanında yapımı devam eden küçük ve orta büyüklükteki 600 işyerinin yapıldığı organize sanayi bölgesi nedeni ile de yoğun bir göç alan yer olması kaçınılmazdır. Göç olgusu da esas olarak bizi sanayileşmenin yarattığı demografik hareketlilik bağlamında, sanayi kuruluşlarının yarattığı çekicilik nedeni ile sanayi kuruluşlarının bulunduğu yöredeki bir yerleşim biriminin büyümesi, gelişmesi, değişmesine olan etkisi nedeni ile ilgilendirmektedir.s

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Kasabalarda diğer yerleşim birimleri gibi toplumsal bir olgudurlar. Bu durum onları doğal olarak sosyolojik araştırmanın odağı yapar. Kasabaların köy ve kent yerleşim biçimlerinden farklı olması ve her iki yerleşim birimiyle ilgi ve ilişkisi, sosyolojik araştırmalara konu olmasının en önemli nedenidir. Köy gibi toplumsal değişme ile, giderek geride kalan bir yaşam biçiminin ve kent gibi egemen olan bir yaşam biçiminin arasında, geçiş özellikleri taşıması, farklılığı ve araştırılması gereğini ortaya çıkarır. Bunun yanında kasabalar, tarihsel süreç içinde gösterdikleri, gösterecekleri farklılaşma, değişme nedeni ile de sosyolojik araştırma ve incelemelerin konusu olmaktadır.

Ülkemizde köy ve kent üzerine yapılan araştırmaların, nicelik ve nitelik açısından ileri bir düzeye ulaşmasına karşın, kasabalar için aynı şey söylenemez. Oysa kasabaların, araştırılmasında, sosyolojik olmanın ötesinde, ülkemizin toplumsal yapısının ortaya çıkarılması açısından da bir gereklilik söz konusudur. Kasabaların araştırılmaması "... düşündürücü olduğu kadar, Türk Toplum Bilimi adına da büyük bir eksikliklerdir " (Erkul, 1983: 25).

Kasabaların araştırılması tarihsel süreç içinde, kasabaların köy ve kent yerleşim biçimleri arasında ne tür bir işlev gördüğünü, günümüzde ne tür bir işlev görmekte olduğunu ve bu iki yerleşim biriminin göre farklarının neler olduğunu ortaya koyması için gereklidir. Öte yandan günümüzde, özellikle ülkemize yeni yeni kasabalar ortaya çıkmaktadır. Kasabalar, ortaya çıktıkları zamanın toplumsal özelliklerinden etkilendiklerine göre, günümüzde ortaya çıkan bir kasabanın ortaya çıktığı zamandaki yapısının incelenmesi, kasaba olgusu hakkında önemli bir başlangıç oluşturabilir. İleriki yıllarda yapılacak araştırma ve incelemelerle kasaba olgusunun geçirdiği değişme ortaya çıkarılabilir. Yani kasabaların ortaya çıkışı, sosyolojiye uzun dönemli bir araştırma süreci yaratmaktadır. Ortaya çıkışındaki yapısının saptanması, süreç içinde geçireceği değişmeyi gözlemeye incelemeye, araştırmaya bir temel teşkil edebilir. Bu iş, hem kasaba olgusunun hemde toplumsal değişme olgusunun, uygulama ve

kuram geliştirme açısından öğrenilebilmesi yolunda önemli bir fırsattır.

Araştırma yapılan kasaba, köy yerleşim biçimi iken kasabaya dönüşen bir yerleşim birimidir. Kasaba olmasının başlangıcında araştırma ve inceleme konusu olarak ele alınmasında, ileri yönelik değişiminin izlenebilmesi, ortaya çıkarılabilmesi için yapılabilecek çalışmalara katkıda bulunabileceği düşüncesi de vardır.

İstanbul -Kırklareli karayolu üzerinde yer alan Çerkezköy, 1971-1977 yılları arasında kalkırmada öncelikli yöre olarak tespit edilmiştir. Kapaklı kasabası da Tekirdağ İli Çerkezköy İlçesinin bir köyü iken kasaba olmuştur. Çerkezköye 6 km mesafededir. Sanayi kuruluşları Kapaklı'nın tarım arazisi üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla Çerkezköy'deki sanayileşmenin etki alanı içindedir. Kapaklı'yı kasaba yapan da bu etkidir.

Araştırmanın temel konusu yeni kurulmuş olan Kapaklı kasabasının toplumsal yapısının ve buna bağlı olarak da toplumsal yapısındaki değişimin ortaya çıkarılmasıdır.

Bu bağlamda, yeni kurulan kasabanın nüfusunun yapısı, hareketliliği, toplumsal ekonomik yaşamı, aile yapısı ve ilişkileri, eğitim, konut, kitle iletişim, boş zamanlar, değerler ve inançlar, tutum ve davranışların yapısal yanları ve değişme eğilimleri üzerinde durulan konular olmuştur.

Bu çerçevede araştırmanın amacı; Yeni kasaba olan bir yerleşim biriminin (Kapaklı'nın), toplumsal yapısının saptanması, bu yapıda meydana gelen toplumsal değişimin belirlemesi ve Çerkezköy'deki yoğun sanayileşmenin Kapaklı'ya etkisinin ortaya çıkarılmasıdır.

Kasabaların, köy ile kent yerleşim biçimleri arasında yer alan yerleşim biçimleri olduğu bilinmektedir. İşte, köy iken kasaba olan Kapaklı'nın, toplumsal yapısını ele alarak, kasaba olmasının başlangıcındaki durumunun ve toplumsal yapıdaki değişimin, sanayileşmenin etkisi ile birlikte incelemesine çalışılmıştır.

Bunun yanında, başlangıcında kasabanın toplumsal yapısının öğrenilmesine, gelecekte yapılacak incelemelerle birlikte, toplumsal değişim konusunda karşılaştırmalar yapmak için veri sağlayacağı da

düşünülmüştür. Bu da araştırmanın uzun vadeli bir amacı olarak belirtilebilir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırmada, Kapaklı'nın köysel özelliklerinden hangilerini taşıdığı, kasaba özelliklerinden hangilerine sahip olduğu verilmeye çalışılmıştır. Bu iki aşama arasında geçirmiş olduğu değişme de araştırmada verilmek istenen diğer bir noktadır.

Bu çerçevede, Kapaklı'nın toplumsal yapısını ortaya çıkarabilmek için, bilimsel yöntemin kullanılabilen teknikleri kullanılarak kasabanın toplumsal yapısının ögelerinin özellikleri verilmeye çalışılmıştır.

Kapaklı'nın toplumsal yapısının incelenmesinden önce Kapaklı'ya ait genel bilgiler verilmiştir.

Daha sonra Kapaklı'nın nüfusunun yapısı, hareketlilikleri ile birlikte incelenmiştir.

Kapaklı'nın toplumsal yapısının temel ögelerinden biri olan sosyo-ekonomik yaşamı da araştırmada ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine çalışmada, aile yapısı ve aile içi ilişkiler değinilen bir diğer konudur. Kapaklı'da eğitim ise gösterilmesine çalışılan ögelerden bir başkasıdır. Bunların yanında Çerkezköy'deki sanayileşmenin Kapaklı'daki etkileri de gösterilmeye çalışılmıştır.

Ancak çalışmanın sınırlılıklarına da değirmek gerekir. Herşeyden önce, güdülen amacın getirdiği bir takım sınırlılıklar ya da eksikliklerden sözedilebilir. Bir yandan toplumsal yapı bir yandan da toplumsal değişiminin saptanması, araştırmada kullanılan sorularla tam olarak gerçekleştirilemeyebilir. Ancak bir yüksek lisans tezi olmasından da anlaşılacağı üzere, bulunulan teorik ve pratik düzey, güdülen amacı sınırlandırmaya bile elde edilen sonucu etkileyebilir. Dolayısıyla çok daha fazla sayıda soru sorularak yapılabilecekken araştırma bir soru sınırlılığına sahiptir.

Araştırma yeri hakkında çok sınırlı yazılı kaynak bulunabilmiştir. Çünkü çok az bir zaman olan köy olan Kapaklı'da zaten düzenli bir kayıt yok iken, kasaba olmanın getirdiği yeniden yapıların karmaşıklığı ile kayıtlara daha da ulaşılamaz olmuştur.

Dolayısıyla araştırma anket sorularının yanıtlarının değerlendirmesine ağırlık verilerek gerçekleştirilmiş, iki kasaba araştırmasıyla da karşılaştırmalara yer verilmiştir. Araştırma çok kapsamlı sayılmaz. Bu, ele alınan yerleşim yerinin yeni kasaba olmasından da ileri gelmektedir. Çünkü kurumlaşma yoktur, örgütlenmesi tam olarak gerçekleşmemiştir, çoğu açıdan köysel niteliklerini yitirmemiştir vb. Bu da bir takım ilişkileri kurumları, örgütleri verememeye yol açmıştır.

ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ

Bilimsel bilgi üretmek için gerçekleştirilen sosyolojik araştırma ve incelemelerde bilimselliğin sağlanabilmesi, herşeyden önce izlenen sürecin ve kullanılan araçların bilimsel olması ile olanaklıdır. Başka bir deyişle bilimsel bilgi, bilimsel yöntem izlenip, bilimsel tekniklerin kullanılması ile elde edilebilir.

Sosyolojide yöntem konusu, teknik ve yaklaşımla karıştırılabil-
mekte ve çoğu zaman aynı anlamda kullanılabilir. Ancak, yöntem
"..." en genel anlamı ile bir amaca varmak için belli bir düzene g-
re izlenen yol demektir" (Kongar, 1981:41). Ve " bilimsel yöntem
tektir" (Kongar, 1982:25). Öte yandan " teknikler ise ...gözlem ya
da test etmek için kullanılırlar" (Kongar, 1981:42). Yani teknikler
bilimsel yöntem izlenirken, bilgi elde etmede kullanılan araçlardır.
Yöntemle karıştırılan diğer bir kavram olan yaklaşım ise, olay ya da
olguları incelerken benimsenen ele aliş biçimi ya da izlenen düşün-
sel tutumdur. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa "... her yak-
laşım, incelediği konuyu belli bir açıdan ele alır" (Kongar, 1981:42).
Dolayısıyla, bilimsel yöntemin tekniğine rağmen yaklaşımlar birden faz-
la olabilmektedir. Esasında, toplumsal olay ve olguların karmaşık ve
dinamik niteliğinin tek yaklaşımla aıklanmalarının zorlaştırdığı
da söylenbilir.

Yaptığımız araştırmada, Kapaklı kasabasının toplumsal yapısı
ile birlikte geçirdiği toplumsal değişmenin de gösterilmesi amalan-
mıştır. Sanayileşmenin etkisi ile Kapaklı'nın geçirdiği değişme ve
ilk kasaba olduğu zaman ki toplumsal yapısının saptanması istermiş-
tir. Böyle olunca, hem yapısal-işlevsel yaklaşımdan , hem de diyalektik
yaklaşımdan yararlanılması gerektiği açıktır. O nedenle, araştırmanın

da örneğin, toplumsal yapı özelliklerinin betimlemesinde yapısal- işlevsel, sanayileşmenin belirleyiciliğinde diyalektik yaklaşım benimsemiştir.

ARAŞTIRMADA KULLANILAN TEKNİKLER

Araştırmamızda kasabanın toplumsal yapısını ve yapısında meydana gelen değişimleri saptayabilmek, ortaya çıkarabilmek için araştırmanın aşamalarına göre, o aşamada gerekli olan teknikler kullanılmıştır.

Kapaklı kasabasının bağlı olduğu Çerkezköy ilçesindeki sanayileşmenin yarattığı hareketlilik ve değişmeye gözlemlerle de tanık olurmaktaydı. Değişik zamanda Kapaklı'ya gidildiğinde, Kapaklı'da bu değişimin, gözlemlerinin yanında kasaba olması ile de bir nevi resmîyet kazandığı söylenebilir. Nicelik ve nitelik değiştiren bir yerleşim biriminin kasaba olduğu zamandaki yapısını saptamanın öğretici olacağına inanıldığı için yüksek lisans tezini bu konuda yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırma yapılacak olan kasabanın daha önce köy olması ve köysel özelliklerini tümüyle yitirmemiş olmasının yanında, genelde kasabaların tarımsal bir nitelikte taşınmaları nedeniyle, köy ile ilgili yayınlardan köysel yapı ile ilgili bilgiler edinilmeye çalışıldı. Kasabalarla ilgili yayınlar da aynı şekilde okunduktan sonra, gerek köylerle gerekse kasabalarla ilgili araştırmalardan ulaşılabilenler incelendi. Daha sonra soru kağıdının oluşturulmasına ve düzenlemesine çalışıldı. Soru kağıdının oluşturulmasında özellikle Kıray'ın " Ereğli ; Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası -1964 ", Erkul'un "Bir Kasabanın (Kemaliye'nin) Toplumsal Yapısı -1983" ve Uygun'un "Kalecik (Ankara) Bir İlçenin Toplumsal Yapısı- 1984" adlı çalışmalarından yararlanılmıştır.

Kapaklı'da araştırmaya başlamadan önce Belediye Başkanlığı ve mahalle muhtarlıklarına gidilerek, kendilerine araştırma yapmak istendiği bildirilmiş, ilgi ve yardımları istemiştir. Daha sonra her olasılığa karşı Çerkezköy Kaymakamlığı'ndan da izin almıştır. Araştırma ile ilgili olarak kuramsal ve uygulamalı kısımlarda gere-

Örnekleme Evreni :

Araştırma da örnekleme evreni olarak aile reisleri alınmış ve soru kağıdı bunlara uygulanmıştır. Örnekleme evreni olarak aile reislerinin seçilmesi genel olarak, tüm araştırmalardaki düşüncelerden kaynaklanmıştır. Yani öncelikle tüm Türk toplumunda olduğu gibi, Kapaklı'da da erkeklerin kadınlara göre, toplum yaşamında daha etkili bir yere sahip olmalarından hareket edilmiştir. Kapaklı kasabasında da bir araştırmada elde edilecek bilgiler açısından, genel yaşam içinde kadınların pek etkinliği yoktur. Her ne kadar Kapaklı'da kadın da önemli sayılabilecek oranda çalışma yaşamına girmişse de bu, onun eve kapalılığını ortadan kaldırmaz.

Doğaldır ki tüm yetişkin nüfusa anket uygulanamaz. Bu tür sosyolojik araştırmalarda kullanıldığı üzere örneklem yoluna gidilmiştir. Toplamak istenen bilgiler yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü de daha sağlıklı olarak, aile reislerinden toplana bildirir.

Toparlanacak olursa Kıray'ın da dediği gibi "...komünitenin hayatında tahin edici rol oynayan, son kararları veren erkeklerdir. Onların değerleri ve davranışları kasabanın hayatına yön vermektedir." (1964: 21).

Örneklemin Seçilmesi ve Uygulanması :

Örneklemin seçilmesinde şöyle bir teknik kullanılmıştır. Aile reislerine soru kağıdı uygulanacağı için Kapaklı'daki aile sayısı tesbit edilmiştir. Bunu, muhtarlıklardaki kayıtlar taranarak bulduktan sonra, seçmen listelerinden de karşılaştırılmıştır. 1985 nüfus sayımı sonuçları ile de karşılaştırıldıktan sonra örneklemin seçilmesine geçilmiştir. Kapaklı'da üç mahalle bulurması nedeniyle evrenimiz üç bölüme ayrılmıştır. Her mahalledeki aile sayısı bulunduğundan sonra % 10 örneklem seçilmiştir. dört sayısı başlangıç kabul edilmiş ve düzenli aralıklarla on sayısı eklenerek aile reisleri seçilmiştir. Çeşitli nedenlerle anketlerin uygulanmaması gözönüne alınarak örnekleme isapet eden aile reislerinin yanında, bir alt ve üst sıradaki aile reisleri de belirlermiş, gerektiğinde ikame edilmesi düşünülmüştür. Nitekim görüşülemeyen beş aile reisi yerine, ikame yoluna gidilerek örneklem sayısı doldurulmuştur. Örnekleme çıkan aile reislerinden birisi kadın iken görüşmeyi kabul etmediği için ikame yoluna

kirliğine göre yazılı kaynaklardan, açık görüşmelerden , gözlemlerden ve soru kağıdından yararlanılmıştır.

Yazılı Kaynaklar:

Yazılı kaynaklar daha çok araştırmamanın kuramsal kısmından kullanılmıştır.Uygulamalı kısımda Kapaklı'ya ilişkin yazılı kaynaklar, ulaşılamadığı için kullanılamamıştır.Kapaklı'nın köylükten yeni çıkması ve bir kuramlaşmanın olmaması, daha önce de belirtildiği gibi yazılı kaynak edinilmesini zorlaştırmıştır.

Gözlem :

Gerek soru kağıtları ile elde edilen bilgilerin doğruluğunun kontrolü, gerekse soru kağıtları ile elde edilebilecek olanların dışındaki bilgilerin derlenebilmesi amacıyla gözlem tekniğinden yararlanılmıştır.Kapaklı'da tanıdık ve akrabalarınızın olması da gözlem yapmanızı kolaylaştırmıştır.

Açık Görüşmeler :

Açık görüşmeler daha çok kasabadaki, yönetici sayılabilecek kişiler, Çerkezköy Belediye Başkanlığı, Çerkezköy Kaymakamlığı, Ziraat Müdürlüğü ilgilileri ile yapılmıştır.Bunun dışında Kapaklı'nın toplumsal yapısının örnekleri sayılabilecek olan kişilerle de açık görüşme yapılmıştır.Örneğin işçilerle çeşitli sorunları ile ilgili olarak, esnaflarla kendi ilgi alanlarında açık görüşme yapılmıştır.Yine kasaba halkı ile kahveler ve değişik yerlerde açık görüşmeler yapılmıştır.Kasabanın köy yapısını öğrenebilmek ve örneğin tarihçesi, gelenek, görenek ve törenleri de öğrenebilmek için açık görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.İlkokul, ortaokul öğretmenleri, yöneticileri açık görüşme yapılan diğer kişilerdir.Bu arada köy iken muhtarlık yapan kişilerden de açık görüşme tekniği ile bilgi almaya çalışılmıştır.

Soru Kağıdı :

Araştırmada çoğunlukla kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Sorular aile reislerinin anlayabileceği biçim ve uslûba uyularak hazırlanmaya çalışılmıştır.Sorularda seçenek yanıtı ve değerlendirme amaçlı sorulara da yer verilmiştir. Soruların tipi seçilirken değerlendirme kolaylığı göz önüne alınmıştır.

gidilerek bir başka aile reisi ile görüşülmüştür. Sonuç olarak tüm aile reisleri erkek ve halen evlidir. Örneklemimizin güvenilirliği Soru kağıtlarının tüm aile reislerine (ikame adedi 5 olmak koşuluyla), uygulandığından tamdır.

Aile reislerine anket sorularının yanıtlarının kendilerinden başka kimseye bildirilmeyeceği anlatılmıştır. Kapaklı'da anket uygulaması ile ilk kez karşılaşılması az da olsa bir tedirginlik uyardırma da izin kağıdı gösterilmesi ile konuşularak bu tedirginlik ortadan kaldırılmıştır. Genellikle görüşüldüğü üzere dinsel ve siyasi sorularda tedirginlik görülmekle birlikte ikna edilerek yanıt alınmıştır.

Soru kağıdı uygulamasının Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu öğrencisi olan kardeşim ve aynı üniversitenin tekstil mühendisliği öğrencisi olan kasabalı tanıdık gençlerden biriyle gerçekleştirdik.

Araştırmada işçi aile reislerinin vardiyalı çalışması nedeniyle hemen hemen günün her saatinde çalışılmıştır. Aile reislerinin evde bulurma durumu, anketin ne zaman uygulanacağını belirlemiştir. Örneklem sayısının çokluğu ve aile reislerinin evde bulurma durumlarının farklılığı çalışma süresinin uzamasına yol açmıştır. Kapaklı, oldukça geniş bir alana yayılmış bir durumdadır. Bu da sürenin uzamasına neden olan bir diğer etkidir.

Toplanan bilgiler ve soru kağıtları tarafımızdan değerlendirilmiştir. Kapaklı'da işçi, köylü ve tüccar-esnaf ağırlıklı bir dağılım olduğundan, yani çok büyük bir farklılaşma olmadığından ve araştırmanın niteliği, betimsel bir araştırma olduğundan düz tablolarla yetinilmiştir.

KAPAKLI'YLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Kapaklı'nın Tarihçesi :

Kapaklı, Plevne Muharebesinden sonra Bulgaristan'dan göç eden Türkler tarafından 1893 yılında bir köy olarak kurulmuştur. Kapaklı'ya ilk gelip yerleşenler 90 hane olup bunlara Abdülhamit tarafından 75'er dönüm tapulu arazi verilmiştir. Kapaklı, adını eskiden köyden bulunan Kapaklı pınardan almıştır. Köyün ilk kuruluş yeri Saray ilçesine doğru yani bugün ki Kapaklı'nın kuzey iken sonraları Çerkezköy'e doğru yani güneye doğru genişlemiştir.

Kapaklı, 1912'de ;Balkan Savaşı sırasında Bulgarlar tarafından işgal edilmiş ve 9 ay süren bu işgal sırasında yakılmıştır. 1920'ye kadar işgal edilmeyen Kapaklı, 1920'de bu kez Yunanlılar tarafından işgal edilmiş bu işgal ise 2.5 yıl sürmüştür.

Bize tarihçe konusunda yardımcı olan köylülere göre, 31 Mart olayını bastırmaaya giden hareket ordusu (Atatürk'ün ordusu olarak biliniyor) Kapaklı'da mola vermiştir.

Kapaklı'ya 1923'de ikinci olarak Bulgaristan Cumalidan göç eden oniki aile daha yerleşmiştir.

Köye cami 1904 yılında ;Abdulhamit döneminde yapılmış olup halen tek cami olarak kullanılmaktadır. Kapaklı'ya ilkokul 1925'de açılmıştır.

1925'lerden 1950 lere kadar Batıdaki oman köylerinde üretilen odun kömürünün Çerkezköy'e taşınması sırasında Kapaklı, bir mola yeri olarak işlev görmüştür. O yıllarda Kapaklı'da mola verenlerin barınmaları için hanlar ve hayvanları içinde ahırların bulunduğu söylenmektedir.

Kapaklı'nın içme suyu ilk yıllarda, köyden bulunan üç kuyudan sağlanırken 1946 da iki çeşme yapılmıştır.

Kapaklı, idari olarak ilk kurulduğu yıllarda, bugün Kırklareli İline bağlı olan Vize ilçesine, daha sonraları Tekirdağ İlinin Saray ilçesine bağlıyken 1957 de Çerkezköy'ün ilçe olması nedeniyle Çerkezköy'e bağlanmıştır.

Kapaklı'da tarım yapılan topraklar, ilk kurulduğu yıllarda verilen tabulu arazinin dışında ormandan açılarak elde edilmiştir. 1972 yılından önce arazinin dekarınının 100 Tı ya satıldığı belirtilmiştir. Kapaklı'ya elektrik 1970 yılında gelmiştir. İlk betonarme binanın 1976'da yapıldığı belirtilmiştir.

Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarının etkisi ile büyüyen ve genişleyen Kapaklı, 1986 Haziran seçimleri ile Belediye Başkanını seçerek kasaba olmuştur.

Kapaklı'nın Yeri Coğrafi Durumu ve İklimi :

Kapaklı, Kırklareli - İstanbul karayolu üzerinde kurulu bir yerleşim birimidir. Ancak Kırklareli İstanbul arasındaki ulaşımın çok az bir kısmı buradan yapılmaktadır. Bu yoldan İstanbul' ile ulaşımını sağlayan yerleşim birimleri Kırklareli'nin Vize ilçesi ve bağlı köyleri ile Tekirdağ ilinin Saray ilçesi ve bağlı köyleridir. Başka bir deyişle Kapaklı Vize, Saray, Çerkezköy-İstanbul karayolunun üzerinde ve Çerkezköy'ün 6 km kuzeyinde yer almaktadır.

Kapaklı'nın doğusunda pınarca köyü, batısında Yanıkağıl köyü kuzeyinde büyük yoncalı köyü, güneyinde Çerkezköy ilçesi vardır.

Kapaklı'da iklim " Trakya ikliminin özelliklerine sahiptir. Sıcaklık yaz aylarında 25-36 santigrat derece, kış aylarında 10 ile -8 santigrat derece arasında değişmektedir. Dolayısıyla, yaz aylarında ortalama sıcaklık artı 22 , kış aylarında ortalama sıcaklık artı 6 santigrat derece olmaktadır." (Kapaklı imar planı, 1987:3).

Kapaklı'da rakım yaklaşık 1.000 m dir. "Toprakları genellikle kahverengi kalkersiz toprak türlerinden oluşmaktadır." (Kapaklı imar planı, 1987:3)

"Çerkezköy yöresinde olduğu gibi Kapaklı'da da susuz tarım yapılmakta ve yer yer mera kullanımına da rastlanmaktadır. Tarım arazisinin büyük bir bölümü, Çerkezköy ve çevresinde olduğu gibi toprak ve su koruması yönünden özel önlemler alınmasını gerektiren iyi kaliteli topraklardır." (Kapaklı imar planı, 1987 :5)

Kapaklı'da Yerleşme :

Kapaklı'nın yerleşme biçimi doğal olarak köysel; kırsal bir nitelik gösterir. Açacak olursak "Kapaklı'nın bugün köysel bir yerleşme niteliğini taşıması, geniş açık alanların varlığını açıklamaktadır. Genellikle bir iki katlı konutların çevresindeki bahçe ve diğer boşluklardan oluşan bu alanların gelecekte açık alan işlevini sürdürmesi sözkonusu değildir. Bugün ve gelecekte açık alan işlevini sürdürmesi sözkonusu olan alanlar, kasabanın doğusundaki mera alanları ile kuzeyindeki meşelik alanlar ve gölet çevresidir." (Kapaklı imar planı, 1987:6).

Kapaklı'da konut alanları, İstanbul karayolunu kesen sokaklar boyunca ve dört yöne de hemen hemen eşit dağılımdadır. Kırsal yapının özellikleri konut dağılımında da görülmektedir. Dolayısıyla Kapaklı'da, yerleşme alanlarının bir plana bağlı olduğu söylenemez. Eski yerleşim alanının köyselliği yanında 1970'lerden sonra arsa spekülasyonunun bir tür arz-talep sonucu da, emlak satıcısı ve arsa alıcılarının iradeleri doğrultusunda meydana gelen bir dağılımdan sözedilebilir. Bu da planlı bir yerleşim olmadığını açıklar.

Kapaklı'da ticaret ve işyerlerinin dağılımı ise, yine plandan uzak olarak kendiliğinden kasabanın ortasından geçen karayolu kenarında odaklaşmıştır.

Kapaklı'da yerleşme biçiminin plan dahilinde bir dağınıklık göstermesi imar planının yürürlüğe girmesi, uygulanması ile gerçekleşecektir. 1987 'de hazırlanan imar planına göre "konut alanlarının araziye yayılarak yatayda gerçekleşeceği gözönünde bulundurulmakta ve konutların % 30 taban alanı % 60 inşaat alanı katsayısı ile geliştirilmesi, bina yüksekliklerinin iki kat düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmektedir." (Kapaklı imar planı, 1987:11).

İmar planında merkez ve ticaret alanı olarak "merkez işlevlerinin, Saray Çerkezköy yolunun Kapaklı yerleşim alanının içinde kalan kesiminde oluştuğu" (Kapaklı imar planı, 1987:10) belirtilmektedir. Planda, oluşan bu merkezin bundan sonraki yerleşime uygun olduğu kabul edilirken "yeni bir merkez alanı araması gereksiz

"görülmetedir." (Kapaklı imar planı, 1987:10). Bu merkezin " yol boyunca giderek yoğunlaşacak yapılaşmayla ve bitişik düzende en çok 20 m derinlikte, 3 katlı olması istenecek düzenlemelere uygun olarak ticaret ve yönetim fonksiyonlarına içermesi öngörülmüştür" (Kapaklı imar planı, 1987:10).Kapaklı'nın işlevsel açıdan kalbi olduğu kabul edilen " bu merkezde çeşitli ticaret, büro vb.yanında belirli hizmet işlevlerinin de yer alması düşünülmektedir." (Kapaklı imar planı ,1987:10).

Kapaklı'da Arsa ve Konut :

Kapaklı'da konut ve arsa alanında çok belirgin bir değişme görülmektedir.1972'den önce dekarı 100 TL olduğu belirtilen toprağın fiyatı,yöredeki endüstrileşme ve endüstrileşmenin yarattığı spekülatif beklenti nedeniyle çok hızlı bir artış göstermiştir. 1987 de Çerkezköy-Saray yolunun iki tarafında arsa fiyatı m² 40.000.- TL ,bu merkeze yakın ve görel olarak daha kapalı alanlar da m² 15.000.- TL ,daha kenarlarda kalan ve henüz tarım yapılan arazilerde ise 8.000.- TL dir.Çerkezköy ilçesine doğru ve sanayi kuruluşlarına yakın olan arazilerin fiyatları da aynı şekilde artmaktadır. Bu,Kapaklı'da toprağın kullanılış amacının değiştiğini göstermektedir.

Nitekim, örneklemimize giren aile reislerinden Kapaklı doğumlu olan 38' inden 27' si yani % 71 'i sanayi ya da konut alanı olarak kullanılmak üzere toprak satmıştır.Bu durum,Kapaklı'nın daha önce tarım alanları olarak kullanılan topraklarına yoğun bir talebin olduğunu gösterir.Talebin yanı sıra toprağın sanayi ve konut amaçlı kullanımı süreci de yaşamaktadır. " İnsanların yaşadıkları konutlar,eğitim,sağlık,kültür,spor hizmetleri ve ekonomik etkinlikler, hep toprak üzerinde kurulan yapılarda gerçekleşir.Dolayısıyla bunların hepsi kentsel toprağı olan istemin arttıran etkenlerdir" (Keleş,1983:65). Bu talep "...arsa değerinde sürekli bir artış yaratır" (Keleş,1983:65). Tüm bunlardan sonra denilebilir ki Kapaklı'da toprağın tarımsal kullanıştan kentsel kullanışa dönüşmesi süreci yaşamaktadır.

Bu süreci yaşıyor olmasından da anlaşılacağı gibi, Kapaklı'da konut türü açısından da bir değişme yaşanmaktadır ve iki tür konut vardır. Bu konut tipleri, Kapaklı'nın kırsal ; köysel yapısından kalan eski tip konutlar ve kentsel kullanışla birlikte artan yeni konutlardır.

Eski konutlar, kırsal yapının fiziksel çevre bağımlılığı sonucu ya da başka bir deyişle " fiziksel çevrenin konut yapımından kullanılan malzemenin seçiminde önemli bir etken ..."(Erol,1987:48) olması nedeniyle, eskiden yörede bulunan ve edinilmesi kolay olan kerpiç ve çubuktan yapılan konutlardır. Bu evlerin üstü saz ve çavdar sapı ile örtülüdür. Bu evlerde odalar genellikle yan yanadır. Evlerin önlerinde geniş bahçeler vardır. Evlerin yanında, bahçenin bir bölümünde hayvan barınakları bulunur. yine evin mutfağı, ambarı , tuvaleti ayrı yerlerde dir. Eski tip olan bu evlere 1970'lerden sonra ekler yapılmaya başlanmış ve özellikle mutfak evin içine alınmıştır. Ancak Kapaklı'da bugün bu tip evlerin sayısı konut sayısına göre oldukça azdır. Örneğimize giren 120 aileden 16'si yani % 13'ü bu tip eski konutlarda oturmaktadır. Eski tip konutlarda oturanların konut mülkiyet durumuna bakıldığında, bu tip evlerde oturan 16 aileden 11'i ev sahibidir. Eski tip evlerden kiracı olanların sayısı 5 tir. Başka bir deyişle Kapaklı'da, eski tip evlerde oturanların % 69 ev sahibi % 31'i ise kiracıdır.

Kapaklı'da konutların kat durumu ise örneğimize giren ailelerin konutlarına bakıldığında % 92.5 'i tek katlıdır. İki katlı konutların oranı % 6.7, 3 katlı konutların oranı ise % 0.8'dir. Konutların kat durumlarının dağılımı TABLO - 1 'de verilmiştir.

TABLO - 1 - KONUTLARIN KAT DURUMLARI

Kat Durumu	Sayı	%
1 Katlı	111	92.5
2 Katlı	8	6.7
3 Katlı	1	0.8
Toplam	120	100

TABLO 2- KONUTLARIN MÜLKİYET DURUMU

Mülkiyet Durumu	Sayı	%
Ev Sahibi olanlar	88	73.3
Kiracı olanlar	31	25.8
Başka	1	0.8
Toplam	120	99.9

Örnekleminize giren 120 aileden 88'zi ev sahibi 31'i kiracıdır. Bir aile ise bedelsiz oturmaktadır başka bir deyişle örnekleminize giren ailelerin % 73.3 ev sahibi, % 25.8 i kiracıdır. Bedelsiz oturanların oranı % 0.8 dir. Türkiye'de mülkiyet durumuna göre " 1970 de % 50'ye yaklaşmış olan kiracılığın, 1975 sayımında % 50'yi geçmiş olduğu varsayılabilir" (Keleş, 1983:141). Bu durumda konut mülkiyet durumu Kapaklı'da ev sahipliği lehine bir durum göstermektedir.

Kapaklı'da tek katlı olupta ileride kat çıkılması düşünülen konut sayısı oldukça fazladır. Bu durumu anketle saptamamakla birlikte gözlemlerimizle ve aile reisleri ile görüşmelerimizde saptadık. Esasen bu, evlerin dış görünüşlerinden de anlaşılmaktadır. Aile reisleri ile yapılan görüşme ve gözlemlerde bir tür bitirilmemiş konut olarak da sayılabilecek bu tür konut yapımının nedeninin, ileride çocuklarının gereksinmesi ve kirayı verme düşüncesi olduğu saptanmıştır. Yeni yapılan tek katlı konutların hatta iki katlı konutların bile, bir tür bitirilmemişliği ve konut mülkiyet durumunda ev sahipliği oranının yüksekliği bir arada düşünüldüğünde, bu durumu Kapaklı'nın kuruluş süreci içinde oluşu ve gelenlerin yerleşme eğilimleri ile açıklamak mümkündür. İleride göç etmeyi düşünüp düşürmedikleri sorusunda da bu gösterilecektir.

Endüstri kuruluşlarında çalışmak üzere gelenlerin konut gereksiniminin acil oluşu konutun tamamlanmasını engelleyebilmektedir. Kırsal iticiliğinin baskısı altında konutların tamamlanmışlığı daha ileri boyutlara da gidebilmektedir. Nitekim, kırsal kesimden kente göçmek zorunda kalanlar "...buradaki konut gereksinimleri o günkü koşullarla karşılanamıyınca ...çabuk yapılan ve başlangıçta konut

hizmetlerinden yoksun olan " (Kongar,1981:352) "gecekonduları" yapmışlardır." Kapaklı'da ise ,binaların tamamlanmış olması biran önce konuta girmenin yanında,ekonomik gücün yettiği zaman yapmayı düşünmekten ileri gelmektedir.Burada asıl vurgulanması gereken Kapaklı'daki konutların kat durumlarının geçici bir özellik taşıdığıdır.

Konutların oda sayısı TABLO 3 -de gösterilmiştir.Buna göre örnekleminimize giren ailelerin oturdukları konutların % 40' i iki odalı,% 55.8' i üç odalı,% 4.2 si ise 4 ve daha fazla odalıdır.

TABLO - 3 - KONUTLARIN ODA SAYISI

Oda sayısı	Sayı	%
1 Odalı	-	-
2 Odalı	48	40.0
3 Odalı	67	55.8
4 ve daha fazla odalı	5	4.2
Toplam	120	100

Örnekleminimize giren konutlarda toplam oda sayısı 317 dolaylarında olmaktadır.Bunu 317 olarak kabul ettiğimizde örnekleminimize giren 501 kişilik nüfus 317 oda da barınmaktadır." oda başına düşen nüfus olarak tanımlanan barınma yoğunluğu ...Türkiye için 2.1 dir." (Keleş,1983:121) Kapaklı'da ise barınma yoğunluğu 1.6 dır.Eu durumda Kapaklı'nın barınma yoğunluğu Türkiye ortalamasının altındadır.Fakat " oda başına düşen nüfusun,normal koşullarda,1'i geçmemesi gerektiği " (Keleş,1983:121) düşünülecek olursa bu standardın tutmadığı görülür. Kapaklı'nın barınma yoğunluğu örneğin gecekonduyla karşılaştırıldığında ise,Kapaklı'nın,gecekondu bölgelerine göre daha standartlara yakın bir barınma yoğunluğuna sahip olduğu görülür. " Barınma yoğunluğu,kimi gecekondu bölgelerinde 2.5 'e kadar yükselmektedir."(Keleş, 1983:121) .

Ailelerin oturdukları konutların donanımı açısından incelendiğinde görülen dağılıma göre konutların tümünde elektrik vardır.Dağılım TABLO - 4 "de gösterilmiştir.Buna göre evin içinde su olan konutların oranı % 76.6 ,olmayanların oranı %23.4 tür. Evinde ayrı

mutfak olan aile reislerinin oranı % 86.6 olmayanların oranı % 13.4 tür.Örneklemeimize giren konutların % 90.8'inde banyo varken % 9.2'inde yoktur.Ayrı tuvaleti evin içinde olanların oranı % 86.2 olmayanların oranı ise % 13.4 tür.Bu durumda Kapaklı'da önemli bir kentsel konut standardından sözedilebilir.Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında,1975 verilerine göre Türkiye'de "mutfağı olmayan % 46.4 tuvaleti bulunmayan % 35.2 banyosu bulunmayan % 55.9,elektriği olmayan % 60.2, kent suyu olmayan % 65.7 "(1983:140) dır. Kapaklı,bu verilere göre Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir üzerinde bir standarda sahip olmaktadır.Kapaklı'da donanım eksikliği bulunan evler de eskiden yapılan köy evleridir.Dolayısıyla yeni yapılan evlerde kentsel donanım özelliklerine uyulmaktadır.Kapaklı'da su olmayanlar suyu kasabada bulunan 9 adet çeşmeden temin etmektedirler.

TABLO - 4 - KONUTLARIN HİZMET VE DONATIM DURUMU

Elektirik		Su		Mutfak		Banyo		Tuvalet	
Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Var	120	92	76.6	104	86.6	109	90.8	104	86.6
Yok	-	28	23.4	16	13.4	11	9.2	16	13.4
Toplam	120	120	100	120	100	120	100	120	100

Konutların mülkiyet durumunda Kapaklı'daki ailelerin % 73.3'ünün oturdukları konutların kendilerine ait olduklarını belirtmişlerdir.Bu ailelerin konut edinme türleri ise TABLO - 5 de verilecektir.

TABLO - 5 KONUT EDİNME TÜRÜ

Konut edinme biçimleri	Sayı	%
Miras kaldı	19	21.6
Satın aldım	2	2.3
Yaptım-yaptırdım	67	76.1
Toplam	88	100

* Kirada oturanlar ve bedelsiz oturanlar tablo'ya dahil edilmemiştir.Tablo evin sahibi olanların konut edinme türlerini vermektedir.

Kapaklı'da konut edinme türü sorulduğunda örnekleme giren ailelerden % 21.6'sı evinin miras kaldığını % 2.3'ü satın aldığını % 76.1'ise yaptığını -yaptırdığını bildirmiştir.Bu dağılıma göre Kapaklı'da kentsel özelliklerden biri sayılabilecek olan konut yapımı-satımı yok denilecek kadar azdır.Öte yandan Çerkezköy'deki fabrikalarda çalışan ya da emekli olanların bazılarının Kapaklı, sınırları içinde toplu konut kooperatifleri aracılığı ile konut sahibi olmaları başlamak üzeredir.Araştırmanın yapıldığı günlerde yaklaşık 40 konutun bu şekilde inşaatı sürmekte idi.Bu gelişme Kapaklı'da konut durumu açısından araştırmanın yapıldığı yıla göre ileride en az iki değişikliği getirecektir.Bu değişikliklerin birincisi üç ve daha fazla katlı konut yapımının artması,dolayısıyla konut kat sayısının daha kentsel bir nitelik kazanmasıdır.İkinci değişiklik konut edinme türü ile ilgili bir değişikliktir yani konut alım satım,kooperatif aracılığı ile konut edinme türü gündeme gelebilecektir.Bu değişiklik aynı zamanda Kapaklı'da mütehatlik olgusunu da gündeme getirebilir.Ayrıca belediye imar planının getireceği bir takım kurallar,sınırlamalar bu süreci hızlandırabilir.

Konut edinme türü ile ilgili olarak Kapaklı'da kendi konutunu yaptıran olayının geçerli olması geleneksel tutumların devamı olarak da yorumlanabilir.

TABLO - 6: KONUT DEĞİŞTİRME DURUMU

Seçenekler	Sayı	%
Değiştirmeyi düşünenler	42	35
Değiştirmeyi düşünmeyenler	78	65
Toplam	120	100

Örnekleimize giren aile reislerinden 42'si yani % 35'i oturdukları evden çıkacaklarını belirtirken % 65'i oturdukları evden çıkmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Konut değiştirme nedenleri ise TABLO - 7'de gösterildiği gibi dağılmıştır.Bu dağılıma göre konut değiştirecek olan 42 aile reisi-

nin % 39.9'u yeni bir ev yaptıracığı için çıkacağını belirtmiştir. Ev değiştirmeyi isteme nedenlerinden bundan sonraki yüksek oranlar % 21.4 ile daha rahat bir eve taşınma, yine % 21.4 ile de kendi evine çıkma isteğini bildirmelerinin oranlarıdır. Örneklemeye giren aile reislerinin % 16.7'si kirayı pahalı buldukları için % 7.1'i ev sahibi çıkardığı için değiştireceklerini belirtmişlerdir.

TABLO - 7 : KONUT DEĞİŞTİRME NEDENLERİ

Seçenekler	Sayı	%
Kirası pahalı olduğu için	3	7.1
Daha rahat bir eve çıkmak için	7	16.7
Kendi evime çıkmak için	9	21.4
Yeni ev yaptıracığım için	13	30.9
Başka	1	2.4
Toplam	42	99.9

Konut değiştirme durumu genel olarak incelendiğinde Kapaklı'da eski tip köy evlerinin ortadan kalkacağı düşünülebilir. Konut yapımı için gerekli para, kasabanın yerlileri arasında görülen arsa satarak sağlanabileceği gibi ailelerin çoğunun hem tarım hem sanayi gelirine sahip olma olanağına kavuşmuş olmalarından ötürü de sağlanabilir. " 2007 yılında 25.000 nüfuslu bir şehir olması tahmin edilen " (Kapaklı imar planı, 1987:1) Kapaklı'da arsa alım satımının daha uzun bir süre devam edeceği dolayısıyla eski tip evlerde oturanların arsalarını konut edirmede finansman sağlamak için kullanmaları olasılığının bulunduğu söylenebilir.

Daha rahat bir eve çıkma isteğinin varlığı da ailelerin nüfus olarak büyüme olasılığına ve daha donanımlı ev istekleri açıklanabilir. Bunun yanında yüksek sayılabilecek bir oranda ailenin de Kapaklı'da kendi konutunun sahibi olacağını göstermektedir. Yani Kapaklı'da yeni konut yapımı :yapılaşma sürecidir.

Ev sahibi kiracı ilişkisine bakıldığında köysel özelliklerden farklı bir durum görülür. Herşeyden önce "köy konutlarında, ev sahipliği temel kuraldır. Köylü ailelerden % 94'ü konutlarının sahibidirler.

(Keleş.1983:169). Kapaklı'da ise % 25.8'lik bir oranda kiracı vardır. Araştırmaya esnasında yapılan gözlem ve görüşmelerden de kiralık ev talebinin yüksek olduğu anlaşılmıştır.Kiralık ev talebinin yüksekliği gerek kiraların yüksekliğinden gerekse de ev sahiplerinin seçici durumundan anlaşılır.Kapaklı'da kiralar 1986 yılı itibarıyla 15.000 lira ile 40.000 lira arasında değişmektedir.Kapaklı'da oturanların gelirlerinin işçi ücreti olduğu düşünülürse kiraların yüksekliği ve talebin canlı olduğu anlaşılır.Yine kirada oturanların anlattıklarına göre ev sahiplerinin "kalabalık aileye vermem", "çok çocuklu-ya vermem", "gelen giden çok olmasın", "tanıdık bildik olsun" gibi gerekçeler,koşullar göstererek seçici davranmaktadırlar.Kira oranını yüksek bulunların oranı gözönüne alındığında da ücret-kira ilişkisinin ücretlerin aleyhinde bir yükseklik gösterdiği anlaşılır.Kirada oturan aile reisleri ile görüşmelerde ev sahibinin kirayı düşük bulduğu için çıkarmasının yüksek bir orana sahip olduğu saptanmıştır. Bu durum oturanların kira yükseltmemeleri yanında kiralık ev talebinin bir başka göstergesidir.

Kapaklı'da konut konusunda bir değerlendirme yapılacak olursa konut alanında köysel özelliklerden uzaklaşıldığı söylenebilir.Konutların sayısal çokluğu,arsa konut süreci, kiracı oranının yüksekliği, konutların hizmet donanımları kentsel özellikler gösteren konut durumunun ifadesidir.

Konutların edinilme biçimlerinde ise geleneksellikten sözedilebilir.Ev sahiplerinin önce arsayı alıp kişisel girişimleri ile yapmaları yaptırımları konut ticaretinin olmadığına gösterir.Kapaklı'ya gelenlerin büyük çoğunluğunun kırsal kökenli olmaları konutların geleneksel yollarla edinilmesinin nedeni ya da açıklayıcısıdır.

Özetle Kapaklı'da kırsal geleneksel yollarla edinilen kentsel bir konut durumu vardır.

KAPAKLI'DA ULAŞIM

Kapaklı,bir şehirlerarası yol üzerinde bulunmaktadır.Kuzeyine düşen yerleşim birimleri ile İstanbul'u bağlayan karayolunun üzerindedir.Öte yandan yakınındaki endüstrileşme de Kapaklı'da ulaşımı etkilemektedir.Öte yandan, özellikle E5 Karayoluna Çerkezköy-Çorlu üzerinde,bağlanan karayolu varyantı Çerkezköy'ün olduğu kadar Kapaklı'nın

da çevre ile bağlantısını sağlamaktadır.Yine Saray ve Vize üzerinde Karadeniz kıyısı,Pınarhisar,Kırklareli ve diğer yerleşmelerle bağlantıların sağlanması da Kapaklı'dan geçen karayolu ile gerçekleşmektedir.

Kapaklı'da ulaşımın en önemli kısmını işçi servisleri,şehirlerarası yolcu taşımacılığı oluşturmaktadır.Vize ve Saray ile çevrelerinden her gün Çerkezköy'deki fabrikalara işçi taşınmaktadır.Yine Vize'den hareket eden ve Saray üzerinden Çerkezköy İstanbul yönüne yolcu taşıyan otobüsler de Kapaklı'dan geçmektedir.

Kapaklı'da söz konusu şehirlerarası yol dışında asfalt yol bulunmamaktadır.Kapaklı'nın içindeki sokak ve caddeler toprak yoldur.Aynı şekilde ana yol dışında köylerle bağlantısını sağlayan yollar da asfalt değildir.

Kapaklı'nın bölge ve ülke ile bağlantısını kuran bir temel ulaşım ögesi de Çerkezköy'de geçen demiryoludur.Bugün için mal taşımacılığı yolcu taşımacılığından daha fazla olduğu demiryolunun Çerkezköy'deki gelişmeye bağlı olarak yolcu taşımacılığına yöneleceği söylenebilir.Nitekim sınırlı da olsa İstanbul-Çerkezköy arasında seferler başlamıştır.

Kapaklı'daki ulaşım esasları 12 kamyon,10 otomobil,4 otobüs ve 8 minibüs olmak üzere toplam 34 adettir.Otobüsler genellikle fabrikaların işçi servislerinde çalışmaktadır.Minibüsler Saray-Çerkezköy -Çorlu hattında yolcu taşımakta kullanılmaktadır.Kamyonların çoğu da Çerkezköy'deki fabrikaların ürettikleri malların taşınmasında kullanılmaktadır.Otomobillerin 2'si ticari 8'i ise özeldir.

Kapaklı il olarak Tekirdağ'a bağlı olmasına karşın Tekirdağ ile Kapaklı'da oturanların ilişkisi idari işler ve işçilerin sosyal sigortalar kurumu ile ilgili işler nedeniyle olmaktadır.Özellikle işçilerin sağlık sorunlarından hastane gereksinimleri Tekirdağ'da karşılandığı için bunun yanında sosyal sigortalar(ın il teşkilatı ile ilişkileri olduğundan Tekirdağ ile ilişkileri fazladır.Gidiş gelişler açısından,İstanbul en fazla gidilen yerdir.

Kapaklı işçilerin çok yoğun olduğu bir yerleşim birimi olduğundan ve dışardan göç aldığından Kapaklı'da oturanlara gittikleri merkez gördükleri iller sorusu sorulmadı.Çünkü Kapaklı'da Akdeniz,Ege

bölgeleri dışında hemen her yerde gelip yerleşen oturan kişiler vardır. Bu nedenle Kapaklı'nın çevre ile bağlantısı doğrultuda oldukça fazla olacaktır. Örnek olarak verilecek olursa Kapaklı'da Kars, Erzurum, Nigde, Gümüşhane, Çoruh, Sivas, Zonguldak, Ordu, Giresun, Kırşehir, İstanbul, Kırkareli, Tekirdağ, Edirne illerinde gelenler vardır. Bu illerle de bağlantıları sınırlı da olsa sözkonusudur. Dolayısıyla bu illerin tümüne giden vardır.

Kapaklı'da çevre ile bağlantı gidiş gelişler açısından en çok gidilen merkezler Çerkezköy, İstanbul, Çorlu, Tekirdağ, Saray ve Vize'dir.

Gidiş geliş nedenleri olarak işçilerin Tekirdağ ile SSK ilişkilerinde dolayı gidiş gelişin yoğun olduğu görülmüştür. Çerkezköy' ise gerek iş yerlerinin orada olması, gerek idari açıdan oraya bağlı olmak nedeniyle bunun yanında yakın olması nedeniyle çok gidilen bir yerdir.

Diğer gidiş geliş nedenlerinin ise akraba ve ailelerini ziyaret amaçlı olduğu tahmin edilebilir. İstanbul'da gidiş gelişlerin yoğun olduğu bir ildir. İstanbul'a gidiş geliş nedenleri alışverişten sağlığa değin çok değişik şıklara dağılım göstermektedir. Örneğin Anadoludan gelenlerin memleketleri ile bağlantısını sağlayan il olması gibi...

Özellikle Kapaklı'nın dışarıyla bağlantısı, ilişkisi oldukça yüksektir. denilebilir. Bunun da nedeni sanayi işçiliği, göç alması ve gelişme aşamasında olmasıdır. Çevre ile bağlantısını ileride de benzer yoğunluğu göstereceği tahmin edilmektedir. Olası değişmeler Çerkezköy'de SSK birimlerinin kurulması, dışardan gelenlerin geliş gidişlerinin azalacak denli Kapaklı'ya yerleşmeleri, Kapaklı'nın ya da herhangi bir merkezin gereksinimlere olabildiğince geniş yanıt vermesi olabilir. O zaman ulaşım ve çevre ile bağlantı da değişmeler görülebilir. Diğer il merkezlerinden Kapaklı'ya gelenler ilk kuşaktır. Dolayısıyla gidiş gelişlerin yoğun olması kaçınılmazdır. İkinci, üçüncü kuşakta diğer il merkezlerine gidiş gelişlerin azalması beklenebilir. Çünkü kuşağın hem ekonomik hem de geleneksel bağlılığı ikinci üçüncü kuşağa oranla doğum yerlerine yönelik olarak daha güçlüdür. Bu bağlılığın azalması oranında geliş gidişlerin azalması doğaldır.

NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ

Herhangi bir toplumun, toplumsal yaşamını ve yapısını anlamak için nüfusunu incelemenin gerekliliği yadsınamaz. Çünkü bir toplumun nüfus büyüklüğü yani miktarı, nüfusun niceliksel, niteliksel özellikleri ya da başka bir deyişle yapısı ve bu yapıda meydana gelen değişmeler, o toplumun yapısının temel özellikleridir.

Esasen toplumun temeli de bir bakıma nüfustur. İnsan gruplarının niceliklerinin ötesinde niteliksel yanlarının da gelişmesi ile oluşan toplum her şeyden önce bu niteliklerin meydana çıkacağı bir çokluğa dayanır. Bu hali ile topluluk denilse bile, insan kalabalığı olmadan bu kalabalığın ilişkileri gelişemeyecektir. O nedenle nüfus toplumun temelidir.

Toplumların yapısının ve değişmesinin incelemesinde olduğu gibi yerleşim birimlerinin incelenmesinde de nüfusunun önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Bir yerleşim biçiminin yapısı o yerleşim biçimindeki insanların bireysel ya da sosyal ilişkilerinin etkileşimi ile oluşuyorsa o ilişkileri kuran insanların niceliksel ya da niteliksel yanlarının gösterdiği özellikler bilinmeden, o yerleşim biriminin yapısı hakkındaki sağlıklı bilgilere ulaşmak olanaksızdır.

Bu nedenlerle kapaklı'nın nüfusu hakkında bilgilere geçmeden önce nüfus konusunda genel bilgiler vermek gereklidir.

En genel tanımı ile nüfus "belli bir bölgede belirli bir anda yaşayan bireylerin oluşturduğu kütle..., bu bireylerin oluşturduğu toplam sayıdır "(Uner,1972:11) Bu tanım niceliksel açıdan yapılan bir tanımdır. Belli bir yerde belli bir andaki insanların sayısallıkları dışındaki bir takım özellikleri de vardır. Yani bu nüfus kitlesinin sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik vb... Özellikleri de sözkonusudur ki toplumbilim araştırmalarında ve incelemelerinde de nüfus bu açıdan ele alınır. Başka bir deyişle toplumbilim açısından nüfus kitlelerin"... niteliğini belirleyen her çeşit sosyal ve kişisel özellikleri"(1972:12) ile ele alınır. Toplumbilim için önemli olan nüfusla diğer toplumsal olay ve olgular arasındaki ilişkidir.

Bu bağlamda nüfus "üç ayrı bakışla incelenebilir:

a) Bir olgular topluluğu olarak nüfus... Örneğin nüfusun do-

ğum ve ölüm oranları cinsiyete göre, yaş kümelerine göre, ekonomik etkinlik alanlarına göre, eğitim düzeyine göre... kentli ya da köylü oluşuna göre dağılımı; bu dağılımdaki değişmelerin yönü." (Ozankaya, 1984:185) nüfusun toplumsal bir olgu olarak ele alındığında incelenmesi gereken bir yanıdır. Çünkü "bir toplum nüfusunda çocukların, yaşlıların büyük oranlarda olması, kadınların yada erkeklerin, evlilerin ya da bekarların çoğunlukta olması, değişik toplumsal ve ekonomik..." (Ozankaya, 1984:185) toplumsal oluşumlara yol açmakta farklı olay ve olguları ortaya çıkarmaktadır. O nedenle nüfusun toplumsal olay ve olgularla ilişkisini ve etkileşimini ortaya çıkarmak için nüfus yukarıdaki gibi bir olgular topluluğu olarak ele alınmak zorundadır. Bunun yanında nüfus sosyal olay ve olgularla etkileşimi açısından bir diğer yönü ile de; "devingen(dinamik) yönleriyle..." (Ozankaya, 1984:185) de ele alınır.

b) Devingen (dinamik) yönleriyle nüfus: Bir toplumda doğurganlık, ölümler, göçler nüfusun nitelik ve özelliklerini nasıl etkiler? Toplumun ekışsel özellikleri doğurganlık, ölümler, göçler gibi nüfus olgularını nasıl etkilemektedir?... Doğum, ölüm göç olaylarının davranışsal temelleri olan tutumlar, değerler, alışkanlıklar. " (Ozankaya, 1984:185) gibi hareketlilikler de nüfusun sosyal olay ve olgularla ilişkisinin kurulabilmesi açısından incelenmesi gereken bir yönü olmaktadır. Yine nüfus toplumsal açıdan "toplumsal düzenlemelere ilişkin yönleriyle..." (Ozankaya, 1984:185) de inceleme konusu olmaktadır.

c) Toplumsal düzenlemelere ilişkin yönleri ile (ise) nüfus: Nüfusla ilgili, olgular, bir takım toplumlarda düzenlemelere ... " (Ozankaya, 1984:185) kaynaklık etmesi amacı ile de toplumsal araştırma ve inceleme konusu olmaktadır. Toplumsal düzenlemelerin yapılabilmesi, yönetimler ilişkilerin düzenlenmesi, nüfusun gereksinimlerinin karşılanması, sorunlarının çözümlenebilmesi için örneğin, eğitim sağlık, ulaşım hizmetleri karşısındaki durumu, niceliksel ve niteliksel özelliklerinin, hareketliliğinin hizmet talebinde yaratabileceği artışlar, çıkarabileceği yeni toplumsal sorunlar nüfusu toplumsal düzenlemelerle ilişkisi açısından da incelenmesi gereken toplumsal bir olgu olarak toplumbilimin karşısına çıkarabilmektedir.

Nüfusun, toplumsal yapı ile ilişkisini "nüfus sosyal yapı dengesi" (Kıray,1985:22) olarak gören Kıray'a göre"... doğal kaynaklar... bunları işlemek için kullanılan teknoloji... sosyal organizasyon... değerler sistemi. "(1985:21) ile birlikte "nüfus ve özellikleri" (1985:21) de toplumsal yapıya"... şeklini veren değişken ve özellikler..."(1985:21) den biridir. Nüfus toplumsal yapı ilişkisinde vurguladığı dengeli ilişkiyi feodal toplum yapısını örnek vererek açıklar. Feodal toplumdaki ilkel araçlarla yapılan üretim, geniş aile; cinsiyete dayalı bölünme, üretim biriminin hane halkı olması gibi yapısal özellikleri sıralar. Ve, nüfus(un), böyle bir toplumda olağanüstü halleri, salgın hastalıkların, doğal afetlerin sebep olduğu ölümleri karşılayacak kadar artmaktadır."(Kıray,1985:21) Yine toplumsal yapı nüfus ilişkisi olarak feodal toplumda, yukarıdaki nüfus artışına uygun olarak, gelişmemiş teknolojinin yetersizliği karşısında "tarımsal üretimi maksimize etmek ister nüfusu kırsal bölgede tutacak sosyal örgütler, adetler ve değerler gelişmiştir."(Kıray,1985:22) Feodal toplumda nüfusun yetersizliği, baskıcı bir ilişkiler ve değerler sistemi yaratarak nüfus yapı ilişkisinde etkili olurken günümüzde de fazla nüfusun toplumsal yapıyı olumsuz etkilemesi kaygıları bir başka nüfus toplumsal yapı ilişkisini göstermektedir. Dolayısıyla nüfusun toplumsal yapı ile ilişkisi olduğu kadar toplumsal yapı ile de ilişkisi vardır. Toplumsal değişiminin sonucunda günümüz tarımsal geleneksel yapıdan endüstriyel, kentsel yapıya gelindiği bilinmektedir. Sanayileşme, feodal toplumun üretim yapısını, ilişkilerini ve değerler sistemini etkilerken bu değişmeden nüfus da etkilenmiştir. "Sınai devrin aletler ve ulaştırma bakımından muazzam bir ilerleme ve bu yüzden gıda maddelerinin daha verimli bir şekilde üretimini ve dağıtımını sağlar. Bilim ve teknik sahhat bakımından bir çok kolaylıklar getirir. Bunların nüfus üzerindeki ilk etkisi ölüm oranının azalmasıdır."(Meray,1982:77) Bu toplumsal değişimin nüfusun niceliksel değişimine olan etkisidir. Öte yandan "XIX. yüzyıla kadar nüfusun.. çok önemli bir bölümünü oluşturan köylüler"(Ekin,1987:2) yaşamlarını kirlerde sürdürürlerken "... yeni değişimler onların yaşama (alanlarını) ve çalışma koşullarını köklü bir şekilde değiştirmiş ve onların endüstri bölgelerinde yeni yaşama ve çalışma koşulları içine girmesine

yol açmıştır."(Ekin,1987:2) Başka bir deyişle nüfusun niteliği değişmiştir. Nüfusun çoğunluğu köylü iken kentli olmuştur. Kırsal yapıda tarımsal üretim ilişkileri ve koşulları içinde köysel, geleneksel değerlerle donatılmış olan köylü nüfus endüstrileşme ile birlikte bu değerlerden uzaklaşarak yeni üretim ilişkileri ve koşullarının yarattığı, kentsel değerlere sahip kentli nüfus olmuştur. Özetle "sanayileşme, nüfus artış oranı ve dağılımında önemli değişmelere yol açar "(Ozankaya,1984:187).

İşte Kapaklı'da yukarıdaki değişimleri yaşayan bir yerleşme biçimidir. Nüfus yapısını ve özelliklerini bilmenin Kapaklı'nın yapısını anlamaya yardımcı olacağı açıktır.

Kapaklı, Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarının yörede kurulmasından önce tipik bir göç veren köydür.

Elde edilen en eski nüfus sayısına göre Kapaklı 1935 yılında 1052 nüfusa sahiptir. 1975'te 1250'ye ulaşan Kapaklı nüfusundaki artış sayısal olarak 40 yılda ancak 198'dir. Bu nüfus artışının doğal artışın çok altında olduğu açıktır. "53 yıllık zaman sürecinde Türkiye genelinde yıllık nüfus artış oranı binde 22,4 tür. "(Uygun, 1983:153) Türkiye'deki yıllık artış oranı uygulandığında 1975'te en az 1994 olması gereken Kapaklı nüfusunda 40 yıllık artışın 198 olduğu düşünülürse Türkiye genelinin yıllık doğal artış hızının çok çok altında, neredeyse beşte biri kadar arttığı görülmektedir. Bu durum Kapaklı'nın çok büyük bir oranda göç vermesi ile açıklanabilir. Ancak 1975 te 1250 olan Kapaklı'nın nüfusu 1980 sayımında 2680'e ulaşmıştır ki bu denli bir artışın da doğal artış oranının çok çok üstünde olduğu açıktır. Türkiye genelindeki binde 22,4 lük bir artış hızı karşısında 1250 den 1400 lere çıkması gerekirken 2680'e çıkması da 1975'e değin göç veren Kapaklı'nın 1975 ten 1980'e kadar ki dönem içinde göç aldığı gösterir. Kapaklı nüfusundaki bu göç alma durumu ile açıklanabilecek nüfus artışı 1980 ile 1985 yılları arasında da artmış ve kasabanın nüfusu 1985 sayımında 3944 olmuştur. Eski yılların nüfusuna ilişkin ve 1985 yılı nüfusuna ilişkin bilgiler Çerkezköy ilçesi nüfus müdürlüğünden edinilememiştir. Sadece 1985 yılı nüfusunun 1948'inin erkek 1996'sının kadın olduğu öğrenilebilmiştir. Nüfus müdürlüğünden kapaklı'nın 1986

yılı ölüm ve doğum sayıları edinildiğinde, 1986 yılında Kapaklı'da 18 ölüm 56 doğum olduğunun kayıtlarda bulunduğu görülmüştür. Araştırmamıza dahil olan hanelerin toplam nüfusunun 501 olduğu gözönünde bulundurulursa araştırmanın yapıldığı 1986 yılında Kapaklı'nın nüfusunun 5000 civarında olması tamini edilebilir ki Kapaklı'nın göç olarak doğal nüfus artış hızının Türkiye genelindeki oranından çok daha hızlı bir nüfus artışı ile karşı karşıya olduğu görülür. Kapaklı'nın nüfusu dışarıdan aldığı göçlerle büyümekte, artmaktadır.

Nüfusun Özellikleri

Örneklememize giren aile reislerinin yaş gruplarına göre dağılımı tablo da gösterilmiştir. Örnekleme giren aile reislerinin % 2.5'i 15-24 yaş grubunda, % 38.3'ü 25-34 yaş grubunda, % 29.2'si 35-44 yaş grubunda, % 19.2'si 45-54 yaş grubunda, % 10'u 55-64 yaş grubunda ve % 0.83'ü 65 ve yukarı yaş grubundadır.

TABLO - 8-AİLE REİSLERİNİN YAŞ DAĞILIMI

Yaş Grupları	Sayı	%
15-24 Yaş grubu	3	2.5
25-34 " "	46	38.3
35-44 " "	35	29.2
45-54 " "	23	19.2
55-64 " "	12	10.0
65 ve daha fazla	1	0.8
TOPLAM	120	1000

Kapaklı'da yığılmanın 15-24 yaş gruplarında olduğu görülmektedir. 15-24 yaş grubunun toplamı % 67.5'i bulmaktadır ki zile reislerinin bu yaş grubunda yığılmasına göre Kapaklı'da geniş zile düzeninin hızla değiştiğini göstermektedir. Kıray'da "aile reislerinin böyle genç yaş gruplarında toplanması "(Kıray, 1964:44) nı "geniş aile düzeninin değiştiğine bir işaret..."(1964:44) olarak görür. Kapaklı'nın dışarıdan göç alan biryerleşim birimi olması gözönüne alındığında yeni gelenlerin kırsal kesimlerdeki ailelerin bölünmesi

olgusunu da beraberinde getirdikleri anlaşılır. Kapaklı'nın endüstri işyerlerini yakınlığı ile ilgili de olan bu durum çalışma çağı nüfusu olan 15-44 yaş grubundaki yığılmayı da açıklamaktadır. 45 yaş ve yukarısını özellikle'de 54 yaş ve yukarısını Kapaklı'nın köy yapısının izleri olarak yorumlamak mümkündür.

Özetle aile reislerinin yaş grupları çalışma çağı nüfusunu barındıran bir yerleşim biriminde çekirdek aile biçiminin yerleştiğini gösterir.

SÜRESİZ NÜFUS HAREKETLERİ (GÖÇLER)

Kapaklı'nın göç olgusundaki konumu tam zıt iki nitelik göstermiştir. 1970 lere kadar sürekli göç veren Kapaklı 1970 li yıllarda Çerkezköydeki sanayileşme ile birlikte bu kez tam tersi bir oluşum geçirmiş ve göç alan bir niteliğe dönüşmüştür. Kapaklı'nın göç vermeye başladığı yıllar Türkiye genelinde olduğu gibi 1950 lerden sonra başlamıştır. Köyün ilk kurulduğu yıllarda her aileye dağıtılan toprağın daha sonraları ormandan kazanılan toprakla birleşmesine rağmen bir yandan verimsiz oluşu bir yandan da miras yolu ile küçülmesi, fakat kasaba halkının da belirttiği üzere özellikle toprağın verimsiz oluşu Kapaklı'nın 1950 lerden sonra dışarıya göç vermesine neden olmuştur. 1960 lı yılların sonuna değin süren göç Çerkezköy ilçesinin kalkınmada öncelikli yöreler arasına alınması ve yöredeki yatırım hazırlıkları göç eğilimini durdurmuş yavaş yavaş Kapaklı göç almaya başlamıştır. Kapaklı göç almaya başladığında ilk gelenler, daha önce Kapaklı'dan göçenler olmuştur. Fabrikalar kurulmaya başladıkça göç tersine dönmüş, daha önce göç edenlerden emekli olanlar tekrar Kapaklı'ya gelip yerleşmiş, ticaret yapmaya hatta yeniden çiftçilik yapmaya bile başlamışlardır. Bizim örneklememize de daha önceden göç ettiği halde Kapaklı'ya geri gelen dört aile reisi girmiştir.

Kapaklı'nın bu kadar göç alması fabrikalara yakınlığı yanında fabrikaların kurulu olduğu Çerkezköy ilçesinin yeni imar planının çıkmayışı da etkili olmuş. Köy topraklarının daha serbest ve denetimsiz satılabilmesi hızlı bir arsa ticareti ve spekülasyonu yaratmıştır. Sanayi kuruluşları kuruldukça daha önce Kapaklı'dan arsa alanlar arsalarına giderek ev yapmaya başlamışlar. Süreç içinde bu

kez de kirada oturanlar gelmeye başlamıştır.

Örneklememize giren aile reislerini 38 i Kapaklı doğum 82'si ise ise dışarıdan gelenlerdir. Oran olarak örneklememize giren ailelerin % 31.7'si Kapaklı doğumla, %68.3'ü ise dışarıdan Kapaklı'ya gelenlerdir.

TABLO 9- KAPAKLI'YA DIŞARIDAN GELENLERİN
GELİŞ YILLARI

Geliş Yılları	Aile	%
1971 - 1975	2	2.4
1976 - 1980	32	39.0
1981 - 1985	27	32.9
1985 - 1986	21	25.6
TOPLAM	82	99.9

Örneklememize giren aile reislerinin % 2.4'ü 1971-1976 yılları arasında Kapaklı'ya göç etmiştir. Bu yıllarda göç henüz diğer yıllara göre ço azdır. 1976-1980 yılları arasında gelen aile reislerinin oranları ise %39'dur. Bu yıllar denilebilir ki fabrikaların iyice üretime geçtikleri yıllardır. 1981-1985 yılları arasında bir önceki zaman dilimine; önceki bey ile göre yaklaşık 1.6 lık bir azalma görülmektedir. Bu yıllar arasında gelenlerin oranı % 32 dir. Kapaklı'nın göç alma eğiliminde ise 1985 ten sonra yeniden bir hızlanma görülmektedir. 1985 ten sonraki yıllarda görülen artışın yükselmesi Kasabaya fabrikalardan da yakın olan organize sanayi bölgesinin etkisine bağlı olabilir. 600 işyeri içerecek olan sanayi bölgesi inşaatı iyice hızlanmıştır. Bir diğer neden de sanayi kuruluşlarının yeni aldığı işçilerde yakın yerleşim yerlerinde oturma koşulunu ısrarla aramış olmasıdır. İşçilerden yakın yerleşim birimlerine ilişkin ikametgah belgesi istenmektedir. Araştırmayı yaparken muhtarların işe girmek isteyenlere bu belgeyi verdiği tanık olduk. Kişisel gözlemlerimize göre bir neden de özellikle Kırklareli ilinin tarıma uygun olmayan orman köylülerinin son yıllarda iyice azalan orman gelirleri nedeni ile daha önceleri görece olarak fabrikalarda çalışmazken şimdilerde onların da gelmeleri

artmıştır. Ama asıl neden normal göç alma olgusunun devamını sağlayan nedenlerdir. Kapaklı'da göç mekanizması önce arsanın alınması, sonra evin inşaatı ardından gelip yerleşme biçiminde işlemektedir. Aynı zamanda köyleri ile de bağlantısı sürenlerin ev yapabilmeleri belli bir süre almakta evini yaptıktan sonra gelip yerleşmektedir. Özetlenecek olursa Kapaklı'ya göç 1970 ten sonra başlamış, 1976-1980 yılları arasında artmış ve 1976 yılından bu yana da hemen hemen aynı hızda hatta son yıllarda yeniden artarak devam etmektedir.

Kapaklı'lı ailelerin hemen hemen tümünün dışarıda akrabalarının olduğu muhakkaktır. Kapaklı doğumlu zile reislerine daha önce Kapaklı'dan göçen akrabamız oldu mu sorusunu sordüğümüzda 37 sinin yanı sıra %97.3'ünün daha önce Kapaklı dışına göç eden akrabası olduğunu öğrendik. Kapaklı'dan göç daha önce de belirtildiği gibi 1950 lerden 1960 ların sonlarına dek devam etmiştir.

Kapaklı'ya gelenlerin geliş nedenleri sorulduğunda örnekleme giren aile reislerinden % 24.3'ü işyerine yakın olduğu için geldiğini belirtirken %69.6 sı daha önce oturduğu yerde geçinemediği için geldiğini bildirmiştir. Başka nedenlerle geldiğini belirtenlerin oranı % 6.1'dir. Kapaklı'ya göçü çeken olgunun Çerkezköy'deki

TABLO 10 DIŞARIDAN GELİŞ NEDENLERİ

Geliş nedenleri	Aile Reisi Sayısı	%
- Çalıştığım iş yerine yakın olduğu için	20	24.3
- Daha önce oturduğum yerde geçinemediğim için	57	69.6
- Başka	5	6.1
TOPLAM	120	100

endüstrileşme olduğu bu dağılımdan da anlaşılmaktadır.

Örneklememize giren zile reislerine Kapaklı'dan başka bir yere göç etmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda Kapaklı doğumluların ve dışarıdan gelenlerin verdiği yanıtlar tablo da gösterilmiştir. Buna göre, Kapaklı doğumluların hiçbiri göç etmeyi düşünmemektedir. Dışarıdan gelenlerden ise örneklememize giren aile reislerinin

% 76.8'i Kapaklı'dan göç etmeyi düşünmemektedir. Kapaklı'dan göç

TABLO 11 KAPAKLI'DAN GÖÇ ETMEYİ
DÜŞÜNÜP DÜŞÜNMEDİKLERİ

Seçenekler	Kapaklı'da Doğanlar		Dışarıdan Gelenler	
	Sayı	%	Sayı	%
Düşünenler (göçetmeyi)	...	...	19	23.2
Düşünmeyenler	38	100	63	76.8
TOPLAM	38	100	82	100

etmeyi, başka yere gitmeyi düşünen aile reislerinin oranı ise % 23.2 dir. Bu durumda Kapaklı kırsal alanda geçinemedikleri için gelip yerleştikleri bir yerleşim birimidir. Yani göç nedeni daha önceki yerinde geçinememe nedenidir. Hitekim Kapaklı'da doğanlara akrabalarının neden göç ettikleri sorulduğunda alınan yanıtlardan da anlaşılmaktadır. Kapaklı doğumlarının, akrabalarının göç edişleri hak-

TABLO 12 GÖÇ EDEK AKBALARIN
GÖÇ ETME NEDENLERİ

Seçenekler	Sayı	%
Kapaklı'da geçinemediği için	35	92.1
Başka yere yerleşmek için	2	5.3
Okumak yada çocuk okutmak için	..	..
Başka	1	2.6
TOPLAM	38	100

kında söyledikleri, % 92.1'i akrabalarının göç etme nedeni olarak Kapaklı'da geçinememelerini % 5.3'ü başka yerleşme isteklerini göstermiştir. Bu da gösteriyor ki göç nedeni olarak Kapaklı'dan dışarıya yönelik ve Kapaklı'ya yönelik olanlarda geçinememektedir. Kırsal yapıdaki dönüşümün kırsal iticiliği ağırlıklı olduğu görülmektedir. Kırsal iticiliği ülkemizdeki göç olgusunun en önemli nedenidir. Bu durum Kapaklı'ya gelenlerin geliş nedenlerinde de görülmektedir. Göç olayında etkili olan bir diğer etmen kentin çekiciliğidir. Ancak

"Türkiye'de, kırdan kaynaklanan nüfusu kentlere yönelten güçlerin kentin çekiciliğinden çok kırın itimine bağlı olduğu ve bu nedenle yapısal değişimin, öncelikle kırsal kesiminde oluşan etmenlerin yarattığı itici güçlerin işleyişiyle doğduğu görülmektedir "(Sencer, 1979;37) Kapaklı'da da egemen olan yapı kırsal iticiliğidir. Gerek Kapaklı'nın kendi göç vermesinin bitmesi ve gerek göç almaya başlaması geçim yolunun Kapaklı yakınındaki endüstri kuruluşlarında ortaya çıkmasıdır. Kapaklı kentin çekiciliği olan ögelerin çoğuna dün de sahip değildi bugün de çekici ögeler pek fazla değildir. Kapaklı doğu Anadolu'dan gelenler için çekici nedenlere sahip olarak belki çok 22 bin oranda görülebilir. Ama bu da zayıf bir olasılıktır. Nitekim Kapaklı'ya gelmeden önce doğum yeriniz hariç başka bir yerde bulduğunuzmu ? sorusuna verilen yanıtlar da itici nedenlerin önemli rolü oynadığını göstermektedir. Örneklemimize giren aile reislerinin % 48.8'i Kapaklı'ya yerleşmeden önce doğdukları yerin dışında başka bir yerde bulunmuşlardır. Örneklemimize giren aile reislerinin % 51.2'si ise doğum yerlerinden doğrudan Kapaklı'ya gelmişlerdir. Kapaklı'ya gelenlerin büyük çoğunluğunun köy kökenli olduğu hatırlanıldığında belirleyici olan etmen Kırsal iticiliği olmaktadır. Kapaklı'dan göç etmeyi düşünenlerin oranının düşüklüğünde aynı olguların belirleyiciliğini güçlendiren bir bulgudur. Yine Kapaklı'ya gelmeden önce başka bir yerde oturmanın varlığı ve oranı da doğdukları yerlerin iticiliğini gösterir. Kaldı ki Kapaklı'nın Kent olmadığı bilinmektedir.

Ayrıca Kapaklı doğumlulara daha önce göç edip yeniden dönen akrabalarınız var mı sorusundan alınan yanıtlar da hele günümüzde büyük kentlerin, iş olanakları dışındaki çekici nedenlerinin etkisinin azalması söz konusudur denilebilir. Kapaklı doğumlulardan 37 aile reisi daha önce Kapaklı'dan göç eden akrabası olduğunu bildirmişti ki bu oran verildiği üzere % 97.3 tür.

Daha önce % 97.3'ünün Kapaklı'ya göç eden yakını olan aile reislerine daha önceden göç edip yeniden Kapaklı'ya dönen akrabalarınız var mı sorusu sorulduğunda % 29.8'i yeniden dönen akrabası olduğunu belirtmiştir. Yeniden dönen akrabası olmayanların oranı ise % 70.2'dir. Dönenlerin oranı yaklaşık üçte biridir. Bunun yanında örneklemimize giren aile reislerinden dördü kendilerinin

daha önce Kapaklı'dan göç etmişken geri döndüğünü ifade etmişlerdir. Bir başka şekilde ifade edilecek olursa Kapaklı'da ailelerin %3.3 ü daha önceden göç edip Kapaklı'ya geri dönen ailelerdir. Bu da kentlerin çekiciliğinin göç olgusundaki etkisinin kırların iticiliği yanında ikincil olduğunu ve şimdilerde en azından çekiciliğin azalmakta olduğunu gösterir. Kapaklı örneğinde önemli olan geçimini temin edecek iş bulmaktır. ve köyünde geçimini temin edemeyenler Kapaklı'ya gelmişlerdir.

SÜRELİ NÜFUS HAREKETLERİ (Seyahatler)

Zaman içinde göçü çif taraflı yaşayan Kapaklı'da süreli nüfus hareketlerinin yoğun olacağı açıktır. Ulaşım ve çevre ile bağlantılar bölümünde de belirtildiği üzere Kapaklı'ya gelenler oldukça geniş bir dağılıma sahip yerlerden gelmişlerdir. Geldikleri yerlerle bağlantılarını koparmadıkları gözönüne alınırsa oldukça yoğun bir süreli nüfus hareketliliğinin olacağı tahmin edilebilir. İşçilerin yıllık izin dönemlerinde memleketlerine gitmeleri, yakınlarının onları ziyarete gelmeleri süreli nüfus hareketliliğinin en önemli bölümünü oluşturur. Bunun yanında daha önce Kapaklı'dan göçenlerin ilişkileri de süreli nüfus hareketlerinin bir bölümüdür.

TABLO 13 GÖÇ EDENLERİN GELİŞ GİDİŞLERİNİN SIKLIĞI

Seçenekler	Sayı	%
Geliş gidişi olmuyor	5	13.5
Yılda bir kez geliyor	7	18.9
Yılda bir kaç kez geliyor	11	29.7
Bir kaç yılda bir geliyor	10	27.0
Başka	4	10.9
TOPLAM	37	100

Kapaklı'dan göç eden ailelerin geliş gidiş sıklığına ilişkin olarak örneklemeimize giren aile reislerine daha önce göç eden akrabalarının gidiş gelişleri oluyor mu sorusuna sordığımızda, alınan yanıtlara göre Kapaklı'dan göç edenlerin % 13.5'inin geliş gidişleri

olmuyor. Yılda bir kez gelenlerin oranı % 18.9, yılda bir kaç kez gelenlerin oranı % 29.7, bir kaç yılda bir gelenlerin oranı % 27 dir. Başka geliş gidiş sıklığı olanlar ise % 10.9 dur. Dalayısıyla göç edenlerin bağlantılarını koparmamaları süreli nüfus hareketliliğinin bir boyutunu oluşturmaktadır. Kapaklı'dan göç edenlerin hemen hemen tümüne yakın bir kısmı İstanbul'a göç etmiş oldukları için belirli bir zaman gözetmemekle birlikte özellikle dinsel bayramlarda, yakınlarının düğün törenlerinin olduğu, genellikle yaz aylarında gelmektedirler.

Özellikle Kapaklı'ya yakın yerleşim birimlerinden gelenler her yıl bilhassa hasat zamanı köylerine gitmektedirler. İzinlerini o günlerde kullanmaya özen gösterirler. Kapaklı'da oturanların süreli nüfus hareketlerinde özellikle yerlilerinin en önemli katıldıkları bir olay ise Çerkezköy, Çorlu, Saray ilçelerindeki panayirlardır. Eski önemini yitirmekle birlikte hala Kapaklı'dan o yörelere bir hareketlilik yaratmaktadırlar. Ticaret yapanların sattıkları malların toptan alımı için gittikleri yerler ise İstanbul, Çorlu, Çerkezköy'dür.

YERLİLİK ve YABANCILIK ANLAYIŞI

"Değişen ve gelişen toplumsal yapılar içerisinde, yerlilik ve 'yabancılık' kavramlarına verilen anlamlar farklı olabilmektedir. Geleneksel ilişkilerin egemen olduğu ve yaşandığı bir toplumda bu kavramlara verilen anlam ile çağdaş ilişkilerin egemen olduğu ve yaşandığı toplumlarda verilen anlamlar farklılık gösterebilir. "(Erkul, 1983:135) Kapaklı'da yerlilik yabancılık anlayışı her iki yapının özelliklerini de taşımaktadır.

TABLO 14 YERLİLİK YABANCILIK

Seçenekler	Sayı	%
Ailenin dışındakilere	6	5.0
Kapaklı'ya sonradan gelenlere	26	21.7
Başka ülkeden olanlara	79	65.8
Başka	9	7.5
TOPLAM	120	100

Kapaklı'da yerlilik yabancılik anlayışı konusunda başka ülkelerden olanlara yabancı diyenlerin oranı yarıdan fazladır. Örneklememize giren aile reislerinin % 65.8'i başka ülkeden olanlara yabancı demektir. Bu durum Kapaklı gibi çok değişik illerden; bölgelerden gelip yine çok değişik il ve bölgelerin insanları ile aynı işte çalışan komşu olan insanların oturduğu bir yerleşim birimi için doğal karşılanabilir. Ülke sınırları içindeki "yabancı" nitelmesi bu dışa açılma ilişkisi karşısında geçerliliğini yitirmektedir. Bunun yanında kitle iletişim araçlarının özellikle televizyonun etkisi gözardı edilemez. Bugün bir "yabancı film" "yerli sinema" kavramlarının yerlilik yabancılik anlayışını ecnebilik olarak tanımlaması televizyon izleyen herkes için geçerli olacak duruma gelmektedir. Kapaklı'da da bu yabancı kavramının kentsel değerlere ulaşmasında kitle iletişim araçları da etkili olmuştur. Örnekleme giren aile reislerinin de 21.7 si ise Kapaklı'ya sonradan gelenleri yabancı olarak tanımlamaktadır. Azalan geleneksellik eğiliminin varlığından sözedilebilir. Aile reislerinden % 5'i ailenin dışındakilere yabancı demiştir. Yerlilik yabancılik anlayışında, Kapaklı'nın ulusallık sınırları içinde dağınık yerlerden insanların bir araya gelmesi ile ulusal sınırların dışındakileri yabancı görme eğilimini güçlendirmiştir. Bunda kitle iletişim araçlarının etkisi de büyüktür. Bu sürecin giderek daha kentsel yerlilik yabancılik anlayışlarına varması beklenebilir.

KAPAKLI'DA TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAŞAM

Köy iken 1986 da kasaba olan Kapaklı'da ekonomik yaşamın öğelerinin sınırlılığı ya da çeşitliliğini kasabanın geçirdiği değişimle ilintili olarak ele aldığımızda çeşitlilikten sözedilebilir. Ancak kasabanın gelişiminden bağımsız olarak ele aldığımızda ekonomik yapının çok çeşitli öğelerinin olduğu söylenemez. Kapaklı'da ekonomik yapı işçilik, çiftçilik, ticaret ve esnafılık ile memurlardan oluşmuştur.

Kapaklı halkının yaşamında işçilik çok ağırlıklı bir yere sahiptir. İşçilik karşısında oldukça geri plana inen çiftçilik te Kapaklı yaşamının önemli uğraş alanlarından biridir. Bir diğer önemli uğraş alanı da ticaret ve esnafılıktır. Özellikle işçilik ve ticaret ve esnafılığın köy yaşamı ile kıyaslanamayacak bir ağırlığı söz konusudur.

Kuruluşundan, 1970 yılların ortalarına kadar tipik bir köy yaşamının geçerli olduğu Kapaklı'da tarım ve hayvancılıktan meydana gelen tarımsal bir ekonomik yapının geçerli olduğu tahmin edilebilir. Tarım ve hayvancılığın dışında çok sınırlı ticari uğraş alanları hemen her köydeki kadar Kapaklı'da da görülmüştür. Bunlar, bakkallık, un ve yem satıcılığı, berberlik vb... uğraş alanları olabilir.

Çerkezköy'deki sanayi yatırımlarının Kapaklı'nın yakınında gerçekleştirilmesi Kapaklı'nın toplumsal yapısı ile birlikte doğal olarak ekonomik yapısının köy ekonomik yapısına göre ileri derecede farklılaşmasını ve çeşitlilik kazanmasını sağlayan biricik etken olmuştur. Çerkezköy'deki sanayileşme Kapaklı'da yarattığı büyüme ile ekonomik yapı değişmesine görelî olarak kendiliğinden bir ivme kazandırırken, sanayi tesislerinin Kapaklı'nın tarım arazisi üzerinde kurulması, istimlak bedellerinin ticari işlerin doğmasında kullanılması yolu ile de ayrı bir hız kazandırmıştır. Sonuç olarak, günümüzde Kapaklı'da tarımsal ekonomik yapıdan çok farklı bir ekonomik yapı vardır. Sanayi işçiliği, ticaret ve esnafılık, aynı zamanda memurluk da köy yaşamında görülemeyecek bir orana ulaşmıştır. Örneğin Kapaklı Belediyesi'nden alınan bilgilere göre, kasabada değişik hizmetleri veren 90 işyeri ve ticarethane vardır. Kapaklı'nın ekonomik yapısı

hakkında fikir verebilmek, özellikle de köy ekonomik yapısı ile karşılaştırabilmek açısından kasabadaki işyeri ve ticarethaneleri vermek yerinde olacaktır.

KAPAKLI'DAKİ İŞYERİ VE TİCARETHANELERİN LİSTESİ

<u>İş Türü</u>	<u>Adedi</u>
Bakkal, Süpermarket	21
Kahvehane	11
Berber	7
Marangoz	6
Nalbur, Hırdavat	2
Kiremit, tuğla çimento satıcısı	3
Lokanta, birahane	4
Mobilyacı	4
Elektrikçi	4
Büfe	1
Pastane	1
Kasap	2
Camcı	2
Un ve Yem satıcısı	1
Konfeksiyon	2
Yün, trikotaj atölyesi	1
Demir doğrama atölyesi	2
Bıçkı atölyesi	2
Dekorasyon	1
Su tesisatçısı	3
Matbaa	1
Videnjör	1
Emlakçı	3
Fırın	2
Terzi	1
Doktor	1
Ecza dolabı	1

Toplam 90

Görüldüğü gibi Kapaklı'nın ekonomik yapısı ögelerinin çeşitliliği açısından köyle karşılaştırılmayacak kadar değişmiş ve gelişmiştir. Bu ticarethane ve işyerelri listesinden hareketle Kapaklı'nın ekonomik yapısı hakkında şunlar söylenebilir:

1975 lerde hızlanan büyüme 1986 ya değin bu kadar çeşitlilik yaratmasıyla ekonomik yapının hızlı değişimini geliştirmiştir. Ekonomik yapıdaki çeşitlilik daha doğrusu ticarethane ve işyerlerinin hizmetlere göre dağılımı denilebilir ki kentsel çeşitlilik sınırlarına doğru gitmektedir. Örgütlü ekonomik işler dışında bireysel sermayelerle kurulabilecek çaptaki küçük esnaf nitelikli işyerleri yaygın bir çeşitlilik göstermektedir.

Kasabanın henüz daha kurulma aşamasında olması, yerleşime devam edilmesi, deyim yerinde ise inşa halinde olması işyerleri çeşitliliğine etki etmiştir. Tümü Kapaklı'ya satış yapan, su tesisatçısı, elektrikçi, emlakçı, demir doğrama atölyesi, bıçkı atölyesi, marangoz nalbur, hardavatçı, kiremit tuğla çimento satıcısı, mobilyacı gibi işyerlerinin Kapaklı'nın inşa halinde oluşunun sonucu ya da göstergesi olarak kabul edilebilir.

Boş zamanların geçirildiği kahvehane, birahane ve pastanelerle lokanta gibi işyerlerinin bir süre içinde bu kadar çoğalması da işçilik yoğun bir uğraş alanından kaynaklanmaktadır denilebilir. Başka bir söyleyişle kahvehane, birahane, pastane, lokanta gibi işyerleri işçiliğin yoğunluğunun bir sonucu olarak yorumlanabilir. İşçilerin çalışma sürelerinin belirli ve sınırlı olması boş zaman olgusunu yaratır. Bu durum bu tür işyerlerine olan talebi doğurur ve Kapaklı'da da benzer bir ilişkiden sözedilebilir.

İşyerlerinden biri ecza dolabidir. Eczane uzmanının yasal engelini Kasabadaki doktor eşinin üzerine, "eczacı" adı altında bir eczane açarak aşmıştır. Eczanenin işlev göreceği bir toplum birimindeki asli kurumun yeri bir tür tampon mekanizma denilebilecek bir oluşumla doldurulmuştur denilebilir. Hızlı değişimin ortaya çıkardığı ilginç bir tampon mekanizma örneğinden sözedilebilir.

Erkul'un belirttiği gibi "kasabalar, tarihin her döneminde önemli işlevleri yerine getiren yerleşim birimleri olarak, köy ve

kent yerleşim birimleri arasında yer almaktadır". (Erkul, 1983, 14) Ancak kasabanın tarihsel süreç içindeki durumuna bakıldığında toplumsal değişme sonucu daha önceleri toplumsal yapıda işlevsel olan bazı kasabaların işlevselliği ve önemi azalabilirken, bazı kasabalar işlev değiştirmekte, bazı yerleşim birimleri de ortaya çıkan yeni gereksinimler ve işlevleri görecektir şekilde kasaba olarazyapılaşabilmekte, kasaba olabilmektedir. Her ne kadar bir yerleşim biriminin örneğin köy iken kasaba olması şeklindeki değişimi özellikle de ülkemizde sosyo-ekonomik işlevselliği dışında bazı ölçütlerle hele de politik tercihlerle de olabiliyorsa da, Kapaklı'da denilebilir ki tüm ölçütlerin etkileşimi sonucunda sonradan ortaya çıkmış, oluşmuş bir kasabadır. Dolayısıyla genel toplumsal yapısı gibi ekonomik yapısı da mekansal ve zaman açısından bir niteliğin özelliklerini taşıyacak, yansıtacaktır.

Ancak bu durum toplumsal ekonomik yapıda önceki biçime özgü faaliyet alanlarının tümü ile ortadan kalkmasını sağlamamıştır. Esasen daha yeni kasaba olan Kapaklı'da bunun hemen kalkmasının beklenebileceği gibi kasabaların ticari ve tarımsal üretimi barındırma niteliğine de uyduğu söylenebilir.

TARIM VE HAYVANCILIK

Örneğimize geçimini hayvancılıkla temin eden aile reisi girmiştir. Fakat doğal olarak, köy yapısının önemli bir oranda devam ettiği Kapaklı'da hayvancılıkta yapılmaktadır. Örneğimize giren aile 21'i kendi ihtiyacı için inek beslediğini söylemiştir. Mahalle muhtarları ve kasabahalkı ile yapılan görüşmelerde 3 kişinin küçük baş hayvancılık yaptığını ve üçünün yaklaşık 400 koyunu olduğu öğrenildikten sonra, küçükbaş hayvancılık yapan kişilerden biri ile yaptığımız görüşmede 90 adet koyunu olduğunu, koyunların sütünü Saray ilçesindeki mandıraya verdiğini ve koyunlardan yılda yaklaşık olarak 1,5-2 milyon lira kazandığı öğrenilmiştir. Ayrıca kasabada iki kişinin de büyük baş hayvan beslediği öğrenilmiştir. Bunlardan birinin yaklaşık 40 baş birinin ise yaklaşık 60 baş büyük hayvanın olduğu belirtilmiştir. Kasabada yaklaşık 500-550 büyük baş hayvan olduğu kasaba hal-

kı ve mahalle muhtarları ile yapılan görüşmelerden öğrenilmiştir. Kasabada kendi ihtiyacı için kümes hayvanı besleyen aile reislerinin sayısı 68 dir (% 56.7). Kapaklı'da konutların çoğunun bahçeli ve oturan kişinin malı olması çiftçilik dışındaki iş alanlarında çalışanlarında kümes hayvanı yetiştirmelerine olanak sağlamaktadır.

Kasabada tarımla uğraşan aile reislerinden 21 i örnekleminize girmiştir. Öncelikle bu aile reislerinin sahip olduklarını söyledikleri toplam miktarlarının gösterir tabloyu vermek gerekirse:

**TABLO-15 HANE REİSLERİNİN (çiftçilikle uğraşan)
SAHİP OLDUKLARI TOPRAK MİKTARLARI**

Toprak Büyüklüğü	Aile Sayısı	%
1-49 Dönüm	2	9,5
50-99 Dönüm	16	76,2
100-199 Dönüm	3	14,3
TOPLAM	21	100

Örnekleminize giren aile reislerinin 16 sı yani % 76,2 si 50-99 dönüm arazi toprağa sahip olduğunu bildirdiler. Toprak büyüklüğü dağılımında ikinci oran ise % 14.3 ile 100-199 dönüm toprağa sahip olan aile reislerindedir ki bunlar 3 kişidir. 1-49 dönüm toprağa sahip olduğunu bildiren aile reislerinin oranı ise % 9.5 tir.

Ailelerin sahip oldukları toprağın büyüklüğüne göre yapılan sınıflamalar ve temel alınan toprak büyüklüklerinde farklılıklar görülmektedir. Örneğin Boratav'ın ayrımına göre

- "1-50 dönüm toprağı olanlar : Küçük işletme
- 51-100 " " " : Küçük işletme
- 101-500 " " " : Orta işletme

501- Fazla toprağı olanlar : büyük işletme" (Boratav, 1983,160) sayılmaktadır. Bu ayrımına göre örnekleminize girenlerin % 9.5 i küçük işletme, %76.2 si küçük işletme, % 14.3 ise orta işletmelerdir. Sililerin sınıflamasına göre ise:

"1-99 dönüm toprağa sahip olanlar, "küçük topraklı"
 100-199 " " " " "orta topraklı"
 200- Fazla " " " " "büyük topraklı" olarak
 nitelendirilmektedir. Toprak büyüklüklerinin ülkemizde belgelere
 göre işlevi farklılaşabilmekle birlikte bizim örnekleminizde yağıl-
 manın küçük topraklı ya da küçük işletme olduğu kabul edilebilir.
 O halde örnekleminize giren aile reislerinin bildirimine göre Kapaklı'nın toprak büyüklüğünde küçük topraklık; küçük işletme biçimi
 egemendir. Örnekleminize girdiği kadarı ile Kapaklı'da "büyük toprak-
 lılık" yok ama "orta işletme" türü vardır.

TABLO-16- TOPRAĞIN EDİNİLME BİÇİMİ

Seçenekler	Aile Sayısı	%
Miras kaldı	9	42.8
Satın aldım	7	33.3
Her ikisi de	4	19.1
Başka	1	4.8
TOPLAM	21	100

Örnekleminize giren aile reislerinden toprağı edirme türü miras olanların oranı % 42.8 dir. Toprağı satın alarak edinenlerin oranı ise % 33.3 tür. Toprağını her iki yoldan edinenlerin oranı % 19.1, başka seçeneğine girenler ise 1 kişidir ve oranı % 4.8. Bu dağılımla Kapaklı'da toprak mülkiyetinde önemli sayılabilecek bir el değiştirme söz konusudur. Kapaklı'nın geçmişte çok fazla göç vermesinin bu mülkiyetin el değiştirmesinde etkili olması mümkündür.

Örnekleminize giren aile reislerinde başkasına kiraya toprak veren aile reislerinin sayısı 3 oranı ise % 14.2 dir. Sadece kendi toprağını işleyenlerin oranı ise % 85.8 dir. Yine örnekleminize giren aile reislerinden 6 sınıfın yani % 28.6 sınıfın traktörü vardır. Belediye Başkanlığı ile yapılan görüşmelerde Kapaklı'da 56 adet traktör olduğu öğrenilmiştir. Örnekleminize giren aile reislerinde biçerdöveri olan aile reisi çıkmamıştır. Kapaklı'da 1 adet biçerdöver olduğu da Belediye'den öğrenilmiştir. Kapaklı'da örnekleminize giren aile reislerinden hareketle toprak büyüklüğü traktör ilişkisine bakıldığında

da, örneğimize giren ailelerin sahip oldukları toplam toprak miktarı yaklaşık ya da tahminen 1500 dönümdür. Sahip olunan traktör sayısı ise 6 dır. "Yapılan hesaplamalarda bir traktörün ekonomik olarak kullanılabilmesi için 750 dekar alanı sürmesi gerekmektedir" (Tekeli, 1982:133) Oysa Kapaklı'da traktörün ekonomik durumunun çok çok altında bir toprak miktarı, traktör sahipliği ilişkisi mevcuttur. Kapaklı'da traktör sahibi olanların çoğunun toprakları 50-100 dönüm arasındadır. Tarımsal açıdan traktör sahipliği ile sahip olunan toprakların miktarının ortaya çıkardığı traktörün ekonomik olmayan kullanımı nedeniyle "... traktörlerin etkin kullanımı için traktör sahibinin, kendi topraklarının dışında da taraktörlerinin kullanılmasını sağlayacak kullanım yollarının gelişmesi..." (Tekeli, 1982:133) olgusu Kapaklı'da da geçerlidir. Örneğimize giren aile reislerinin 5 i traktörleri ile başkalarının toprağını işlediğini belirtmiştir ki bu durum traktör sahiplerinin % 83.3 ünün traktörü ile başkasının işini yaptığını ortaya koyar. Ancak örneğimize göre bakıldığında traktörün ekonomik kullanımı yine de gerçekleşmez. Bu ekonomik olmayan kullanım tarım üreticilerinde genellikle yaygındır.

Kapaklı'daki tarım işletme türlerinin küçük işletme olduğu belirtilmişti: Kapaklı'daki bu durum Türkiye'nin özelliklerine uymaktadır. Türkiye'de "toprak sahibi hanelerin % 90 ı 100 dönümden küçük toprağa sahiptir. (Kocacık: 1984:165) Tarımsal yapısında küçük aile işletmesi türünün egemen olduğu Kapaklı'da örneğimize giren aile reislerinden sahip oldukları traktörleri hangi yıl aldıkları sorulduğunda 2 aile reisi traktörünü 1970-75 yılları arasında aldığını 3 aile reisi 1975-80 yılları arasında aldığını bildirmişken 1 aile reisi traktörünü 1982 de aldığını bildirmiştir. Ancak Kapaklı'ya ilk traktörün 1954 yılında girdiği Kasabalılarca ifade edilmiştir.

Traktörlerini alırken parayı nasıl temin ettikleri sorusuna verdikleri yanıtların dağılımını gösterir tablo aşağıdadır.

TABLO-17 TRAKTÖRÜ ALIRKEN PARAYI NASIL
TEMİN ETTİNİZ ?

Seçenekler	Aile Sayısı	%
Param vardı	1	16.6
Toprak sattım	3	50.0
Hayvan sattım	1	16.6
Akrabalarımın borç aldım		-----
Kooperatif aracılığı ile aldım	1	16.6
Başka	-	-----
T O P L A M	6	99.8

Örnekleminize giren aile reislerinin % 50 si traktör almak için toprak sattığını belirtmiştir. Param vardı diyenlerin oranı % 16.6, hayvan sattım diyenlerin oranı % 16.6 yine kooperatif aracılığı ile aldım diyenlerin oranı da % 16.6 dır. Bu durumda Kapaklı'da sanayi kuruluşları ve için kullanıma giren toprak satışlarından elde edilen gelirin traktör alımında kaynak olarak kullanıldığı görülmektedir. Kooperatif aracılığı ile traktör edinmenin oranı yüksek değildir. Tarımsal kooperatif, köylü ilişkisinin düşük oranda olduğu görülmektedir. Ancak örnekleminize giren aile reislerinden tarımsal, zirai kredi kullanım oranı dağılımında aynı durum görülmez. Kredi kulladınız mı? sorusuna verilen yanıtlardan tarımsal, zirai kredi kullanım oranının yüksek olduğu görülür. Örnekleminize giren 31 çiftçi aile reislerinden 16 sı yani %76.2 zirai kredi kullandığını % 23.8 i ise kullandığını belirtmiştir. Kapaklı'da çiftçilerin kredi kooperatifleri ile ilişkisi gübre ve tarım ilacı alımında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kooperatif edinmede kooperatif ilişkisinin düşüklüğü ile gübre ve tarım ilacı edinmede ilişkinin yüksekliği karşılaştırıldığında traktör edirmek için gereken ekonomik gücün ve gübre temininde tarım kredi kooperatiflerinin etkin bir dağıtımının rolü vardır denilebilir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin gübre temininde yaygın bir dağıtım ve kredili satışı köylüler için uygun olmaktadır. Aynı kolaylık traktör alımının daha fazla parayı gerektirmesi nedeni yoktur ya da traktör alımındaki köylü kooperatif ilişkisi yaygın değildir de denilebilir.

Örnekleminize giren çiftçi aile reislerinden 14'ünün yani

§ 65.6 sınıfın tarım kerid kooperatifine ve Ziraat Lankası'na kredi borçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bu oran da tarım alanındaki kredi, borç ilişkisinin Kapaklı'da yüksek olduğunu gösterir.

Yetiştirilen ürün miktarlarını gösterir tablo aşağıdadır. Örneklemimize giren aile reislerine "yılta ne kadar, örneğin geçen yıl ne kadar ürün elde ettiniz?" sorusu yöneltilmiştir.

TABLO-18 ÜRETİLEN ÜRÜN MİKTARI (Buğday)

Seçenekler	Aile Sayısı	%
1-10 Ton	17	80.9
11-20 Ton	1	4.8
21-30 Ton	2	9.5
31-40 Ton	1	4.8
T O P L A M	21	100

TABLO-19 ÜRETİLEN ÜRÜN MİKTARI (Ayçiçeği)

Seçenekler	Aile Sayısı	%
0-1 Ton	2	9.5
1-3 Ton	15	71.4
4-6 Ton	4	19.1
T O P L A M	21	100

Kapaklı'da buğday üretimi 1-10 ton arasında gerçekleşmektedir. Örneklemimize giren aile reislerinin % 80.9 u 1-10 ton arası buğday ürettiğini bildirmişlerdir. Kapaklı'da 21-30 ton arasında buğday üretenlerin oranı ise ikinci yüksek grubu oluşturur, bu oran % 9.5 tur. 11-20 ton ve 31-40 ton buğday üretenlerin oranı ise aynı orandır yani % 4.8 dir. Üretilen miktarların düşük olduğu görülmektedir. Kapaklı'nın tarım arazisinin verimli olmadığı belirtilmiştir. Sanayi kuruluşlarının kurulacağı arazi arazi seçiminde daha az verimli top-

rağın seçildiği de düşünülürse Kapaklı'nın tarım arazisinin verimli olmadığı anlaşılır. Aynı düşük üretim ayçiçeği üretiminde de görülür. Kasaba da, örneklemimize giren aile reisleri içinde yığılma 1-3 ton ayçiçeği üretiminde görülmektedir. Aile reislerinin % 71.4 ü 1-3 ton arası ayçiçeği ürettiklerini bildirirlerken, % 9.5 i 0-1 ton ürettiklerini bildirmişlerdir. 4-6 ton arasında ayçiçeği üretenlerin oranı ise % 19.1 dir. Bu sonuçlardan sonra Kapaklı'da geçimlik tarım üretimi yapan aile oranının düşük olduğunu, pazar için üretim yapan küçük aile işletmelerinin çoğunlukta olduğu söylenebilir.

Tarım üretiminden elde edilen gelirler de aynı durumu ortaya koyar. Dağılımı gösteren tabloda da görüleceği gibi, aile reislerine yılda ne kadar örneğin geçen yıl ne kadar gelir elde ettiniz sorusu yöneltildiğinde % 38.1'i yıllık gelirlerinin 1 ile 2 milyon ₺ arasında olduğunu, % 28.6 sı ise 2 ile 3 milyon ₺ arasında olduğunu bildirmişlerdir.

TABLO-20 TARIM ÜRÜNLERİNDEN ELDE EDİLEN YILLIK GELİR

Miktarlar	Aile Sayısı	%
0 - 1 Milyon ₺	2	9.5
1 - 2 "	8	38.1.
2 - 3 "	6	28.6
3 - 4 "	1	4.8
4 - 5 "	2	9.5
5 Milyon ve daha fazla	2	9.5
T O P L A M	21	100

arasında olduğunu bildirmişlerdir. 1 milyondan az gelir elde ettiğini bildiren aile reislerinin oranı % 9.5 tir. Aile reislerinin % 4.8 i üretimden yılda 3 milyon ₺ ile 4 milyon ₺ arasında gelir elde ettiklerini % 9.5 i de 5 milyondan fazla geliri elde ettiklerini bildirmişlerdir.

Tarım topraklarının büyüklüğünden hareket edilerek yapılan sınıflamada küçük aile işletmesinin yaygınlığı gelir dağılımında da görülmektedir. Kuşkusuz bu gelirleri kesin gelirler olarak değil de yaklaşık gelirler olarak değerlendirmek gerekir. Özellikle gelir konusunda kesin ve doğru bilgi edebilme zorluğu araştırmaların ortak güçlüğüdür. Geleneksel ilişki türünün egemen olduğu "... yerleşim birimlerinde yaşayanların gelirlerini ve giderlerini tam olarak belirlemek, sahip oldukları yapı gereği pek kolay olmaktadır" (Erkul, 1983:181) Köy yerleşim birimlerinde genellikle gelirlerini düşük gösterme eğilimi kişisel gözlemlerimizle de saptamıştır.

Aile reislerine ürünlerini kime sattıkları sorulduğunda ise 11'i ofise sattığını söylemektedir. Yani Kapaklı'da çiftçilik yapanların % 52.3 ü ürünlerini ofise, devlete vermekte iken % 47.7 si ise tüccara satmaktadır. Ancak çiftçi aile reisleri son yıllarda ürünlerini tüccara verme eğiliminin arttığını belirtmektedirler. Yapılan görüşmelerde önceki yıllarda ofise buğday verme oranının daha yüksek olduğu öğrenilmiştir. Bu durum hububat piyasasının niteliğiyle ilintilidir. Ayrıca ekonomik durumu iyi olan çiftçiler ürünlerini hemen satmayıp fiyatların yükselmesini bekleyebilmektedir.

Örneğimize giren çiftçi aile reislerine ikinci bir iş yapıp yapmadıkları sorulduğunda 1 aile reisi otobüsü ile fabrikalara işçi taşıdığını, bir aile reisi de kamyonu ile yine fabrikaların ürettikleri malın nakliyesini yaptığını belirtmiştir. Dolayısıyla örneğimize giren çiftçi aile reislerinin % 9.5 i ikinci bir iş yapmaktadırlar sayılabilir. Ancak taşıtlarında genellikle şoför çalıştırdıklarını belirtmişlerdir.

Kapaklı'nın tarımsal yapısını küçük aile işletmeleri belirlemektedir. Bu özelliği ile Türkiye geneline de uygun düşmektedir. "Türkiye'de köylü ailelerin aşağı yukarı % 80'i küçük üreticilerden oluşmaktadır. Bu aileler, feodal ilişkilerden çok, temelli gereksinmelerini karşılamak için pazara açıldığından ilkel kapitalist ilişkiler içinde bulunmaktadır"(Çağlar,1986:42) Kapaklı'da baskın tarımsal işletme türü küçük aile işletmesi olmakla birlikte bu işletmenin dışında orta büyüklükte denilebilecek toprak mülkiyeti ile geçimlik üretim yapan aile işletmeleri de görülmektedir. Ayrıca örneğimize

gimmemekle birlikte 300 dönümün üzerinde toprağa sahip olan bir aile de vardır. Kapaklı kasabasının tarımsal yapısı açısından tarımsal faaliyette bulunan çiftçi ailelerini Boratav'ın geliştirdiği bir sınıflandırma içinde, "yoksul köylü... orta köylü ve vürsül köylü olarak sınıflandırmak mümkündür. Kapaklı'da baskın çiftçi aile tipi olarak ise Orta köylü tipi olarak nitelendirilebilir. "Orta köylü: En genel tanımıyla, yalnızca kendi toprağını yalnızca aile emeğiyle işleyen bir katmandır. Ancak kimi zaman başkalarından toprak kiralaması ve ücretli işçi kullanması bu katmanın 'orta köylü' niteliğini ortadan kaldırmaz. En belirleyici özelliği, iş araçlarının yeterliliği ve aile emeğinin işgücü piyasasına sunulmasıdır. Küçük üreticiliği ... en katıksız biçimde temsil eden katman budur"(Boratav: 1980, 160)

Daha önceleri tipik bir köy yerleşim birimi olan Kapaklı günümüzde tarımsal faaliyetin genel ekonomik yapı içinde % 17.5'e gerilediği endüstri kuruluşlarının yakınında yer alan konumu itibarıyla köy yerleşim biçimi niteliğinden büyük oranda uzaklaşmıştır.

Sosyo-ekonomik yapıdaki değişmeler bunu göstermektedir. Ama daha doğru bir yorumla Kapaklı'da köylülükle, endüstri işçiliği bir arada bulunmaktadır. Genelde Türkiye'de ve özellikle Trakya'da daha yoğun olarak görülen tarımın kapitalist ilişkilere açılması olgusu bile köylerdeki geleneksel feodal yapıyı tasfiye ederken, Kapaklı'nın bir endüstri merkezi ile iç içe yaşamasının geleneksel yapıyı daha hızla tasfiyesi beklenebilir. Fakat Kapaklı'ya dışarıdan gelen endüstri işçilerinin de köy yerleşim birimlerinden gelmiş olması zaten daha zor değişen değerlerin Kapaklı'da olabilecek bir hızın altında değişim süreci izlediği bile söylenebilir. Köyden göç edenlerin, büyük kentlere gittikleri halde kırsal, geleneksel değerlerini yapılarını kolay teknetmedikleri düşünülürse köyünden, endüstri merkezinin yakınındaki bir köye giden insanın durumu daha açık anlaşılabilir. Kapaklı'nın ekonomik yapısındaki değişimin boyutu ile sosyo-ekonomik yapısı arasındaki değişimin görece azlığı da bu oluşumla açıklanabilir.

Özetle çok kısa bir süre önce köy olan Kapaklı'nın ekonomik yapısı çok büyük bir oranda farklılaşmıştır ama, bu Kapaklı'ya başka

"köylerden göçen" işçilerin gelmesi sonucu, söz konusu iki insan grubunun etkileşiminin elverdiği oranda bir geleneksellikten uzaklaşma; kentsel değerlere yönelme, kentsel, modern değerleri benimseme ortaya çıkmıştır.

Kapaklı'da Tabakalaşma ve Meslekler :

Kapaklı'da yerleşmenin dağılımında mesleklere göre bir yığılmadan söz edilemez. Örneğin esnafların, memurların, işçilerin belirli mahallelerde oturduğu, bir tür tabakalaşmanın görüldüğü söylenemez. Kapaklı'da yerleşme dağılımında yığılma, örneğin Bulgaristan göçmenlerinin genellikle bir mahallede otumaları, yine Kars'tan gelenlerin de bir arada otumaları şeklinde, gelinen yere dayalı, bir tür hemşenlik dayanışması olarak görülmektedir. Bundan sonra toplu konut yapımına da lojman vb.yapılaşmalar gündeme gelirse sosyo-ekonomik bir tabakalaşma olabilir ve bu tür tabakalaşmanın artması da beklermelidir. Örneğin kasabanın merkezi yerlerinde pahalı olan arsaları belirli bir ekonomik düzeye sahip olanların alması, oturma yeri açısından bir farklılaşmayı dolayısıyla tabakalaşmayı ortaya çıkarabilir. Esasında Kapaklı'da tabakalaşmanın ortaya çıkması zaman açısından da olanaklı değildir. Bilindiği gibi köylerde tabakalaşma düzeyi düşüktür ve Kapaklı'da kısa denilebilecek bir zaman öncesine kadar köydür.

Meslek Hareketliliği :

Yakınında ve kendi tarım arazisi üzerinde yoğun bir sanayileşmenin gerçekleştiği, sanayi kuruluşlarının işçi talebinin hareketlilik yarattığı bir bölgenin merkezi sayılabilecek bir yerde köy iken büyüyen ve değişen Kapaklı'da köy yapısının tarıma dayalı ekonomisinin bu kadar kısa sürede yok olması beklenemez. Kaldı ki kasabalar çok daha uzun süreler geçirmiş olsalar bile tarımsal niteliklerini tümüyle yitirmeyebilirler. Kapaklı ise, nüfus yönetsel, sosyo-ekonomik, politik ölçüt ve tercihlerinin etkileşimi açısından

ele alındığında da denilebilir ki köy niteliğinden farklılaşalı en çok 10 yıllık bir kasabadır. Dolayısıyla da kasaba da çiftçilik ikinci yoğunluktaki meslek olmaktadır.

TABLO-21 AİLE REİSLERİNİN VE BABALARININ MESLEKLERİ

	Babalarının Meslekleri		Kendi Meslekleri	
	Sayı	%	Sayı	%
Çiftçi	103	85.8	21	17.5
İşçi	1	0.8	86	71.8
Memur	6	5	2	1.6
Tüccar, Esnaf	8	6.8	9	7.5
Emekli	2	1.6	2	1.6
T O P L A M	120	100	120	100

Aile reislerinin babalarının mesleklerinde yığılma çiftçiliktedir. Babalarının % 85.8 i çiftçidir. Aile reislerinin babalarında ikinci olarak fazla olan tüccar ve esnaflıktır ki bu oran % 6.8 dir. Aile reislerinin babalarının % 5 i memur, % 1.6 sı emekli % 0.8 i ise işçidir. Aile reislerinin babalarında % 85.8 olan çiftçilik oranı oğullarında % 17.5 e inmiştir. Aile reislerinin babalarında % 6.8 olan oran oğullarında % 7.5 e çıkmıştır. Aile reislerinin babaları ile kendileri arasındaki en farklı meslek geçişi ise işçiliktir. Babalarında işçiliğin oranı % 0.8 iken oğullarında bu oran % 71.8 e çıkmıştır. Meslek hareketliliği yönünden çiftçilikten diğer mesleklere olan dağılımın yanında Kapaklı'da oğulların mesleklerinde işçilikteki yükselme Kapaklı'nın köy iken yakınına sanayi kuruluşlarının kurulması ile işçilerin yerleşim yeri durumuna gelmesi ile açıklanabilir. Ancak baba mesleklerinde yüksek olan çiftçilik oranının oğullarında azalması genel bir hareketlilik yönüdür. Örneğin Erkul'un Kenaliye araştırmasında "... babalarının % 32 si çiftçi olan aile reisleri içinde hiç kinse..."nin (Erkul: 1983, 142) bu alanı seçmediği görülür. Yine Kıray'ın Ereğli araştır-

masında aile reislerinin babalarında çiftçilik oranı % 21.3 iken oğullarında bu oran % 0.8 e düşmüştür. (Kıray:1964,65). Aynı şekilde çiftçilikten diğer mesleklere geçişin saptandığı bir araştırma da Uygun'un Kalecik araştırmasıdır. Bu araştırmada da "... özellikle çiftçilikten diğer mesleklere doğru bir geçiş..." (Uygun,1984:201) sözkonusudur. Meslek hareketliliği açısından çiftçilikten diğer mesleklere geçiş olgusunun tarıma dayalı bir ekonomik yapıdan tarım dışı alanlara dayanan bir ekonomik yapıya geçiş göstergesi olması bakımından Türkiye genelinde gözlemlenmekte olduğu bilinmektedir.

Diğer meslek hareketlerinde görülen farklılıklar ise araştırılan yerleşim birimlerinin toplumsal yapılarının farklılığından kaynaklanmaktadır. Örneğin Ereğli'de "... maden ocaklarının işçisi belirli köylerden toplanır, bir ay madende çalışır ve bir ay köyünde dinlenir". (Kıray, 1964,68) Bu durum maden ocaklarının ve orada çalışma koşullarının yarattığı bir özelliktir. Kapaklı'nın yakınındaki sanayi kuruluşlarında işçiler daha karmaşık bir çalışma düzeni içindedirler. Vardiya usulü çalışmalar ve her iş günü çalışırlar, ayrıca Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarının işçilerinden yakınlarda oturma koşulu aradığı da hesaba katılırsa farklılık anlaşılır. Öte yandan meslek hareketliliği açısından örneğin Kemaliye'deki farklılık da Kemaliye'nin toplumsal yapısının farklılığından ileri gelmektedir. Kemaliye'de "... ticaret, el sanatları (başta halıcılık) ve devlet memurluğu gibi alanlar önem kazanmaktadır" (Erkul, 1983:137). Öte yandan Kemaliye'de "...yoğun bir nüfusu barındıracak iş olanakları bulunmamaktadır" (Erkul 1983:140). Aynı zamanda Kemaliye "... sürekli büyük kentlere göç verme olayı sonucunda" (Erkul 1983:137) işlev kaybına uğrayan ve Erkul'un deyişiyle "...geçmişteki önemini yitirmiş bir çok taşra kasabasından biri..." (Erkul 1983:140) iken, Kapaklı tam tersine yanı başındaki sanayi kuruluşları nedeniyle işçilerin oturdukları; göç alan bir yerleşim birimidir.

Kapaklı'da aile reislerinin mesleklerinden elde ettikleri aylık gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO-22 MESLEKLER VE GELİR DÜZEYİ

Meslekler	(Bin ₺)		(Bin ₺)		(Bin ₺)		(Bin ₺)	
	50-99	100-149	150-199	200-219	250 Yukarı			
Çiftçi	2 % 9.5	7 % 33.4	5 % 23.8	5 % 23.8	2 % 9.5			
İşçi	8 % 9.3	58 % 67.4	17 % 19.8	3 % 3.5				
Memur	—	1 % 30	1 % 50	—	—			
Tüccar, Esnaf	—	2 % 11.1	2 % 22.2	4 % 44.5	2 % 22.2			
Emekli	—	2 % 100	—	—	—			
T O P L A M	10 % 8.3	69 % 57.5	25 % 20.8	12 % 10	4 % 33			

En düşük gelir grubu olarak 50-99 bin bin grubu alınmıştır. Sanayi işçilerinin yoğun olduğu Kapaklı'da hareket noktamız asgari ücret olmuştur. Asgari ücret 64.000 liradır. Fakat asgari ücretle çalışan aile reisine rastlanılmamıştır. İşe yeni girmiş olsa bile daha fazla gelir elde edebilmek amacı ile işçilerin çoğu fazla mesai yapmaktadır. Ayrıca fazla mesai sanayi kuruluşlarınca işçinin isteği dışında bile yaptırılmaktadır. Fakat bu bir yakıma konusu olmaktan çok geliri arttırıcı bir durum olarak değerlendirilmektedir. En düşük gelir grubu olan 50-99 bin lira grubunda 10 aile reisi vardır ki bu ankete katılan hane reislerinin % 83 ünü oluşturur. Bu grubun da 8 kişisi işçidir. Mesleklerden elde edilen gelir dağılımında yığılma 100-149 bin lira grubundadır. Aile reislerinin 69 u yani % 57.5 i 100 bin 149 bin lira arasında gelire sahiptirler. Bu grupta da çoğunluk işçilerdedir. Böylece işçilerin 66 sı yani % 76.7 si 50 bin lira ile 149 bin lira arasında bir gelire sahiptir. İlginç olan bir nokta çiftçilerin 7 si yani % 33.4 ü de 100 bin lira ile 149 bin lira arası gelir elde ettiklerini belirtmesidir. Bu durum bildirilen gelir doğru ise, Kapaklı'da az topraklı küçük çiftlik vardır. Zaten toprak miktarında da bu görülecektir. Esnaf ve tüccarlarda ise yığılma 200 bin lira 249 bin lira arasındadır. Kapaklı'da 250 bin ve daha yukarı aylık kazanç bildiren aile reisleri 4 kişidir ve 2 si çiftçi ikisi de esnaf tüccardır.

Bu durumda geliri en düşük olan grup işçiler olmaktadır ki işçi ücretlerinin düşük olduğu söylenebilir. Aynı şekilde örneklemimize

giren iki memurun gelirin de 100 bin lira ile 149 bin lira arasında olduğu görülmektedir ki maaşların düşüklüğü de görülebilmektedir.

Meslekler ve göç ilişkisini gösterir tablo aşağıdadır. Bu tabloya göre Kapaklı doğumluların oranı çiftçilerde % 100 dür. Bu durum son derece doğaldır. Daha önce köy olan Kapaklı'da tarım ile uğraşan ailelerin varlığı devam etmektedir. Yine esnaf ve tüccarların % 5 i yani % 55.5 i Kapaklı doğumludur. Esnaf ve tüccarların çoğunluğunun Kapaklı'lı olmasının nedeni de sanayi kuruluşlarının kurulduğu arazilerin istimlak bedellerinin ticaret sermayesi olarak kullanılmış olmasıdır diyebiliriz. Esnaf ve tüccarlardan dışarıda doğanların çoğu bakkallık yapmaktadırlar. Kasabada yeni kurulan mahallelerde evinin altına bakkal dükkanı açan Kapaklı dışı doğumlular vardır. Bunun dışında çevre yerleşim birimlerinde sürdürdükleri işin bir tür şubesini Kapaklı'ya açanlar da vardır. Örneğin bir nalbur ve hırdavatçı Vize ilçesindeki işinin bir örneğini Kapaklı'ya açmıştır.

Kapaklı dışında doğanların arasında en büyük çoğunluğu doğaldır ki işçiler oluşturmaktadır. İşçilerin 75 i yani % 87.2 si Kapaklı dışında doğmuştur.

Meslekler ve göç ilişkisi Kapaklı'ya gelinen yerleşim birimi açısından irdelendiğinde en yüksek oran köyden gelenlerdedir. Kapaklı dışında doğan 82 aile reisinden 61 i yani % 74.3 ü nün Kapaklı'ya gelmeden önce oturduğu yerleşim birimi köydür. Kapaklı'ya gelenlerin daha önce oturdukları yerleşim biçiminden ikinci yüksek oran ise kasabalardır. Kasabalardan Kapaklı'ya gelenlerin sayısı 16, oran ise % 19.5 tir. Kapaklı'ya kente yerleşim biçiminden gelenler ise 5 kişidir ve % 6 lık bir oranı oluştururlar.

Kapaklı'ya dışarıdan gelen işçilerin 58 i yani % 67.4 ü köyden gelmişlerdir. İşçilerin geldikleri yerleşim birimlerinden ikincisi ise kasabalardır. Kapaklı'ya kasabalardan gelenler 13 kişidir ki oran olarak % 15.1 dir. Kapaklı'ya kent merkezlerinden 4 aile reisi gelmiştir yani Kapaklı'ya gelen işçi aile reislerinin oranı % 4.6 dır.

Kapaklı doğumlu aile reislerinin dağılımı ise şöyledir. 38 aile reisinden 21 i çiftcidir. Yani Kapaklı doğumlu aile reislerinin % 55.2 si çiftçilik yapmaktadır. Kapaklı doğumlu aile reislerinin 11 i yani % 28.9 u işçi, 5 i yani % 13.1 i esnaf, tüccar, 1 i yani % 2.6 sı emeklidir.

TABLO-23 MESLEKLER VE GÖÇ DAĞILIMI

Meslekler	Kapaklı'da Doğanlar	Köyden Gelenler	Kasabadan Gelenler	Kentten Gelenler	TOPLAM
Çiftçi	Sayı 21 % 100	-----	-----	-----	21 100
İşçi	Sayı 11 % 12.8	58 67.4	13 15.1	4 5.7	86 1000
Memur	Sayı ... %	2 100	-----	-----	2 100
Tüccar, Esnaf	Sayı 5 % 55.6	1 11.1	2 22.2	1 11.1	9 100
Emekli	Sayı 1 % 50	-----	1 50	-----	2 100
T O P L A M	38	61	16	5	120

Bu dağılımdan çıkan sonucun bir önemli yanı da Kapaklı doğumlu aile reislerinde ilk sırayı çiftçilik alırken ikinci sırayı işçilik üçüncü sırayı da esnaflık, tüccarlık almaktadır. Dışarıdan gelenlerin dağılımında yine köy yerleşim biçimlerinden sanayi merkezlerine bir işçi akınının varlığı görülmektedir. Kasabalarda köylerden sonra göç veren ikinci yerleşim birimleri olarak görülmektedir.

Meslek Hareketliliği

Meslek hareketliliği açısından Kapaklı'da görülen durumun genel olarak çiftçilikten diğer alanlara geçiş olduğu belirtilmiştir.

Çiftçiliğin azalmasının yanında öne çıkan diğer bir olgu ise çiftçilikten işçiliğe geçişin yoğunluğu idi.

Aile reisleri ile babalarının meslek dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir.

TABLO-24 AİLE REİSLERİNİN VE BABALARININ MESLEK DAĞILIMI

Kendi Meslekleri		Çiftci	İşci	Memur	Tüccar	Emekli	Top
Babalarının Meslekleri							
Çiftci	Sayı	21	77	1	2	2	103
	%	20.5	74.8	0.9	1.9	1.9	100
İşci	Sayı	.....	1	.....	.....	.....	1
	%	.....	100	.....	.....	.....	100
Memur	Sayı	.....	4	.....	2	.....	6
	%	.....	66.7	.....	33.3	.....	100
Tüccar, Esnaf	Sayı	.....	3	1	4	.....	8
	%	.....	37.5	12.5	50.0	.....	100
Emekli	Sayı	.....	1	.....	1	.....	2
	%	.....	50.0	.....	50.0	.....	100
TOPLAM	Sayı	21	86	2	9	2	120
	%	17.5	71.6	1.7	7.5	1.7	100

Tablodan da görüleceği üzere, babalarının meslekleri çiftçi olanlardan % 20.5 i çiftçiliği sürdürmektedir. Babalarının mesleği çiftçi olanların % 74.8 ise işçiliğe geçmiştir. Örneklemimize girenlerden babaları çiftçi olanların % 0.9 u memur, % 1.9 tüccar esnaf iken aynı oranda 1.9 u da emeklidir. Çiftçilikle uğraşan babaların oğulları her meslek grubuna dağılmıştır. Örneklemimize giren aile reislerinden 1 inin babası işçidir ve kendisi de işçiliğe geçmiştir. Aile reislerinin 6 sının babası memur iken oğullarında bu dağılım % 66.7 ile işçilik, % 33.3 ile tüccar esnaflık olmuştur. Aile reislerinden babalarının mesleğini devam ettirme oranı en yüksek olan ikinci meslek grubu ise esnaf tüccar grubudur.

Bu gruptakilerde babalarının mesleğini sürdürenlerin oranı, daha doğru bir deyişle esnaf ve tüccar çocuklarının esnafılığı seçme oranı % 50.0'dir. Esnaf çocuklarının % 37.5 i işçiliği, % 12.5 i ise memurluğu seçmiştir. Emekli olan babaların ise % 50 si işçi % 50 si tüccar esnaf grubundadır.

Diğer araştırmalara bakıldığında, örneğin Kıray'ın Ereğli araştırmasında "geçen kuşakta % 21.3 çiftçi bulunmasına karşın" (Kıray 1964:76) aile reislerinde " % 0.8 çiftçi tespit edilmiştir. (Kıray,1964:76) "Bu büyük fark, şehirleşmeyi göstermektedir"(Kıray, 1964:76) Erkul'un Kemaliye araştırmasında ise "... babaların % 32'si çiftçi olmasına karşın, oğullarından hiç biri bu meslekten değildi" (Erkul, 1983:155) Kıray'ın Ereğli araştırmasında "çiftçi oranının oluşmasına paralel olarak kalifiye işçilik (% 4.3 ten % 14.9 a) , serbest meslekler (% 3.5 ten % 7.4 e) memur ve subay oranı da (% 13.6 dan % 19.8 e) yükselmiştir."(Kıray, 1964:76) bu durum "... şehirleşme ve feodal toplum düzeninden kurtulma işaretleridir" (Kıray,1964:76) Yine Ereğli'de "... tüccar ve esnaf grubu (% 36.2 den % 30.6 ya) ve balıkçı grubu oranı da (% 3.7 den % 2.9 a) düşmüştür. Bugünkü aile reisleri, özellikle memur, kalifiye işçi ve serbest meslek gruplarına kaymıştır."(Kıray,1964:76) Kıray'ın Ereğli araştırmasında çiftçiliğin ve yerel mesleklerin azalması eğilimi söz konusudur. Denilebilir ki en anlamlı hareketlilik çiftçiliğin ikinci kuşakta iyice azalmasıdır. Kapaklı'da ikinci kuşağın çiftçilik oranındaki fazlalık kasabanın daha çok az bir zaman önce köy olması ile açıklanabilir. Köy yapısı üzerine kurulan bir kasabanın farklı olması, hele de kasaba oluşunun ilk dönemlerinde beklenemez. Kıray araştırmasında "... aile reisi olan, oğullar büyük oranda babalarının mesleklerini takip etmişlerdir"(Kıray, 1964:76) Benzer bir durum Erkul'un Kemaliye araştırmasında da görülmektedir "Babaları esnaf olan aile reislerinin % 46.2 si baba meslekleri olan esnafılığı seçmiştir... Babaları memur olan aile reislerinin memurluğu seçme oranı ise % 46.7 dir. Çiftçilik dışında, özellikle esnaf ve memur babaların çocukları, büyük oranda baba mesleklerini seçmişlerdir" (Erukı, 1964:156) Kapaklı'da aile reislerinin babalarının mesleğini seçme durumunda farklılık görülmektedir. Çiftçiliği yapan aile reis-

lerinde baba işlerini sürdürme oranı % 100 iken, baba mesleğini devam ettirme oranı ikinci olarak esnaf tüccarlarda görülmektedir. Memurluğu seçen aile reislerinin azlığı Kapaklı'nın yapısından kaynaklandığı gibi memurluğun eski yıllara oranla ekonomik ve sosyal çekiciliğini yitirmesinin yansımaları olarak da yorumlanabilir. Kapaklı'da sanayileşmenin başladığı yıllar ise 1980 yılına kadar işçilerin gelir düzeyleri memurlardan yüksektir. Çalışma yasalarının işçilerin pazarlık gücünü azaltıcı düzenlemelerle bugünkü duruma getirilmesinden önce işçi ücretlerinin özellikle memur ücretlerinden yüksek olduğu hatırlanacaktır. Dolayısıyla, baba mesleklerine bakıldığında Kapaklı'da oğulların meslekleri memurluğu seçme açısından azalma göstermekle bu genelde geçerli olduğu söylenebilecek olan olgu ile de uğraşmaktadır. Kapaklı'da bir farklı durum da baba mesleği esnaf tüccar olanlarda işçiliği seçme oranının görece yüksekliği olabilir. Bu durumu babasının halen hayatta ve işinin başında olması ile de açıklamak mümkündür. Baba işin başında iken oğlunun bir başka işi yapabilmesi mümkündür. Dolayısıyla babaları esnaf olanların işçiliği seçmesi geçici de olabilmektedir.

Özetlenecek olursa Kapaklı'da çiftçilik, Kapaklı'nın köy iken kasaba olmasının elverdiği oranda tasfiye olmak durumundadır. Köy iken sanayi bölgesi yakınında olması meslekler dağılımına yansımaktadır. Yani Kapaklı'nın bugünkü yapısında sanayileşmenin belirleyici öge olduğunu, toplumsal ekonomik yapısında Çerkezköy'deki sanayileşmenin yarattığı özelliklerin görüldüğü söylenebilir.

Sanayileşmenin toplumlarda yarattığı değişiklikler bilindiği gibi çeşitlidir. Kapaklı'da sadece dışarıdan göç alma olgusunu sağlamamış kasabanın toplumsal ekonomik yapısını da değiştirmiştir. Kapaklı'nın en belirgin özelliği ise yine de dışarıdan göç alması olarak söylenebilir. Kentleşme, bilinmektedir ki sanayileşme olgusu ile ilintili bir olgudur. Tarım dışı alanlarda çalışmak üzere tarım alanlarından kopan nüfusun göç ederek sanayi merkezlerine yerleşmesiyle başlayan ve giderek tarım dışı alanlardaki mesleklere geçişin de gerçekleştiği bir oluşumdur. Kapaklı'da da meslekler karşılaştırıldığında tarım dışı alanlardaki meslekler tarımsal yapıya göre bir farklılık gösterecek biçimde dağılım ve ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki tabloda aile reislerinin oğulları için istedikleri mesleklerin dağılımı gösterilmiştir.

TABLO-25 OĞULLARI İÇİN İSTENEN MESLEKLER

Oğulları İçin İstedikleri Mes. Kendi Meslekleri	Çiftçi	İşçi	Ticaret	Mühendis Doktor Avukat	Öğretmen Subay ve Diğerleri	TOP.
Çiftçi	Sayı 2 % 9.5	.....	16 76.2	3 14.3	.....	21 100
İşçi	Sayı 2 % 2.3	2 2.3	23 26.8	56 65.1	3 3.5	86 100
Memur	Sayı ..... %	.....	1 50.0	1 50.0	.....	2 100
Tüccar, Esnaf	Sayı ..... %	.....	7 77.8	2 22.2	.....	9 100
Emekli	Sayı ..... %	.....	1 50	1 50	.....	2 100
T O P L A M	Sayı 4 % 3.3	2 1.7	48 40	63 52.5	3 2.5	120 100

Aile reislerinin oğulları için istedikleri mesleklerin dağılımına bakıldığında en çok istenilen meslek grubu % 52.5 ile mühendis, doktor, avukat grubu gelmektedir. Ancak bu grubu yükselten de işçi olan aile reisleridir. Genel olarak bakıldığında bu mesleklerdeki yağılma Kıray'ın Ereğli Araştırmasında da görülmektedir. Ereğli Araştırmasında "kendi meslekleri ne olursa olsun bugünün aile reisleri oğullarının en çok mühendis, serbest meslek sahibi ve teknik eleman olmalarını arzulamaktadır" (Kıray, 1964:76) Kapaklı araştırmasında Kıray'ın serbest meslek sahibi grubuna yakın olan tüccar ve esnafı da dahil ettiğimizde yakın sonuç daha yüksek oranla görülmektedir. Kapaklı'da kendi meslekleri esnaf olanların % 77.8 i oğullarının ticareti seçmelerini isterken, ikinci olarak % 22.3 oranı ile mühendis, doktor, avukat grubu gelir. Kendi meslekleri çiftçilik olan-

ların çoğu da yani % 76.2 si oğullarının ticaret yapmasını istemektedir. Meslekleri işçi olanlarda ise en yüksek oran % 65.1 ile mühendis, doktor, avukat grubudur. İşçiler bu gruptan sonra oğullarının ticaret yapması eğilimindedirler. Oğullarının ticaret yapmasını isteyen işçi aile reislerinin oranı % 26.8 dir. Oğullarının işçi olmasını isteyen işçi aile reislerinin oranı ise % 2.3 tür. Memur ve emekli aile reisleri ise aynı dağılımla oğullarının ticaret yapmalarına veya mühendis, doktor, avukat mesleğini seçmelerini istemektedir. Her iki grubun oranları da % 50 dir.

İşçilerin mühendis, avukat, doktor grubunu istemelerinin altında fabrika yaşamlarının yattığı söylenebilir. Sanayi kuruluşlarında yüksek öğrenim gören mühendis ve diğer yöneticilerle olan ilişki ve etkileşimleri söz konusu meslek grubuna, dolayısıyla yüksek öğrenime saygınlık kazandırmış olabilir. Kaldı ki ticaret için sermayenin gerekmesi, kendilerinde de olmaması ve oğullarının işçi olarak çalışmasına istememeleri durumunda en çekici seçenek olarak sözü edilen meslekler kalmaktadır. Mühendisler fabrikada amirdirler, doktorlar rahatsızlıklarında istirahat almalarında isteklerini yerine getirmek getirmemek gücüne sahiptirler. Dolayısıyla kendi önlerindeki en çekici meslekler olarak sözkonusu meslekleri istemeleri buldukları sosyo-ekonomik konum itibariyle oluşmaktadır.

Kasabanın yeni kurulma aşamasında olması nedeniyle nispeten rekabetle karşılaşmayan, ekonomik düzeyleri iyi olan esnaf ve tüccarların kasabanın gelecekte daha da gelişeceği beklentileri ile asıl yüksek gelirin ticaretle elde edilebileceğini düşümleri beklenebilir. Dolayısıyla oğulları için kendi mesleklerini istemeleri bugün ve gelecekte kendi durumlarından olan hoşnutlukları ve ümitleridir.

Kasabada zengin sayılma ölçütü aşağıdadır. Aile reislerine bir insanın zengin sayılabilmesi için aşağıdakilerden hangisine sahip olması gerekir sorusu sorulduğunda yanıtlar tablodaki dağılımı göstermektedir.

TABLO-26 BİR İNSANIN ZENGİN SAYILABİLMESİ İÇİN NELERE SAHİP OLMASI GEREKİR

Seçenekler	Sayı	%
Toprağı	17	14.2
Parası	13	10.8
Emlakı	18	15.0
Yüksek Maaşı	37	30.8
Devamlı geliri	32	26.7
Başka	3	2.5
T O P L A M	120	100

Kapaklı'da zenginlik ölçütü olarak en yüksek oran yüksek maaştır. Yüksek maaştan sonra ise devamlı gelirle ticaret yapmanın geldiği söylenmektedir. Kapaklı'da toprak ve emlak da zenginlik ölçütlerinden sayılmaktadır. Kapaklı'da oturanların çoğunluğunun işçi, sonraki çoğunluğun çiftçi olmasını, kasabanın geçirdiği istiklak ve arsa satışlarını, yine kasabadaki kira sorununu düşünürsek düzenli yüksek maaş, konut ve toprağın zenginlik ölçütü sayılmasının nedenleri ortaya çıkmaktadır. Toprağın zenginlik ölçütü sayılmasının feodal bir anlayıştan çok alınıp satılması sürecindeki spekülatif oluşumların yaşanmış olmasından kaynaklandığını tahmin ediyoruz. Konutun öneminde geleneksel anlayışla birlikte Kapaklı'da yaşanan kiralık ev talebinin de etkisi olsa gerektir. Yüksek maaş ise kasabadakilerin çoğunun işçi olması ile açıklanabilir. Zengin sayılma ölçütleri konusunda Kiray'ın Ereğli Araştırmasında "aile reislerinden % 24.4 nakit para şeklindeki serveti, % 28.0 i toprağı, % 18.2 si taşınmaz mal şeklindeki serveti, zengin sayılmak için gerekli bulmuştur" (Kiray, 1964:79) Ereğli'de zenginlik ölçütlerinin böylesi dağılımını Kiray "bugün Ereğli'de zengin sayılan kimselerin, objektif olarak sahip oldukları servet şekli bu karışım ır" (Kiray, 1964:79) diyerek açıklar ki zenginlik anlayışının içinde bulunulan sosyo-ekonomik ortandan etkilendiği

ortaya çıkmaktadır. Kapaklı'da oturanların zenginlik ölçütü sayılan materyallerle etkileşimi, tanık oldukları işlevleri yukarıdaki sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Her şeye rağmen bu durumu bir çeşitlilik aynı zamanda feodal anlayıştan uzaklaşma olarak yorumlamak mümkündür.

TABLO-27 KAPAKLI'DA SÖZÜ EN FAZLA GEÇEN KİŞİ KİMDİR

Seçenekler	Sayı	%
Öyle birisi yok	102	85
Kapaklı'nın bir zengin'i	6	5
Kapaklı'nın bir yaşlısı	1	0.8
Belediye Başkanı	9	7.5
Din adamı	...	...
Başka	2	1.7
T O P L A M	120	100

Kapaklı'da önemli kişiler kanısı yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi dağılmıştır. Öyle birisi yok yanıtının bu kadar yüksek olması % 85 tir. Kasabanın halen oluşum aşamasında olması ve bireysel bir yaşam ve dünya görüşünün yoğunlaşması ile açıklanabilir. Bu yanıtın dışında ise en yüksek oran belediye başkanıdır. Bu oran % 7.5 tir. Kasabanın bir zenginini önemli bulanların oranı ise % 0.5 tir. Önemli birini görmeyenlerin dışında önemli kişiler olarak yönetici ve zenginlerin görülmesine yakın bir sonucu Kıray'ın Ereğli araştırmasında da görmekteyiz. Kıray'ın araştırmasına göre Ereğli'de "tüccar ve memurlardan karışık bir grubu önemli sayanlar % 22.7 dir"(Kıray, 1964:83) ki en yüksek oran da budur. Erkul'un Kemaliye Araştırmasında ise "...kaymakam, hakim, savcı, doktor ve askeri komutanlar, aile reisleri arasında daha önemli sayılmaktadır.(Erkul,1983:162) Kapaklı'da yukarıda sözü edilen yöneticilerin olmayışı bir karşılaştırmaya olarak tanımaz. Yönetici pozisyonunda bir tek belediye başkanının bulurmasına rağmen onun önemli kişi olarak görülmesi ile bir benzerlik kurulabilir. Kapaklı'da din adamlarını önemli gören olmanıştır.

Aynı oluruna, Ereğli için Kıray ve Kemaliye için Erkul'da değinirler. Kıray'a göre "imamları önemli kişi sayan kimse çıkmamıştır." (Kıray, 1964:83) Kemaliye'de ise "... 'din adamları'nı önemli kişiler arasında gösterenlerin oranı ancak % 2 dir."(Erkul,1983:162) Dolayısıyla bu durum Erkul'un belirttiği gibi "... din adamlarının kasaba insanları üzerindeki etkisinin kaybolduğu anlamına gelir".(Erkul,1983:162) Kaldı ki Kapaklı'da "din adamları"ndan çok sözkonusu olan bir tek caminin imamıdır. İmam ise devletin görevlisidir. Araştırmanın yapıldığı günlerde görev yapan imam 25-30 yaşları arasındaki genç biri idi ve Kasabalıların gözünde bir etki uyandıracak kadar uzun yıllardır da çalışmıyordu.

Kapaklı'da aile reislerinin kendine yakın buldukları kişilere ilişkin dağılım aşağıdadır. Aile reislerine kendinize en yakın bulduğunuz kişi neyiniz oluyor sorusu yöneltildiğinde verilen yanıtlar tabloda görüldüğü gibi bir dağılım göstermiştir. Bu dağılıma göre en yüksek oran iş arkadaşım diyenlerdedir. Bu oran % 54.2 dir. İkinci olarak ise aile üyesi diyenlerdir. Bu oran % 20 olmaktadır. Kendisine en

TABLO-28 BU KASABADA KENDİSİNE EN YAKIN BULDUĞUNUZ KİŞİ NEYİNİZ OLUYOR ?

Seçenekler	Sayı	%
Aile üyesi	24	20
Akrabam	21	17.5
İş arkadaşım	65	54.2
Konşum	8	6.6
Başka	2	1.7
T O P L A M	120	100

yakın bulduğu kişi akrabası olan aile reislerinin oranı ise % 17.5 tir. Aile reislerinin % 6.6.sı konşularını kendilerine en yakın bulmaktadır. Bu sonuçlara göre Kapaklı'da iş ilişkileri, daha doğrusu iş yerindeki arkadaşlık ilişkileri gelmiştir. Dışarıdan gelenlerin başkaları ile yakın ve samimi ilişki kurabilecekleri zaman ve ortam sayesinde olmak-

tadır denilebilir. Bu arada Kapaklı'da Kapaklı doğumluların nicel olarak azınlığa düşmelerinin büyük boyutta olmasada bir rahatsızlık yarattığı gözlenmektedir. Örneğin daha önceleri sürekli aynı partiden muhtar seçilirken, kasaba olmasından sonra belediye başkanlığını bir başka partinin adayı kazanmış ve Kapaklı'nın yerlileri bu durumun nedeni olarak dışarıdan gelenleri görmüştür. Kapaklı'nın yerlileri ise dışarıdan gelenlerin kaynaşmalarında geciktirici bir işlev görüyor olabilir. Ancak aile üyeleri, akrabalar oranları da az sayılamaz. Geleneksel yakınlık ilişkilerinin tümü ile yok olduğu söylenemez. Bu da Kapaklı'nın yeni kasaba olması yanında dışarıdan gelenlerin de kalabalık gruplar halinde akrabaları ile gelmelerinin rolü olabilir. Örneğin 200 ün üzerinde Bulgaristan göçmeni denilebilir ki aynı mahallede bir arada oturmaktadırlar ve burada da bir azınlık psikolojisi ile yakın ilişkilere girmede aile üyeliği ve akrabalık bağlarına önem verilebilir.

Aile reislerinin borç para alma ilişkilerinde de arkadaşlık ön plana çıkmaktadır. Örnekleme giren aile reislerinin % 45 i borç para gerektiğinde arkadaşlarından almaktadır. Akrabalarından alanların oranı ise % 23.3 ile ikinci kalabalık grubu oluşturur. Kardeşlerinden alanların oranı % 14.2 dir. Babam'dan alırım diyenler ise % 5.8 lik bir oran oluşturmaktadırlar. Borç para alman diyenlerle başka kişileri söyleyenlerin oranı da % 10 dur. En düşük oran ise % 1.7 ile tüccardan alırım diyenlerdedir.

TABLO-29 BORÇ PARA GEREKTİĞİNDE KİMDEN İSTERSİNİZ ?

Seçenekler	Sayı	%
Arkadaşımdan	54	45
Babamdan	7	5.8
Kardeşlerimden	17	14.2
Akrabalarımın	28	23.3
Tüccardan	2	1.7
Başka	12	10.0
T O P L A M	120	100

Kapaklı'daki dağılımı yukarıdaki tabloda görülen borç para alma ilişkisinde Kıray'da benzer sonuçlardan sözetmektedir. Ereğli Araştırmasında "...ankete cevap verenlerin % 55.6 sı her cins borçluların için .... arkadaşlarına başvurduklarını söylemektedir". (Kıray,1964:84) Ancak Kıray'a göre "gerekli parayı arkadaşımın borç olarak alırım diyenlerin bir çoğunun tüccarları kastettiği muhakkaktır" (Kıray,1964:85) der. Oysa Kapaklı'da biz ayrıca tüccar şikkını koymuştuk ve tüccardan alırım diyenlerin oranı da 1.7 ye çıkmıştır. İşçilerin yoğun olduğu Kapaklı'da Ereğli'deki tütünden tüccar-köylü ilişkilerinin görülmesi beklenemez. Dolayısıyla Kapaklı'daki arkadaşlarımdan borç alırım yanıtları sorunu yerel düzeyde çözme olarak algılanabilirse de bunun feodal ilişkilerle bağlantısı örneğin Ereğli'deki kadar güçlü değildir. Kıray'a yakın bir sonuca ulaşan Erkul'a göre "aile reislerinin % 41 inin borç parayı arkadaşlarından alması, bir yerde sorunu kişisel düzeyde gidememek demektir. Akrabalarından alabileceklerini söyleyenlerin (% 32) ise henüz geleneksel ilişkiden kopmamış ve geleneksel aile düzenini sürdüren kişilerdir". (Erkul,1983:166) Kapaklı'da da akrabalarımın, babamın, kardeşlerimden şıklarının toplamı arkadaşlarımdan diyenlere yaklaşmakla birlikte Kapaklı'da asıl dikkat edilmesi gereken nokta işçilerin iş ilişkileri sonucu geliştirdikleri arkadaşlıklardır. B, " durum kuşkusuz kişisel düzeyde sorunu çözme olarak kırsal değerlere yakınlığı ifade edilebilir. Fakat akrabalık ve tüccarla olan ilişkilerden farklılaşması önem kazanmaktadır. Kaldı ki Kapaklı'nın kendisi çok yeni bir zamana kadar köydür ve gelenler de kırsal değerlerinden tümü ile kopmamış durumda olabilir. Bu açıdan bakıldığında arkadaşlarımdan alırım diyenlerin oranını biz feodal değerlerden uzaklaşma eğilimi olarak alıyoruz.

TABLO-30 ÖNEMLİ BİR SORUNUNUZ ÇIKTIĞINDA KİME BAŞVURURSUNUZ?

Seçenekler	Sayı	%
Arkadaşlarıma	53	44.2
Akrabalara	44	35.7
Sorunun konusunda uzmana	14	11.6
Başka	9	7.5
T O P L A M	120	100

Kapaklı'da aile reislerinin % 44.2 si önemli bir sorunu çıktığında arkadaşlarına başvururum yanıtını vermiştir. Akrabalara başvuranların oranı % 36.7 ile ikinci yoğun grubu oluşturur. Uzman ve yetkili kişilere başvururum diyenlerin oranı ise % 11.6 dır. Kapaklı'da bu konuda da yığılma arkadaş seçeneğindedir. Kuşkusuz arkadaş seçeneği örgütsel ilişki yanında kentsel değerlerin benimsemesinden uzaktır. Bu durumda Kapaklı için söylenebilecek olan arkadaşlık ilişkisinin iş ilişkileri ile olan etkileşimidir. Sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerin çoğunlukta olduğu Kapaklı'da ister istemez kırsal yerleşim birimlerine özgü ilişkilere oranla bir farklılaşma görülecektir. İşte bize göre bu farklılaşma arkadaşlık ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Geleneksellik ağır basmakla birlikte soy ve akrabalık ilişkisinin yanında artmış olması endüstrileşmenin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Kapaklı'daki arkadaşlık ilişkisi bu özelliği ile kırsal yapıdan farklılaşmaktadır. Genelde görülen geleneksel ilişkileri doğuran başlıca nedenler ise Kapaklı'nın köy iken çok kısa bir süre önce kasaba olması ve Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin büyük bir çoğunluğunun köy yerleşim biçiminden gelmiş olmalarıdır. Bu iki özellik kentsel değerlerin benimsemesi sürecini geciktirici bir etki yapabilir.

KADINLARIN ÇALIŞMASI VE BUNUNLA İLGİLİ TUTUMLAR

Kapaklı'nın yakınında kurulu olan sanayi kuruluşlarının oldukça yoğun bir kadın işçi talebi vardır. Çerkezköy'deki fabrikaların önemli bir kısmı tekstil endüstrisinde faaliyet göstermektedirler ve özellikle de tekstil endüstrisinde bayan işçi istihdamı yaygındır. Yine diğer kuruluşların idari işlerinde de bayan personel istihdam edilmektedir. Bu bayan işçi istihdamına uygun koşullar ya da bayan işçi talebinin Kapaklı'ya da etkilemesi kaçınılmazdır. Örneklemeye giren aile reislerinden 10 unun eşi çalışmakta 21 inin ise kızı çalışmaktadır. Bizim örneklemimize girenlerin tümünün tek kızları çalışıyor olması yanında birden fazla kızı çalışan aileler de vardır.

Kadınların çalışmasına ilişkin tutumları gösteren tablo aşağıdadır. Bu tablodan da görüleceği üzere gerek eşlerinin çalışmaları gerekse kızlarının çalışmaları konusunda aile reislerinin karşı bir

tutumlarının olmadığı görülür. Aile reislerinden eşinin çalışabileceğini söyleyenlerin oranı % 52.5 tir. Eşinin çalışmasını istemeyenlerin oranı % 47.5 tir. Aile reislerinin kızlarının çalışması konusundaki istekleri ise daha yüksektir. Kızının çalışabileceğini söyleyen aile reislerinin oranı % 80 iken kızının çalışmasını istemeyenlerin oranı % 20 de kalmaktadır. Özellikle kızlarının çalışmasında ekonomik kaygıların etkili olduğuna Çerkezköy'deki fabrikaların ilk açıldığı yıllarda ben de tanık olmuştum. Kızlarının çalışmasına öncelikle izin veren aile reisleri yoksul ve çok kız çocuğuna sahip olanlar idi. İlk başlarda yaygın olmayan kızını fabrikaya gönderme kısa zamanda yaygınlaştı ve kızını işe yerleştirmek için aile reisleri kendileri çaba harcamaya başladılar.

TABLO-31 EŞLERİNİN VE KIZLARININ ÇALIŞMASINA İLİŞKİN KANILAR

Seçenekler	Eşinin		Kızının	
	Sayı	%	Sayı	%
Çalışmasını isteyen	63	52.5	96	80.0
Çalışmasını istemeyen	47	47.5	24	20.0
T O P L A M	120	100	120	100

Kadınların çalışmasına ilişkin tutumlar konusunda Kiray'ın vardığı sonuç Kapaklı'ya göre oldukça farklıdır. Ereğli'de "... özellikle evli kadın evin dışında çalışmamalıdır diye düşününler büyük çoğunluktadır. (% 68) Evlenmeden evvel kadının çalışması biraz daha hoşgörü ile karşılamakta, bu oran o zaman % 42.1'e inmektedir" (Kiray, 1964:86) Kadınların çalışmasına ilişkin kanıları değerlendirmesinden sonra ise Kiray'a göre "kadının çalışmasına ait değerler, yeni yeni artan çalışan kadın ve kadının yapabileceği işlere uyarak değişmektedir" (Kiray, 1964:86) Nitekim Kiray'ın sözünü ettiği değişimin somut bir örneği Kapaklı'da görülmektedir. Kiray'ın çalışmasından bu yana geçen sürede kadının çalışmasına gösterilen hoşgörü artmıştır. Erkul'un Kemaliye Araştırmasında ise "aile reislerin % 27'si

eşinin çalışmasını isterken, % 63 ünün çalışmasını istemediği görülür... Kızının çalışmasını isteyen aile reisleri % 37... "dir. (Erkul, 1983:176)

Kadının çalışmasına ilişkin kanılar bakımından Kapaklı'da ileri sayılabilecek bir hoşgörüden sözedilebilir. Kapaklı'daki aile reislerinin çoğunun olabildiğince fazla gelire gereksinmesi vardır. Kapaklı'da konutların çoğunun inşaatı bitmemiştir. Denilebilir ki konutların büyük bir çoğunluğu ikinci, üçüncü katın çakılacağı düşüncesi ile yapılmaya başlanmıştır. Bu bile olabildiğince fazla bir gelire gereksinme yaratmaktadır. Kaldı ki ücretlerin düşüklüğü de gözönüne alındığında ekonomik zorlukların kadının çalışmasına ilişkin kanılarda hoşgörüyü çoğaltacaktır.

KAPAKLI'DA GELİR FARKLILIKLARI VE TÜKETİM NORMLARI

Daha öncede belirtildiği gibi kişilerin gelir ve giderlerini öğrenebilmek, özellikle de kırsal yerleşim birimlerinde zordur. Kapaklı'nın da kırsal bir yerleşim yeri niteliğinin tümü ile ortadan kalkmadığı biliniyor. Dışarıdan gelenlerinde köylerden gelmiş olması bu niteliklerinin tümüyle ortadan kalkmasına izin vermez. Kapaklı'da yerlilerin tarımsal alandan elde edildiği bildirilen nakit gelirin dışında bahçe tarımı yaptıkları, kendi gereksinmelerini gidermek amacı ile hayvancılık yaptıklarını biliyoruz. Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin büyük bir bölümü de evlerinin önündeki bahçelerden sebze gereksinmesini karşılayıp örneğin tavuk besleyerek kümes hayvancılığı yapabilmektedirler. Tüm bu uğraşlar belirli bir ekonomik gelire tekabül eder. Ülkemizde kırsal alanlardan göçenlerin terkettikleri yerle ilişkilerini bağlantılarını uzun bir süre koparmadıklarını da biliyoruz. Aynı durum Kapaklı için de geçerlidir kuşkusuz. Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin ayrıldıkları köylerindeki ailesinden, akrabalarından yardım ve destek gördükleri de bilindiğinde bu durumun da gelire katkısı hesaba katılmak zorundadır.

TABLO-32 AİLE REİSLERİNİN YAKLAŞIK GELİR VE GİDERLERİ

KAPAKLI'DA			
		Gelir	Gider
100.000 TL den az	Sayı	7	5
	%	5.83	4.2
101.000-150.000	Sayı	71	74
	%	59.2	61.7
151.000-200.000	Sayı	26	30
	%	21.6	25.0
201.000-250.000	Sayı	11	9
	%	9.2	7.5
250.000 ve fazla	Sayı	5	2
	%	4.2	1.6
T O P L A M	Sayı	120	120
	%	1000	100

Aile reislerinin yaklaşık gelir ve giderleri tablo 32 de görülmektedir. Tablodan da görülebileceği gibi Kapaklı'da ailelerin gelir ve giderlerinin yayıldığı gruplar 101.000 - 150.000 ile 151.000-200.000 liralık gelir gruplarıdır. Kapaklı'da ailelerin gerekli gördükleri gelir 200.000 lira olarak görülmektedir. Kapaklı'da tasarruf edebilme olanağı olan gelir grubu 201.000-250.000 lira ile 250.000 lira ve fazla kazananlar grubudur. Bu da 200.000 liranın altında bir gelirle tasarruf olanağının olmadığını göstermektedir.

Evde bulunan eşyalara ilişkin dağılım Tablo 33 de gösterilmiştir. Kapaklı'da yerli ailelerin bir kısmı dışında çoğunluk modern araç ve gereçlerin, eşyaların büyük bir bölümüne sahiptir. Örneğin mobilya da özellikle oturma odası takımına sahip olanların oranı % 75 tir. Bazı önemli eşyalardan buzdolabı ailelerin % 85.8 inde vardır. Bunun yanında örnekleme giren aile reislerinin % 55.8'i renkli televizyon, % 26.6'sı siyah beyaz televizyona sahiptirler. % 55.8

TABLO-33 SAHİP OLUNAN EŞYALARIN DAĞILIMI

Sahip olunun eşyalar	Sayı	%	Sahip olunan eşyalar	Sayı	%
Ütü	114	95	Çamaşır Makinası	19	15.8
Radyo	65	54.1	Tüp gazlı fırın	118	98.3
Siyah Beyaz TV.	32	26.6	Elektrikli fırın	8	6.6
Renkli TV.	67	55.8	Şofben	6	5.0
Video	1	0.8	Elektrik Süpürgesi	21	17.5
Teyp	88	73.3	Yatak Odası Takımı	67	55.8
Müzik Seti	9	7.5	Oturma odası takımı	90	75.0
Telefon	...	....	Yemek odası takımı	46	38.3
Buzdolabı	103	85.8	Dikiş makinası	66	55.0

inde yatak odası takımı % 98.3 ünde yemek odası takımı vardır. Tüpgazlı fırın bulunanların sayısının 118 olması bu eşyanın Kapaklı'nın yerli ailelerinin de büyük çoğunluğunca kullanıldığını göstermektedir. Örnek-leme giren aile reislerinin % 95 i ütü, % 54.1 i radyo, % 0.8 i video, % 73.3 ü teyp, % 7.5 i müzik seti, % 15.8 i çamaşır makinası, % 6.6 sı elektrikli fırın, % 5 i şofben, % 17.5'i elektrik süpürgesi % 55'i di-kiş makinası gibi eşyalara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Kapaklı'da telefon olan ev yoktur. Ancak araştırmanın yapıldığı günlerde evlere telefon bağlanabilecek aşamaya gelindiği söyleniyordu. Video ise 1 ev- de vardır. Kullanımı en az olan eşyalar çamaşır makinası, elektrikli fırın, elektrik süpürgesi, şofben ve müzik setidir. Bu eşyaların olma- masının nedeni de çok pahalı oluşlarıdır. Renkli televizyon ve buzdola- bının oranının yüksekliğinde Çerkezköy'deki fabrikalarda üretiliyor olmasının ve çalışanların edinmesinde kolaylık sağlanmasının etkisi büyüktür. Renkli televizyonların siyah beyaz televizyonlardan fazla olması ise yeni evlilerin fazlalığının da bir göstergesi olarak alına- bilir. Kapaklı'da modern araç gereç kullanımının yaygın olduğu görülür.

Kapaklı'nın bu eşyaların kullanımında yüksek sayılabilecek ora- nın kökeninde genç evli çiftlerin dolayısıyla yeni kurulan evlerin bulunduğu söylenebilir. Evlenme aşamasında gerek kız, gerekse erkek tarafı genellikle ortaklaşa, ya da işbölümü halinde çiftlere katkı

sağlamakta ve bu katkı da öncelikle ev eşyalarının temininde belir-
mektedir. Ayrıca kızların 16 yaşından itibaren çalışıyor olmaları
evlenecekleri zaman fabrikadan ayrılırken kıdem tazminatı almaları
kız ailesinin bu paranın bir kısmını kızın kuracağı eve harcamasına
olanak sağlamaktadır. Gençlerde askere giderken aynı şekilde kıdem
tazminatı almaktadırlar. Kapaklı'da oturanların genç evliler olmaları,
dağı doğrusu genç çiftlerin Kapaklı'da oturanlar içinde önemli
bir çoğunluk oluşturmaları, evlenmeden önceki aile yapılarının aynı
zamanda köye dayamaları tarımsal işlerden de gelir elde eden aile-
lerin tasarruf olanağını arttırabilmektedir. Bu durumda evdeki modern
eşyaların evliliğin yapıldığı anda alınmış olması kolaylaşmaktadır.
Zaten söz konusu araç gereçlerin bulurma sıklığı yeni evli çiftlerde
genellikle artar ki aynı durum Kapaklı'da da görülmektedir. Bunun
yanında örneğin 200 ün üzerinde Bulgaristan göçmeni vardır ki bunla-
rın büyük bir çoğunluğu bundan 10 yıl öncesine kadar çamaşır makinası,
buzdolabı, televizyon gibi eşyaları gelirken getirebiliyorlardı.
Örneğimize giren işçi ailelerinin içinde sosyo-ekonomik durumu en
yüksek olanlar da Bulgaristan'dan gelen göçmenler idi. Özetle kulla-
nılan eşyalara bakıldığında Kapaklı'da kentleşme eğilimin güçlü oldu-
ğu görülmektedir. Bu eğilimlerin oluşmasında dışarıyla ilişkiden,
toplumdaki tüketim eğilimine denk bir çok etmenin rol oynadığı muhak-
kaktır.

TABLO-34 EVDE YAPILAN BESİN MADDELERİ

Cinsi	Sayı	%	Cinsi	Sayı	%
Salça	76	63.3	Konserve	47	39.6
Reçel	52	43.3	Kavurma	..	.....
Bulgur	26	21.6	Tarhana	89	74.1
Pekmez	4	3.3	Ekmeç	13	10.8
Turşu	68	56.6	Yoğurt	112	93.3
Peynir	7	5.8	Tereyağ	28	23.3
Sebze kuruşu	41	34.1	Eksimik (çökelek)	29	24.6
			Diğer besinler	11	9.1

Kapaklı'da evde yapılan besinlerden en fazla yapılan yoğurttur. Daha sonra tarhana gelmektedir. Evde yoğurt yapanların oranı % 93.3 tarhana yapanların oranı ise % 74.1 dir. Evlerinde turşu yapan ailelerin oranı % 56.6, reçel yapanların oranı % 43.3, konserve yapanların oranı % 39.6, sebze kurusu yapanların oranı % 34.1 dir. Evinde kavurma yapıldığını söyleyen aile reisine rastlanılmamıştır. En düşük oran ise evinde pekmez yapanlardır ki bu oran % 3.3 tür. Peynir yapanların oranı da % 5.8 ile en düşük oranlardan biridir. Evde yapılan diğer besin maddelerinden ekme % 10.8, tereyağ % 23.3, ekşimik (çökelek) % 24.6, bulgur % 21.6 olarak görülmektedir. Listede bulunmayan besin maddelerini yapanlarda vardır ve bunların oranı % 9.1 dir. Kapaklı gibi kendi köysel özelliklerini tümü ile yitirmeyen, dışarıdan gelenlerin büyük çoğunluğu da köy kökenli olan bir yerleşim biriminde yukarıdaki sonuçlar normal karşılanmalıdır. Kaldı ki günümüzde hayat pahalılığı büyük kentlerdeki aileleri bile bir takım besin maddelerini evde yapmaya zorlarken Kapaklı'daki oranlar doğaldır. Ya da özellikle bazı besin maddelerinin evde yapılıp yapılmaması, hele de Türkiye'de kentleşme söz konusu olduğunda artık kentleşme eğilimlerini yansıtır olmaktan uzaktırlar. Örneğin reçel, salça, turşu, sebze kurusu, konserve bu türden besin maddeleridir.

Kapaklı'da aile reislerine başka yerden yiyecek yardımı görüp görmedikleri sorulduğunda örnekleme giren aile reislerinin 53 ü yani % 44.1 i yardım gördüklerini belirtmiştir. Bu oranda Kapaklı'ya gelenlerin yarısına yakınının az ya da çok Kapaklı'ya gelmeden önceki köylerinden ya da kasabalarından yiyecek yardımı gördüklerini ortaya koyar. Bir anlamda Kapaklı'dan önceki yerleşim yerleri ile bağlantıları yiyecek yardımı boyutunda da sürmektedir. Aynı durumu Kemaliye Araştırmasında Erkul'da belirtmektedir. "Özellikle köyden ... göç etmiş olan aile reislerinden büyük bir bölümünün geldikleri yerle, yani köyle ilişkisini kesmedikleri anlaşılmaktadır"(Erkul,1983:197).

Giysilen konusunda Kapaklı'da erkeklerin tümü çağdaş giysileri giymektedirler. Yani "kent türü giysi "(Erkul,1983:198) giymektedirler. Kapaklı'da örnekleme giren aile reislerinin elbiseleri satın mı aldıkları yoksa evde mi diktikleri sorusuna erkek elbisesi ve iç çamaşırlarında tümü hazır alırlar yanıtı vermişlerdir. Kadın giyiminde ise, iç çamaşır ile elbise arasında farklılıklar vardır. Kadın elbisesini

hazır alanların oranı % 80 iken, kadın iç çamaşırını satın alanların oranı % 98.3 tür. Kadın iç çamaşırını evde dikenlerin oranı % 1.7 dir. Çocuk elbisesi konusunda da erkek elbisesine benzer bir olurum vardır. Çocuk elbisesini satın alan ailelerin oranı % 94, çocuk iç çamaşırını satın alanların oranı ise % 96 dır. Giysilerin hazırlanması satın alınması konusunda kentsel değerler iyice yerleşmiştir. Kadın iç çamaşırında elbiseye göre görülen yükseklik ya da kadın elbisesinin daha düşük oluşu kentsel bile olsa kadının istediği giysiyi dikme isteği, beden uymaması gibi nedenlere dayanıyor olabilir. Kapaklı'da kadın giyiminde "dinsel çerçeve" (Kıray, 1964:103) den kurtulmuştur. Sadece yaşlı kadınların bazıları ferace benzeri kara çarşaf giymektedirler. Başörtü ise dinsel, geleneksel bir nitelikte orta yaş ve üzeri kadınlar tarafından takılmaktadır.

Kentsel yaşamın kırsal yapıdaki yaşama göre önemli bir farkı da gelir düzeyinin yüksekliği ve o oranda, çeşitlenen gereksinimlerin giderilmesine yönelik artan tüketimdir. Kırsal yapının insanı kendi kendine yeterken gereksinme duyulan malların başka başka yerlerde üretildiği, işbölümünün egemen olduğu kentsel; sanayi toplumunun insanı üretime katılarak elde ettiği geliri çok çeşitlenen gereksinme maddelerini dışarıdan almak durumundadır. Kapaklı'da da kentsel yapının özellikleri olan gereksinmelerin çeşitliliği ve bunların edinilmesindeki kentsel insana özgü eğilimler kırsal yapı ile karşılaştırıldığında ortaya çıkmıştır, endüstriyel üretimde geçen süreler uzadıkça bu eğilimlerin güçlenerek toplumsal ekonomik yapının değişmesi Kapaklı'da oturanlara daha kentli bir yapıya götürecektir.

KAPAKLI'DA SOSYAL GÜVENLİK VE SENDİKA ÜYELİĞİ

Kapaklı'da örnekleminize giren aile reislerinin sosyal güvenlik kuruluşlarına üyelik oranı oldukça yüksektir.

Örnekleminize giren aile reislerinin % 73.3 ü Sosyal Sigortalar Kurumu'na üye ya da emeklisi olduğunu bildirmiştir. Aile reislerinin % 21.7 si Bağ-Kur'a üye ya da emekli olduğunu bildirirken % 1.7 si emekli sandığına üyedir. Hiç bir sosyal güvenlik kuruluşuna üye olmayanların oranı % 3.3 tür. Ancak bu oranın yüksekliğini genelde

TABLO-35 SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARINA ÜYE OLMA DURUMU

Seçenekler	Sayı	%
Üye değilim	4	3.3
Emekli Sandığı'na üyeyim	2	1.7
SSK'ya üyeyim, emekliyim	88	73.3
Bağ-Kür'a üyeyim, emekliyim	26	21.7
Başka	.....	....
T O P L A M	120	100

Kapaklı'da üyelik oranının yüksekliğinden yola çıkarak başka yerlerle karşılaştırma yapılması için kullanılamaz. Şöyle ki Kapaklı'da aile reislerinin büyük bir çoğunluğu işçidir. İşçilerin SSK'ya üyeliği ise kendi iradeleri dışında gerçekleşmektedir. Bu da SSK ya üyelikte bir isteğin, eğilimin varlığı olarak yorumlanamaz. Üyelik eğilimi olsa olsa çiftçiler ve esnaflardaki oran için tartışılabilir. Aslında Bağ-Kur üyeliği de zorunlu olmasa bile bir takım zorlamalara dayanmaktadır. Esnaflar'dan büyük bir olasılıkla işini yeni kuranlar üye değildirler. Çiftçilerdeki durum gerçekten eğilimin olup olmadığını ortaya koyabilir. Oranın yüksekliğinde bu durum gözönünde bulundurulmalıdır.

İşçilerin ise 72'si yani örneklemimize giren 86 işçi aile reisinin % 83.7'si sendika üyesidir. % 16.8'ü sendikalı değildir. Sendikalaşma oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

KAPAKLI'DA AİLE YAPISI VE AİLEDE İNSAN İLİŞKİLERİ

Aile sosyolojik araştırmaların önemli konularından biridir. Toplumun temel birimlerinden biri olan aile, toplumsal yapı ve toplumsal değişmeyle birlikte ele alınagelmiftir. Değişmesinden, evrenselliğine, gerekli ve yararlılığından, zararlı olup ortadan kalkacağına kadar, oldukça çeşitli görüşlerin tartışıldığı aile "tüm toplumlarda yaygın olarak bulunan beş temel toplumsal kurum(dan) biridir" (Kocacık, 1986:8)

Öyle olunca bir bütün olan toplumun araştırılıp incelenmesi ve tanılabilmesi için onu oluşturan öğelerin, parçaların özelliklerinin öğrenilmesi, saptanması gerekir.

Aynı durum köy, kent, kasaba gibi önemli sosyolojik olgular olan yerleşim biçimleri araştırmalarında da geçerlidir. Farklı sosyo ekonomik yapılara sahip olan bu yerleşim biçimlerinde, doğal olarak ekonomik ve sosyal ilişkilerde yerleşim biçimine özgü olacaktır.

Bir köyün üretim yapısı, ekonomik yapısıyla bir kentin ekonomik yapısı farklıdır. Ekonomik öğelerin farklılığı gibi yerleşim biçimlerinin sosyal öğeleride farklı olacaktır.

İşte tüm bu nedenlerle Kapaklı Kasabasının aile yapısını ve ailedeki insan ilişkilerinin, kasabanın yapısının incelemesinde önemi vardır.

Kocacık'ın da belirttiği gibi "...ailenin belli bir toplumda ve belli bir zamanda görev ve sorumluluklarını, yapısını incelemek için önce aileyi tanımlamak, ailenin toplumdaki yerini, önemini bilmek gerekir" (1986:8). Her sosyolojik olgu konusunda olduğu gibi aile konusunda da değişik tanımlar geliştirilmiştir. Ailenin tanımında görülen bu farklılık, ailenin zaman içinde ve toplumdaki topluma değişik yapı ve işlevlere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Ailenin oldukça kapsamlı bir tanımını Ozankaya yapmıştır. Ozankaya'ya göre "...aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlama sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (Ailenin biçimine göre

başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az yada çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur" (Ozankaya, 1984:281). Bu tanım ailenin tüm işlevlerini içermesi açısından oldukça geniş ve kapsamlı bir tanımdır.

Ailenin işlevlerinden üreme işlemine ağırlık verilerek yapılan bir tanıma göre ise "...aile, çocuk dünyaya getirmek ve yetiştirilmesine kafi gelecek kadar açık ve süreli bir cinsel ilişki grubudur" (Maciver, 1940:198/Geray, 1982:151). Bu tanım, toplumsallaşma işlevinide bir yanı ile içermekle birlikte ailenin "a) cinsel ihtiyacın tatmini, b) çocuk yetiştirme" (Geray, 1982:151). özelliklerinden hareketle yapılmış bir tanımdır. Fakat işlevler açısından, üreme işlemine dayandığı görülür ve aileyi bir grup olarak nitelendirir. Grup olarak nitelendirildiğinde ailenin toplumsallık boyutu doğal olarak gözönüne alınmaz. Oysa aile nice-lik olarak bir grup olmakla birlikte, grubun işlevlerinden çok daha geniş toplumsal işlevlere sahiptir. Aile toplumda üstlendiği ve yerine getirdiği işlevlerin önemi açısından genellikle toplumsal bir kurum olarak görülmekte ve böyle tanımlanmaktadır. Örneğin aileyi "başta gelen bir kurum olarak" gören Özgalp aileyi de buradan hareketle "...ana, baba, çocuklardan ve tarafların akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve sosyal bir kurum ..." (Özkalp, 1985: 79) şeklinde tanımlamaktadır. Aileyi grup ve kurum olarak görenlerin dışında "...sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt ... hatta sosyal bir yapı şekli olarak ..." (Gökçe, 1976:47) görenlerde olmakla birlikte daha önce belirtildiği gibi toplumsal bir kurum olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak aile "...ana-baba ve çocuklarla, bunlara kan akrabalığı olan kişilerin oluşturduğu, toplumsal yapının içinde yer alan bir kurum ..." (Erkul, 1983: 214) olarak tanımlanabilir.

"Ailenin bir kurum olarak görülmesinin iki nedeni vardır. Birincisi, ailenin görevlerinden birinin insan neslini üretmek ve devam ettirmek olması, ikincisi ise, ailenin başka kurumların da

kaynağı olmasıdır" (Kocacık, 1986:8). Gerçekten de denilebilir ki en eski toplumsal kurum ailedir ve örneğin eğitim kurumu, daha önceleri ailenin yerine getirdiği bir işlevi yerine getirmek üzere aileden kaynaklanmıştır. Yine feodal toplum dönemi de dahil olmak üzere, sanayileşme ve kapitalist toplum öncesine kadar aile aynı zamanda ekonomi kurumunu da içeriyordu. Oysa "...sanayi toplumunun vasıfların(dan biri olarak) herşeyden evvel işletme köklü olarak aileden ayrılmıştır. İşyeri ve aile çevresi ayrılığı tamamen bir veridir" (Arçm, 1978:77).

Eğitim ve ekonomi kurumunun ailenin içinden çıkarak, başlı başına, ayrı birer kurum olmaları ailenin bir değişim geçirdiğini göstermektedir. Temel kurumlardan biri olan ailenin işlevlerinin bir kısmını yitirmesi ve yeni kurumların ortaya çıkması bu oluşumlara neden olan bütünüün yani toplumun değişmesinin sonucudur. Başka bir deyişle "bütün kurumlar gibi aile de toplumun tüm toplumsal yapısından etkilenir. Bu etkilerme nedeniyle farklı gelişme düzeylerinde olan toplumlarda farklı aile tiplerine rastlanır" (Kongar, 1972:3).

İşte, toplumun değişmesine paralel olarak değişen ailenin gösterdiği nitelik farklılıklarının ifade etmede kullanılmak üzere, sosyologlar tarafından aile sınıflamaları yapılmıştır. Örneğin Yasa "göçebe-aşiret, köy, kasaba, kent, gecekondu, taygeldi, berder biçiminde " (Yasa, 1973:145) bir aile sınıflaması yapmaktadır. Bu sınıflamada farklı ölçütler birarada kullanılmaktadır. Fakat Yasa burada sınıflamadan çok Türkiye'de görülen aile biçimlerini vermektedir. Bir başka sınıflama ise, otoriteye göre yapılan sınıflamadır. Bu sınıflamaya göre aileler: " 1- Ana ailesi, 2- Baba ailesi. Baba ailesi üçe ayrılır. A- Baba ailesi, B- Bölürmez Asaba ailesi, C- Ataerkil aile" (Gökçe, 1976:57). Bir diğer aile sınıflaması ise "...hane halkı ölçütüne göre yapılan sınıflamadır" (Gökçe, 1976:57). Bu sınıflamaya göre: "1- Büyük aile. Bu aile ikiye ayrılır. A- Birleşik aile, B- Kök ailesi, 2- Küçük aile" (Gökçe, 1976:57).

Erkul'un da katıldığı gibi, "...aile biçimleri sınıflamasında en genel ve yaygın olanı, geniş aile ve çekirdek aile ayrımıdır" (Kocacık, 1986:12).

Kapaklı için de işlevsel olan bir aile sınıflamasının ise Timur yapar. Timur'a göre, ülkemizde dört aile biçimi vardır. Bunlar:

" 1- Çekirdek aile: Anne baba ve evlenmemiş küçük çocuklardan oluşur.

2- Ataerkil geniş aile: Aile başkanı ve karısıyla evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğlu ve diğer bekar çocukları, yada tek bir evli oğul ve torunları birlikte oturdukları aile tipidir.

3- Geçici geniş aile: Aile başkanının kendi ana babası (veya bunlardan biri) bekâr kardeşleri, karısının bu tür yakınları yada her ikisinin diğer akrabalarının bulunmasıyla oluşur.

4- Parçalanmış aile: Ölü, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle eşlerden birinin veya her ikisinin de bulunmadığı ailedir" (Timur, 1972:27).

KAPAKLI'DA AİLE YAPISI

TABLO 36-AİLE BİÇİMLERİNİN ORANSAL DAĞILIMI

Aile Biçimleri	Sayı	%
Çekirdek Aile	86	71.7
Ataerkil Geniş Aile	1	0.8
Evli oğlu, gelini ve torunu		
Geçici Geniş Aile	33	27.5
Annesi ve babası	8	24.2
Annesi	11	33.3
Kayınvalidesi	5	15.2
Aile reisinin kardeşi	6	18.2
Eşinin kardeşi	3	9.1
TOPLAM	120	100

Tablodaki dağılımın dan da görüldüğü üzere Kapaklı'da, karı, koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısının oranı çok yüksektir. Örnekleme giren ailelerin %71.7'si çekirdek ailedir. Kapaklı'da geçici geniş aile biçiminin oranında yüksek sayılabilir. Örnekleme giren ailelerin %27.5'i geçici geniş aile biçimidir.

Kapaklı'da örnekleme giren ailelerden sadece 1'i Ataerkil geniş aile biçimidir.

Kapaklı'da çekirdek aile oranı ile geçici geniş aile oranının, ikisinin yüksek olması da Kapaklı'nın dışarıdan göç alan bir işçi yoğun yerleşim birimi olması ile açıklanabilir. Önce, çekirdek aile oranının bir işçi kasabası için doğal olduğu açıktır. Kapaklı doğumlu olup aynı zamanda çiftçilik yapan ailelerden ötürü bu oran düşebilirdi. Fakat bu durumda, gerek Türkiye genelindeki olgu ile gerekse Kapaklı'nın özellikleriyle açıklamak olanaklıdır. Kapaklı'da sanayileşmenin getirdiği istihlak ve arsa spekülasyonu, çocukların evlenince yeni bir eve çıkmaları için, ekonomik kolaylık sağlamıştır. Kaldı ki "...ülkemizde yarıdan fazla aile (%59.7) çekirdek aile özelliği taşımaktadır" (Kocacık, 1986:18). Kemaliye Araştırmasında "ailelerin %67'sinin çekirdek aile biçiminde ..." olduğunu ortaya çıkaran Erkul'un Kemaliye'de çekirdek ailelerin yüksek oluşunu açıklaması (Erkul, 1983:216) Kapaklı içinde açıklayıcıdır. Kemaliye araştırmasında "...örnekleme giren ailelerin %58'inin dışarıdan göç yolu ile geldiklerini" (Erkul, 1983:217) gösteren Erkul'a göre dışarıdan gelenlerin "... büyük bir kısmı sadece eş ve çocuklarını beraberlerinde getirmişlerdir" (1983:217). Kapaklı'da ise bu olgunun yanında, dışarıdan gelenlerin iş yerinde çalışırken evlenmeside, oldukça sık görülen bir durumdur. Dolayısıyla, Türkiye genelinde gerçekleşen toplumsal değişimin aile biçimini çekirdek aile biçimine dönüştürmesi olgusu Kapaklı için daha da yüksek bir oranda gerçekleşmektedir.

Kapaklı'da ataerkil geniş aile biçimi ise ortadan kalkmak üzeredir. Geneleksen değerlerdeki çözülme ataerkil aileyi zayıflatmış ve ataerkil ilişkilere dayalı aile biçimi önemini yitirmiştir.

Kıray'ın Ereğli araştırmasında da "...bağımsız birim teşkil eden evlerin %61'i kesin çizgilerle çizilmiş çekirdek ailedir" (Kıray, 1964:107). Ayrıca Kıray bu bulgusunu aile reislerinin yaş grupları dağılımı ile destekler. Kıray'ın Ereğli araştırmasında "55 yaşından küçük aile reislerinin oranı %72.4'tür" (1964:107). 15-55 yaş grupları arasındaki yaşılma Kıray'a göre "...kasabada, çekirdek ailenin yaygın ve egemen olduğunun diğer bir ifadesidir" (1964:107). Öte yandan aile biçimlerini bölgelere göre karşılaştıran Kocacık'a göre

"...gelişmiş bölgeler olarak Ege ve Marmara'da çekirdek aile oranı en fazladır (%71.6)" (Kocacık, 1986:18). Bu bölgelerin, özellikle de endüstri bölgelerinin yoğun olduğu Marmara bölgesinde oranın yüksekliğinde işçi ailelerinin etkisi olabilir.

Kapaklı'da geçici geniş ailelerin %75.7'si aile reisinin akrabalarından yana oluşmuştur. Aile reisinin eşinin akrabalarının bulunduğu geçici geniş ailelerin oranı ise %24.2'dir. Geçici geniş aileler içinde erkek tarafının ağır basmasında geleneksel değerlerin rolünün olduğu yatsınamaz. Fakat Kapaklı'da eşlerin çalışması olgusunun görüldüğü de hesaba katılırsa geçici geniş aile biçiminin geleneksel değerlerin etkisinin dışında bir etmen tarafından da etkilendiği kabul edilebilir. Bunun yanında Kapaklı'da aile reisinin ve eşinin kardeşlerinin bulunması, bu kardeşlerin Çerkezköy'deki işyerlerinde çalışıyor olmalarından da kaynaklanmaktadır. Aile reisinin yada eşinin kızkardeşlerinin bulunmasında çocuk bakımı ve ev işlerinde yardım etmeleri sözkonusu olsa bile erkek kardeşlerin bulunmasında, Kapaklı'da oturup işe gidip gelebilmek ön plandadır. Sanayi kuruluşlarının işçilerini kış koşullarından ötürü, yakında oturmaya zorlamaları da hesaba katılırsa, karı kocanın kardeşlerinden Çerkezköy'de çalışanların, enişte yada yenge yanında kalmak eğilimi güçlenecektir. Geniş aile (geçici) biçiminde aile reisinin kayınvalidesinin bulunmasında da geleneksel değerlerin rolü kadar "çalışan kızına" yardım etme isteğinin, daha doğrusu kızının çağrısının etkisinden sözetilebilir. Aile reisinin eşinin çalışması durumunda çocuk bakım hizmetlerinin de gelişmediği yerde, eşinin annesinin çocuk bakım hizmetlerinin görülmesinde bir tür tempo mekanizma işlevi görmesi Türkiye'de toplumsal bir olgu durumuna gelmiştir. Aynı durum Kapaklı için de geçerlidir. "Görelî olarak daha hızlı ve daha kapsamlı değişme hallerinde, her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi sağlayan kurumlar ve ilişkiler ortaya çıkar. Yada eski kurumlar yeni fonksiyonlar kazanır. Bu hal, sosyal yapının her kurumu, ilişkisi ya da bunlarla ilgili değerlerin, hepsinin aynı anda ve aynı hızla değişip, aynı süre içerisinde yeni bir yapı haline gelmemesinden doğar. Değişmenin bulaşmazlığını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve her iki sosyal ya-

pıya ait olmayan bu yeni beliren kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonları biz tampon mekanizmalar terimi ile ifade ediyoruz" (Kıray, 1964:16). Kadının çalışma yaşamına girmesinin getirdiği, çocukların bakımı işleri sanayi toplumlarında, o alanda uzmanlaşmış örgütlerle yerine getirilirken, sanaileşmekte olan ülkemizde yapılar ve işlevlerin birbiriyle aynı hızda oluşup gelişmemesinin ortaya çıkardığı çalışan annelerin çocuklarının bakımı sorunu, geleneksel tarımsal yapıda da gelişmiş sanayi toplumlarında da bulunmayan birtakım ilişkilerle çözümlenmek durumundadır. Fakıcı kadın olgusuna çevremizde sık sık tanık olurmaktadır. Çocuk bakım hizmetlerinin bulunduğu yerlerde, işlevsel oldukları kadarıyla aileler bu hizmetlerden yararlanmaktadır. Ancak, tam olarak gelişmemesi, kurumlaşmamış olması nedeniyle, tümüyle işlevsel olamayabilmektedir. Bu eksiklik, çalışan annelerin çocukların bakımını, farklı ilişkiler, mekanizmalar aracılığıyla yapmalarına yolaçmaktadır. Daha düşük gelire sahip ailelerde ise, çalışan kadın yerine akrabalardan biri ilede eşlerin anne babalarından biri bu işi yapmaktadır. Kapaklı'da çocuk bakım hizmetlerinin olmayışının, bu yönde bir eğilimi geliştireceği söylenebilir.

Nüfus ile ilgili bölümde verilen bilgilerden de hatırlanacağı gibi, Kapaklı'da aile büyüklüğü, 1985 nüfus sayımına göre 3.65 bizim araştırmamıza göre ise 4.2'dir. Bu sayısal özelliklerden de Kapaklı'da çekirdek aile biçiminin yerleştiği anlaşılır. Kapaklı'daki aile büyüklüğü, Türkiye ortalamalarından daha düşüktür. "Türkiye'de hane başına düşen nüfus 5.6'dır" (Kocacık, 1986:8). Bu da, Kapaklı'da yeni evli çiftlerin oluşturduğu yeni ya da genç ailelerin çokluğu ile açıklanabilir. Aile reisinin yaş dağılımında 55 yaş altındaki yaş gruplarının oranının %89.2, dahası 15-44 yaş grubundaki yağılmanın %70 olması da aynı olgunun ifadesidir. Bu aynı zamanda, yeni kurulan bir yerleşim biriminin özelliklerinin yansıması olarak da görülebilir. Kapaklı her ne kadar bir köyken bu duruma geldiyse de, köy durumuna ne nüfusu, ne üretim biçimi, ne büyüklüğü, hiç benzemeyen; işçi yoğun yeni bir oluşum görülmektedir.

Dolayısıyla Kapaklı'da aile yapısının kent düzeyine geldiği görülmektedir. Fakat ilişkilerde ve değerlerde aynı kentselliğin

gerçekleştiği söylenemez. Ya da başka bir söyleyişle, aile yapısındaki kentleşme, ilişkilerden çok daha ileridedir. Bu durum toplumsal değişimin, özellikle endüstrileşmenin öncelikle niceliksel değişimleri ve üretim ilişkileri karşısındaki konumuna ilişkin değişimleri yarattığına gösterir. İnsan-insan ilişkilerinin yanının da bulunduğu ve yine insan-insan ilişkilerinin üretim ilişkileri ile de ilintisinin bulunduğu düşünülürse, niceliksel değişimleri etkileyen toplumsal değişimin, ilişkilere de yansımaları beklemek doğru olacaktır. Yani, nitelik değişimi de gerçekleşecektir.

Kapaklı'da örnekleminize giren aile reislerinin tümü hem resmi nikah, hemde imam nikahı yaptırdıklarını bildirmişlerdir.

Aile reislerine eşleriyle nasıl evlendikleri sorulduğunda alınan yanıtlar tablo 37'de gösterilmiştir.

TABLO 37 EVLENME BİÇİMLERİ

Secenekler	Sayı	%
Görücü usulü ile	39	32.5
Tanışıp anlaşarak	61	50.8
Kaçarak, kaçırarak	14	11.7
Başka	6	5.0
TOPLAM	120	100

Kapaklı'da örnekleme giren aile reislerinin %50.8'i tanışıp anlaşarak evlendiğini, %32.5'i görücü usulü ile evlendiğini, %11.7'si ise kaçarak, kaçırarak evlendiğini bildirmiştir. Tanışıp anlaşarak evlirmenin oranı geleneksel değerlerle pek uyuşmamakla birlikte, genellikle genç evlilerden kurulu Kapaklı kasabası için normal karşılanabilir. Türkiye'nin kırsal yapısının gelenekselliği tanışıp anlaşarak evliliğe uygun düşen koşullar gösterebilmektedir. Kuşkusuz, tanışıp anlaşarak evlirmenin oranını yükselten önemli bir etmen, fabrika işçilerinin yapmış oldukları evliliklerin bu işyerlerinde başlayan tanışıklığa dayarmasıdır. İşyerlerinin çevre genişletici, tanışma ortamı yaratıcı hareketliliğinin, aile yapısına yansımaları doğaldır.

Kapaklı'da örnekleme giren ailelerde kadınların evlenme yaşında yığılma 17-18 yaş gruplarındadır. 17-18 yaşında evlenen kadın-

ların oranı %46.7'dir. Dağılım tablo 38'de gösterilmiştir.

TABLO 38 AİLE REİSLERİNİN VE EŞLERİNİN EVLENME YAŞI

Evlenme Yaşı	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
15-16	5	4.2	—	—
17-18	56	46.7	17	14.2
19-20	36	30.0	21	17.5
21-22	15	12.5	6	5.0
23-24	7	5.8	48	40.0
25-26	1	0.8	22	18.3
27-28	—	—	6	5.0
TOPLAM	120	100	120	100

Tablodan da görüldüğü gibi 19-20 yaş grubundaki oran ise ikinci yüksek orandır. Yani, örnekleme giren ailelerde kadınların evlenme yaşında, 19-20 yaşında evlenenler %30 oranındadır. Kadınların %12.5'i 21-22 yaş grubu içinde evlenmişlerdir. Evlenme yaşı açısından, Kapaklı'da kadının evlenme yaşı kırsal nitelik taşımaktadır. 21-22 yaş grubunda evlenenlerin oranının %12.5 olması kızların endüstri işyerlerinde çalışması ve Kapaklı'nın yeni kasaba olan bir yerleşim birimi olduğu gözönüne alındığında evlenme yaşının yükselme eğilimine girdiği şeklinde de yorumlanabilir. Bugünkü durumu ile Kapaklı ailesinde, kadının evlenme yaşı, kentsel ailenin evlenme yaşından küçüktür. Büyük kentlerde evlenme yaşları "(Kız 24) (Erkek 28)" dir. (Kocacık, 1987:36). Kapaklı'da örnekleme giren ailelerden erkeklerin evlenme yaşları ise, %40 ile 23-24 yaş grubu olduğu görülür. Ailelerde erkeklerin evlenme yaş grupları sırasıyla %18.3 ile 25-26 yaş grubu, %17.5 ile 19-20 yaş grubu, %14.2 ile 17-18 yaş grubudur. Bu da erkeklerin evlenme yaşının kentsel aileden küçük olduğunu göstermektedir.

Kapaklı'da aile büyüklüğü tablo 39'da gösterilmiştir. Örnekleme giren ailelerde aynı evde oturan kişi sayısı açısından en yüksek oran %32.5 ile 4 kişilik ailelerdedir. 4 kişilik ailelerin oranına çok yakın olan diğer grup ise %30.8 ile, 3 kişilik ailelerdir. Kapaklı'da çekirdek aile oranı yüksektir. Örnekleme giren ailelerin %15.8'i 5 kişilik aile iken, %14.2'si 6 kişilik aile, %2.5'i de 7 ki-

şililik ailedir. Örneklememize 8 kişilik bir aile girmiştir. 8 kişiden büyük aile ise örneklememizde yoktur.

TABLO 39 AİLE BÜYÜKLÜĞÜ

Aynı evde oturan kişi sayısı	Sayı	%
İki kişi oturanlar	4	3.4
Üç " "	37	30.8
Dört " "	39	32.5
Beş " "	19	15.8
Altı " "	17	14.2
Yedi " "	3	2.5
Sekiz " "	1	0.8
TOPLAM:	120	100

Kapaklı'nın aile büyüklüğü diğer kasabalarla karşılaştırıldığında örneğin Ereğli'de, yağılma "...beş kişilik ailede(dir)" (Kıray, 1964:46). Benzer bir durum Kemaliye'de de görülür, "en fazla yağılma %18 ile 5 kişilik aileler kümesidir" (Erkul, 1983:116). Kapaklı'da iki kişi ile beş kişilik aileler kümesi arasındaki yağılma %79.1'dir. Kapaklı'da aile ortalaması 4.2'dir. Bu oran gerek Ereğli'den "5.4" (Kıray, 1964:46), gerekse Kemaliye'den "5.53" (Erkul, 1983:117) daha küçüktür. Kapaklı'nın 1985 sayımına göre nüfusu 3944, aile sayısının ise 1079 olduğuna bakıldığında o oranlara göre ise aile ortalaması 3.7'dir. Kapaklı'da çekirdek ailenin yüksekliğinin de en önemli nedeni sanayi kuruluşlarının yakında olması ve çalışma çağındaki genç nüfusun yerleşim yeri niteliğinde olmasıdır. "Hane halkı büyüklüğünün il, ilçe, köy ve Türkiye itibarı ile dağılımları" (Kocacık, 1986:18) nı veren Kocacık'a göre "altı ve daha fazla kişili aileler ... illerde %38, ilçelerde %36 oranında" (1986:18) dir. Yani illerde ve ilçelerde geniş aile oranı genel dağılım içinde düşüktür. "Köylerdeki geniş aile oranının diğer yerleşim birimlerine göre daha fazla olduğuna" (1986:19) değinen Kocacık "bu duruma göre nüfusu az olan yerlerde geniş ailenin, nüfusu fazla olan yerlerde küçük ailenin fazla olduğu söylenebilir" (1986:119) demektedir.

'Ortalama ev halkı üyelerini', "Türkiye 5.7, ... kentler 4.6, kasabalar 5.2 ... köyler 6.2" (Kongar, 1972:68) olarak veren Kongar'a

göre "ortalama aile büyüklüğü ile çağdaşlaşma (modernleşme) eğilimlerinin bir ürünüdür. Çünkü gerek çocuk sayısı, gerekse akrabalarla birlikte yaşama, çağdaş yaşamla ilgili ve sanayileşme düzeyinin biçimlendirdiği değerler ve davranışlardır" (1981:378).

Kalecik'te aile büyüklüğünü "4.36" (Uygun, 1984:220) olarak veren Uygun'a göre "aile biçimi bakımından benzerlikler gösteren kasabalar aile büyüklüğü bakımından ise farklılıklar göstermektedir" (1984:221). Diğer toplumbilincilerin bulguları ile Kalecik'teki aile büyüklüğünün, Kalecik'te daha küçük olması yönündeki farkını ise Uygun "...iki büyük kente çok yakın olması ve bu iki kentle sürekli bağlantısının bulunması ile" (1984:222) açıklamaktadır. Kapaklı için de aynı açıklamalar yapılabilir. Kentlere yakınlığının dışında ve ondan da ileri kentsel üretim biçimi ile içiçe olan; kentsel üretim ilişkilerinin içinde bulunan Kapaklı'da aile büyüklüğü açısından görülen durum kentsel değerlerin oldukça yüksek olarak benimsendiğidir.

TAFLO 40 AİLELERİN ÇOCUK SAYISI

Çocuk Sayısı	Sayı	%
Çocuksuz aileler	8	6.7
Bir çocuklu aileler	48	40.0
İki " "	36	30.0
Üç " "	16	13.3
Dört " "	9	7.5
Beş " "	2	1.7
Altı " "	1	0.8
TOPLAM	120	100

Örneklemeimize giren ailelerin %40'ının bir çocuğu, %30'unun iki çocuğu, %13.3'ünün üç çocuğu, %7.5'inin dört çocuğu, %1.7'sinin beş çocuğu, %0.8'inin altı çocuğu vardır. Örneklemeimize giren ailelerden, çocuksuz olanların oranı %6.7'dir. Kapaklı'daki nüfusun çalışma çağındaki genç nüfus olduğu hatırlanırsa, endüstriyel üretim ilişkilerinde yaşıyor olmalarının kentsel değerlerin benimsenmede etkili olduğu söylenebileceği gibi, örneğin çocuk sayısının değişme olasılığını gözardı etmemek gerekir. Nitekim, aile reislerine 'sizce bir ailenin kaç çocuğu olmalı' sorusu sorulduğunda alınan yanıtlar bir

çocuk isteyen ailelerin oranının düşük olduğunu göstermektedir. Dağılımı gösterir tablo aşağıdadır.

TABLO 41 AİLE REİSLERİNİN İSTEDİKLERİ EN ÇOK ÇOCUK SAYISI

İstenen çocuk sayısı	Aile reisi sayısı	%
1 çocuk isteyenler	5	4.2
2 " "	79	65.8
3 " "	31	25.8
4 ve daha fazla çocuk isteyenler	1	0.8
Allahbilir	4	3.4
TOPLAM:	120	100

Örnekleminize giren aile reislerinin %65.8'i iki çocuk istemektedirler ve en çok yığılma da iki çocuk isteyenlerdedir. Üç çocuk isteyenlerin oranı %25.8, bir çocuk isteyenlerin oranı ise %4.2'dir. Dört ve daha fazla çocuk isteyen bir aile reisidir, oran olarak %0.8'dir. Kaç çocuk olacağını Allah bilir diyenlerin oranı da oldukça düşüktür. Çocuk isteme konusunda dinsel tutumun iyice azaldığı görülmektedir. Çocuk sayısı açısından ise Kapaklı'da iki çocuk ideal çocuk sayısı gibi görülmekle birlikte üç çocuk isteyenlerin oranı da yüksek sayılabilir. Bu değerler aile büyüklüğü ile aile reislerinin düşünce ve istekleri arasında daha doğrusu tutumları arasında bir paralellik olduğunu gösterir. Farklılık sadece bir çocuk isteyenler grubundadır. Dolayısıyla bir önceki tablo ile karşılaştırıldığında bir çocuklu ailelerin sayısının isteği sorulduğunda düştüğü görülmektedir. Ancak yığılmanın iki ve üç çocuklu olması kentsel aile büyüklüğüne yakın bir aile büyüklüğünün düşünülüğünü gösterir. Diğer bir farklılık ise dört ve daha fazla çocuğu olan aile sayısı ile dört ve daha fazla çocuk sahibi olmak isteyenlerin farklılığıdır. Dört ve daha fazla çocuk isteyenler ve Allahbilir diyenlerin sayısı dört ve daha fazla çocuk sahibi olanlardan daha azdır. Bu da bir düşünce farklılaşması olarak yorumlanabilir.

Kapaklı'da aile içi insan ilişkilerine geçmeden önce ailenin üretim ilişkileri ile yakın temasının olduğu yanını vermekte yarar vardır. Kapaklı'da aile endüstriyel üretimle içiçedir. Geleneksel ailenin, aile içi işlerde ücretsiz çalışan kişileri yerine, işyerinin, üretimin aileden ayrılması çoğrultusunda ev dışında ücret karşılığı

çalışan kişileri barındırmaktadır.

Örnekleme giren aile reislerine sizden başka çalışan var mı? sorusu sorulduğunda 48 aile reisi ailede kendisi dışında çalışan olduğunu söylemiştir. Yani Kapaklı'da örnekleme giren ailelerden %40'ında bir kişiden fazla kişi çalışmaktadır. Kuşkusuz bu çalışmayı aile dışında ücretli bir işte çalışma olarak aldık.

TABLO 42 AİLE REİSİ DIŞINDA ÜCRETLİ BİR İŞTE ÇALIŞANLAR ve YAKINLARI

Seçenekler	Sayı	%
Sadece aile reisi	72	60.0
Kendi ve Eşi çalışanlar	10	8.3
Kendi ve Kızı çalışanlar	21	17.5
Kendi ve Oğlu çalışanlar	17	14.2
TOPLAMI	120	100

Tabloda da görüldüğü gibi örnekleme giren ailelerin, %60'ında sadece aile reisi çalışırken, %8.3'ünde hem kendi hem eşi çalışmaktadır. Aile reislerinden kendi ve kızı çalışanların oranı %17.5, kendi ve oğlu çalışanların oranı %14.2'dir. Dolayısıyla Kapaklı'da aile üretim işlevleri bakımından sanayileşme eğilimine birden fazla kişiyle girmiş durumdadır. 21 çiftçiden başka aile işletmesi dışında çalışanların ya da aile işletmesi dışından gelir elde edenlerin %82.5'lik oranının yanında, ikinci kişilerle de aile dışına çıkmıştır. Bu durum aile içi ilişkileri etkileyecektir. Ailede çalışan ikinci kişilerin tümünün işyerleri Kapaklı dışında ve Çerkezköy'dedir.

Yine örnekleme giren aile reislerine ailede kendisinden başka çalışanların kazandıkları parayı kendisine mi verdikleri sorulduğunda, eşi çalışan aile reislerinin tümünün eşi parayı aile reisine vermektedir. Kızı çalışan 21 aile reisinden 19'u yani %90.5'i kazandıklarını babasına verirken %9.5'i kazandıkları parayı babasına vermektedir. Oğulları çalıştığında ise durum değişmektedir. Oğlu çalışan aileler içinde oğulların %64.7'si kazandıkları parayı kendileri harcamaktadırlar. Kazandıklarını babasına veren oğulların oranı %35.3'tür. Özetle, endüstriyel üretim ailelere aile işletmesi dışında gelir getirici bir işlev üstlenmiş durumdadır.

ANNE, BABA-OĞUL İLİŞKİSİ

Anne, baba-oğul ilişkisi aile içi insan ilişkilerinde önemli bir ilişkidir. Kıray'ın deyimiyle "...ev içi insan ilişkilerinin en önemlisi oğullarla ana baba arasındaki ilişkilendir" (Kıray, 1964:109). Ve "bu ilişkilerdeki değişme ailenin iç yapısını doğrudan etkiler" (1964:109).

Kapaklı'da çekirdek aile biçiminin oranının çok yüksek olması, anne, baba-oğul ilişkisinin değiştiğinin işaretidir. Kıray ailedeki, anne, baba-oğul ilişkilerinin değişmesini "...hem ailede hemde toplumda kontrol sahibi olan kimselerin yaş ortalaması değişmiştir" (1964:109) şeklinde bir sonuçla da vurgular. Anne, baba-oğul ilişkisinin önemine Erkul "...geleneksel değer anlayışının egemen olduğu toplumlarda erkek çocuğa, kız çocuğuna oranla daha farklı bakılır" (Erkul, 1983:221) şeklinde bir açıklama getirir.

Geleneksel ve değişmeye kapalı toplumlarda "bir baba erkek çocuklarının olmasını çok ister ve erkek çocuğa sahip olmakla da övünür" (1983:222). Kapaklı'da örnekleme giren aile reisleri, birtek çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olmasının isterdiniz? sorusuna %57.5 oranında erkek, %37.5 oranında farketmez, %5 oranında kız yanıtını vermiştir. Bu durum yukarıdaki geleneksel anlayışın, oldukça azalmakla birlikte, farketmez diyenlerden bir erkek isteme eğiliminin devam ettiğini gösterir. Ancak bu oran, geleneksel değerlerdeki değişimin yüksekliğini ortadan kaldırmaz. Geleneksel toplumsal yapı ile karşılaştırıldığında farketmez diyenlerin oranının %45 olması yine de yüksek bir orandır. Kapaklı gibi aile dışı işlerde çalışıp para kazanmada kızların da olduğu bir yerde çocuğun cinsiyeti konusunda geleneksel değerler, ayakların yere basmaz bir duruma gelebilir. Kız çocuklarının da gerektiğinde çalışması, üstelik oğullara oranla çok daha yüksek bir oranda kazandıklarını babasına vermesi en azından duygusal boyutta bir değişimin olabilirliğinin arttırabilir.

Kapaklı'da aile reislerinin çocukları ile anlaşmazlık konuları tablo 43'te verilmiştir. Buna göre Kapaklı'da çocukları ile anlaşmazlık sorusuna verilen yanıtlar içinde aile reislerinin %44.9'u çocuklarının yanlış davranışları olmadığını söylemişlerdir.

TABLO 43 ÇOCUKLARI İLE ANLAŞMAZLIK KONULARI

Seçenekler	Sayı	%
Dik kafalı ve kırıcılar	6	12.2
Bizi saymıyorlar	8	16.3
Fikirlerimize önem vermiyorlar	9	18.4
Bize bakmıyorlar	1	2.1
Yanlış davranışları yok	22	44.9
Başka	3	6.2
TOPLAMI	49	100

Anlaşmazlık konularının başında ise %18.4'lük bir oranla fikirlerine önem verilmediğini belirten aile reisleri gelmektedir. Örnekleme giren aile reislerinin %16.3'ü çocuklarının saygı göstermediklerini belirtirken, %12.2'si çocuklarının geçimsiz olduklarını ifade etmektedirler. Anlaşmazlık olmamasının oranının Kapaklı'daki durumu geleneksel bağlılık beklentilerinin olmayışı, çocukların bağlılıkları, babanın hoşgörüsü ve demokratikliği ile açıklamak mümkündür. Kapaklı'da çocukların genellikle çalışmalarına eve katkıda bulunduğu gibi katkıda bulunmasa da artı bir yük getirmez. Bu iki özellik nedeni ile aile reislerinin çocuklarından çok daha fazla şeyler isteme eğilimlerini azaltır.

Kapaklı'da gençlerin genellikle çalışıyor olmalarının getirdiği ekonomik bağımsızlıkları ilişkilerinde bir serbestliğe sağlamaktadır. Kazandığı parayı harcama niteliği, dışarı ile ilişkisinin artması disiplinci, otoriter bir geleneksel ilişki ile uyumsuz. Bu gençlerden yakımanın bir nedeni olabilir. Kazanılan paranın israfçı bir tutumla harcanması da aile reislerinin anlaşmazlık noktalarından biridir. Türk toplumundaki aile reisinin, çocuklarının geleceğini düşürme kaygısı çocuklarına tutumlu olmak yolunda zorlamalarına neden olmaktadır. Özetle, Kapaklı'da değişen anne, Baba-oğul ilişkisinde geline durum, anlaşmazlık olgusunun görece azlığı, gençlerin ekonomik bağımsızlıklarının getirdiği serbest yaşam biçimi ve gelirini harcamada israfçı davranması; anne babanın görüşleri doğrultusunda harcama yapmamasından kaynaklanan bir anlaşmazlık durumudur. Değişen aile yapısı, canlanan yaşamın, durağan ve kontrolü mümkün ilişkilerin azalmasına yol açmıştır. Gençlerin çalışmak üzere evden ayrıldıktan

sonraki davranışlarını kontrol olanağı ortadan kalkmaktadır. Ancak toplumumuzdaki yaşlılık kaygısı çocuğun ilişkilerinde fazla serbest olmasından duyulan bir tedirginliği de getirir. Kontrolden çıkan, saygısız, bağlılığı olmayan oğlun gelecekte bakıp bakmayacağı düşüncesi serbest, kentsel ilişkiler karşısında geleneksel eğilimlere bir direnç katmaktadır. Kapaklı'da endüstriyel işyerleri içiçe olma, bu işyerlerinde çalışmanın yönlendirdiği bir düşünce ve değerler sistemi yaratmaktadır. Çerkezköy'deki sanayileşme ile içiçedir. Dolayısıyla eski kasaba yapısından farklı bir ilişkiler sistemine sahiptir. Geleneksel yapıda babanın otoritesi büyük oranda ekonomik gücü elinde tutmasından kaynaklanır. Ailenin geliri kontrolü altındadır. Buradan aldığı güçle otorite tesisinde zorlanmaz. Ama oğullarının üretime, kazancını kontrol edemediği bir ilişkiler sisteminde otoritenin azalması gündeme gelmek zorundadır. İlişkilerin değişmesi değerlerin değişmesinin önünde gittiği için de değerlerin birdenbire tümden değişmesi beklenemez.

Ailenin oğulla ilişkisini ortaya koyan bir tutum dağılımı da bir kimse yaşlanınca ona kimin bakması gerektiği sorusunun yanıtlarında görülür. Erkek çocuğu olan güvenin devam etmesinin yansıdığı bir dağılım sözkonusudur.

TABLO 44 BİR KİMSE YAŞLANINCA ONA KİM BAKMALIDIR?

Seçenekler	Sayı	%
Erkek çocuk	74	61.7
Kız çocuğu	29	24.2
Huzurevine gitmeli	14	11.7
Başka	4	3.3
TOPLAM	120	99.9

Tablodan da görüleceği gibi örnekleme giren aile reislerinin %61.7'si bir kimse yaşlanınca ona erkek çocuk bakmalıdır demiştir. Kız çocuk bakmalıdır diyenlerin oranı %24.2'dir. Huzurevine gitmeli diyenlerin oranı ise %11.7'dir. Bu durum da geleneksel değerlere özgü gelecek beklentisinin erkek çocuk üzerine kurulu olması oranı özellikle kız çocuğa kıyasla yüksektir. Fakat bu oran kentleşen değerler, erkek çocuğun eski otoriter ilişkiden kopması yüksek bir ge-

değer oranına ulaşmayı engellemektedir. %24.2'lik bir oran ise kız çocuğun öneminin yükselme eğilimine ifade etmesi bakımından ilginçtir. Erkul bu durumu, yani kız çocuğundan geleneksel düzeyde görülmeyen biçimde yüksek olan beklentiyi şöyle açıklar; "...Değişen ilişki düzeni ve baba-oğul dayanışmasının çözülmeye başlaması kız çocuk hakkındaki düşüncelerin değişmesine yol açmıştır" (1933: 230). Yaşlılık hizmetleri konusunda Kapaklı'da görülen oran da kentsel eğilimi ifade eder niteliktedir. Bize göre de geleneksel yapının çözülmesinin en önemli göstergelerinden biri bu eğilimdir. Düşük olmakla birlikte ruhsal yaşlılık hizmetlerine bu orandaki bir ilgi ve eğilim kentsel değerlerin varlığını gösterir. Sonuç olarak ileriye yönelik beklentilerde çocuğa olan güvenin azalma eğilimine karşılık kız çocuğa bir güven duygusunun, ona yönelik beklentinin yükselme eğilimi ile kurumsal yaşlılık hizmetlerinin isteme, kabulleme eğilimi görülmektedir.

Aile reislerinin geleneksel değerleri ile kentsel değerler açısından tutumlarının ortaya çıkarılmasına yönelik bir soru da, annenizin babanızın, kayınvalidenizin, kayınpederinizin yanınızda kalmasını istemisiniz? sorusudur. Örnekleme giren aile reislerinin %61.7'si anne-baba, kayınvalide-kayınpederin yanında kalabileceğini belirtmiştir. Kalmasını istemeyenlerin oranı ise %38.3'tür. Farklılaşan baba-oğul ilişkisine göre yüksek sayılabilecek bir oran sözkonusudur. Aile reislerinin, kendi oğullarına yönelik beklenti oranından yüksek bir oranın görülmesi, kuşaktan kuşağa artan bir kentsel değerlere yönelme eğilimininde anlatımdır. Anne baba, kayınvalide kayınpederin kalmasını isteme ve istememe nedenleri tablo 45 te gösterilmiştir.

Anne ve babaların yanında kalmalarını isteme nedenleri arasında en yüksek oran %52.8 ile kendilerini onlara bakmakla yükümlü saymasıdır. Anne baba, kayınvalide-kayınpederin kalmasını onlardan yardım bekledikleri için isteyenlerin oranı ise %36,5 ile ikinci yüksek oran olmaktadır. Kendilerini bakacak durumda olmadıkları için yanlarında kalmalarını isteyen aile reislerinin oranı %3,2, çevre baskısından ötürü bakmak isteyenlerin oranı ise %2,7 dir. Örnekleme giren aile reislerinin anne baba, kayınvalide-kayınpederlerin yan-

larına almak isteme nedenleri, geleneksel değerlerin yüksek bir oranda varlığını göstermektedir. Ailenin büyüklerini bakmayı kabul etme ve bunu geleneksel aile ilişkileri içindeki değerlerden hareketle isteme, oğullarına karşı ortaya çıkan güvensizlik eğilimleri ile birlikte değerlendirildiğinde, aile reislerinin kararlı bir geleneksel tutuma sahip olduklarını söylemek mümkündür.

TABLO 45 ANNE-BABA, KAYIYALİDE-KAYINPEDERİN YANLARINDA KALMALARINI

İSTEMİYENLERİN NEDENLERİ		İSTEMİYENLER VE NEDENLERİ	
İsteyenler ve nedenleri	Sayı	İsteyenler ve nedenleri	Sayı
Bakmakla yükümlüym	39	Birbirimizle anlaşamıyoruz	13
Kendilerine bakacak		Evimiz yeterince	
durumda değililer	6	büyük değil	9
Çevreye karşı ayıp		Giderlerimiz	
olmasın diye	2	artıyor	14
Evde bize yardımcı		İstedikimiz gibi	
oldukları için	27	yaşamıyoruz	7
Başka	2	Başka	3
TOPLAM	74		46
			100

Aile büyüklerinin yanlarında kalmasını istemeyiş yada bakmak istememe nedenlerine bakıldığında da geleneksel değerlerin varlığı görülür. Nitekim bakmak istememe nedenlerinin başında ekonomik yetersizlik gelmektedir. Örnekleme giren aile reislerinin %30.4'ü aile büyüklerinin giderleri arttığı için bakmak istemediklerini belirtirken, %20.5'i evlerinin yeterince büyük olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlerle ilgili nedenler olan anlaşamama ve istediğimizi gibi yaşayamıyoruz diyenlerin oranı yüksek olmakla birlikte ekonomik faktörlerden daha düşük bir orandadır. Anlaşamadıkları için bakmak istemeyenler %28.3'lük bir orana sahipken istediği gibi yaşamasını engeller kaygısıyla bakmak istemeyenlerin oranı ise %15.2'dir. Dolayısıyla, Kapaklı'da aile reislerinin babalarına yönelik tutumları ile oğullarına yönelik düşünceleri arasında geleneksellik, kentsellik açısından bir farklılık görülmektedir. Babaları ile ilişkilerinde geleneksel değerlerin etkisi altında kalan aile reisleri, oğulları ile ilişkilerinde kentsel tutumların baskısı altındadırlar. Değişmeyi kendi yaşam süreçleri içinde gerçekleştirmektedirler. Köy iken kasaba olan; işçi yoğun bir yerleşme birimine, köyden gelen sanayi işçilerinin getirdiği değerler ile, yaşanan üretim ilişkilerinin, her iki kesime birden uyguladığı değişme yönündeki baskı, aile reislerinin babaları ve oğulları ile olan ilişkilerinde, düşünce ve tutumlarında bugün görülen geleneksellik ve kentsellik özelliklerini ortaya çıkarmıştır. Aile içi insan ilişkilerinin, değişmesinin özgün bir kesiti, aile reislerinin, babaları ile olan ilişkilerinde geleneksel değerlerle ilgili, oğulları ile olan ilişkilerinde ise kentsel değerlere daha yakın olan tutumlarında görülmektedir. Bu durum değişmeyi göstermekle birlikte aile reislerinin, oğullarının geleneksel ilişkilerden uzaklaşmalarına karşı duydukları bir tepkinin ifadesi olarak yorumlanabilir.

Aile reislerinin oğullarına karşı tutumlarının, kızına ve eşine göre farklılıklarını ise seyahate gönderme düşüncelerinden görmek mümkündür. Dağılım tablo 46'da görülmektedir. Oğulunu tek başına seyahate göndermeyi tüm aile reisleri kabul ederken, eşini ve kızını tek başına seyahate göndermede bu oran oldukça düşmektedir. Aile reislerinin %36.7'si eşlerini tek başına seyahate gönderebileceklerini

belirtirken, kızını tek başına seyahate gönderebileceklerini belirtenlerin oranı %26.7'ye düşmektedir. Oğullarını aile içindeki serbestliği tek başına seyahate gönderme düşüncesinde açıkça kendini göstermektedir. Buna karşılık eşini ve kızını tek başına seyahate gitmesinde oğullara gösterilen güven yada serbestlik iyice düşmektedir. Ancak, gerek kızları için, gerekse eşleri için seyahate gidebilir diyenlerin oranınının katı bir geleneksellik gösterdiği söylenemez. Yaşanan ilişkilerin etkisiyle, kız çocuğunu ve eşinin tek başına seyahate gitmelerinde sakınca görmeyenlerin oranlarında anlamlı sayılabilecek bir yükselmeden söz edilebilir. Bunda, yaşanan çalışma koşullarının etkisi vardır. Kızını çalışmak üzere fabrikaya göndermesi ile birlikte güvensizlik duygularını haklı çıkaracak herhangi bir olayla karşılaşmayan aile reislerinin geleneksel değerlerinde azalma olması kaçınılmazdır. Toplumsal yapıdaki çağdaşlaşma ve modernleşme, kitle iletişim araçları yolu ile toplumu, kendisi dışındaki dünyayı görmesi, tanınması, kendisi dışındaki yerlerin, yaşamın bilinmezliğini azaltmış ve güvensizliğide o oranda gerilemeye başlamıştır. İhtiyatla karşılamakla birlikte geleneksel değerlerin, eşinin ve kızının tek başına seyahate gitmesine engel olan güvensizlik duygusunda bir azalma olduğu söylenebilir.

ANNE, BABA-KIZ ÇOCUK İLİŞKİSİ

"Geleneksel ilişki düzeni içinde kız çocuğa daha az özen gösterilir. Kız çocuğuna 'başkası için bakılıp büyütülen' biri gözüyle bakılır" (Erkul, 1983:234). "Kız çocuğu, okul çağından sonra evleninceye kadar, evde gördüğü işlerden gezmelerine kadar heran annesiyle beraberdir. Annesinin dert ortağı ve arkadaşıdır...Baba ile kız arasındaki ilişki... çok daha sade olan ve şefkate dayanan basit bir ilişkidir" (Kıray, 1964:113-114). Yada kız çocuk-anne, baba ilişkisinin "...temeli 'disiplinle karışık şefkat' biçimindedir" (Erkul, 1983:234). Kapaklı'da ise bu ilişkide değişiklik yaratacak çok daha dinamik bir ilişkiler bütünü sözkonusudur. Herşeyden önce, kız çocuğu endüstri işçisidir. Geleneksel yapıdaki aile içinde ücretsiz çalışması yanında, dışarıda çalışarak eve gelir getirmektedir. Bu durum,

İki önemli yeniliği gündeme getirmiştir. Birincisi, kızçocuk her zaman annesinin yanı başında; evde değildir. Mesaiye kalmadığı halde haftanın beş günü, 8'er saat işyerindedir. İkincisi ise eve para getirmektedir. Endüstri işçilerinin dışında evde ev işlerine yardımında devam ettiği düşünülürse kız çocuk edilginlikten çıkmıştır. Aynı zamanda kız çocuk 'başkası için bakılıp büyütülen' biri değildir. Başkasına gitmeden önce ev işinde çalışmasının yanında eve ekonomik katkı sağlamaktadır. İşte bu oluşum anne, baba-kız çocuk ilişkisinin en çok değişen ilişki olmasının neden olmuştur.

Eskiden annesi aracılığı ile ulaşabildiği babasına, kazandığı parayı vermektedir. Babasının zamanı, kızının vardiya saatine göre düzenlenebilmektedir. Kızı geceleyin fabrika servislerinden indiğinde, onu babası karşılamakta, eve götürmekte, işe gideceği zaman ise evden servise götürmektedir. Ev düzeninde kız çocuğun vardiya saatine göre değişmektedir. Servis saatinde uyandırma, yemeğini hazırlama, anne-kız ilişkisinin yeni bir boyutudur.

Temelinde kız çocuğu dışarıda çalışmasının bulunduğu, bu yeni ilişkiler sisteminin geleneksel yapıdan çok büyük farklılık gösterdiği açıktır. Herşeyden önce, kız çocuğunun edilginliği ortadan kalkmıştır. Kuşkusuz, anne, baba-oğul ilişkisi kadar kontrolsüz ve disiplinsiz, daha doğru bir deyişle, oğulla olan ilişki kadar demokratik değildir. Değişme, geleneksel yapıdaki kız çocuk-anne, baba ilişkisine göre büyük bir değişmedir.

Aile içindeki kız çocuğunun durumuna ilişkin ilginç bir gelişme ise kız çocuklarının 'kocaya kaçmalarında' takınılan tavarda görülür. Kız çocuklarının, Kapaklı'daki gibi fabrika işçisi olarak çalıştığı köylerdeki gözlemler ve tanık olunan bir kız kaçma olayında, kızların evlenecekleri zaman fabrikalardan aldıkları kıdem tazminatının ailenin gösterdiği tepkinin kaynağı olduğu görülmüştür. Kızının kaçtığını öğrenen aile, önceleri kaçıdığı köye ve çocuğun evine kadar gidip tartışıp hatta dövülecek kadar sert tepki göstermiş iken, kızın kıdem tazminatını kendilerine vermeyi düşündüğünü söyleyip, kıdem tazminatında getirip verdikten sonra tepkilerinin azaldığına tanık olunmuştur. Eskiden çok daha uzun süren dargınlığın yanında çok kısa denilebilecek bir süre sonra dargınlık bitmiş hatta düğününe katılır-

maştır. Bu gibi durumlar kız çocuklarının, 'kocaya kaçma' olaylarında oldukça sık görülmektedir. Dolayısıyla tepki, kızının evlenme biçimine, yönelik olmaktan çok kızın kaçmasıyla birlikte uğrılan ekonomik kayıptan kaynaklanmaktadır. Bu da sosyal güvence ilişkisinin değişik bir yansımasıdır.

Çalışıyor olmalarıyla birlikte kız çocuklarının, örneğin istediği evliliği engellemesi durumunda bir bakıma 'kaçması' olasılığını, zımni bir pazarlık gücü olarak kullanma olanağına sahip olmaları aile içi ilişkilerdeki edilginlikten, görece bir etkinliğe ulaşması Kapaklı içinde geçerlidir.

Bu durumda, kız çocuk-anne, baba ilişkilerindeki geleneksel değerlerin, üretim ilişkisinin zorlamasıyla değişmesi kaçınılmazdır ve değişmiştir. Nitekim tablo 47'de de görüldüğü gibi bu değişme, çocukların eş seçimine ilişkin serbestliği konusunda da ortaya çıkmıştır.

TABLO 47 ÇOCUKLARIN, EVLENİRKEN EŞ SEÇME SERBESTLİĞİ

Seçenekler	Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%
-Kendisini beğenip uygun gördüğü biriyle	34	61.8	24	42.1
-Benim uygun gördüğüm biri ile	17	30.9	31	54.4
-Başka	4	7.3	2	3.5
TOPLAM	55	100	57	100

Örneklene giren aile reislerinden çocuk sahibi olanların, çocuklarının nasıl bir evlilik yapmasını istersiniz sorusu sorulduğunda, erkek çocukların kendi seçeceği biriyle evlenmesini isteyenlerin oranı %61.8'dir. Benim uygun gördüğüm biriyle evlenmeli diyenlerin oranı ise %30.9'dur. Kız çocuklarının eş seçimindeki durum farklılaşmaktadır. Kız çocuklarının kendi beğendiği ve istediği biri ile evlenmesini isteyen, düşünen aile reislerinin oranı %42.1 iken, benim beğendiğim ve uygun gördüğüm biriyle evlenmeli diyen aile reislerinin oranı %54.4'tür. Erkek çocuklarla karşılaştırıldığında, erkek çocuklarına tanınan eş seçme özgürlüğü daha yüksektir. Ancak, kız çocuklarına tanınan eş seçme özgürlüğünün oranı da daha önce be-

İrtildiği gibi bir değişmeyi ifade etmektedir. Eş seçme özgürlüğü konusunda benzer bulguların Erkul'da elde etmiştir. Erkul'a göre "...eş seçme özgürlüğünün oranı erkeklerde daha fazladır" (1983:235). Kız çocuklarının aile ilişkileri konusunda da Erkul'a göre "...değişen koşullar, kız çocuğunun gerek baba evindeki ve gerekse gelin olarak gittiği koca evindeki ilişkilerinin değişmesine neden olmuştur" (1983:235). Kız çocuk-anne, baba ilişkilerinde geleneksel değerlere göre, oldukça önemli değişmelerin görüldüğü Kapaklı'da, miras ilişkileri Medeni Kanun'a göre işlemektedir. Ancak, genelde görüldüğü üzere kız çocuklarının babanın sağlığında, gelirden herhangi bir talebi sözkonusu değildir.

Kapaklı'da karı koca ilişkilerinde geleneksel değerlerin görece ağırlığı devam etmektedir. Erkeğin egemenliğindeki bir karı koca ilişkisi vardır. Evli çiftlerin yaşı küçüldükçe geleneksel değerlerden kentsel değerlere geçiş eğilimi güçlenmektedir. Fakat kadın, erkeğin yanında ikinci plandadır.

TABLO 48 AİLE İLE İLGİLİ KARARLARIN ALINMASINA İLİŞKİN TUTULLAR

Seçenekler	Sayı	%
Babam	...	...
Yalnız ben	60	50.0
Ben ve eşim	46	38.3
Tüm aile birlikte	12	10.0
Eşka	2	1.7
TOPLAM	120	100

Örnekleme giren aile reislerinin, aile ile ilgili kararları kim alır sorusuna verdikleri yanıtlarda, kentsel değerlere doğru bir yönelim görülmektedir. Kararları, yalnızca ben alırım diyen aile reislerinin oranı %50'dir. Eşim ve ben diyenlerin oranı ise %38.3'tür. Kararları tüm aile birlikte alır diyenler ise örnekleme girenlerin %10'udur. Aile ile ilgili kararların alınmasında, eşyle birlikte davranan aile reislerinin oranı, yaş grupları küçüldükçe yükselmektedir. Geleneksel değerlerden kentsel değerlere doğru gerçekleşen, karı koca ilişkilerinin değişmesinde iki önemli neden vardır. Bunlardan biri

kadının çalışma yaşamından gelmesi, diğeri ise son yıllarda evliliklerin eşlerin tanışıp anlaşarak kurdukları evlilikler olmasıdır. Babasının evinde iken çalışmaya başlayan kadın, eşi ile işyerinde yada çevresinde tanışmakta ve başlangıçtan itibaren bir sevgi evliliği kurulmasına olanak doğmaktadır. Çalışma yaşamından gelmesi eşi ile aynı koşulları yaşamış olmasından ötürü, görüş ve anlayış birliğinin kolaylaştırmakta ve buda daha eşitlikçi bir karı koca ilişkisine zemin hazırlıyabilmektedir. Sonuç olarak, Kapaklı'da kadın, geleneksel değerlerin özelliklerine uygun olarak ikinci planda görülmekle birlikte, aileyi ilgilendiren kararların alınmasında eşitlikçi bir düzeye doğru, kentsel değerlerin benimsenmesi eğilimi güçlenmektedir.

Kapaklı halkı arasındaki ilişkilerin geleneksellik boyutu ile kentlilik boyutu içiçedir. Kapaklı'nın yerlisi olan halk arasında güçlü akrabalık bağlarının geçerli olduğu sülaleler olmakla birlikte dışarıdan gelenlerde de bir dayanışma görülebilmektedir. Komşuluk ilişkileri, kentsel ilişkilere oranla daha güçlüdür. Kapaklı'nın yerlilerinde pek su yüzüne çıkmamakla birlikte, azınlığa düşmenin tedirginliği vardır. Daha önceden belirtildiği gibi, önceki yıllarda seçimleri kazanan parti veya politik görüşün kasaba belediye başkanlığı seçiminde yitimesinde dışarıdan gelenlerin etkisinin olması kasaba yerlilerinde bir rahatsızlık yaratmıştır. Bir kasabalının ifade ettiği gibi 'hangi kahveye gitseler Kapaklı doğumlular daha azdır'. Kapaklı'da geleneksel yapıya uyan, yüz yüze ilişkiler olmakla birlikte çok da güçlü değildir. 1200'e yakın ailenin bulunduğu Kapaklı'da böyle olması da doğaldır.

TÖRENLER VE BU TÖRENLERDEKİ İNSAN İLİŞKİLERİ

İnsan ilişkilerinin önemli bir alanı da törenlerdir. Törenler, insan yaşamındaki gündelik olağanlığın dışında daha seyrek karşılaştıkları, sevinç ya da üzüntü verici olaylarla karşılaştıklarında girdikleri insan ilişkileri olarak tanımlanabilir. Ve kuşkusuz toplumların farklılaşması gibi törenler de farklılaşırlar. Toplumların yapısında meydana gelen değişmelerin bu yapının kültürel ögesi olan törenleri etkilemesi kaçınılmazdır. Feodal dönemdeki bir toplumun yapısının tarım ürünlerinin pazarlandığı panayırların, günümüzde sanayi toplumunun ürettiği endüstriyel ürünlerinin sergilenildiği ve pazarlandığı fuarlara dönüşmesi gibi törenler her toplumsal yapıda vardır ama değişmektedirler. Tarımsal üretimin egemen olduğu geleneksel yapı da önemli görülen olay ve olguların çoğunun endüstrileşmenin geniş boyutlu dinamik üretim yapısı içinde önemini yitirdikleri de görülmektedir. Ancak insan-insan ilişkileri içinde insanın kendini ifade etmek üzere geliştirdiği bir tür araç olan törenler hangi toplum aşamasında olursa olsun önemsenen olgular oldukça, ifade edilecek bir şeyler oldukça işlevselliklerini sürdürecektir. Temelde insanın kendini ifade etmesinin bir aracı olan törenler insan ilişkilerinin yansıması olmaları nedeni ile önemli bir toplumsal olgudur. Aynı zamanda toplumsal yapının bir parçasıdır. Bir ilişkiler bütünü olan toplumsal yapı içinde törenlerin de incelenmesi toplumsal yapı araştırmalarının amacına ulaşmasında işlevsel olmaktadır.

Kuşkusuz, Kapaklı'nın incelenmesinde de "doğum, sünnet ve evlenme ile ilgili törenler" (Kıran, 1964:116) Kapaklı'nın aile yapısı içinde önemli bir yere sahiptir.

Doğum kuşkusuz Kapaklı'da da önemli sevindirici bir olaydır. Eskiden doğumları Kapaklı'nın yaşlı kadınlarından biri yaptırmış, günümüzde ise doğumları en azından bir ebe yaptırmaktadır. Doğum yapacak olan kadının yanına doğum öncesinde ve sonrasında genellikle kendi annesi gelmektedir. Ancak bu genellikle annesi gelebilecek yakınlıkta olanlar için geçerlidir. Kapaklı'da doğum anında günümüzde görülen ender törensel yan doğum yapan kadına

yapılan ziyaretlerdir. Çocuğa isim vermede imamın ya da bir yaşlı-
nın çocuğun adını kulağına söylemesi günümüzde de yaygındır. Yani
ad koymada ki dinsel değerler günümüzde de devam etmektedir. Ad
koyulurken dua okuyan imam ya da yaşlı çocuğun adını üç kez kula-
ğına siyler. Kapaklı'da doğumların ebe, doktor kontrolünde ve has-
tanede de yapılması bir takım eski tutumların değişmesini de bera-
berinde getirmiştir. Örneğin kundaklama olayı eskiden sürdürdüğü ka-
dar uzun sürmemektedir. Doğum yapan kadını ziyarete gidenler arma-
ğanlar da götürürler.

Sünnet, doğuma oranla daha törenseldir. Sünnet Kapaklı'da
bugün de çok önemli bir olaydır. Her yıl yaz mevsiminde bir kaç aile
kendi çocuğuna ya da çocuklarına süttten düğünü yapar. Sünnet edile-
cek çocuğu olanların da aynı düğünde sünnet ettirebilecekleri kah-
velerde çayurulur. Sünnet yaşı genellikle 3 yaş ile 12 yaş arasın-
dadır. 12 yaşından büyük sünnetsiz çocuk pek olmaz, Sünnet olacak
çocuğu olan aile belirli hazırlıksız yapar. Çocuğa sünnet elbisele-
ri alınır. Sünnet yatağı hazırlanır. Ailenin birden fazla çocuğu var-
sa ve yaşları yakınsa aynı anda sünnet ettirilmeleri yaygındır.
Sünnet düğünleri son yıllarda bir güne inmiştir. Eskiden sünnet
düğünleri Cuma günü akşam üzerinden pazar günü akşam üzerine kadar
sürermiş. Sünnet düğünün son günü (günümüz de sünnet olunacak gün)
tüm çocuklar çeşitli taşıtlarla gezdirilirler. Daha sonra çocuklar
evlerine dağılırlar. Sünnet olacak çocuklar bazen tek evde sünnet
edilebildiği gibi, bazen gruplar halinde bir kaç evde de sünnet edi-
lebilmekte, çocukların tek tek kendi evlerinde sünnet edilmeleri de
söz konusu olabilmektedir. Kapaklı'nın yerlilerinde kirvelik olayı
yoktur. Anadolu'dan gelenler ise toplu ve tanıdıkları olanlar ara-
sında görülmektedir. Sünnet olan çocuklar da tanıdık, akraba ve
komşularca ziyaret edilir armağan götürülür. Günümüzde armağan pa-
ra olarak verilmektedir.

Erkek çocuklar için yapılan bir tören de 'askere uğurlama'
dır. Önceki yıllarda köyden ayrılmadan önce köy meydanında toplanı-
lır oradan da mezarlığa gidilerek dua edilirmiş. Şimdilerde bu olay
olmuyor. Gençler gitmeden bir gün önce aralarında para toplayarak
davul zurna yada ince çalgı getirterek eğleniyorlar. Askere uğurla-

ma törenindeki geleneksellik ortadan kalkmıştır.

Türk toplumunun genelinde olduğu üzere evlenme Kapaklı'da da törensel niteliklerini sürdürmektedir. Görücü usulü evlilik Kapaklı'da hemen hemen yok denecek kadar azalmıştır. Bunun nedeni genellikle genç kız ve erkeklerin işyerlerinde tanışmalarınıdır. Aile eski kapalılığını yitirdiği için kız ve erkek birbirilerini görüp tanışabilmekte, konuşabilmektedir. Genellikle bir flört dönemi geçirmeleri olanaklıdır. Kızlarda evlenme yaşı en erken 18 olarak yaygınlık kazanmakla birlikte 17 yaşında evlenmelere de rastlanılmaktadır. Kaçarak evlenme azalmış olmakla birlikte görülen bir evlilik yoludur. Kapaklı'da Anadolu'dan gelenler dışında akraba evliliği yoktur. Akraba evliliğinin Anadolu'dan gelenler arasında da azaldığı görülmektedir. Kız alıp verme konusunda herhangi bir kutlama yoktur.

Kapaklı'da evlilik, evlenecek olan kişilerin görüşmesinden ve kararlarını vermelerinden sonra başlayan bir dizi girişimden sonra gerçekleşmektedir. Evlenecek olan genç ailesine evlenmek istediği kızı gidip ailesinden istemelerini söyler. Kızın ailesine istemeye gidilecek olan gün önceden haber verilir. Söylenen günde kızı istemeye gidilir. Kızın ailesi kızlarına da sorarak verip vermeyeceğini bildirir. Kızı verirse kızın hazırladığı bir bahçe ile söz kesilir. Daha sonra karşılıklı konuşularak önce nişan sonra düğün tarihi kararlaştırılır.

Kapaklı'da başlık çok ender istenmektedir. Nişanda genellikle çalgı olmaz. Düğünlerde ise davul zurna ve ince çalgı getirilir. Son yıllarda orkestra getirilmeye başlanmıştır. Düğün, evlenecek olan erkeğin evinde kurulur, kız evinin önüne çalgılar ara sıra giderken son yıllarda her iki evede çalgı gidiyor. Düğün de takı olayı hala var. Düğünün son günü gelin, gelin alayı ile babasının evinden alınıp oğlan evine getirilir. Evin bahçesinde gelin arabasından indirilir. Damat gelerek koluna takar ve eve girerler bu olaya koltuğu vermedenir. Kapaklı'da sağdıçlık olayı hala vardır. Son yıllarda düğünler Belediye bahçesinde yapılmaya başlanmıştır. Orkestra getirme de yaygınlaşmıştır. Koltuğa verilmesini izleyen saatlerde damat sağdıçlar tarafından gezdirilir. Dini nikah her

evlilikte kıyılır. Evliliğin bir iki gün sonrasında kız evine damatla gelin birlikte giderler.

Kapaklı'da ölüm olayı selâsı ile duyurulur. Selâsı okunduktan sonra ölenin adı söylenir. Ölünün ailesine başsağlığı dlenir. Ölünün eynin önünde cenazesi yıkandıktan sonra cenaze namazı kılınır. Ölü yıkanırken bir yandan da mezarı kazılır. Ölümün 40'ında ve 52'sinde mevlüt okutulur. ancak mevlüt okutturulması eski yaygınlığını yitirmiştir.

Kentsel değerlere yönelimin arttığı Kapaklı'da törenlerde eskiye göre farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Değişen ilişkiler ve yapı, önemli görülen bazı değerleri işlevsizleştirmiştir. Yeni tören biçimleri işlev üstlenmektedir.

KAPAKLI'DA EĞİTİM

Eğitim toplumsal yapının oluşumunda katkıda bulunan toplumsal kurumlardan biridir. Eğitim toplumsal yapının varlığına oluşumuna yaptığı katkıları birden fazla işlevi yerine getirecek yapar. Eğitim toplumun bireylerine gündelik yaşamı içinde örgütsüz olarak ya da örgütlenmiş eğitim kurumları aracılığı ile ulaşır.

Tanım olarak "en genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılmasıdır". (Ozankaya, 1983:299) Bu tanımdan anlaşılacağı üzere eğitim değerlerin ve bilgilerin iletilmesini üstlenmiştir. Özellikle varolan değerlerin yetişen kuşaklara aktarılması yolu ile eğitim aynı zamanda en önemli toplumsallaşma araçlarından biridir. İlk toplumsallaşmayı ailesinde yaşayan birey gelişimin en hassas döneminde eğitim kurumunun etkisi altına girer ve ailesinden, çevresinden çok daha bilinçli ve sistemli bir toplumsallaşma çabasının odağı olur. Eğitimi aslında sosyalleşmeye çok yakın anlamda da algılamak olanaklıdır. Eğer eğitimi salt okul eğitimi olarak algılamazsak ya da yukarıdaki genel anlamda eğitim tanımından hareket edersek "bu geniş anlamda eğitim ailede başlar, sokakta, okulda, işyerinde sürer". (1983:299) Ancak özellikle günümüzün hızla gelişen toplumlarında eğitim asıl önemli yanı bireye bilgi ve beceri aktarılmasıdır. Bu ise örgütlü eğitimi gerektirmektedir. Nitekim "çağımızca eğitim denince, artan ölçüde "okullarda" yapılan eğitim anlaşılmakta ve anlatılmaktadır". (1983:299) Çünkü çağımız bir anlamı ile de bilgi toplumu çağıdır. Eğitim gerek geleneksel, gerekse kültürel, toplumsal değerleri aktarabilmek için de bireyi belirli bir bilgilendirme sürecinden geçirmek zorundadır ki bu bilgilendirme sürecinin yapıldığı alan örgütlü eğitim alanıdır. Örgütlü eğitimin alındığı yerler ise okullardır.

Kapaklı'da ilkokulun kuruluşu 1925 yılına rastlar. Kapaklı'nın yaşlıları o yıllarda 10 günlük kurslarla okuma ve yazma öğretildiğini belirttiler.

TABLO-49-AİLE REİSLERİNİN VE EŞLERİNİN ÖĞRENİM DURUMU

Öğrenim Durumu	Aile Reisinin		Eşinin	
	Sayı	%	Sayı	%
Okuma yazma bilmiyor	....	.....	2	1.7
Yalnız okur yazar	1	0.8	3	2.5
İlkokul mezunu	97	80.8	107	89.6
Ortaokul mezunu	3	2.5	1	0.8
Lise mezunu	5	4.2	4	3.3
Meslek lisesi mezunu	9	7.5	2	1.7
Üniversite yüksekokul mezunu	1	0.8	1	0.8
Başka	4	3.3	...	....
T O P L A M	120	100	120	100

Örneklemeimize giren aile reislerinin kendilerinin ve eşlerinin okur yazarlık oranı yüksektir. Aile reislerinin % 0.8'i yani bir kişi yalnız okur yazardır. % 99'unun en düşük eğitim ilkokuldur. En yüksek oranda ilkokul mezunlarının oranıdır. Aile reislerinin % 80.8'i ilkokul mezunudur. Aile reislerinde bir sanayi yerleşim birimi olmasından kaynaklanması olası bir eğitim düzeyi de meslek lisesi çıkışlılardır. Bu oran da % 7.5 tir, lise mezunu aile reislerinin oranı % 4.2'dir. Ortaokul mezunlarının oranı % 2.5'tir. Aile reislerinin eşlerinden sadece ikisi okuma yazma bilmemektedir. Aile reislerinin eşlerinin % 2.5'u yalnız okur yazardır. Bu oluşum da eşlerin en az ilkokul mezunu olma oranı % 96'lara varmaktadır. Aile reislerinin eşlerinde ilkokul mezunu olanların oranı % 89.6'dır. İkinci yüksek oran % 3.3 ile lise mezunlarıdır. Bu eğitim durumu yüksek bir okur yazarlık oranı ve ilkokul üstü eğitim eğiliminin ortaya çıktığının ifadesi olarak görülebilir.

KAPAKLI'DA OKUL VE ÖĞRENCİ DURUMU

Kapaklı'da bugün bir ilkokul bir de ortaokul vardır. İlkokul yukarıda belirtildiği gibi 1925 yılında yaptırılmıştır. Ortaokul ise 1985 yılında eğitime başlamıştır.

İlkokulda çift öğretim yapılmaktadır. İlkokulda görevli öğretmen sayısı 18'dir. 1977 de müstakil müdürlük olan ilkokulda bugün bir müdür, bir müdür yardımcısı vardır. Öğretmenlerin biri anaokulu öğretmeni diğerleri sınıf öğretmenidir.

İlkokulda 1986-1987 öğretim yılı itibariyle 545 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı 1987 Ağustos ayı sonlarına doğru ilkokula yeni kayıt olan öğrenci sayısı 114 tür. İlkokulun 1986-1987 öğretim yılında 98 mezun verdiği gözönüne alınırsa 1987-1988 de 561 öğrenci olacaktır.

İlkokul derslik sayısı açısından yeterli değildir. Okul müdürünün belirttiğine göre 4. ve 5.sınıflar bu nedenle eğitimlerini ortaokulbinasında yapmaktadır. Öğrenci sayısı açısından ilkokul 1977 yılına kadar yeterli iken 1977 den sonra her yıl artan öğrenci sayısı nedeniyle derslik sayısı yetersiz kalmıştır. Belediye yeni bir ilkokul yapımı için arsa tahsis etmiş ve girişimlere başlanmıştır.

İlkokul müdürünün verdiği bilgiye göre 1977'de öğrenci sayısı 200'dür.

TABLO-80: SON SEKİZ YILIN ÖĞRENCİ SAYISI (İlkokul)

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı	Artış	%
1980-1981	320	.....	.....
1981-1982	350	30	9.4
1982-1983	380	30	9.4
1983-1984	400	20	5.3
1984-1985	460	60	15.0
1985-1986	495	35	7.6
1986-1987	545	50	10.1
1987-1988	561	16	2.9

Tablo'dan da görüldüğü gibi ilkokulun öğrenci sayısı yaklaşık % 10 artmaktadır. 1987-1988 yılındaki sayıları ihtiyatlı karşılamak gerekir. Çünkü bilgileri aldığımız gün kayıtlar hâlâ devam etmekteydi. 1980-1981 yılı başlangıç alındığından da seks sekiz yıllık artış % 75.3 olmaktadır. Bu artış da Kapaklı'ya olan göçün bir göstergesidir.

TABLO-61 SON ÜÇ YILIN MEZUN SAYISI

Öğretim Yılı	Kız	Erkek	Toplam	Artış	%
1984-1985	36	29	65	....	....
1985-1986	36	38	74	9	13.8
1986-1987	45	53	98	24	32.4

Kapaklı ilkokulunda doğal olarak her yıl mezun sayısı da artmaktadır.

1986-1987 öğretim yılında Kapaklı ilkokulundaki öğrencilerin 274'ü kız 271'i erkektir. Kapaklı ilkokulunda görülen bir durum da naklen gelen öğrenci sayısının fazlalığıdır. Örneğin 1987-1988 öğretim yılı için naklen gelen öğrenci sayısı 11'dir. Bu durum da Kapaklı'nın köyden farklı olarak bir hareketliliği yani göç olgusunu göstermektedir.

Kapaklı'da çocuğu ilkokul çağına gelip de göndermeyen aile yoktur. Örneklememize giren aileler içinde ilkokul öğrencilerinin sayısı % 51'dir. Nüfus sayımının sonuçlarından hareketle 1985-1986 yılında okuldaki öğrenci sayısının 1985 nüfus sayımının sonucu olan 3944'e oranı % 12.5'tir. Bizim örneklememize giren nüfus 501 olduğuna göre nüfus içindeki ilkokul öğrencilerinin oranı ise % 10.1'dir. Örnekleme-
mizden hareketle nüfus tahmini yapılacak olursa 5010 nüfusun içindeki ilkokul öğrencisi oranı % 11.1'dir.

Kapaklı'da ortaokul 1985 yılında açılmıştır. 1986-1987 yılındaki öğrenci sayısı 113'tür. Bu öğrencilerin 37'si kızdır ki oran olarak % 33 olmaktadır. Ortaokulda 1987-1988 öğretim yılı için yeni kayıt

yaptıran öğrenci sayısı 74'tür. Dolayısıyla 1987-1988 öğretim yılında ortaokulun öğrenci sayısı 187'ye çıkmış olacaktır. 187 öğrencinin eğitim dönemi arasında naklen gelen, giden ya da okuldan ayrılan olmadığı takdirde öğrencilerin sınıflarına göre dağılımı 1.sınıflar 82, 2.sınıflar 65, 3.sınıflar 40 kişi şeklinde olacaktır.

Ortaokulda kuşkusuz derslik sıkıntısından söz edilemez. Ortaokul dört dersanesi bulunmaktadır. Fakat öğrencilerin sayısı ile dersane sayısı karşılaştırıldığında (187:4) bir dersaneye 46 öğrenci düşmektedir ki eğitimin nitelikli ve sağlıklı olması açısından yeterli olmadığı da açıktır.

Ortaokulda 9 öğretmenle eğitim verilmektedir. Branş öğretmeni olan öğretmen sayısı 4 dır. Geri kalan öğretmenler ilkokul öğretmenidir.

Ortaokul müdüründen edinilen bilgilere göre öğrencilerin % 34'unun aileleri Kapaklı'nın yerlisidir.

1987-1988 öğretim yılına kayıt olan öğrencilerden 12'sinin Kapaklı dışından geldiği, geri kalanının 62 sinin Kapaklı ilkokulu çıkışlı olduğu yine ortaokul müdürlüğünden öğrenilmiştir. 1986-1987 öğretim yılında Kapaklı ilkokulundan mezun olan öğrenci sayısının 98 olduğu gözönünde bulundurulursa Kapaklı ilkokulunu bitirenlerin Kapaklı'daki ortaokul ölçü alındığında ortaokula devam oranı 98 mezundan 62'sidir ki % 62 ye denk düşer.

Aynı karşılaştırmayı orta okulun 1985-1986 ve 1986-1987 eğitim dönemindeki öğrenci sayısı ile ilkokulun aynı yıllardaki mezunları toplamı ile karşılaştırdığımızda çıkan sonuç şöyledir.

1985 - 1986 ve 1986-1987 yılındaki ortaokul öğrencilerinin 23'ünün dışarıdan geldiği belirtilmiştir. Dolayısıyla 113 öğrencinin 90'ı Kapaklı ilkokulu çıkışlı olmaktadır. Kapaklı ilkokulundan 1984-1985 ve 1985-1986 öğretim yılında mezun olan öğrencilerin sayısının toplamı ise 139'dur. Böylece iki yıl içinde Kapaklı ilkokulunun 139 mezurundan 90'ı Kapaklı ortaokuluna kayıt yaptırmış olmaktadır. Bu durumda Kapaklı ilkokulundan 1984-1985 ve 1985-1986 öğretim döneminde mezun olanların en az % 65'i ortaokula devam etmektedir.

Örnekleminize giren aileler içinde ortaokul öğrencisi çocukların sayısı 12'dir.

Kapaklı'da ilkokul sonrası ortaokula devam oranının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Kasabalılarla yapılan görüşmelerde Kapaklı'da ortaokulun açılmasının ortaokula giden çocuk sayısında artış olduğu tespit edilmiştir.

EĞİTİMLE İLGİLİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR

Kişinin düşünceleri giderek tutum ve davranışları yetiştiği ve içinde bulunduğu sosyo ekonomik ortam ve koşulların etkisi ile oluşur. ve gerçekleşir. Dolayısıyla kişinin eylemlerinde ve davranışlarında bu durum onun beklentilerini de geleceğe ilişkin düşüncelerini de etkiler. Olaylar olgular karşısındaki tutum ve davranışları gibi eğitime ilişkin düşünce tutum ve davranışları da kişinin düşüncesinin ya da dünya görüşünü oluşturan yetiştiği ve içinde bulunduğu nesnel koşulların etkisi altındadır. Ya da en azından ilintili olması beklenir. İşte eğitimle ilgili tutum ve davranışlar açısından bir yerleşim biriminin incelenmesi toplumsal yapısı hakkında bilgi verme açısından önemlidir.

TABLO-42 AİLE REİSLERİNİN ÇOCUKLARININ
BİTİRMESİNİ İSTEDİKLERİ OKULLAR

Bitirmesi istenilen okul	Erkek Çocuk		Kız Çocuk	
	Sayı	%	Sayı	%
ilkokulu bitirmesini isteyenler	2	1.7	9	7.5
Ortaokulu "	...	....	4	3.3
Liseyi "	32	26.7	26	21.7
Meslek lisesini "	6	5.0	14	11.7
Üniversiteyi "	80	66.6	67	55.8
T O P L A M	120	100	120	100

Örnekleminize giren aile reislerinin çocukları için bitirmesini istedikleri okullar dağılımında erkek çocuklar için yağılma meslek liseleri ile üniversite eğitimindedir. Erkek çocukların ilkökulu bitirmesini yeterli görenlerin oranı çok düşüktür. Bu oran % 1.7'dir. Ortaokulu yeterli gören aile reisi çıkmamıştır. Aile reislerinin çocukları için lise eğitimini yeterli görmelerinin oranı da çok düşüktür. Bu oran % 5'tir. Çocuklarının meslek lisesini bitirmesini isteyenlerin oranı ise üniversiteyi bitirmesini isteyenlerden sonra en yüksek orandır. % 26.7'si çocuklarının meslek lisesini istemektedirler. Çocuklarının üniversite eğitimini almasını isteyenler ise aile reislerinin % 66.6'sıdır.

Kız çocuklarının ilkökul eğitimini bitirmesini isteyenler aile reislerinin % 7.5'idir. Ortaokulu bitirmesini isteyenler % 3.3'tür. Liseyi bitirmesini isteyenler ise aile reislerinin % 11.7'sidir. Meslek lisesini bitirmesini isteyenler % 21.7'dir. Üniversiteyi bitirmesini isteyenler % 55.8'dir. Hem kız hem erkek çocukları için üniversite eğitimini isteyenler en yüksek orandadır. Erkek çocuklarında fazla olmakla birlikte her ikisi için de yüksek öğrenim isteyenler % 50'nin üstündedir. Üniversiteden sonra gelen meslek lisesi isteyenlerin yüksekliğidir. Aile reislerinde meslek liselerine yönelik bu ilginin çocukların kısa yoldan hayata atılıp para kazanmalarını istediğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu toplumumuzda son yıllarda görülen genel eğilimlere de uymaktadır. "aile reisleri için meslek liseleri, düz liselerden daha önemli görülmektedir". (Erkul, 1983:275) Eğitimin giderek pahalılaşması ve ücret hizmetler alanındaki eleman ihtiyacının artarak bunların ücret düzeylerinin de tatminkar bir sınıra ulaşmış olması meslek liselerine olan eğilimin kökeninde yatan etmenlerin başında gelmektedir. Ayrıca Kapaklı işçilerin oturduğu bir yerleşim biriminde işyerlerinde meslek lisesi çıkışlılar kendileri ile karşılaştırmaları ve onların ekonomik düzeylerinin tatminkar bulunması da bir etken olarak kabul edilmelidir. Örneğin teknisyenler ücret olarak işçilerden çok daha yüksek gelir elde ederken fabrika lojmanlarında kalmakta, misafirhanelerden yararlanabilmektedir. Bunun yanında işçilerin amiri statüsünde bulunmaktadırlar. Dolayısıyla ekonomik açıdan

daha az bir giderle ve daha kısa bir sürede gelinen ücret ve statü düzeyi işçileri bu yönde bir eğilime itebilmektedir. Bu durum kız ve erkek çocuklar için hemen hemen aynıdır.

Üniversite eğitimini istemede kız ve erkek çocuklar açısından kızların aleyhine olan fark bilinen geleneksel değerlerin yanında Kapaklı için ek bir etken içermektedir. Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarında bayan işçi istihdamı yaygındır. Özellikle tekstil işyerlerinde kız işçi oranı çok yüksektir. Kız çocukları 16 hatta 15 yaşından itibaren fabrikalarda çalışabilmektedir. Bu durumda ekonomik yetersizliklerin yanında kız çocuklarının gelir getirmesinin çekiciliği aile reislerinin yukarıdaki eğilimini güçlendirmektedir. Başka bir deyişle kız çocuklarının eğitimi için yeterli görülen düzeyde Kapaklı'nın endüstri merkezi ile olan ilişki ve etkileşiminin etkisi ile belirlenmektedir. İçinde bulunulan sosyo ekonomik ortam ve ilişkiler sistemi eğitime yönelik tutumları etkilemektedir. Erkek çocuklarla kız çocukları, arasında üniversite eğitimi açısından görülen fark, kız çocuklarında ilkökul ve lise eğitiminin yeterli görülmesi ile kapanmaktadır. Erkek çocuklarda ilkökul eğitimi yeterli görenlerin oranı % 1.6 iken kız çocuklarında bu oran % 7.5 'e çıkmaktadır. Ancak genelde görülen durum hem kız hem erkek çocukların üniversite eğitiminin istendiğidir. Eğitim düzeylerinin bu durumu Kapaklı'da oturanların eğitime ilişkin tutum ve davranışlarının geleneksel kırsal özelliklerden uzaklaşması olarak açıklanabilir. Dışa kapalı geleneksel değerlerin egemen olduğu köysel yerleşim birimlerinde eğitimin getirmesi olası yararların görülüp algılanması Kapaklı gibi sanayi kuruluşları ile içiçe olan bir yere göre doğal olarak daha az olacaktır. Sanayi kuruluşlarında çalışanlar ya da sanayi kuruluşları ile dolaylı da olsa ilgisi olanlar eğitimin getirdiği kazanımların bilincine varmış olurlar. Bunun yanında Kapaklı'da oturanların büyük bir çoğunluğunun dışarıdan, köylerden gelmiş olması gelen ailelerin topraktan köptüklerini gösterir. Dolayısıyla çocukların yararlarını kurtarmak için eğitime yönelik beklentiler geliştirmeleri bu olgu ile de ilgilidir. Kaldı ki tüm bunların yanında günümüzde eğitimden olan beklenti düzeyinin geleneksel değerlerin etkisinden sıyrılma sürecine girişini de kabul etmek gerekir. Dolayısıyla ekonomik koşullar son kertesine dek zorlanıp çocuklarını okutma isteği köy-

lerde de azımsanamaz düzeylere gelmiştir. Köyden çıkan, kopan insanların hele de sanayi ile içiçe giren insanların ise bu isteği de daha fazla göstermeleri doğaldır.

Hane reislerinin mesleklerine göre erkek çocukları için istedikleri eğitim aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

**TABLO-53 AİLE REİSLERİNİN MESLEKLERİNE GÖRE
ERKEK ÇOCUKLARI İÇİN İSTEDİKLERİ EĞİTİM**

Meslekler	İlk	Orta	Lise	Mes.Lis.	Universite	Toplam
İşçi	Sayı ...	....	3	23	60	86
	% ...	....	3.49	26.74	69.77	100.00
Çiftçi	Sayı 1	....	1	7	13	22
	% 4.55	....	4.55	31.80	59.10	100.00
Memur	Sayı	....	....	....	2	2
	%	....	....	....	100.00	100.00
Esnaf	Sayı 1	....	2	2	3	8
	% 12.50	....	25.00	25.00	37.50	100.00
Emekli	Sayı ...	....	....	....	2	2
	% ...	....	....	....	100.00	100.00
T O P L A M	2	....	6	32	80	120

Tabloda görülen duruma göre erkek çocukların okumasına yönelik isteklerde en geleneksel kesim çiftçiler ve esnaflardır. Esnaflarda bu durum daha da belirgindir. Biru geleneksel değerlere bağlılık yanında ekonomik durumunun eğitimin getireceği faydadan fazla olması erkek çocuğun işini sürdürme olasılığı ile de açıklamak mümkün olabilir. Ya da en azından bu etmenlerde gözönünde bulundurulmalıdır. Örneğin tek çocuğu varsa çocuğunun işini sürdürmesi düşüncesinin de rolü olabilir. Ancak hangi nedenle olursa olsun bu kesim eğitim açısından erkek çocukların

yüksek öğrenime göndermede diğer kesimlere göre daha az isteklidir. İkinci düşük kesim ise çiftçilerdir. Bu kesimde de yüksek öğrenime isteksizlik ise konusudur. Ancak yarısından fazlası yüksek öğrenim istemektedir. Bu durum çiftçilerin esnaflardan daha az geleneksel oldukları şeklinde açıklanabilir. Erkek çocuklarına üniversite eğitimi aldırma da memur, emekli (SSK) kesimi % 100 isteklidir. Bu iki kesimden sonra ise işçiler gelmektedir ki bunlar da üniversite eğitiminin isteyenlerin oranı % 69,7'dir. Örneklemimize giren aile reislerinden ortaokul eğitimini yeterli ya da gerekli görüp isteyen çıkmamıştır. Bu durumda örneklemimize girenlerin büyük bir çoğunluğu erkek çocuklarının en az bir lise ya da meslek lisesini bitirmelerini istemektedir ki eğitimden beklentilerin geleneksel değerlerin etkisinden kurtulduğunu söylemek olanaklıdır.

TABLO-54 AİLE REİSLERİNİN MESLEKLERİNE GÖRE

KIZ ÇOCUKLARI İÇİN İSTEDİKLERİ EĞİTİM

Meslekler	İlk	Orta	Lise	Mes.Lis.	Üniversite	Toplam
İşçi Sayı	3	...	8	14	61	86
%	3.49	...	9.30	16.28	70.93	100.00
Çiftçi Sayı	2	2	6	9	3	22
%	9.10	9.10	27.27	40.90	13.63	100.00
Memur Sayı	...	...	....	1	1	2
%	...	...	....	50.00	50.00	100.00
Esnaf Sayı	4..	2	....	1	1	8
%	50.00	25.00	....	12.50	12.50	100.00
Emekli Sayı	...	...	....	1	1	2
%	...	...	....	50.00	50.00	100.00
T O P L A M	9	4	14	26	67	120

Kapaklı'da kız çocukları için istenilen eğitimin mesleklere göre dağılımında az da olsa erkeklere oranla bir farklılık vardır. Yine üniversite eğitiminin kızları için en az isteyen kesimler çiftçiler ve esnaflardır. Esnaflarda üniversite eğitimi isteyenlerin oranı % 12.5 iken kızlarına ilköğretimini yeterli görme oranı % 50'dir. Esnaf kesiminin gelenekselliği burada daha az belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Kızlar için üniversite eğitimi en az isteyen diğer kesim ise çiftçilerdir ve oran olarak % 13.6'dır. Kız çocukları için üniversite eğitimi en yüksek oranda isteyen kesim ise işçilerdir. Örneklememize giren iki memur ve iki SSK emeklisinden kızları için yüksek öğrenim isteme oranları % 50'dir. Bu kesimlerin kız ve erkek çocukları arasındaki üniversite öğrenimini isteme farkı ilginçtir. Ancak her iki kesimde de kızlar için istedikleri diğer eğitim meslek lisesi eğitimidir ki bu o kesimlerin gelenekselliğinde çok ola ki ekonomik koşullarının elverişli olmayacağı kaygılarının ağır basması ile açıklamak olanaklıdır. Öte yandan örneklememize bu kesimden ikişer örneğin düşmesinin de hata payına yol açabileceğini akıldan tutmakta yarar var. Kız ve erkek çocuklar için üniversite eğitimi istemede en büyük fark çiftçi kesiminde görülmektedir. Erkek çocuklar için üniversite eğitimi isteme oranı % 59.1 iken kız çocuklar için bu oran % 13.6'ya inmektedir ki bu anlamlı bir farklılıktır ki bunda geleneksel değerlerin etkisi yanında kız çocukların fabrikalarda çalışıp gelir getirme durumunu da hesaba katsak da ilköğretimini yeterli görme oranı azlığı karşısında açıklayıcı olamaz. Çiftçi kesiminde meslek lisesi eğitimi isteme oranı en yüksek orandır. Ancak genel olarak bakıldığında Kapaklı'da her nedenle erkek çocuklara oranla azalma olsa da kız çocukları için en azından lise, meslek lisesi eğitimi istendiğini ileri sürmek yanıltıcı olmayacaktır. Gelenekselliğin varlığı görülmekte çok etkili ve katı olduğu söylenemez.

Kapaklı eğitimle ilgili tutumlar açısından değerlendirildiğinde kız çocukları için istenen eğitim düzeyleri erkek çocuklara göre düşük olmakla birlikte yüksek bir beklentiye sahiptir.

Kıray'ın Ereğli Araştırması ile karşılaştırdığında çocukların bitirmesini istedikleri okullarda üniversite oranının da düşme görülmektedir. Ereğli'de örneğin "aile reislerinin % 75'i erkek çocuklarını üniversiteye göndermek istemektedirler." (Kıray,1965:127) Kapaklı'da ise bu oran % 66.6'dır. Ereğli ile Kapaklı'daki fark meslek liselerine artan yönelimle açıklanabilir. Kapaklı'yı "Kemaliye araştırması" ile karşılaştırdığımızda da aynı farkı görmekteyiz. Kapaklı'daki % 66.6 lık üniversiteyi bitirme isteği Kemaliye'ye göre "% 81." (Erkul,1983:274) Dolayısıyla yine meslek liselerine yönelimle kapanabilecek bir fark görülür. Kemaliye'de meslek lisesi ve üniversite toplamı % 81+ % 8" (1983:274) yani % 89 olmaktadır. Kapaklı'da ise bu toplam % 66.6+26.7 ile % 93.3'e ulaşır. Özetle meslek liseleri çevreye girmesi üniversiteyi alternatif bir beklenti oluşmasına yol açmıştır. Bunun Kapaklı'nın özellikleri ile ilgisine değinilmişti. Kız çocuklarının eğitime yönelik beklentiler ise Kemaliye ve Ereğli'den yüksektir. Ereğli'de aile reislerinin "% 40.7'si kızlarını üniversiteye göndermek istemekte". (Kıray,1964:127) Kemaliye'de ise " bu oran % 50'dir". (Erkul,1983:274) Kapaklı'da ise % 55.8'dir. Kapaklı'daki bu eğilimler hem toplumumuzdaki değişme ile hem de Kapaklı'nın işçilerin yoğun olarak bulunduğu bir yerleşim birimi olması ile açıklanabilir.

Kapaklı'nın yeni kurulan bir kasaba olduğu ve ailelerin çoğunluğunun genç evlilerden oluştuğu düşünüldüğünde, eğitimle ilgili olarak Kapaklı'da gelecekte yüksek bir talebin görüleceği tahmin edilebilir. Bu talep Kapaklı'ya bir lise, meslek lisesinin gereklilik olarak gündeme getirecektir. Bilindiği gibi 2007 yılında Kapaklı'nın 25.000 nüfuslu olması öngörülmektedir. O halde soruç olarak geleneksellikten uzak olan Kapaklı'da ekonomik koşullar ve eğitim hizmetlerinin Kapaklı'da verilmeye başlanması eğitime yönelik olan beklenti uygulamaya dönüştürebilecektir.

KİTLE İLETİŞİMİ VE BAZI KAVRAMLAR

Toplumsal değişme, insan doğa ve insan ilişkilerindeki değişme olarak da ifade edilebilir. İnsan doğa ilişkisinde, doğaya egemen olma mücadelesi veren insan bu uğraşı geliştirdiği araçlarla gerçekleştirir. Başka bir deyişle insan doğa ile ilişkisini teknoloji aracılığı ile kurar. Kitle iletişim araçları ise insanın insanla olan ilişkisini kolaylaştırma işlevi üstlenir. İnsan insan ilişkisi hele günümüzde küçük grupların, insanların yüzyüze gelmeden gerçekleştirilebildiğinin bir aşamaya gelinmiştir. Denilebilir ki kitle iletişim araçları kalabalık grupların hatta toplumların iletişimini sağlar. Bu günümüzün neredeyse egemen ilişki türü olmuştur.

Kitle iletişimi "geniş, dağınık, heterojen bir dinleyici kitlesinin hemen hemen aynı anda, kırsal olmayan bir aracın, dinleyicilerin kim olduğu bilinmeyen örgütlenmiş bir kaynaktan alarak ilettiği uyarılara maruz kalmaları demektir"(LUNDBERG,1970:261/Erkul, 1983: 286) Kitle iletişim araçlarının "genelde dört işlevi yerine getirme çabasında olduğu belirtilmektedir. Bunlar: 1) Eğlendirmek, 2)Bilgilendirmek (haber vermek), 3) Etkilemek, 4) Para kazanmak"(Şenyapılı,1981: 61)

Yukarıda da belirtildiği üzere iletişim insanlar arasında kurulmaktadır. Toplumun sadece bir insan topluluğu değil bu topluluğun ilişkileri ile oluştuğunu biliyoruz. Yani toplum ilişki ögesi olmaksızın meydana gelmez. Topluluğu toplum yapan ilişkiyi kurma araçlarının toplumu oluşturan insanlar için ne kadar gerekli ve kaçınılmaz olduğu da böylelikle anlaşılmaktadır. Yukarıda kitle iletişim araçlarının işlevlerini verdik. Hepsinin toplum için gerekli olduğu yadsınamaz. İnsan yaşamını sürdürmek için hem bilgilenemeye, hem haberdar olmaya, hem eğlenmeye gereksinme duyar. Kitle iletişim araçlarının para kazandırdığı kişiler de toplumun üyeleri olduğuna göre toplumsal bir işlevdir. Özetle toplum iletişim araçlarına gereksinme duyar. Konumuzla ilgisi açısından denilebilir ki en önemli işlev ise etkilenme işlevidir. İletişim araçlarının gelişme düzeyi ve niteliği toplumun gelişme düzeyine değişmesine paralel olarak değişir. Başka bir deyişle bir toplumun yapısının gösterdiği gelişme düzeyi o

toplumun kullandığı iletişim araçlarından da anlaşılabilir.

İşte genel toplumsal yapının bir parçası olan yerleşim birimleri ve oranın insanların iletişim araçlarını kullanım durumu o yöre toplumsal yapısının öğrenilmesinde işleve sahiptir. Bu yöre insanının toplumsal yapının gelişme düzeyine gelip gelmediğini öğreteceği gibi, kitle iletişim araçları kanalı ile, parçası olduğu toplumla ne denli bütünleştiğini de gösterir.

Günümüz sanayi toplumu özelliklerinin bir yörede yerleşim biriminde ne kadar yer ettiğini anlamak, bu yapı ile ne kadar bütünleştiğini öğrenmek için ise araştırmalarda toplum kitle iletişim araçları ilişkisi de irdelenir.

Günümüzde en önemli ve işlevsel iletişim araçları bizim araştırmamız ölçeğinde televizyon gazete olarak kabul edilmiştir. Radyo, televizyonun yaygınlaşması ile birlikte geri plana düşmüştür. O nedenle kitle iletişim araçları olarak televizyon ve gazete temel alınacaktır. Sinema farklı olmakla birlikte son yıllarda yaygınlık kazanan video'nun Kapaklı'daki etkisini ortaya çıkarma amacı ile sorulmuştur.

Televizyon :

Örnekleminize giren aile reislerinin 99'unda yani %82.5'in de televizyon bulunmaktadır. Bunların 67'si renkli 32'si ise siyah beyazdır. Kapaklı'da İstanbul'a yakın olması nedeni ile televizyon rahat izlenmektedir.

Örnekleminize giren aile reislerinin tümü televizyon izlediklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla televizyon Kapaklı'da izlenebilirlik açısından kitlenin tümü tarafından benimsenmiştir.

Aile reislerine televizyonu nerede izlersiniz sorulduğunda % 80.8'i kahvede izlediğini belirtmiştir. Örnekleme giren aile reislerinin % 19.2'si ise televizyonu evde izlediklerini belirtmişlerdir. Kapaklı'da kahve olayı oldukça yaygındır. Televizyon da en çok kahvede izlenmektedir. Şimdilerde video'nun girmesiyle televizyondaki programların tümünün izlendiği söylenemez. Fakat istenilen, beğenilen

programlar olduğu zaman video kapatılıp televizyon izlenebilmektedir.

TABLO-55 EN ÇOK İZLENEN TELEVİZYON PROGRAMLARI

En çok izlenen programlar	Sayı	%
TV'de sinema	26	21.7
Haberler	47	39.2
Yerli diziler	13	10.8
Özel eğlence programları	6	5.0
Yabancı diziler	8	6.7
Spor programları	20	16.6
T O P L A M	120	100

Kapaklı'da en çok izlenen program % 39.2 ile haberlerdir. Kapaklı'nın bilgilendirme, haberdar olma isteğinin eğilimini ortaya koyması açısından değerlendirilebilir. En çok izlenmesi sorulduğundan diğer programlara göre haberlere öncelik tanınması yüksek bir bilgilendirme isteği, ülke dünya sorunları karşısında duyarlılığı yansıtmaktadır. Haberlerden sonra ise en yüksek oran TV'de sinemadadır. Örnekleme giren aile reislerinin % 21.7'si en çok TV'de sinemayı izlemektedir. Daha sonra ise spor programları gelir. En çok spor programlarını izleyenlerin oranı % 16.6'dır. Kapaklı gibi genç bir nüfusu barındıran yerleşim biriminde doğal karşılanması gereken bir durumdur. Spor da özellikle futbol olarak algılanmaktadır. Futbol'un son yıllarda artan popülitesi Kapaklı'da da geçerlidir. Yerli diziler % 10.8 ile dördüncü sırada gelmektedir. Televizyon yayınlarında yerli dizilerin beğenilmesi dahil olunan toplumsal kültürün ürünlerine yönelik bir beğeniyi ve dahil olunan toplumsal yaşantı biçimlerini izleme isteğinin ifadesi olarak görülebilir. Özetle Kapaklı'da televizyon etkili bir kitle iletişim aracıdır ve haber verme ile eğlendirme işlevleri geçerlidir.

Gazete :

Örnekleme giren aile reislerine evlerine gazete alıp almadıkları sorulmuştur. Evlerine gazete alanların oranı % 10.8 dir. Bu oran Türkiye'deki genel gazete okuma oranının düşüklüğü gözönüne alındığında yüksek bir orandır.

TABLO-50 GAZETE OKUMA SIKLIĞI

Seçenekler	Sayı	%
Hiç okumam	3	2.5
Her gün okurum	43	35.8
Ara sıra okurum	68	56.7
Başka	6	5.0
T O P L A M	120	100

Örnekleme giren aile reislerinden % 2.5'i hiç gazete okumadığını bildirmiştir. Her gün okurum diyenlerin oranı % 35.8 dir. En yüksek oran ara sıra gazete okuyanlarda görülmektedir. Aile reislerinin % 56.7'si ara sıra gazete okuduğunu bildirmiştir.

TABLO-51 GAZETELERİ OKUDUKLARI YER

Okuduğu Yer	Sayı	%
Evde	13	11.1
Kahvede	74	63.2
İşyerinde	28	23.9
Başka	2	1.8
T O P L A M (Gazete okuyanlar)	117	100

Gazete okunan yerlere bakıldığında gazete okuduğunu söyleyen

117 aile reisininin 74'ü yani % 63'ü gazeteyi kahvede okumaktadır. İkinci oran ise % 23.9 ile işyerinde okuyanlar oranıdır. Gazete okuduğunu bildiren 117 aile reisinden % 11.1'i ise gazeteyi evinde okumaktadır. Kapaklı'da gazeteyi evine alma oranının Türkiye geneline göre yüksek ama, düşük sayılabilecek olması yanında gazete okuma oranı yüksektir. Halkın gazete okuma oranının yüksek ama alma oranının düşüklüğü yine de kültürel bir alışkanlığın eksikliği olarak nitelendirilmek durumundadır. Gazete okuma oranını diğer araştırmalarla karşılaştırdığımızda, örneğin Kemaliye'de "aile reislerinden % 53'ü" (Erkul,1983:298) gazete okumaktadır. Ereğli'de ise "gazete okuyuların oranı % 21.8 dir"(Kıray,1964:150). Bu oranlara göre Kapaklı'da gazete okuma oranı daha yüksektir. Kapaklı'da halkın gazete okumasında kahveler önemli bir işlev görmektedir. Her kahveye 1 ya da 2 gazete alanır. Hatta kahvelere alınan gazeteler farklı farklı olmaktadır. Kahvelere alınan gazeteler, Hürriyet, Sabah, Tan, Günaydın ve Milliyet'tir. Dolayısıyla kahvelerin halkın gazete okumasında olumlu katkısı vardır.

TABLO-52 EN ÇOK OKUNAN GAZETE

Gazeteler	Sayı	%
Hürriyet	45	38.4
Sabah	50	42.7
Tan	13	11.1
Günaydın	4	3.4
Güneş	—	—
Cumhuriyet	2	1.8
Tercüman	1	0.8
Milliyet	2	1.8
T O P L A M (Gazete okuyan)	117	100

Örnekleminimize giren aile reislerine en çok hangi gazeteyi okuruz sorusunu sorduğumuzda Sabah Gazetesi % 42.7 ile en çok okunan

okunan gazetedir. % 38.4 ile Hürriyet ikinci olarak en çok okunan gazetedir. % 11.1 ile Tan Gazetesi üçüncü çok okunan gazete iken % 3.4 ile Günaydın % 1.8 ile Cumhuriyet ve Millet % 0.8 ile Tercüman Gazetesi en çok okunan gazete oranlarına ulaşabilmektedirler. Bu dağılım da gazete okumanın kahvelerde olduğunu güçlendirici bir dağılımdır. Fikir ve siyasi gazetelerin okunma oranı düşüktür.

Gazetelerde en çok okunan yazıların dağılımı Tablo 53 de gösterilmiştir. Tabloda da görüleceği üzere en çok okunan yazılar,

TABLO-53 GAZETELERDE EN ÇOK OKUNAN YAZILAR

Yazılar	Sayı	%
Haberler (aktüel, magazin)	39	33.3
Politik haberler	24	20.5
Spor haberleri	37	31.6
Makaleler	6	5.2
Resimli romanlar	3	2.6
Yazı dizileri	..	...
Tefrikalar	...	...
Farketmez diyenler	8	6.8
T O P L A M (Gazete okuyanlar)	117	100

aktüel magazin vb. genel haberlerdir. En çok bu tür haberleri okuduğunu belirten aile reisleri % 33.3 lük bir oran teşkil etmektedir. Daha sonra % 31.6 ile spor haberleri gelmektedir. Politik haberlerin oranı da dağılım içindeki yüksek oranlardan biridir. Politik haberlerin en çok okunma oranı % 20.5 tir. Daha sonra % 6.8 ile farketmez diyenler gelir. Resimli romanları okuyanların oranı % 2.6, makaleleri okuyanların oranı ise % 5.2 dir.

Genel haberlerin okunma yüksekliği toplumun her tür sorununa bir ilgiyi giderek bütünleşmesi gösterirken, spor haberleri son yıllarda artan spor ve özellikle futbol popülaritesi ile ilgili olmalıdır.

Politik haberlerin okunurluk oranı da politize bir durumun varlığı ile açıklanabilir. Benzer bulgulara Kıray'da ulaşmaktadır. Ereğli'de "en çok okunan gazete yazıları, yurt ve sonra spor haberleridir" (1964:152) Ereğli'de spor haberlerinin okunma oranı "8.9"dur (1964; 151) Kemaliye'de ise ilk iki haber türü yani Türkiye ile ilgili haberler ve politik haberler ilk iki sırayı almakla beraber üçüncü sırayı makaleler almaktadır. "Makalelerin okunma oranı % 11.1 öğretici yazıları okuma oranı % 6.9" (Erkul, 1983:301) dur. Bu oranlar Erkul'un da belirttiği üzere "oldukça anlamlı gözükmektedir" (1983:301) Buna karşılık spor haberleri Kemaliye'de % 3.7 "(1983:301) dir. Ereğli ve Kemaliye'ye göre spor haberlerinin okunmasında büyük bir artış görülmektedir ki bu da son yıllardaki değişmelere ilişkin bir gösterge olarak alınabilir. Kapaklı'da gazeteler bir markette satılmaktadır. Bunun yanında Çerkezköy'e her zaman gidildiği için oradan da alınabilmektedir.

Sinema :

Kapaklı'da sinema salonu yoktur. Sinema filmleri videolardan ve kahvelerde izlenmektedir. Örnekleme giren aile reislerinin sinema ya da videoda film izlen misiniz ve izlerseniz en çok hangi tür filmleri seversiniz sorusu sorulduğunda aile reislerinin % 85'i izlediğini söylemişti. En çok sevilen filmler ise % 30.4 ile aşk filmleri, % 28.4 ile de savaş filmleridir. Aile reislerinin % 20.6 sı kovboy filmlerini sevdiğini belirtirken % 11.7'si polisiye türü filmler sevdiğini belirtmiştir. Farketmez diyenlerin oranı % 6.8, sosyal içerikli filmleri sevenlerin oranı ise % 1.9 dur. Ereğli'de "4 sinema mevcut" (Kıray 1964:153) iken sinema "bir yaz eğlencesi" (1965:153) onun yerini videoda film gösterimi ve kahveler almıştır.

KAPAKLI'DA TÜRKİYE VE DÜNYA KAVRAMI

Kitle iletişim araçlarının özellikle bilgilendirme işlevi ve günümüz toplumsal yapısındaki değişmeler, insanların kavramlar konusundaki tutumlarına da değiştirmektedir. Kırsal yapının güneşin doğuşu ve

batışı ile belirlenen zamanı günümüzde geçerliliğini yitirmektedir. Keza "uzaklık" yakınlık kavramları ve bilgilendirme işlevi ilişkisi de bu kavramlardan nelerin anlaşıldığını değiştirdiği gibi bu kavramlar konusundaki düşünceleri bilgi kökenli kılmaktadır. Yedi sekiz köyün ağasının bir köyünden ilçeye inen yaşlı bir kadının 'ben dünyayı el Osman'ın sanırdım" dediği gibi kırsal yapının hareketsiz, dar mekanlı tek düze yaşama biçiminin değişmesi ile birlikte, ortaya çıkan hareketlilik ve teknoloji, 'zaman, 'uzaklık', 'yakınlık' kavramlarını da değiştirmiştir.

TABLO-160 TÜRKİYE'NİN KAPAKLI'YA EN UZAK YERİ

En uzak yer	Sayı	%
"Kars bölgesi diyenler	81	67.5
"Hakkari" " "	21	17.5
Güneydoğu Anadolu (Urfa, Antep, Muş)	8	6.7
Değişik cevaplar	10	8.3
T O P L A M	120	100

Örneğimize giren aile reislerinin % 67.5 Kars-Ardahan yanıtını vermişlerdir. % 17.5 i Hakkari derken % 6.7 si Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerini söylemişlerdir. Değişik yerler söyleyenlerin oranı ise % 8.3 tür. Kapaklı'da yüksek bir Türkiye bilgisinin olduğu görülmektedir. Esasen bunun olması doğaldır da zira Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen insanların çoğu uzaklık kavramını bizzat yaşamışlardır adeta.

Örneğimize giren aile reislerinden % 37.5'i Amerika'yı dünyanın en uzak yeri olarak söylerken % 20.0'si Çin'i, % 17.5'i Japonya'yı % 10'u kutupları dünyanın en uzak yeri olarak söylemişlerdir. Afrika'yı söyleyenlerin oranı ile değişik yerleri söyleyenlerin oranı % 6.6 dır.

TABLO-61 KAPAKLI'YA DÜNYANIN EN UZAK YERİ

Dünyanın En Uzak Yeri	Sayı	%
Amerika diyenler	45	37.5
Çin diyenler	24	20.0
Japonya diyenler	21	17.5
Kutaplar diyenler	12	10.0
Afrika diyenler	8	6.6
Değişik yerler söyleyenler	8	6.6
Bilmiyorum diyenler	2	1.7
T O P L A M	120	99.9

Bu bilgiler de doğruya yakın bilgilerdir. Dolayısıyla Kapaklı'da yüksek bir dünya bilgisi vardır.

Bir işçi kasabası niteliğine dönüşen Kapaklı'da zaman kavramının gelişmiş olmasını olağan karşılamak gerekir. Keza mesafe kavramı da öyledir. İşe belli saatlerde girip kart basmaktadır. Ondan önce belli saatlerde fabrika servislerinin hareket saati vardır. Vardiyanın başlangıcı vardır bitimi vardır. Saat ücreti almaktadırlar. Zamanın üretimde kullanıldığı üretim ilişkilerinin içindedirler. Aile reislerine en kısa zaman süresini sorduğumuz da tümü dakika ve salise gibi modern zaman ölçülerini vermişlerdir.

Kapaklı gerek kitle iletişim araçlarının düzeyi gerekse kavramlar açısından belki de en kentsel görünümünü vermektedir. Yürün çok değişik yerlerinden Kapaklı'ya gelenlerin çoğunlukta olduğu Kapaklı'da daha önce söylediğimiz gibi kavramlar yaşamları ile iç içe geçmiştir. Görülen yüksek düzeyler de bundan dolayıdır.

BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME

TABLO-62 BOŞ ZAMANLARINDA NELER YAPARLAR ?

Seçenekler	Sayı	%
Müzik dinlerim	4	3.3
Evde otururum	4	3.3
Kitap okurum	1	0.8
Evde birşeylerle uğraşırım	7	5.8
Kahveye giderim	98	81.7
Boş zamanım yok	..	...
Başka	6	5.0
T O P L A M	120	99.9

Örnekleminimize giren aile reislerine boş zamanlarında ne yaparsınız diye sorulduğunda alınan yanıtlar yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi dağılmıştır. Denilebilir ki aile reisleri boş zamanlarını kahvede geçirmektedirler. Kahveye giderim diyen aile reislerinin oranı % 81.7 dir. Bunun dışında % 5.8 lik bir oran da evde birşeylerle uğraşırım diyenlerdedir. Aile reislerinin % 3.3'ü müzik dinlediğini, % 3.3'ü evde oturduğunu söylerken kitap okuduğunu söyleyen aile reisi 1 kişidir, oran olarak ise % 0.8'dir. Boş zamanlarında başka şeyler yapanların oranı % 5'tir. Kapaklı'da boş zamanların değerlendirilebileceği yer olarak belediye bahçesi vardır. Buraya girilip çay içilebilmektedir. Erkekler ise genellikle kahve ve birahanelere gitmektedirler. Bunların dışında boş zaman etkinlikleri olarak örgüklennmiş ya da kurumlaşmış herhangi bir yer yoktur. Kadınların yapabildikleri ise ev gezmeleridir.

KAPAKLI'DA BELEDİYE ve HİZMETLER

Kapaklı'da 1986 Haziran ara seçimleri ile belediye fiilen hizmete geçmiştir. Belediyede 15 memur çalışmaktadır. Belediyenin teknik araçları ise;

- 1 adet itfaiye ve vidanjör
- 2 adet damperli kamyon
- 1 adet çöp arabası
- 1 adet kepçe
- 1 adet hizmet aracı otomobildir.

Belediye imar planı 1987 Mart ayında hazırlanmış, ancak, araştırmanın yapıldığı tarihlerde yürürlüğe girmemiştir. Kapaklı belediyesinin 1986 yılı bütçesi 55.170.818 TL'dir. 1987 bütçesi ise 132.005.400 TL'dir.

Belediye hizmet binası iki katlı bir binadır. Alt katı kahvehane ve bilardo salonu olarak kullanılmaktadır.

Kapaklı'da yönetimle ilgili olarak 3'te mahalle muhtarlığı vardır.

Kapaklı'da belediye dışındaki hizmet kuruluşu olarak 500 abonelik bir telefon santrali ve PTT hizmet binası hizmete girmiş ancak evlere telefon bağlanmamıştır. PTT'nin 2 personeli vardır.

Bunun yanında 1 ilkokul ve 1 ortaokul vardır. Okullarla ilgili personel durumu eğitim bölümünde verilmiştir.

Kapaklı kasabası yönetsel olarak Çerkezköy ilçesine bağlıdır. Kasaba halkı mülki, idari, yargı vb. hizmetlerinin tümünü ilçeden karşılanmaktadır.

KAPAKLI'DA SAĞLIK HİZMETLERİ VE SAĞLIĞA İLİŞKİN TUTUMLAR

Kapaklı'da sağlık ocağı yoktur. Kasaba halkı sağlıkla ilgili sorunları için Çerkezköy sağlık ocağından yararlanmaktadır. Kasabada Çerkezköy sağlık ocağında görev yapan pratisyen doktor ikâmet etmekte ve halkın sağlık sorunlarında ilk elde ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kasabada bir ebe görev yapmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi kasabada oturan doktorun açtığı bir 'ecza dolabı' adı altında işletilen eczane vardır.

Kapaklı'da aileler arasında doğum kontrolü yaygındır. Aile reislerinin tümü doğum kontrolü için tedbir aldıklarını belirtmişlerdir. Örnekleme giren aile reislerinin tümü doğum kontrolü yada her ailenin belli sayıda çocuk sahibi olması görüşüne katıldıklarını bildirmişlerdir.

Ancak, kürtaja taraftar olan aile reislerinin oranı düşmektedir. Aile reislerinin %51.7'si kürtaja taraftar iken, %43.3'ü karşıdır. Kürtaja karşı olma nedenleri içinde %70.6 ile dinsel nedenler büyük bir oranı oluşturmaktadır. Sağlık ve insani nedenler ile karşı çıkanların oranı ise %29.4'tür. Bu durumda, Kapaklı'da sağlık konusundaki tutumlardan geleneksel değerlerin varlığından sözedilebilir.

TABLO 63 DOKTOR GEREKTİĞİNDE GİDİLEN YERLER

Gidilen Yer	Sayı	%
Kasabadaki doktora	10	8.3
İlçedeki Sağlık Ocağına	18	15.0
SSK Dispanserine	88	73.3
Eaşa	4	3.3
TOPLAMI	120	99.9

Kapaklı'da halkın çoğu işçi olmaları nedeniyle sağlık sorunları olduğunda SSK dispanserine gitmektedirler. Bu oran %73.3'tür. Dispanser gerekli gördüğü takdirde ise Tekirdağ'daki SSK Hastahanesine gitmektedirler. Örneklememize giren aile reislerinden %8.3'ü kasabada ikamet eden pratisyen doktora gittiklerini belirtirken, %15'i ilçedeki sağlık ocağından yararlandıklarını belirtmişlerdir. Örnekleme giren aile reislerinin %3.3'ü başka yerlere gittiklerini bildirmişlerdir. Ancak bu aile reislerinin sağlık sorunları olduğunda, doktor gereksinimleri için Çorlu ilçesine gitmektedirler. Dolayısıyla, Kapaklı'da ailelerin sağlık sorunları karşısında devletin sağlık kuruluşlarından yararlanma oranı yüksektir.

KAPAKLI'DA SİYASAL YAŞAM

Kapaklı'da örneklememize giren ailelerin %88.3'ü her seçimde oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Her seçimde oy kulla-

nanların oranı %88.3'tür. Ara sıra oy kullandıklarını belirtenlerin oranı ise %11.7'dir.

TABLO 64 SEÇİMLERDE OY KULLANMA SIKLIĞI

Seçenekler	Sayı	%
Her seçimde oy kullanırım, kullandım	106	88.3
Ara sıra kullanırım, kullandım	14	11.7
TOPLAM	120	100

Kapaklı'da örneklemimize giren aile reislerinden bildikleri parti adlarını saymalarını istediğimizde ortaya çıkan dağılım tablo 59'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere Kapaklı'da yüksek bir politik ilgi ve bilgi vardır. Örneklemimizde bir parti sayabilen 1 aile reisi çıkmıştır. 2 parti adı sayan aile reislerinin oranı ise %5'tir. Üç parti adı sayanların oranı %18.3 iken, 4 parti sayanların oranı %40.8'dir. Örneklemimize giren aile reislerinden %27.5'i 5 parti adı sayabilirken, 6 parti adı sayabilenlerin oranı %7.5'tir.

TABLO 65 AİLE REİSLERİNİN SAYABİLDİKLERİ SİYASİ PARTİ SAYISI

Seçenekler	Sayı	%
1 parti adı sayanlar	1	0.8
2 " " "	6	5.0
3 " " "	22	18.3
4 " " "	49	40.8
5 " " "	33	27.5
6 " " "	9	7.5
TOPLAM	120	100

KAPAKLI'DA DİNSEL YAŞAM VE İNANÇLAR

Kapaklı'da araştırmanın yapıldığı 1987 yılında bir cami vardır. Bu cami 1904 yılında; Abdulhamit döneminde yapılmıştır. "Gelişen toplumsal ve ekonomik koşullarla birlikte toplumların değer anlayışları da değişmeye başlamıştır. Yeni değerler sayesinde gele-

neksel kültür ve değer anlayışından önemli yer tutan dinsel değerlerde de değişmelerin meydana gelmesi kaçınılmaz olmuştur" (Erkul, 1983: 333). Dinsel değerlerdeki sözü edilen değişme Kapaklı'da da gerçekleşmiştir. Ailelerin namaz kılma sıklığı tablo 60'da gösterilmiştir.

TABLO 66 NAMAZ KILMA SIKLIĞI

Kılma Sıklığı	Sayı	%
Kılmayanlar	50	41.7
Beş vakit kılanlar	9	7.5
Cuma namazlarına kılanlar	21	17.5
Ara sıra kılanlar	7	5.8
Bayram namazlarına kılanlar	32	26.7
Başka	1	0.8
TOPLAM	120	100

Örneklememize giren aile reislerinden %41.7'si hiç namaz kılmadığını bildirirken, beş vakit namaz kıldığını bildirenlerin oranı %7.5'tir. Aile reislerinin %17.5'i cuma namazlarına kıldığını bildirmiştir. Ara sıra kılanların oranı ise %5.8'dir. En çok kılınan yada en kalabalık kılınan namaz bayram namazlarıdır. Bayram namazını kılanların oranı %26.7'dir. Kapaklı'da yılda iki kez kılanlarla hiç kılmayanların toplamı %68.4 olmaktadır. Bu durum da dinsel değer ve anlayışlardaki azalmanın ifadesi olarak kabul edilebilir.

Örneklememize giren aile reislerinin %65.8'i oruç tutmadığını belirtmiştir. Oruç tutanların oranı %34.2'dir. Başka bir değişle Kapaklı'da aile reislerinin üçte ikisi oruç tutmamaktadır.

Yine örneklememize giren aile reislerinden %53.3'ü çocuklarını Kuran kursuna göndermek istemediklerini ve düşürmediklerini bildirirken, %46.7'si gönderebileceklerini belirtmiştir.

İnançlar konusunda Kapaklı'da, geleneksel değerlerin iyice azaldığı görülmektedir. Örneklememize giren aile reislerinin %90.8'i kocakarı ilaçlarına inmadığını ve kullanmadığını belirtirken, %9.2'si inandığını ve kullanabileceğini belirtmiştir. Örneklememize giren aile reisleri içinde büyüye inananların oranı %26.7 iken, inmayanların oranı %73.3'tür. Örneklememize giren aile reislerinde okuyup

Üflemeyle inanıp inanmama konusunda durum ise kocakarı ilaçlarına inananlarla aynıdır. Yani örneklemeimize giren aile reislerinin %90.8'i okuyup üflemeyle inanmazken, %9.2'si inanmaktadır. İnanışlar konusunda kadere inanmada ise oranlar nerede ise tersine dönmektedir. Örneklemeimize giren aile reislerinden %86.6'sı kadere inanmakta, %13.4'ü ise inanmamaktadır. Görüldüğü gibi Kapaklı'da dinsel yaşamın, örgütü ve resmi yanında belirgin bir zayıflama sözkonusudur. Dininde yadsadığı örneğin okuyup üfleme gibi, yanlış inançlar ortadan kalkmak üzeredir. Kadere inanma, dinsel geleneksel tutumun en güçlü olduğu konudur. Ama genelde, toplumsal değişime paralel olarak, dinsel tutum ve davranışların zayıflığı Kapaklı'daki dinsel yaşamın en belirgin özelliğidir.

ÇERKEZKÖY'DE SANAYİLEŞME FAALİYETLERİ VE KAPAKLI

Sanayileşmenin toplumsal boyuttaki hareketliliği bilinmektedir. Kısa dönemde ya da ilk elde gözlenen önemli bir sonucu da kuşkusuz yarattığı sosyal hareketliliktir. Yine sanayileşme kurulduğu bölgede de yoğun bir hareketliliğe yol açmaktadır. O bölge içindeki etkileri yanında bölgeye dışarıdan da bir hareketlilik yaratır.

Bu açıdan, araştırılan Kapaklı Kasabası'nın yönetsel açıdan bağlı bulunduğu ama ondan da önemlisi mesafe olarak çok yakın olduğu Çerkezköy ilçesindeki sanayileşmenin durumu hakkında bilgi vermek Kapaklı'da meydana gelen değişimin açıklanabilmesinde, ya da bağlantı kurulabilmesinde yararlı olacaktır.

"Çerkezköy, sağlıksız bir altyapısı olan İstanbul sanayiinin yükünü hafifletmek, sanayiciye uygun yatırım alanları sağlamak amacıyla ve sanayicilerin de çabalarıyla... 1971-1977 yılları arasında kalkınmada öncelikli yöreler arasına alınmıştır. "(Yurt Ansiklopedisi, 1982-83-84:7013).

Çerkezköy Belediye Başkanlığı ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgilere göre, İmar ve İskan Bakanlığı Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü ve Çerkezköy Belediyesi bu amaçla 2200 hektarlık ((22 milyon metrekaarelik) bir alanı kamulaştırmıştır. Daha sonra burada yatırım yapacak olanlara 15 hektarlık (15 milyon metrekaarelik) bir bölüm ayrılmıştır.

"1973'te O Şirketin 1.5 milyarlık yatırım tutarı 1975'te 33 şirketin yatırımı ile 6 milyar lirayı bulmuştur."(Yurt Ansiklopedisi; 1982-83-84:7013)

Bu kuruluşların işletmeleri 1975'ten sonra faaliyete geçmiştir. Çerkezköy Sanayi Bölgesinde, Türkiye'nin kendi alanlarında en büyük kuruluşları olan 20'nin üzerinde işletme bulunmaktadır."Bu işletmelerde yurt içine yönelik üretimin yanı sıra asıl olarak dış-satım amaçlı üretim yapılmaktadır... 1982'de Çerkezköy Sanayi Bölgesindeki kuruluşlarda yönetici personel ve işçi olarak toplam 10.679 kişi çalışmakta.." (Yurt Ansiklopedisi; 1982-83-84:7014) iken Çerkezköy Kaymakamlığı ile yapılan görüşmelerden bu sayının yeni devreye giren iş yerleri ile birlikte 15.000'nin üzerine çıktığı öğrenilmiştir.

Yine Çerkezköy Kaymakamlığı ve Belediye Başkanlığı ile yapılan görüşmelerden yapımı süren ve yakınlarda açılması beklenen Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesinin de de 600 işyeri faaliyete geçecektir. İrili ufaklı işyerlerinden oluşan bu sanayi bölgesinin de en az 3.000 ile 5 bin arası istihdam kapasitesi yaratmasının beklendiği öğrenilmiştir.

"Çerkezköy İlçesi'nin 1970 sayımına göre 6.682 olan kent nüfusu 1908 nüfus sayımında 12.908'e yükselmiştir. 1970'te 7607 olan kır nüfusu ise 11.662'ye yükselmiştir. "(Yurt Ansiklopedisi, 1982-83-84:7013) 1985 nüfus sayımı sonuçlarına göre ise, Çerkezköy'ün kent nüfusu 17.902 kır nüfusu 13223" olmuştur. (Nüfus Sayımı, 1985: Tekirdağ :5).

Görülen nüfus artışının doğan nüfus artışının çok üzerinde gerçekleştiği açıktır. Bunun yanında Çerkezköy'ün kır nüfusunun da aynı şekilde doğal nüfus artış hızının üzerinde artış göstermiştir.

"Türkiye'nin en hızlı gelişen sanayi bölgelerinden biri olan Çerkezköy'ün 1980'lerin ortalarında 100.000 kişilik bir yerleşim merkezi olacağı sanılmakta... "(Yurt Ansiklopedisi, 1982-83-84: 7014) iken bu tahminler gerçekleşmemiştir.

Çerkezköy Belediye Başkanlığı ve Kaymakamlığı ile yapılan görüşmelerde bunun en önemli nedeninin Çerkezköy'de sanayileşmeye paralel bir planlı, altyapıya sahip yerleşme düzenlemesinin yapılmaması; İlçe'nin imar planının geç hazırlanması ile çevredeki yerleşim birimlerinin sanayi kuruluşlarına yakın olmasından ötürü işçilerin oturdukları yerden ise gidip gelme olanağına sahip olmalarıdır denilmiştir. Gerçekten de işyerlerinin yoğun işçi taşıma faaliyetleri vardır. Uzaklığına ve işçi sayısına bağlı olarak otobüs ve minibüslerle işçi taşımacılığı yapılmaktadır.

Yukarıdaki sayısal veriler gözönüne alındığında Çerkezköy'de ki sanayileşmenin ilçe için tahmin edildiği oranda olmamakla birlikte çevreyi etkileyeceği açıktır. Zaten Çerkezköy'de yerleşim ve arsa satışlarının gerek imar planının çıkmayışı gerekse bir takım yasal sınırlılıklara sahip olması ve pahalı olması nedeniyle farklı bir süreç ortaya çıkmış yakın yerleşim birimleri olan bazı köylerin görece ucuz ve yasal denetimden uzak arazileri köylüler ve arsa satıcıları eli ile konut, yerleşim alanı olarak satılmasına

neden olmuştur. Bu durumun Çerkezköy aleyhine gelişmesini engellemek isteyen ilçe yöneticilerinin çevre köyleri belediye mucavri alanına dahil ettirmeleri ve köylerin bu kararı kaldırmaları için uğraşmaları da bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Araştırmanın yapıldığı Kapaklı Kasabasında da yönetici ve halkla yapılan görüşmelerde aynı durum belirtilmiştir. Mucavir alan kararı yakın köyler lehine kaldırılmıştır.

Sonuç olarak Kapaklı tüm bilgilerden de anlaşılacağı üzere Çerkezköy'deki sanayileşmenin etkisinin en yoğun gerçekleştiği bir köy iken 1936 da Kasaba olmuştur. Organize sanayi bölgesinin de Kapaklı'nın tarım arazisi içinde ve kasabaya bitişik bir alan üzerinde kurulduğu düşünülürse Çerkezköy'deki sanayileşme ve işyeri yapımının etkisinin devam edeceği ile birlikte Kapaklı'nın etkilenmesi ve gelişmesinin süreceği tahmin edilebilir.

SANAYİLEŞME FAALİYETLERİNİN KAPAKLI HALKININ DÜŞÜNCE VE TUTUMLARINA ETKİLERİ

Çerkezköy'deki sanayileşmenin Kapaklı halkı üzerindeki etkilerini saptayabilmek için sorulan sorular ve yanıtların dağılımına bakıldığında sanayileşmenin etkileri konusunda tümünün görüş birliğinde olduğu ve sanayileşmenin etkisinin bilincinde olduğu anlaşılmaktadır.

Örneklememize giren aile reislerinin 120'si de Çerkezköy'deki fabrikaların Kapaklı'ya etkisi oldu mu? sorusuna oldu şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu sorunun ilk başta Kapaklı doğumlulara sorulması düşünülmekle birlikte Kapaklı- sanayileşme etkileşiminin sürdüğü ve etkisinin devam ettiği gözönüne alınarak tüm aile reislerine sorulmasına karar verilmiştir.

Örneklememize giren aile reislerine Çerkezköy'deki fabrikaların Kapaklı'da ne gibi etkisi olmuştur şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Belirtilen etkilerin, daha çok iş sahalarının açılması, Kapaklı'nın büyümesi genişlemesi, gelirlerin arttığı, toprak arsa fiyatlarının arttığına yığıldığı görülmüştür.

TABLO 67 AİLE REİSLERİNİN, SANAYİLEŞMENİN
KAPAKLI'DA YARATTIĞI ETKİLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Yarattığı etki	Sayı	%
İş alanları açıldı	114	95
Kapaklı büyüdü genişledi	118	98.2
Gelirler arttı	62	51.7
Toprak ve arsanın fiyatı arttı	42	35
Dışarıya göç durdu	31	25.8
Geri dönenler oldu	26	21.7
Dışarıdan gelenler çoğunluğa geldi.	24	20
Diğer etkilere değinenler	47	39

Aile reislerin birden fazla yanıt verebilecekleri söylenmiştir. Bu durumda aile reislerinin %98.3'ü sanayileşmenin Kapaklı'nın büyüdüğünü geliştiğini, nüfusunun arttığını sanayileşmenin etkisi olarak belirtmektedir. Çerkezköydeki sanayi kuruluşlarının iş sahası açılmasında etkili olduğuna değinenlerin oranı %95 tir. Aile reislerinden %51.7 si gelirlerin artışını fabrikaların etkisine bağlamıştır. Toprak ve arsa fiyatlarının artışını sanayileşmenin etkisi sonucu görenler % 35'tir. Göçün durduğu konusuna ise reislerinin % 25.8'i belirtirken, %21.7'si geri dönenlerin olduğunu fabrikaların etkisi ile açıklamaktadır. Aile reislerinin %20'si Kapaklı dışından gelenlerin yerlilerden fazla olmasını bir sanayileşme etkisi olarak belirtmiştir. Yukarıdakilerin dışında etki belirtenler olmakla birlikte büyükbir çoğunluğu yukarıdaki etkileri de belirtmişlerdir. Bu yanıtlar ve dağılım Sanayileşmenin doğrudan ve kolay algılanabilen etkilerinin kavrandığını göstermektedir. Gelir artışı, toprak fiyatlarının artışı, iş sahalarının açılması, nüfusun artması, büyüme ve genişleme bu türden ya doğrudan yaşanılarak hissedilen bir etkidir ya da ilkelde gözlenebilen etkilerdir.

Örneğimize giren aile reislerine sizin ailenize etkisi oldu mu sorusu sorulduğunda tüm aile reisleri olduğunu belirtmiştir. Bu da sanayileşmenin ailelere yönelik etkisinin gücünü gösterir. Aslında çoğunun işçi olduğu, yerlilerden çoğunun toprak sattığı,

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Kapaklı Kasabası'nın toplumsal yapısı ve bu yapıda meydana gelen değişimleri göstermeye çalıştık. Bunu ortaya çıkarmak için, toplumsal yapının öğeleri olan yerleşme yeri ve düzeni, nüfusun yapısı, ailenin yapısı ve ilişkilerini, toplumsal ekonomik yaşamı, değerler ve tutumları, eğitim, yönetim ve dinsel inanç ve tutumları, Çerkezköy'deki sanayileşmeden etkilemelerini ile incelemeye çalıştık. Bu amaçla konuyla ilgili kavramlara değinip, ardından seçilen 120 haneye soru kağıdı uygulanarak Kapaklı hakkında veriler elde edilmiş ve bunlar belli başlıklar altında sunulmuştur.

Ortaya çıkan sonuçlara göre Kapaklı :

Kapaklı İstanbul Kırklareli Karayolunun içinden geçtiği bir yerleşim birimidir. Gerek bu yolun üzerinde olması gerekse İstanbul gibi büyük bir kentte yakın olması nedeniyle, dışarıya açık ve bağlantısı çok olan bir yerleşim birimi niteliğinde olan Kapaklı'nın genel toplumsal yapıyla belli bir bütünleşmeye ulaştığı görülmektedir. Dışarıya ile bağlantısı, Kapaklı'nın köy iken de geleneksel değerlerin katılığından uzaklaşmasında etkili olmuştur.

Kapaklı'nın nüfusu kentsel özellikleri büyük ölçüde kazanmış durumdadır. Oldukça hareketli olan bu nüfus, diğer özellikleri açısından da aynı şekilde kentsel nitelikleri kazanmıştır. Aile reislerinin yaş dağılımının çalışma çağında ve genç bir nüfus olması, dinamik, modernleşmeye açık bir nüfus yapısında etkili olmaktadır. Aile büyüklüğü ve ailelerin çocuk sayısı, tümüyle kentsel bir düzeye ulaşmıştır. Kentsel bir nüfus olmasında sanayileşmenin etkisi ile birlikte köy olduğu yıllardan da gelen toplumsal yapı ile bütünleşmesinin de etkileşmesinden söz edilebilir.

Kapaklı'da iş grupları arasında işçiler çoğunluktadır. Bu ise tarımsal üretim yapısı dışında, endüstriyel üretim yapısının gerçekleşmiş olmasının bir yansımasıdır. Dolayısıyla Kapaklı meslek grupları açısından kentsel bir yapıya ulaşmada oldukça ileri bir düzeye geçmiştir. Meslek grupları dağılımında ikinci kalabalık grup ise köy yapısının azalan oranda da olsa varlığının yansıması olarak çiftçilerdir. Esnaflar üçüncü kalabalık meslek grubudur. Kasabanın ticaretine konu

olan mallarda Kapaklı'nın halen inşaatı süren bir yerleşim yeri olmasının özellikleri görülmektedir. Başka bir deyişle Kapaklı'da barınma ve beslenme gereksinmelerinin giderilmesine yönelik bir ticaret yapısı vardır. Esnafların süreç içinde çiftçileri geride bırakacağı tahmin edilmektedir. Şimdilerde % 7.5 lik orana ulaşmaları köysel bir yerleşim biçiminin oldukça üzerinde bir düzeye ulaştıklarını göstermektedir. Özellikle meslek grupları olarak tarım dışı etkinlikler çoğunluktadır ve kentsel niteliğe doğru artan bir yönelim vardır. Kapaklı'da esnaf halk ilişkilerinin eski kasabalardan farklı olacağı açıktır. Kapaklı gelişmesini ve varlığını köylerin mallarının pazarlanması ve gereksinmelerinin giderilmesi işlerinden almadağı için farklı bir esnaf halk ilişkisi gelişmek durumundadır. Kapaklı'da meslek hareketliliği de tarımsal yapıdan endüstriyel yapıya geçişe paralel bir biçimde çiftçilikten işçiliğe ve esnaflığa doğru gerçekleşmiştir. Meslek seçiminde de tarımsal işlerin seçimi hemen hemen ortadan kalkmıştır. Ticaret, memurluk, serbest meslek sahipliği istenen mesleklerdir.

Kapaklı'da zenginlik ölçütü de köysel özelliklerini yitirme eğilimindedir. Ancak toprağa göre zenginlik ölçütü azalmakla birlikte yine de önemli bir yere sahiptir. Fakat toprağa bağlı zenginlik anlayışının, geleneksel tarımsal yapının özellikleri ile farklılığını belirtmek gerekir. Kapaklı'da toprak kentsel kullanıma açılmıştır. Dolayısıyla toprağın kentsel kullanımından kaynaklanan bir değeri söz konusudur.

Kapaklı'da gelir-gider karşılaştırması yapıldığında Kapaklı halkının düşük gelire sahip olduğu ve geçim olanaklarının sınırlı olduğu görülmektedir. Esasen bu durum, işçilerin çoğunlukta olmasından da anlaşılabilir. İşçi ücretlerinin düşüklüğü bilinen bir olgudur. Dolayısıyla bu olgu Kapaklı'nın gelir gider dağılımında da yansımaları göstermektedir. Kapaklı'daki ailelerin gelir gider farkı Kapaklı'ya gelmeden önceki buldukları yerden, hala aldıkları yardımlarla kapatılmaktadır. Kapaklı'da çiftçilikten elde edilen gelir de küçük aile işletmesi özelliklerinden dolayı sınırlı bir düzeydedir. Çiftçilik gelirlerinin düşüklüğü ile toprağa dayalı zenginlik ölçütünün geleneksel anlayıştan farklı algılanıp yorumlanması arasında da bir ilişki söz edilebilir. Ailelerin sahip oldukları

mallara bakıldığında belirtilen gelir gider durumu ile uyumlu olmayan bir ilişki görülmektedir. Bunun nedeni de kırsal ilişkilerin devamı ve besin maddelerinin evde yapılmasından elde edilen katkıdır. Ancak Kapaklı'da kentsel bir tüketim normuda gelişmiştir.

Aile yapısının değişmesine paralel olarak aile içi ilişkilerde de büyük bir değişiklik söz konusudur. Aile içi ilişkilerin değişmesinde, aile üyelerinin aile içi ücretsiz çalışması dışında, aile dışında ücretli bir işte çalışmaları etkili olmuştur. Ailede geleneksel otoriter ilişkinin çözümlenmesi görülmeyle birlikte bundan doğan bir tedirginlik, özellikle oğullara olan güvensizlik eğilimi biçiminde yansımaktadır. Aile reislerinin kendi anne ve babaları ile ilişkilerine bakış açısı oğullara olan güvensizlik duygusu ile karşılaştırıldığında, geleneksel ilişkilerin çözümlenmesine karşı geliştirilen nostaljik bir tepki gibidir. Ya da oğullara duyulan güvensizliğin yol açtığı bir yüceltme mekanizması olarak da nitelendirilebilir. Oğulların üretim faaliyetleri alanında ortaya çıkan evden ve aileden uzaklaşması olgusu ilişkilere de bir serbestlik getirmiştir. Ana, baba-oğul ilişkisindeki bağlılık azalmıştır. Kapaklı'da aile içi ilişkilerde en çok değişme anne, baba-kız çocuk ilişkilerinde ortaya çıkmıştır. Kız çocuk tarımsal geleneksel yapıdan çok farklı olarak aile dışında çalışmaya başlamıştır. Ev içinde eskiden olduğu gibi yine ev işlerine yardımcı olan kız çocuklarının geleneksel yapıdaki önemsiz konumu değişmiştir. Aile dışında çalışmaları ile aileye ekonomik katkı da getiren kız çocukları, oğullara göre eve daha bağlı olması nedeniyle daha güvenilir evlat olmuştur. Bunun yanında iş seçme serbestisinde de kentsel değerler kız çocukları için de benimsemeye başlamıştır. Kızlara bu alanda tanınan serbestliğin en önemli nedeni, onun ekonomik katkı sağlamaktan dolayı edindiği güçtür. Kendi istediği evliliği engellemesi karşısın da kaçması ile ailenin aynı zamanda ekonomik bir kayıpla da karşılaşacak olması kız çocuklarına karşı bir toleransın gelişmesinde etkili olmuştur. Özet olarak türden yok olmamakla birlikte kız çocuk ilişkilerindeki geleneksellik azalmıştır. Bunun temelinde ise kız çocuklarının çalışma yaşamına girmelerinin bulunduğu söylenebilir.

Kapaklı'da kadının çalışmasına ilişkin geleneksel tutumlar oldukça zayıflamıştır. Kapaklı'nın endüstriyel üretim ile iç içe girmesi,

kadının çalışmasının getirdiği katkıyı somutlaştırmış ve kadının çalışmasından yana yüksek bir eğilim ortaya çıkarmıştır.

Kapaklı'da eğitimden, oldukça yüksek beklentiler vardır. Bir başka deyişle kasabada yüksek bir eğitim isteği görülmektedir. Kızlarda daha düşük olmakla birlikte çocuklarına üniversite okutma isteğinin oranı çok yüksektir. Kapaklı'da ortaya çıkan bir özellik de son yıllarda ülkemizde görülen meslek lisesi eğitimi isteme ya da yeterli görme eğilimidir. Kapaklı'da da ekonomik kaygılar çocukların kısa yoldan hayata atılmalarını sağlayan meslek lisesinin tercih edilmesine yol açmaktadır. Ancak bunun yanında işçilerin çoğunlukta olduğu Kapaklı'da endüstri iş yerlerinde, teknik elemanların işçiye göre daha iyi sos-ekonomik düzeyde ve statüde olmaları genel eğilimle birleşince meslek lisesini istenende oran yükselmiştir. Çocuklarına ilkökul sonrası eğitim verdimme isteğinin çok yaygın olduğu Kapaklı'da, eğitim önemli bir geçim sağlama ve iyi yaşama standardı elde etme aracı olarak kabul edilmektedir. Bu durum Kapaklı'da eğitim kurumuna ihtiyacı ortaya çıkarabilir.

Boş zaman etkinlikleri Kapaklı'da kentsel anlamda yok gibidir. Kahve olayı çok yaygındır. Boş zaman etkinliklerine yönelik kurumlaşmaların gerçekleşmesi halinde, talep göreceği açıktır. Çünkü işçi kasabası olan Kapaklı'da zaman kentsel kullanım kalıplarına girmiştir. Yani endüstriyel çalışma ilişkileri ile zaman, iş ve dinlenme arasında daha kesin olarak ayrılmış ve geleneksel yapıya göre daha düzenlidir. Ancak işçilikte fazla çalışma olgusunun da boş zamanı sınırlandırmadaki etkisine dikkati çekmek gerekir. Fabrikalarda fazla çalışma, bir bakıma zorunlu bir niteliğe dönüşmüş gibidir. Fakat bu durum işçilerce pek fazla yakınına konusu yapılmamaktadır. Çünkü fazla masai elde edilen geliri artırmakta dolayısıyla olumlu karşılanmaktadır. Bu ise boş zamanın sınırlanmasına yol açar. Kapaklı'da, kadınların boş zaman etkinlikleri ise hemen hemen tümüyle geleneksel ilişkilere göre gerçekleşmektedir.

Kapaklı'da siyasal yapıyı, soru kağıdı ile yeterince inceleme olanağı bulunamamıştır. Siyasi soru sormak mümkün görülmektedir. Soru kağıdı ile incelenen bildiği kadarıyla yüksek bir seçime katılım oranı vardır. Siyasal partilerin saymada da yüksek bir politik ilgi ve bilgi düzeyi görülmektedir. Gazete ve televizyonda politik

haberlerin izlenmesinin yüksekliği de politik siyasi bir ilginin varlığını göstermektedir. Siyasi yapı konusunda, Belediye Başkanı seçimi Kapaklı'nın köy olduğu yıllara göre bir farklılık göstermiştir. Belediye kurulmadan önce muhtarlık seçimlerini her seçimde bir sağ parti kazanırken, Belediye Başkanlığını sol parti kazanmıştır. Kapaklı'da endüstrileşme ile birlikte siyasi yapının da değiştii görülmektedir.

Kitle iletişim araçlarından yararlanma oranı yüksektir. evine gazete alanların azlığına rağmen gazete okuyanların sayısı çoktur. Televizyon ise gerek sahip olunma gerekse izleme açısından yaygın bir etkinlik kazanmıştır. Kitle iletişim araçlarının yayınlarında beğeni ve seçim dağılımı Kapaklı'da ulusallık özelliklerini göstermektedir. Başka bir deyişle ulusal sorun ve konularla ilgili yayınlar daha çok ilgi görmektedir. Kitle iletişim araçlarının etkisi ve genç nüfusu nedeniyle Kapaklı'da spor özellikle de futbol kitle iletişim araçları yayınları içinde yükselen bir beyni oranı göstermektedir. Spor olaylarına yüksek bir ilgi vardır.

Kapaklı'da sağlıklı ilgili tutum ve düşünceler, modern tıbbın benimsendiği gelişmiş bir düzeydedir. Sağlık sorunları olduğundan doktor, başvuru tek kişidir. İşçilerin sağlık sorunları SSK dispenseri yoluyla çözümlenirken ilçe sağlık ocağı ve kasabada ikamet eden pratisyen hekim diğer yer ve kişilerdir. Ayrıca Trakya Bölgesinde sağlık hizmetlerinde çok gelişmiş olan Çorlu İlçesi de sağlık sorunlarının çözümlendiği önemli bir merkez olarak işlev görmektedir. Kapaklı'da ebe dışında kurumlaşmış sağlık hizmeti yoktur. Bir pratisyen hekim orada ikamet ettiği için zamanı uygun olduğu kadarıyla hizmet vermektedir. Sağlıkla ilgili olarak, ezcanenin bulunmayışı nedeniyle aynı doktor tarafından ecza dolabı altında bir eczane açılması değişim sürecindeki ilginç bir oluşum olarak nitelendirilebilir. Kapaklı'da sağlıkla ilgili olarak belirtilebilecek bir diğer tutum da , çocukların doğumunun en az ebe denetiminde yaptırılması düzeyine gelmesidir. Kapaklı'da kentsel bir tutum olarak nüfus kontrolü ve aile planlamasının benimsendiği görülmektedir. Kürtaç konusunda da olumlu görüş belirtenlerin oranı yüksektir. Kürtaça karşı çıkış nedeni ise dinsel inançlardan kaynaklanmaktadır.

Kapaklı'da ,sosyal güvenlik hizmetlerinde yararlanma düzeyi, işçilerin çokluğundan ötürü yüksektir.Sigorta kuruluşlarına üyelik oranının yüksek olduğu görülmektedir.Bu durum Türkiye genelindeki yaygınlaşma eğilimine denk düşmektedir.İşçilerin ve memurların sosyal güvenlik kuruluşlarına üyeliği zorunludur.Kunun dışında da Kapaklı'da yüksek bir üyelik oranından sözedilebilir.

Kapaklı'da dinsel hayat ve inanışlar tutucu bir özellik göstermez.Dinsel değerlerin toplumdaki etkisi çok azalmıştır.Özellikle batıl inançlar tümüyle terk edilmiştir.Dinsel ibadetlere düzenli ve sık bir katılım örnekleme girenlerin çoğunda pek görülmez.Köyün ilk kurulduğu yıllarda yapılan cami hala tek olarak dumaktadır.Yeni bir cami içinde girişim yoktur.Namaz kılanların sayısı dinsel bayramlar da önemli oranda artmaktadır.Kaderci anlayış devam etmektedir.Ançak sonuç olarak,dinsel değer ve anlayışların geleneksel toplum özelliklerinden oldukça uzaklaştığı söylenebilir.

Kapaklı'da zaman ve uzaklık kavramları,geleneksel algılanışın dışında algılanmaktadır.Özellikle zaman kavramı,içinde bulunulan çalışma koşullarının etkisi ile kentşelleşmiştir.Uzaklık kavramı da gerek Türkiye gerekse dünya ölçeğinde bilgiye dayalı ve doğru tanımlara ulaşmıştır.Türkiye için uzaklık kavramı,ülkenin çok değişik ve uzak yerleşim yerlerinden gelenlerin çokluğu göz önüne alındığında uzaklık kavramının doğru algılanması yaşanılarak öğrenilmiştir de denilebilir.Kapaklı'nın yaşayarak öğrendiği bir diğer kavram da yabancı kavramıdır.Ulusal sınırlar içinde değişik bölge ve illerden olan insanların biraraya gelmeleri,yabancı kavramını ulusal sınırların dışından olan insanların tanımı düzeyine getirmiştir.Kapaklı'da halk, Çerkezköy'deki sanayileşmenin etkisinin bilincindedir.Gerek Kapaklı'ya gerekse ailelerine olan etkisi kavramıştır.Ancak,Çerkezköy'deki sanayileşmenin insan ilişkilerine olan etkilerinin kavrandığı söylenemez.Başka bir deyişle sanayileşmenin,ilişkilerdeki değişmeye etkisi konusunda bilinç düzeyi düşüktür.

Halkın kasaba olmayı olumlu bulduğu kapaklı'da kurumsallaşma ve örgütlenme henüz kurulma aşamasındadır.Belediye 1986 Haziran ayında başkan seçilmesiyle birlikte fiilen varlık kazanmıştır.Diğer örgütleş-

meler ise gelişmemiştir.Yani örgütlenme düzeyinde köysel özellikler egemendir.

Kapaklı,bir yanı ile bağlı bulunduğu toplumsal yapının özelliklerini gösterirken, bir yanıyla da kendisinin oluşumunda etkili olan etmenlerin etkisi ile özgün bir yapısal özellik göstermektedir. Toplumsal yapının bir parçası olduğu için toplumsal yapının özelliklerini göstermesi doğaldır.Çete yandan Kapaklı kasabaların tarihsel gelişiminde belirtildiği gibi,Türkiye'nin toplumsal değişmesinin zamanımızdaki özellikleridir ürünüdür.Kapaklı,toplumsal değişmeye bağlı olarak,bir yerleşim biçiminin nicelik ve nitelik değişimine uğrayıp yeni işlevler üstlemesi şeklinde bir oluşumla kasaba olmuştur.

Kapaklı, 1986 yılından önce toplum bilimsel,ekonomik ya da işlevsel ve nüfus ölçütleri açısından olmasa bile,resmi nitelendirme,adlandırma açısından bir köy yerleşim biçimidir.Türkiye'deki kırsal yapıda meydana gelen değişme ve dönüşümün,özellikle 1950 den sonra ortaya çıkan sonucu olan göç olgusundan,ileri derecede etkilenen Kapaklı,1970 lere kadar sürekli göç veren bir köy iken,1975'ten sonra tam tersi bir sürecin içine girmiştir.

Bağlı bulunduğu ilçenin kalkırmada öncelikli yöreler arasına alınmasıyla birlikte,yoğun sanayi yatırımları gündeme gelince,Kapaklı'nın tarım arazisi endüstriyel kullanıma açılmıştır.İstimlak edilen tarım arazisi üzerine kurulan fabrikalar nedeniyle,daha önce çok düşük bir fiyatı olan toprağın fiyatı hızla artmıştır.Kapaklıdaki toprak,sanayileşmenin işgücü talebiyle yarattığı sosyal hareketlilik sonucu,iyice kentsel kullanıma açılmış ve konut yapımına yönelik arsa durumuna dönüşmüştür.

Bununla birlikte Kapaklı,endüstri kuruluşlarında çalışan işçilerin yerleşmesine açılmış ve çok hızlı bir nüfus artışıyla birlikte, bir toplumsal değişme sürecine girmiştir.Yani tarıma dayalı bir yapısı olan Kapaklı,hızlı bir şekilde,tarım dışı bir toplumsal yapılaşma sürecine girmiştir.Ekonomik alt yapısı değişen Kapaklı'nın,toplumsal yapısında değişmesi kaçınılmazdır.Köy iken tarımsal üretimin egemen olan durumu,1987 yılında 17.5 'e düşen Kapaklı'nın,bu değişmeyi 10 yıllık bir süre içinde yaşadığı düşünülürse değişmenin çok

hızlı olduğu anlaşılacaktır.

Kapaklı'nın bağlı olduğu ilçenin kalkınmada öncelikli yöre olarak belirlenmesi ve yoğun bir endüstrileşmenin gerçekleşmesi nedeniyle ortaya çıkan bu hızlı değişimin, kasaba boyutunda toplumsal yapının öğeleri arasındaki işlevsel bir bütünlüğün kurulmasına neden olması bile mümkündür.Örneğin "Tampon mekanizmalar" ortaya çıkmaya-bilir.Çünkü tampon mekanizmalar "... toplumun orta hızda bir değişme oluşumunda " (Kıray,1964,17) ortaya çıkan "...her iki temel yapıda da görülmeyen,fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi sağlayan kurumlar ve ilişkiler (dir) " (Kıray,1964,17).Ancak Türkiye'nin toplumsal yapısının çok küçük bir parçası olan Kapaklı'nın genel toplumsal yapıda ortaya çıkmış olan bir takım kurumları ve ilişkileri bünyesinde barındırması da mümkündür.

Kapaklı'ya gelen insanlar Türk toplumsal yapısında daha önceden oluşagelen değişimleri yaşamış insanlardır.Türkiye'nin toplumsal yapısında meydana gelen,Kapaklı'ya göre daha "orta hız ve kapsandaki değişmelerin ortaya çıkmasını sağladığı kurumlar ve ilişkileri,hızlı değişimin gerçekleştiği Kapaklı'ya taşınmaları mümkündür.Başka bir deyişle Kapaklı,genel toplumsal yapı ile olan etkileşimi nedeni ile daha önce farklı koşullarda ortaya çıkmış olan ve genel toplumsal yapının benimsendiği birtakım oluşumlardan yararlanabilir.Bir bakıma genel toplumsal yapının açtığı yoldan gidebilir.Bu nedenle de Kapaklı'da toplumsal yapı da dengesizlik olduğu ileri sürülemez.Yani toplumsal yapı hızlı değişmeye rağmen bütünlük halindedir.

Kapaklı'da sanayileşme ile başlayan toplumsal değişimin daha kentsel özellikler taşıyan bir toplumsal yapıyı yaratacağı söylenebilir.Tarımsal faaliyetlerin Kapaklı'nın toplumsal ekonomik yapısındaki payının azalması,buna karşılık endüstri işyerlerinde ve ticaretle faaliyet gösterenlerin payının artması sürecinin devam etmesi böyle bir öngörüye haklılık kazandırmaktadır.Çünkü ekonomik altyapısının değişmesi kaçınılmaz olarak toplumsal ilişkilerin değişmesini sağlar.

Ancak bu üstyapının önemini yadsımak demek değildir.Ekonomik altyapı belirleyici olmakla birlikte üstyapı etkileşiminin de değişmede etkisi vardır.Örneğin Kapaklı'da altyapının bu değişmesi,Kapaklı'da oturanların köy doğumlu,köyden gelen bireylerden oluşan toplumsal

İlişkiler sisteminde 1987'deki değişmeyi sağlamıştır. Ama Kapaklı'da oturanlar köyde doğanların ikinci kuşağı olsaydı değişimin boyutları, niteliği çok daha farklı olurdu. Yine Kapaklı'nın köy olduğu dönemlerdeki geleneksellikten uzaklaşmaya başlayan yapısının da bugünkü toplumsal değişimde etkisi yadsınmaz.

Sonuç olarak 1987'deki Kapaklı, endüstrileşmenin başlattığı, belirlediği ama üst yapının da ekonomiye göre ikincil etkisinin söz konusu olduğu bir toplumsal yapı değişmesini yaşamaktadır. Değişimin düzeyi endüstrileşme ile doğrudan ilintili öğelerde daha ileride iken dolaylı öğelerde görece de olsa daha geridedir. Başka bir deyişle endüstrileşmenin daha iç içe yaşadığı toplumsal yapı öğelerinde daha çok değişme varken endüstrileşmenin dolaylı etkisindeki toplumsal yapı öğelerinde değişim daha azdır. Örneğin endüstrileşme Kapaklı'nın nüfus kompozisyonunu, hareketliliğini daha çok değiştirmişken değerleri ve ilişkileri ona göre daha az değiştirmiştir. Bu bir yanı ile üretim ilişkilerinin üretim güçlerine daha zor değişmesi ile ilintilidir.

Kapaklı'nın süreç içinde tarımsal üretim yapısının yansıması olan toplumsal ilişkilerin tasfiye olacağı bir toplumsal değişimi yaşamaması beklenebilir.

ÖZET

Bu çalışmada Kapaklı Kasabası'nın toplumsal yapısı ve toplumsal yapısında meydana gelen değişimler incelenmiştir. Araştırmanın kuramsal kısmında konu ile ilgili olan köy, kent, kasaba, toplumsal yapı, toplumsal değişim, sanayileşme ve göç kavramları ile ilgili bilgi verilmiştir. Araştırmanın uygulama aşamasında % 10 örneklem alınmış ve 120 aile reisine soru kağıdı tekniği uygulanmıştır. Diğer tekniklerden elde edilen bilgilerle birlikte, yapılan değerlendirmeden sonra araştırma sonuçlarıdır.

Araştırma sonucunda, Kapaklı'nın genç hareketli ve dışa açılmış dolayısıyla kentsel özellikler taşıyan bir nüfusun olduğu görülmektedir.

Toplumsal ekonomik yaşam daha önceki köysel; tarımsal yapı özelliklerini yitirmiş ve endüstriyel yapıya uygun, mesleki etkinlikleri egemen olduğu bir duruma gelmiştir.

Kapaklı'da aile üyelerinin, aile işletmesinde ücretsiz çalışması yerine, aile dışında ücret karşılığı çalışılması sonucu, aile yapısı ve aile içi ilişkiler de değişmiştir. Küçülen aile yapısı ile birlikte ataerkil aile içi ilişkiler değişmiştir. Aile yapısı ilişkilerde kentsel eğilimler görülmektedir.

Kitle iletişim araçlarından yararlanma ve kullanılan kavramlar da geleneksel yapıdan farklı ve kentsel nitelikler taşımaktadır.

Kapaklı'da eğitime yönelik kentsel tutumlar yaygındır ve yüksek bir eğitim isteği vardır.

Bunun dışında sağlık sosyal güvenlik, dinsel inanç ve tutumlar, siyasal yapı kırsal geleneksel özelliklerinden uzaklaşmakta, kentsel eğilimler ağır basmaktadır.

Sonuç olarak Kapaklı çok kısa bir süre önce köy iken, endüstrileşmenin etkisi ile hızla değişen bir kasabadır. Değişimin üretim boyutundaki düzeyi ileridir. Değişim sürecidir.

SUMMARY

In this work, the social structure of Kapaklı town and the changes appeared in this town's social structure have been investigated. In the theoretical part of this investigation, information about village, city, town, social structure, social change, industrialization and migration concepts has been given. In the application phase of the investigation, 10 % sample was obtained and questionnaire technique was applied to 120 heads of the families (fathers). Together with the information obtained from other techniques, the investigation concluded after appreciation.

At the end of the investigation, it is seen that Kapaklı has got a young, vivid and an outgoing population which, therefore does have urban characteristics.

Social economic life seems to have lost its rural, agricultural structure and has come to a condition where professional activities that are accessible to the industrial structure are affective.

Family structure and in-family relations have also changed as a result of the fact that the family members in Kapaklı work for money out of the family instead of working at a family enterprise for nothing. Patriarchal in-family relations have changed therewith the structure of the narrowing family. Rural tendencies are seen in the family structure relations.

Making use of modern transportation vehicles and conceptions used differ from traditional structure and carry rural characteristics.

In Kapaklı, rural attitudes directed toward education are widespread and there is a great will of education.

Apart from these, health, social security, religious beliefs and attitudes, and social structure get away from rural traditional characters and urban way of life takes precedence.

As a result, while Kapaklı used to be a village a short time ago, it is now a town developing rapidly with the effect of industrialization. The level of change in the dimension of production is advanced. The change is going to carry on.

ANKET SORULARI

- 1- Cinsiyeti
Erkek
Kadın
- 2- Kaç Yaşındasınız ? .....
- 3- Öğrenim durumunuz nedir ? (Bitirdiğiniz en son okul)
1.Okuma-yazma bilmiyor
2.Yalnız okur-yazar
3.İlkokul mezunu
4.Ortaokul mezunu
5.Lise mezunu
6.Meslek lisesi mezunu
7.Üniversite yüksek okul mezunu
8.Başka
- 4- Medeni durumunuz
1.Hiç evlenmemiş
2.Halen evli
3.Boşanmış
4.Dul
5.Başka
- 5- Kaç yaşında evlendiniz ?.....
- 6- Hangi yıl evlendiniz ?.....
- 7- Evlendiğinizde eşiniz kaç yaşında idi ?.....
- 8- Eşinizin öğrenim durumu nedir ?
1.Okuma yazma bilmiyor
2.Yalnız okur yazar
3.İlkokul mezunu
4.Ortaokul mezunu
5.Lise mezunu
6.Meslek lisesi mezunu
7.Üniversite yüksek okul mezunu
8.Başka...
- 9- Doğum yeriniz neresidir .
İl..... İlçe..... Köy.....
- 10-Eşinizle evlenme biçiminiz ne şekildedir ?
1.Resmi nikah
2.Dini nikah
3.İkisi de
4.nikahsız

- 11- Nasıl evlendiniz ?
1. Görücü usulü ile
  2. Tanışıp anlaşarak
  3. Kaçarak, kaçıtarak
  4. Başka
- 12- Kaç çocuğunuz var
- Kız ..... Erkek .....
- 13- Sizce bir ailenin kaç çocuğu olmalı
- 1 2 3 4 ve daha fazla Allabilir.
- 14- Bir tek çocuğunuz olsaydı kız ya da erkek olmasını mı isterdiniz .
1. Erkek
  2. Kız
  3. Farketmez
- 15- Doğum kontrolü için korundunuz mu ? Korunuyormusunuz ?
- Evet
Hayır
- 16- Doğum kontrolü ya da her ailenin belli sayıda çocuk sahibi olması görüşüne katılıyormusunuz ?
- Evet
Hayır
- 17- Kürtaja taraftarınız mı ? Karşımanız ? Neden
- Taraftarım
Karşıyım
- 18- Çocuklarınızın doğumunu kim yaptırda ?
1. Köyde yaşayan kadınlardan biri
  2. Köy ebesi
  3. Doktor
  4. Kendi kendine
  5. Başka
- 19- Şu anda okula giden çocuğunuz var mı ? varsa
1. Yok
  2. İlkokul
  3. Ortaokul
  4. Liseye
  5. Meslek lisesi.....
  6. Üniversiteye.....

20- Olanağınız olsa çocuklarınızı nereye kadar okumasını istersiniz ?

1.İlkokul	Kız.....	Erkek.....
2.Ortaokul	Kız.....	Erkek.....
3.Lise	Kız.....	Erkek.....
4.Meslek lisesi	Kız.....	Erkek.....
5.Üniversite	Kız.....	Erkek.....
6.Okumasın	Kız.....	Erkek.....

21- Oğlunuzun hangi meslekten olmasını istersiniz ?

- 1.Çiftçi
- 2.İşçi
- 3.Ticaret
- 4.Doktor, Mühendis, Avukat
- 5.Subay, Öğretmen, Memur
- 6.Başka

22- Çocuklarınızın nasıl bir evlilik yapmasını istersiniz?
(Kız, Erkek)

- 1.Kendi tanışıp beğendi
- 2.Benim uygun gördüğüm
- 3.Başka

23- Şu anda bu evde aynı çatı altında oturan kişileri söyler misiniz ?

- 1.Babam
- 2.Annem
- 3.Babam ve annem
- 4.Kayınvalidem
- 5.Kayınpederim
- 6.Kayınvalide-kayınpederim
- 7.Eşim ve çocuklarım
- 8.Kardeşim
- 9.Eşimi kardeşi
- 10.Oğlum, gelinim torunlarım.
- 11.Başka....

24- Şu anda oturduğunuz ev

- 1.Kendimin
- 2.Kiracı
- 3.Başka

25- Kiracı iseniz ne kadar kira ödüyorsunuz?

.....

26- Oturduğunuz ev kaç katlı

.....

27- Oturduğunuz ev kaç odalı

.....

28- Evinizin içinde aşağıdakilerden hangisi bulunur ?

1.Tuvalet	2.Ayrı banyo	3.Ayrı mutfak
4.Su içinde	5.Elektirik	

29- Ev kendinizinse nasıl sahip oldunuz ?

- 1.Miras
- 2.Satın aldım
- 3.Yaptım-yaptırdım
- 4.Başka

30- Oturduğunuz bu evden çıkmayı düşünüyor musunuz ?

- 1.Evet
- 2.Hayır

31- Düşünüyorsanız niçin çıkmayı düşünüyorsunuz ?

- 1.Ev sahibi çıkardığı için
- 2.Kirası pahalı olduğu için
- 3.Daha rahat bir eve taşınmak için
- 4.Kendi evime çıkmak için
- 5.Yeni bir ev yaptıracam için
- 6.Başka

32- (Kapaklı dışında doğanlara) Kapaklı'ya ne zaman geldiniz?

.....

33- Kapaklı'ya gelmeden önce doğduğunuz yer hariç başka bir yerde oturduğunuz mu ? oturduysanız bu yer

Hayır

Evet

İl.....İlçe.....Köy.....

34- Kapaklı'ya niçin geldiniz ?

- 1.Çalıştığım iş yerine yakın olduğu için
- 2.Daha önce oturduğum yerde geçinemediğim için
- 3.Başka

35- Kapaklı'dan başka bir yere göç etmeyi düşünüyor musunuz ?

Evet

Hayır

36- (Kapaklı'da doğanlara) Kapaklı'dan göç etmeyi düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

37- (Kapaklı dışında doğanlara) Göç ettiğiniz yere gidip gelişleriniz oluyor mu ?

Evet

Hayır

38- Doğduğunuz yerdeki ailenizden para,yiyecek vb. yardım alıyormusunuz?

Evet

Hayır

39- Daha önce Kapaklı'dan göç eden akrabanız var mı ?

Evet

Hayır

40- Ne zaman göç etti?

.....

41- Niçin göç etti ?

- 1.Kapaklı'da geçinemediği için
- 2.Kapaklı dışına yerleşme için
- 3.Okumak ya da çocuklarını okutmak için
- 4.Başka

42- Kapaklı'dan göç eden akrabalarınıza geliş gidişleri

- 1.Olmuyor
- 2.Yılda bir kez
- 3.Bir kaç yılda bir
- 4.Yılda bir kaç kez
- 5.Başka

43- Daha önce göç edip dönen akrabanız var mı ?

Evet

Hayır

44- Şu anda ne iş yapıyorsunuz?

- 1.Çiftçi
- 2.İşçi
- 3.Memur
- 4.Ticaret
- 5.Enekli
- 5.Başka

45- Ailenizde sizden başka çalışan var mı ? varsa neyiniz oluyor.

- 1.Yok
- 2.Babam
- 3.Annem
- 4.Oğlum
- 5.Kızım
- 6.Kardeşim
- 7.Eşim
- 8.Başka

46- İş yerleri nerededir ?

- 1.Kapaklı'da
- 2.Kapaklı dışında

47- Sizden başka çalışanlar kazançlarını size mi veriyorlar ?

Eşim .....

Oğlum.....

Kızım.....

Diğerleri

48- Sadece siz çalışıyorsanız aylık geliriniz ne kadardır ?

.....

49- Başka çalışan varsa toplam geliriniz ne kadardır ?

.....

50- Babanızın mesleği nedir ?

.....

51- Aylık gideriniz ne kadardır ?

.....

52- (Kapaklı'da doğanlara) Arsa ya da Fabrikalara hiç toprak sattınız mı ?

Evet

Hayır

53- (Çiftçilere) ne kadar toprağınız var?

.....

54- Kendinizin olmayıp da işlediğiniz toprak var mı ?

Evet

Hayır

55- Kiraya verdiğiniz toprak var mı ?

Evet

Hayır

56- Ne yetiştiriyorsunuz (Asıl iki ürün) Örneğin geçen yıl ne kadar ürün elde ettiniz ?

1.ürün

2.ürün

57- Bu ürünlerden yılda ne kadar örneğin geçen yıl ne kadar ürün elde ettiniz ?

1.ürün

2.ürün

58- Gelir elde etmek amacıyla hayvancılık yapıyor musunuz ?

Evet

Hayır

59- Hayvancılıktan geliriniz varsa yılda ne kadar ? Örneğin geçen yıl ne kadar gelir elde ettiniz?

.....

60- Toprağınızı nasıl elde ettiniz ?

- 1.Miras
- 2.Satınaldım
- 3.Başka

61- Traktörünüz var mı ?

- Var
Yok

62- Biçerdöveriniz var mı ?

- Var
Yok

63- Varsa kaç yılında aldınız ?

Traktör..... Biçerdöver

64- Parayı nasıl temin ettiniz ?

- 1.Param vardı
- 2.Toprak sattım
- 3.Hayvan sattım
- 4.Akrabalarımday borç aldım
- 5.Kooperatif aracılığıyla
- 6.Başka

65- Miras dağılımında kız erkek gözetilir mi ? (Ailenizde)

- Evet
Hayır

66- Traktör ya da biçerdöverle başkalarının işlerini yapıyor musunuz?

- Evet
Hayır

67- Ürettiğiniz ürünleri kime, nereye satıyorsunuz ?

- 1.Ofise
- 2.Tüccara
- 3.Başka

68- Çiftçilik dışında yaptığınız bir iş var mı ? Varsa nedir?

- Yok
Var

69- Hiç kredi kullandınız mı ? Kullandıysanız nereden ?

Kullandım ..... Kullandım.....

70- Halen borcunuz var mı ? Varsa nereye ?

- Yok
Var

71- (Herkes) Evinizde aşağıdakilerden hangisi var .

1.Utü 2.Radyo 3.Siyah-beyaz T.V 4.Renkli TV 5.Video 6.Teyp
7.Müzik seti 8.Telefon 9.Buzdolabı 10.Çamaşır makinası 11.Tüp
gazlı fırın 12.Elektirikli fırın 13.Şofben 14.Elektirik süpür-
gesi 15.Yatak odası takımı 16.Oturma odası takımı 17.Dikiş Ma-
kinası

72- Aşağıdaki yiyeceklerden hangisini evde yapıyorsunuz ?

1.Saçça 2.Reçel 3.Bulgur 4.Pekmez 5.Turşu 6.Peynir
7.Sebze kurusu 8.Konserve 9.Kavurma 10.Tarhana 11.Ekmek 12.Yo-
ğurt 13.Tereyağ 14.Ekşimik (Çökelek) 15.Diğer besinler.

73- Tatil yapar mısınız ?

Evet
Hayır

74- Tatilde nereye gidersiniz ?

Gitmem
Giderim

75- Aşağıda soracağım giyisileri satın mı alırsınız ,kendiniz mi hazır-
larsınız.

	Hazır alırım	Kendimiz hazırla.
1.Erkek elbisesi	.....	.....
2.Kadın elbisesi	.....	.....
3.Erkek ve iç çamaşırı	.....	.....
4.Kadın iç çamaşırı	.....	.....
5.Çocuk elbisesi	.....	.....
6.Çocuk iç çamaşırı	.....	.....

76- Eşinizi ya da kızınızı tek başına seyhate göndermişsiniz ?

Eşimi ..... Gönderirim Göndermem
Kızımı..... Gönderirim Göndermem

77- Oğlunuzu tek başına seyhate göndermişsiniz ?

Evet Hayır

78- Çocuklarınızı okuturken kız erkek ayrımı yapar mısınız ?

Evet Hayır

79- Kızınızın ya da eşinizin ücretli bir işte çalışmasını kabul eder
misiniz ?

Eşimin kabul ederim,kabül etmem
Kızımın kabul ederim,kabül etmem

80- Ailenizin tümünü ilgilendiren kararları kim verir ?

1.Babam 2.Yalnız ben 3.Ben ve eşim 4.Tüm aile birlikte 5.Paşka

81- Çocuklarınızla anlaşmazlık konularınız var mı ?

- 1.Çocuğum yok
- 2.Dik kafalı ve kırıcılar
- 3.Bizi saymıyorlar
- 4.Fikirlerimize önem vermiyorlar
- 5.Bize bakmıyorlar
- 6.Yanlış davranışı yok
- 7.Başka.....

82- Anneniz, babanız, kayınvalide, kayınpederinizi yanınızda durmasını ister misiniz ?

Evet Hayır

83- İstiyorsanız niçin ?

- 1.Onlara bakmakla kendimi yükümlü saydığım için
- 2.Kendilerine bakacak durumda olmadıkları için
- 3.Başkalarına karşı ayıp olmasın diye
- 4.Ev işlerinde yardımcı oldukları için
- 5.Başka

84- İstemiyorsanız niçin ?

- 1.Birbirimizle anlaşamıyoruz
- 2.Evimiz yeteri kadar büyük değil
- 3.Giderlerimiz artıyor
- 4.İstediğimiz gibi yaşayamıyoruz
- 5.Başka

85- Sizce bir kimse yaşlanınca ona kim bakmalıdır?

- 1.Erkek çocuk
- 2.Kız çocuk
- 3.Huzur evine gitmeli
- 4.Başka

86- Kapaklı'da en çok kimlerle görüşürsünüz ?

- 1.Akrabalarım
- 2.İş arkadaşlarımla
- 3.Konşularımız
- 4.Başka

87- Önemli bir sorunuz çıktığında kime başvurursunuz ?

- 1.Arkadaşlara
- 2.Akrabalara
- 3.Sorunun konusunda uzman olan birine
- 4.Başka

88- Kimlerden borç istersiniz ?

1.Arkadaşlarımdan	4.Akrabalarımdan
2.Babamdan	5.Tüccardan
3.Kardeşlerimden	6.Başka

89- Size göre yabancı kime denir ?

- 1.Ailemin dışındakilere
- 2.Kapaklı'ya sonradan gelenlere
- 3.Başka şehirden olanlara
- 4.Başka ülkeden olanlara
- 5.Başka

90- Doktor gerektiğinde nereye gidersiniz ?

- 1.Kapaklı'daki doktora
- 2.Dispansere
- 3.İlçedeki sağlık ocağı
- 4.Başka

91- Kocakarı ilaçlarına inanırmısınız ?Kullanırmısınız?

- Evet
Hayır

92- Büyüye inanırmısınız?

- Evet
Hayır

93- Okuyup-üflelemeye inanırmısınız ?

- Evet
Hayır

94- Çocuğunuzu Kuran Kursuna gönderir misiniz ?

- Evet
Hayır

95- Namaz kılar mısınız ? Kılırsanız ne sıklıkta kılarırsınız ?

- 1.Kılmam
- 2.Beş vakit kılarım
- 3.Cumaları kılarım
- 4.Ara sıra kılarım
- 5.Bayram namazlarını kılarım
- 6.Başka

96- Oruç tutar mısınız ?

- Evet
Hayır

97- Boş zamanlarınızda ne yaparsınız ?

- 1.Müzik dinlerim
- 2.Evde otururum.
- 3.Kitap okurum
- 4.Evde birşeylerle uğraşırım.
- 5.Kahveye giderim.
- 6.Boş zamanım yok
- 7.Başka

98- Kadere inanımısınız ?

- Evet
- Hayır

99- Televizyon izlemisiniz ?

- Evet
- Hayır

100-Televizyonu nerede izlersiniz ?

- 1.Evimde
- 2.Kahvede
- 3.Başka

101-Televizyonda en beğendiğiniz programlar

- 1.TV'de sinema
- 2.Haberler
- 3.Yerli diziler
- 4.Özel eğlence programları
- 5.Yabancı diziler
- 6.Spor programları

102-Evinize gazete alır mısınız ?

- Evet
- Hayır

103-Gazete okur musunuz ne sıklıkta okursunuz ?

- 1.Hiç okumam
- 2.Hergün okurum
- 3.Ara sıra okurum
- 4.Başka

104-Hangi gazeteyi okursunuz?

.....

105-Gazeteyi nerede okursunuz

- 1.Evde
- 2.Kahvede
- 3.İşyerinde
- 4.Başka

106- Gazetede en çok hangi yazıları okursunuz?

- 1.Aktüalite,magazin,haberler
- 2.Politik haberler
- 3.Spor
- 4.Makaleler
- 5.Resimli romanlar
- 6.Yazı dizileri
- 7.Tefrikalar
- 8.Farketmez.

107- Sinema ya da videoda film izler mısınız ? İzlerseniz en çok hangi tür filmleri seversiniz?

1. İzlemem
2. Kovboy filmleri
3. Aşk filmleri
4. Polisiye macera filmleri
5. Sex filmleri
6. Sosyal içerikli filmler
7. Farketmez.

108- Bir insanın zengin sayılabilmesi için aşağıdakilerden hangisine sahip olması gerekir ?

1. Toprağı
2. Parası
3. Emlakı
4. Yüksek maaşı
5. Devamlı geliri
6. Başka

109- Kapaklı'da sözü en fazla geçen kişi kimdir ?

1. Öyle biri yok
2. Kapaklı'nın bir zengini
3. Kapaklı'nın bir yaşlısı
4. Belediye başkanı
5. Din adamı
6. Başka

110- Kapaklı'da kendinize en yakın hissettiğiniz kişi neyiniz oluyor ?

1. Aile üyesi
2. Akrabam
3. İş arkadaşım
4. Komşum
5. Başka

111- Seçimlerde oy kullanır mısınız ?

1. Her seçimde kullanırım
2. Ara sıra kullanırım

112- Bize bildiğiniz partilerin adlarını söylemişsiniz ?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

113- Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna üye ya da bağlı mısınız?

1. Değilim
2. Emekli sandığına
3. SSK'ya
4. Bağ-Kura
5. Başka

114- (İşçilere) Sendikaya üye misiniz ?

- Evet
- Hayır

115- Türkiye'nin Kapaklı'ya en uzak yeri neresidir ?

.....

116- Dünyanın Kapaklı'ya en uzak yeri neresidir ?

.....

117- Sizce en kısa zaman birimi nedir ?

.....

118- Gece en geç kaçta yatarsınız?

.....

119- Sabah en erken kaçta kalkarsınız ?

.....

120- Çerkezköy'deki fabrikaların Kapaklı'ya etkisi oldu mu ?

Evet

Hayır

121- Çerkezköy'deki Fabrikaların Kapaklı'ya ne gibi etkisi oldu ?

.....

122- Çerkezköy'deki Fabrikaların sizin ailenize etkisi oldu mu ?

Evet

Hayır

Çok teşekkür ederim.

KULLANILAN KAYNAKLAR

A- KİTAPLAR

AKAT, İlker,

1984 Endüstri Toplumbilimi, Ege Basım İzmir

AKŞİT, Bahattin,

1985 Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme,
Turhan Kitabevi; Ankara

ARON, Raymond,

1978 Sanayi Toplumu, 1. Basım Çev.F.Yalın, Dergah
Yayınları, İstanbul

BOTTOMORE, T.B,

1986 Toplumbilim, Çev. Ünsal Oskay Beta Basım
Yayın Dağıtım, Ankara

BORATAV, Korkut,

İktisat Politikaları ve Bolwun Sorunu
Belge Yayınları, İstanbul

ÇAĞLAR, Yücel,

1983 Köy, Köylülük ve Türkiye Köy Kalkınması,
Türkiye Ziraatçılar Derneği Yayınları, Ankara

EKİN, Mustafa,

1987 Endüstri İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Yayınları,
İstanbul

ERGUN, Doğan,

Sosyoloji El Kitabı 4. Basım
Gerçek Yayınevi; 100 soruda Dizisi, İstanbul

ERKUL, Ali,

1983 Bir Kasabanın (Kemaliye'nin) Toplumsal Yapısı,
Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

EROL, Metin,

1987 Çallı Köyünün Toplumsal Yapısı, Basılmamış

- Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- GERAY, Cevat,
1974 Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar, Türkiye ve Orta Doğu Anne İdaresi Enstitüsü Yayınları
Ankara
- GÖKÇE, Birsen,
1976 Gecekodu Gençliği, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
- GÜVENÇ, Bozkurt,
1976 Sosyal ve Kültür Değişme, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
- KELEŞ, Ruşen,
1980 Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- 1983 Türkiye'de Şehirleşme Konut ve Gecekodu, 3. Baskı Gerçek Yayınevi 100 soruda Dizisi, İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel,
1964 Ereöli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, Aynı Basın, İletişim Yayınları, İstanbul
- 1982 Toplumbilin Yazıları, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- KONGAR, Emre,
1972 İzmir'de Kentsel Aile, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara
- 1981 (a) Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul
- 1981 (b) İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul
- 1982 Türk Toplumbilimcileri, Remzi Kitabevi, İstanbul

- KURTKAN, Amire,
1982 Genel Sosyoloji, Divan Yayınları, İstanbul
- MARKS Karl, Engels Frederich,
1978 Seçme Yazılar (Siyaset ve Felsefe) Çeviren:
Tektaş Ağaoğlu, Öncü Kitabevi, İstanbul
- MERAY, Seha,
1982 Toplumbilim Üzerine, Hil Yayınları, İstanbul
- OZANKAYA, Özer,
1971 Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür,
Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
Yayınları, Ankara
- 1984 Toplum Bilime Giriş 5. Basım, S Yayınları,
Ankara
- ÖZKALP, Enver,
1987 Sosyolojiye Giriş Dersleri, Anadolu Üniversitesi,
Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı
Yayınları, Eskişehir
- PİRENNE, Henri,
1982 Ortaçağ Kentleri, Kökenleri ve Ticaretin
Kökenleri, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- SENCER, Yakut,
1979 Türkiye'de Kentleşme, Kültür Bakanlığı
Yayınları, Ankara
- SİLİER, Oya,
1976 Keban Köylerinin Sosyo Ekonomik Yapı
ve Yeniden Yerleşim Sorunları, Orta Doğu
Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara
- TEKELİ, İlhan,
1982 Türkiye'de Kentleşme Yazıları, Turhan Kitabevi,
Ankara.
- TİMUR, Serim,
1976 Türkiye'de Aile Yapısı, Hacettepe Üniversitesi

Yayınları, Ankara

TOTENGİL, Cavit O,

1969

Türkiye'de Köy Sorunu, Kitaş Yayınları,
İstanbul.

1983

Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları;
4. Baskı, Gerçek Yayınevi, 100 Soruda Dizisi,
İstanbul

UYGUN, Hamza,

1984

Kalecik (Ankara) Bir İlçenin Toplumsal
Yapısı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara

ÜNER, Sunday,

1973

Nüfus bilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi
Yayınları, Ankara

YASA, İbrahim,

1970

Toplumbilim Ders Notları, Anka Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara

1973

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Sorunları,
Türkiye ve Orta Doğu Anne İdaresi Enstitüsü
Yayınları, Ankara

Yurt Ansiklopedisi,

1982-1983-1984 10.Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul

ZİMMERMAN, Carle C.

1964

Yeni Sosyoloji Dersleri, Çeviren; Amiran Kurtlan
İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul

RESMİ KURULUŞ YAYINLARI VE KANUNLAR

D.P.T.

1976 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara

D.İ.E.

1987 Nüfus Sayımı Sonuçları (1985), Ankara

KAPAKLI, BELEDİYESİ,

1987 Kapaklı İmar Planı

KÖY KANUNU 442 sayılı.

1924

MAKALELER

ATAÇ, Kıtır,

1983 "İşçi Göçü; Bazı Kuramsal Sorunlar" Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 1 Sayı 1, Ankara

KARTAL, Kemal,

1982 "Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara" (Kentsel Bütünleşme, Türk Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını, Ankara

KOCACIK, Faruk,

1984 "Türkiye'de Kırsal Kesimin Yapısal Değişmesi", Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Ankara

1986

"Sivas'ta Kentsel Aile" , Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi

ÖZER, İnan,

"Toplumsal Değişme ve Kentsel Olgu", Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, SİVAS